

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

106809

TÜRKİYE'DEKİ MİLLİ PARKLAR

(TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN)

(Yüksek Lisans Tezi)

Yunus ÇİFTÇİ

Danışman:

Prof. Dr. Ramazan ÖZEY

106808

İstanbul 2001

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	IV
Abstract	2
Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Özellikleri.....	4
Araştırmanın Amacı ve metodu.....	4

I. BÖLÜM

1. Milli Park Tanımı ve Önemi.....	6
2. Milli Parkların Tarihi Gelişimi.....	8
3. Milli Parkların Bilimsel Araştırmalar ile İlişkisi.....	12
4. Milli Parkların Özellikleri.....	12
a. Tabii Çatı.....	13
b. Turistik Çatı.....	14
c. Ekonomik Çatı.....	14
d. Yönetim Çatısı.....	14

II. BÖLÜM

1. Türkiye'deki Milli Parkların Önemi ve Durumu.....	17
a. Önemi.....	17
b. Durumu.....	24
2. Türkiye'deki Milli Parkların Kuruluşunu Etkileyen Şartlar.....	25
3. Türkiye'deki Milli Parkların Coğrafi Bölgelere Göre Özellikleri.....	27

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ MİLLİ PARKLARIN SINIFLANDIRILMASI	33
A. Jeolojik ve Jeomorfolojik Değerlere Sahip Milli Parklar.....	34
1. Aladağlar Milli Parkı.....	34
2. Altınbeşik Mağarası Milli Parkı.....	36
3. Hatilla Vadisi Milli Parkı.....	38
4. Honaz Dağı Milli Parkı.....	40
5. Kaçkar Dağları Milli Parkı.....	42
6. Marmaris Milli Parkı.....	43
7. Munzur Vadisi Milli Parkı.....	44
8. Saklıkent Milli Parkı.....	46
9. Spil Dağı Milli Parkı.....	47
10. Uludağ Milli Parkı.....	49
B. Flora ve Fauna Açısından Değerli Milli Parklar.....	52
1. Kazdağı Milli Parkı.....	52
2. Dilek Yarımadası Milli Parkı.....	57
3. Ilgaz Dağı Milli Parkı.....	58
4. Kızıldağ Milli Parkı.....	60
5. Kuşçenneti Milli Parkı.....	61
6. Soğuksu Milli Parkı.....	64
7. Yedigöller Milli Parkı.....	65
8. Yozgat Çamlığı Milli Parkı.....	68

C. Tarihi Zenginlikler İçeren Milli Parklar.....	70
1. Altındere Vadisi Milli Parkı.....	70
2. Başkomutanlık Milli Parkı.....	72
3. Nemrut Dağı Milli Parkı.....	75
4. Beydağları (Olimpos) Sahil Milli Parkı.....	76
5. Köprülü Kanyon Milli Parkı.....	78
6. Troya Tarihi Milli Parkı.....	80
7. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı.....	81
8. Göreme Tarihi Milli Parkı.....	83
9. Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı.....	85
10. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı.....	86
11. Güllük-Termessus Milli Parkı.....	90
D. Hidrografik Özellikler Açısından Değerli Milli Parklar.....	94
1. Beyşehir Gölü Milli Parkı.....	94
2. Karagöl-Sahara Milli Parkı.....	96
3. Kovada Gölü Milli Parkı.....	98

IV. B Ö L Ü M

DOĞAYI KORUMA KAVRAMI VE NİTELİKLERİ.....	102
1. Milli Park Politikası.....	106
2. Milli Park Politikasına Esas Teşkil Edecek Prensiplerin Uygulanması.....	108
3. Doğayı Korumada Gençliğin Eğitimi ve Vasıtaları.....	110
a. Eğitimi.....	110
b. Vasıtaları.....	111
4. Milli Parkların Faydaları ve Ruh Sağlığına Etkileri.....	111
5. Doğayı Koruma Eğitiminde Gençlik Konaklarının Önemi.....	113
6. Milli Parklar ve Dağcılık Tesisleri.....	114

V. B Ö L Ü M

SONUÇ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ.....	115
1. Sonuç.....	115
2. Sorunlar.....	119
3. Çözüm Önerileri	120
TABLolar.....	125, 126, 127, 128, 129
YARARLANILAN KAYNAKLAR	130
FOTOĞRAFLAR.....	132-152

ÖNSÖZ

Konusu “Türkiye’deki Milli Parklar (Turizm Coğrafyası Açısından)” olan bu araştırma, bir yüksek lisans tezi çalışmasıdır.

Milli park; bilimsel ve estetik açıdan milli ve milletlerarası ender bulunan tabii ve kültürel kaynak değerleri ile koruma, dinlenme ve turizm alanlarına sahip tabiat parçalarını ifade eder. Yurdumuzda özellikle büyük çoğunluğu Akdeniz Bölgesi’nde ve Batı Anadolu’da bulunan 32 milli parkımız vardır.

Araştırma konusunun seçimi ve araştırmanın eldeki duruma gelmesi, hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Ramazan ÖZEY’in önemli katkıları ve yönlendirmesi sayesinde olmuştur. Burada kendilerine sonsuz şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca lisans üstü eğitimimizde bizlere her türlü yardımı yapan hocalarım Prof. Dr. Ali Selçuk BİRİCİK ve Doç. Dr. Nuriye G. AĞAOĞLU’na teşekkürü bir borç bilirim.

Saha gözlemleri, fotoğraf, mülakat uygulamaları, harita ve kaynak araştırmalarında Orman Bakanlığı’ndaki yetkililerin, İstanbul Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü’nde görevli mühendis ve İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi hocalarının büyük ilgi ve yardımlarını gördüm. Hepsine içtenlikle teşekkür ederim.

20. 03. 2001

Yunus ÇİFTÇİ

İstanbul

ABSTRACT

Nowadays, the environment problems which have grown up in a gradual increasing way have started to pass beyond the countries' boundaries, and this has also gained speed to the works which are done to protect the nature. Besides this, these works couldn't have come to a sufficient level, yet. That's why necessity of concentrating on and becoming complete both the countries and the international companies about this subject related with their works is much more than every time.

The concept "National Park" defined as open spaces which have got natural and cultural source values existing variously in nations and international at the view of scientific and aesthetic points has been put forward first in the USA in the world-Connected to this, Yellowstone was declared as national park in 1872.

The practice which began with declaring of the "Yozgat Çamlığı Milli Parkı" and the "Karatepe - Aslantaş Tarihi Milli Parkı" as national parks for the first time in our country in 1958 by the Forest General Manager, covers a 650.025 hectare space which park numbers has reached to 32 today.

Only the open spaces which were in the regime of the forest were declared as national parks from 1958 until 1983. These numbers were 17. This Number has reached to 32 declaring the open spaces which aren't in the forest regime as national park by the 2873 numbered "National Park Laws" which was promulgated in 1983.

At this study the national parks in our country which have been explored in four groups according to their features are such as:

National parks which have geological and geomorphologic values.

National parks from the view point of flora and fauna.

National parks which are valuable at the view point of their hydrographic features. And national parks which have historical worths in it.

The national parks' definition, importance and its historical growth are examined at the first section of the exploration. The

features of the national parks in our country are exclaîmed at the second section, and the national parks in Turkey are handled at the third section. The importance of Keeping the nature is exclaîmed at the fourth section. The nature is exclaîmed at the fourth section. The problems and thir solution offers of the national parks are handled at the last section the works has been also tried to be enriched as visual with the help of the maps, photos and charts.

The most important point we expect from our national parks — that is the general aim of the study— is to serve the humanity by making a gift of the harmonic landscape samplesformed of beautiful spaces which are valuable archaeological works which keep their entirety in the marvelous east view, and with its vegetation and fauna as a whole not only to the country but also to the worl culture.

20.03.2001, İstanbul

Yunus ÇİFTÇİ

TÜRKİYE'DEKİ MİLLİ PARKLARIN COĞRAFI ETÜDÜ

Araştırma Sahasının Yeri, Sınırları ve Özellikleri: Araştırma bölgesi; yurdumuz sınırları içerisindeki 32 milli parktan oluşan toplam 649.486 hektarlık alandır.

Yönetim olarak Orman Bakanlığı'na bağlı olan milli parklarımızın ilki 05.02.1958 tarihinde ilan edilen ve 264 hektarlık bir alanı kapsayan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'dır. Daha sonra önceliklerine göre milli parkların sayısı çoğalmış ve 07.11.1996 tarihinde ilan edilen 13.350 hektarlık Troya Tarihi Milli Parkı ile bu sayı 32'ye ulaşmıştır. (Bkz. Şekil 1)

Araştırmamız; tabiat parkları, av ve yaban hayatı ile bunların milli parklarla olan ilişkileri incelenmekle birlikte esas olarak milli parkların oluşturduğu alanları teşkil eder.

Milli parklarımızın büyük çoğunluğu Akdeniz Bölgesi'nde, özellikle Antalya yöresinde ve Ege Bölgesi'nde yoğunlaşmıştır. 32 milli park yurdumuzun 25 ili sınırları içinde yer almaktadır. Bu illerimiz Adana (2 adet), Adıyaman, Afyon, Ankara, Antalya (4 adet), Artvin (2 adet), Aydın, Balıkesir (2 adet), Bolu, Bursa, Çanakkale (2 adet), Çorum, Denizli, Isparta (2 adet), Kastamonu, Kayseri, Konya, Manisa, Muğla (2 adet), Nevşehir, Niğde, Rize, Trabzon, Tunceli ve Yozgat'tır. Aladağlar Milli Parkı'nın Niğde-Adana-Kayseri illerinin üçüyle de sınırı bulunmaktadır. (Bkz. Şekil 2a, 2b, 2c)

ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU

Araştırmamızın amacı; yurdumuzun kültürel, bilimsel ve ekonomik bakımdan önem taşıyan doğal güzelliklerini, değişik yönleriyle ve kategorik olarak ele almaktır. Bu güzellikleri yerli ve yabancı turistlere tanıtmak başka bir amaç olarak kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Bir yerin tanıtılması; coğrafi konumu, doğal güzellikleri, sosyokültürel ve ekonomik yapısı ile coğrafi özelliklerinin gözler önüne serilmesiyle yapılır. Yurdumuzun yüzyıllar ötesinden bugüne intikal eden sorunlarını kökten bir şekilde çözümlmek istiyorsak, yapılacak kalkınma hamlesini bilimsel temeller üzerine oturtmalıyız.

Araştırmayı yapmaktaki bir başka gayemiz de ilk ve orta dereceli okullardaki öğrencilerin ve öğretmenlerin yurdumuzun güzelliklerini daha iyi tanıyabilecekleri ilmi bir esere sahip olmalarını sağlamaktır. Çocuklarımıza ve gençlerimize memleketimizi ne kadar iyi tanıtabilirsek, daha sonra onlar da yurduna o denli faydalı

olabileceklerdir. Bu nedenle yapmış olduğumuz çalışmanın Orman Bakanlığı, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü tarafından belirli bir sayıda bastırılması tasarlanmaktadır.

Çalışmamız birkaç aşamada gerçekleşmiştir: İlk olarak araştırma yurdumuzun büyük bir bölümünü kapsadığından bu alanda yapılmış bütün yazılı kaynaklar gözden geçirilmeye çalışılmıştır. Ancak üzücü de olsa belirtmek isterim ki, milli parklarımızın bütününe kapsayan bir yazılı kaynağa rastlanmamıştır (tez, makale vb.). Yapılan çalışmalar milli parklarla ilgili master planlar, tanıtım broşürleri ve her milli parkla ilgili veya birkaç milli parkın genel özelliklerini tanıtmaktan öteye gitmemiştir. Biz burada milli parklarımızın tamamını içeren bir çalışma ortaya koymaya çalıştık. Bu açıdan bakıldığında tezimiz orijinal bir eser özelliği taşımaktadır.

İkinci olarak dokümanter verilerin toplanmasına geçilmiştir. En çok kullanılan dokümanter veriler şunlardır: Orman Bakanlığı yazılı kaynakları, Milli Parklar ve Av Yaban Hayatı seminerleri, haritalar, fotoğraflarının da bir kısmından yararlandığım milli parkları tanıtan broşürler ve diğer yazılı kaynaklar.

Daha sonra coğrafi düşüncenin temel metotlarından biri olan yerinde gözlem aşaması gerçekleştirilmiştir. Araştırma sahasının geniş olması nedeniyle milli parkların tamamının görülmesi mümkün olmamakla birlikte imkanlar ölçüsünde gözlem aşaması gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

En son aşama ise coğrafya biliminin temel düşünce ilkelerini kullanarak (dağılım, bağlantı, sebep-sonuç) ve ifade tekniklerine (kompoze etme, haritalama, tablo çizme vs.) bağlı kalınarak eldeki duruma getirilmesi sağlanmıştır.

I. BÖLÜM

1. Milli Park Tanımı ve Önemi

İnsan ruhunda esasen mevcut olan Doğayı koruma duygusunun şuurlaşmış bir fikir olarak yayılışı 19. yüzyıl içinde olmuştur. Bu fikrin doğuşu ve yayılışında insanların doğaya karşı haşin ve ihtiyatsız davranışlarının menfi reaksiyonları büyük ölçüde rol oynamıştır. Bu ihtiyatsız müdahaleler diğer sahalara nazaran ormanlık sahalarda çok daha büyük reaksiyonlara sebebiyet vermiştir.

Ormanın tahribi neticesinde topraktan faydalanan insanların felaket ve sefaletle uğradıklarını tarihten buyana, her geçen gün muhtelif misalleri ile görmekteyiz. İşte insanların doğadan aldığı bu acı oluşlar, doğayı koruma fikrini ilk defa uyandırmıştır.

Doğayı korumanın gayesi; doğa özellik ve güzelliklerini bakir hüviyetleriyle korumak ve onlardan bozulanları imar ve restore ederek eski haline getirmektir. Doğayı koruma, kültürel bir hareket olarak bir taraftan çeşitli vasıtalarla faydalanarak halkı bu istikamete terbiye etmeye çalışırken, diğer taraftan da yer ve doğayı koruma mıntıklarının tefrik edilmesi ile doğada düzenleyici tedbirlerin alınmasını sağlar.

Biyolojik, jeolojik, morfolojik ve bilhassa doğal özellik ve güzellikleri taşıyan doğa varlıklarının korunması ve turistik tesislerle bezenmesi yani doğayı koruma sahalarının sosyal, kültürel ve turistik gayelerle kamu hizmetine açılması milli park kuruluşunun esas prensibini teşkil eder.

Ülkelerin doğal kaynaklarından çok yönlü yararlanma amacına yöneldikleri ve doğal çevreyi korumanın yanısıra rekreasyonel yararlanmayı amaçlayan çabalar da çağımızda önemli boyutlara ulaşmıştır.¹

Milli Park, geniş bir yurt parçasının hudutları tespit edilerek bu sahanın bütün doğa varlıklarının orijinal karakteri bozulmadan, bitki örtüsü ve faunası ile beraber olduğu gibi muhafaza edilmesidir.

Genel olarak Milli Park; insan gücüyle tesisi mümkün olmayan, doğa harikalarının ve manzara güzelliklerini içinde toplayabilen bir peyzajlar serisidir.²

¹ Akesen, A., Türkiye'de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları, Doktora tezi, s. 45, İstanbul 1978.

² BAYER, M.Zekayi; Orman Genel Müdürlüğü, Milli Parklar ve Eğitim Dairesi Başkanlığı, Milli Parklar Konferans Notları, ANKARA, 1966.

Günümüzde milli parklar; belirli büyüklüğe sahip biyolojik, coğrafik, jeolojik ve morfolojik özellikler ve estetik bütünlük gösteren, bunlarla birlikte uzun çağlardan beri şekillenmiş farklı kültürlerin izlerini taşıyan, görüntülerini veren milli ve hatta milletlerarası değerlere sahip alanlar olarak tarif edilebilir.³

Vahşi ve yabani hayvanlar, kuşlar ve balıklar, çeşitli bir hayvan topluluğu Milli Parkın önemli kuruluş unsurunu teşkil eder. Tabii varlıkları ve kültür tesisleri ile tam bir ahenk içinde bulunan Milli Parklar yol sistemleri ve tesis sahalarının tertibi bakımından da, modern ve iyi bir imara örnek teşkil ederler.

Özetlemek gerekirse milli parkçılık, belirli bir yörenin sahip olduğu müstesna özellikler ve güzellikler nedeniyle belirli bir statü ve prensiplere dayalı olarak koruma, kullanma dengesinin tesis ve devamlılığı için uygun arazi kullanma kararları alınarak ve uygulanarak yönetilmesidir, diyebiliriz.

Milli parklar turizm faaliyetleri ve turizm gelirleri açısından da ülkeler için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Dünya turizmi artık klasik turizm yörelerinden bıkmış ve özellikle turizmin ana gelişme eksenlerine doğru kaymıştır.⁴

Günümüzde insan yaşamının boyutları o kadar genişlemiş ve teknolojik olanaklar o kadar artmıştır ki, bu nedenle insanın doğal ve kültürel kaynaklardan yararlanması çoğu kez kaynakların aleyhine aşırı bir kullanım ortaya koymuş, giderek doğal ve kültürel mirasımızın eşsiz değerleri hızla silinmeye başlamıştır.

Yurt çapında milli önem kazanmış, dünyanın sayılı doğal değerleri arasına girebilecek kaynaklarımızdan gelecek kuşaklarımızın yararlandırılması ve onların da bu erişilmez değerleri görüp zevk almasının sağlanması için o kaynakların bulunduğu yörelerin korunması gerekmektedir. Bu yaklaşım milli park felsefesinin esasını teşkil eder.

Tehlikeyle karşı karşıya kalmış yörelerde etkin kuvvetlerle kaynaklar arasında denge kurup, kaynakların devamlılığının sağlanması, bakir sahalarda doğayı korumak ana fikirlerinden hareketle koruma ve kullanımların bağdaştırılması ile yenilenemeyecek kaynaklarımızın milli bir miras olarak korunması ancak o yörelerin milli park sistemine alınmasıyla sağlanabilecektir.

Doğanın sonsuz güzellikteki doğal değerleri, kalıntıları ve hikayeleri ile büyük çekiciliğe sahip kültürel kaynaklarımız ve

³ HUŞ, Savni; İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Milli Parklar Konferans Notları, ANKARA, 1966.

⁴ Uykucu, Ekrem, Turizm Dersi, s. 101, 1979.

çağımızda günden güne boş zamanı artan insanın bu zamanını zevk verici ve kendini yenileyici bir şekilde kullanması anlamına gelen rekreasyona elverişli yöreleri bir yerin "Milli Park" olarak ayrılmasında veri kabul ediyoruz. Bu verilerden bir veya birkaçına, sahip çevresiyle bütünlük teşkil eden belirli büyüklükteki (en az 500 hektar) yöreleri de "Milli Park" olarak tanımlıyoruz.⁵

Ayrılan milli park sahaları ile kaynakların devamlılığı sağlanacak ve yıllar boyu milyonlarca insan bu kaynaklardan yararlanma olanağına kavuşacaktır.

Öte yandan ulusal parklar, zengin içeriklerine paralel olarak çok işlevli doğa parçaları oluşturmaktadırlar.⁶

Ayrıca milli park çalışmaları ülkemizde yeni bir kaynak kullanım tarzı olarak uzun devrede sosyal, eğitsel, kültürel ve ekonomik yaşamımıza büyük katkılarda bulunacaktır.

2. Milli Parkların Tarihi Gelişimi

Doğayı koruma çalışmaları içinde doğa abidesi, tarihi anıt ve benzeri tabirler gibi Milli Park da bir deyimdir. Milli Park deyimini üzerine tetkik yaptığımızda park tabirinin Latinler ve Anglosaksonlarda başka başka manalara geldiği görülür. Latinler park kelimesinden suni olarak yapılmış yani insanların elinden çıkmış etrafı çevrili bir yer kabul ederlerdi. Anglosaksonlar ise park denilince güzel manzaralı bir yer düşünürler ve bu yerlerde bitki bolluğu doğa güzelliği bulunmasını esas kabul ederlerdi. Dünya kültür mirasında milli parklar önemli bir yere sahiptir.⁷

Milli Park deyimindeki milli kelimesinin Batı dillerindeki karşılığı ise "devlet"tir. Bu bakımdan milli park, "Devlet Parkı" anlamına gelmektedir. Burada devletleştirme, millileştirme deyimleri geniş manaları ile birleşmektedir.

Tarihi tetkik ettiğimiz zaman, yüzyıllarca yıl evvel Doğu Çin'de ormanların bünyesinde değişiklik yapılarak meydana getirilmiş parklarda; tırnaklı ve memeli hayvanların üremeleri için sahalar tahsis edildiği görülür. Orta Çağ Avrupa'sında, parklar birer derebeylik müessesesi olarak, ormanlarda istihsal ve otlatmanın yasak olduğu imtiyazlı sahalardır. Bu sahalar av rezervi olarak kullanılır.

⁵ Palaşoğlu, Enver, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü semineri, Muğla 1986

⁶ Akesen, A., a.g.e., s. 47, İstanbul 1978.

⁷ Batur, Turgut, "Dünya Kültür Mirası", Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, konferans notları, Ankara 1999.

Ayrıca eski Mısır'da spor gösterileri, harp oyunları, avlanma ve dans oyunları; eski İran'da cennet adı verilen koruluklarda yapılan spor gösterileri göze çarpmaktadır.⁸

Avrupa'da ilk defa park Bohemya prensi tarafından 1858 yılında tesis edilmiştir. Prens ormanlarından 2000 hektarlık bir sahayı bakir bir orman rezervi olarak ayırmıştır. Amerika'da 1864 yılında Yosemite ormanları ilk devlet parkı olarak tahsis edilmiştir. Sekoya ağaçlarını koruma gayesi ile ayrılan Devlet Parkı ile Kaliforniya Mahalli Hükümeti dünyaya örnek olmuştur.

Amerika Birleşik Devletlerinde ilk milli park 1870 yılında Yellowstone'de tetkik yapan ilim heyetinin arazinin kamu hizmetlerine ayrılmasını kararlaştırmaları ve bu isteklerin Federal Devlet tarafından kabul edilmesi ile tesis edilmiştir. Bu suretle dünyada Milli Park deyimi ilk defa Amerika Birleşik Devletleri'nden çıkmış ve tatbiki konmuştur.⁹

Kısa zamanda dünyaya dağılan bu milli park faaliyetleri neticesinde halen 69 memlekette milli park tesis edilmiştir. Milli Parkların tesisini saplayan kanunlarda, Milli Park deyimi gibi değişik açılardan incelenmiştir.

Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Yeni Zelanda, Kanada ve Güney Afrika Devletleri Milli Park kanunlarında, flora ve faunanın mutlak korunması esas alınmıştır. İspanya, Brezilya, İngiltere Milli Park kanunlarında ise doğanın manzara mimarisi bakımından korunması ve bakımı esası kabul edilmiştir. Almanya, İtalya, Belçika Milli Parklar kanunlarında biyolojik objenin mutlak korunma sahası, Milli Park içinde aynı birer sınır ile çok dar tutulmuş ve turistik tesislerle bölgenin bezenmesi ele alınmıştır. 1960 yılında yürürlüğe konan Fransa Milli Park kanununda ise yetişme muhiti şartlarının muhafazası gayesi esas alınmış ve koruma sahaları için özel ıskala tanzim edilmiştir.

Genel olarak Milli Park deyiminin tarifi hususuna her devletin kanununda bazı ayrıntılar bulunduğu gibi, aynı devletin tesis ettiği başka Milli Parklar için yürürlüğe koyduğu Milli Parkların tesis kanunlarındaki tariflerde bile bazı ayrıntılar bulunmaktadır.

Uluslararası ilişkilerde Milli Parklar tarifi ilk defa Londra'da 1933 yılında Afrika'nın flora ve faunasının korunması kongresinde tespit edilmiştir. Bu kongreye, Afrika kıtasında toprak sahibi bütün memleketlerin resmi temsilcileri ile Hollanda, Hindistan ve Amerika ilgilileri katılmışlardır.¹⁰

⁸ Pehlivanoglu, M. Tevfik, Belgrad Ormanının Rekreatif Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tespiti, Doktora Tezi, s. 4, Ankara 1987.

⁹ Bkz. <http://www.milliparklar.gov.tr>

¹⁰ Akesen, A., a.g.e, s. 45.

Kongre Milli Park ve Koruma sahasını tarif ve tespit etmiştir. Kongre kararlarına göre Milli Park ve Doğayı Koruma deyimlerinin izahı şöyledir

Milli Park Nitelikleri; Milli Park; flora ve faunanın muhafazası ile kamunun istifadesi, dinlenmesi, eğlenmesi yönünden estetik, jeolojik, prehistorik, arkeolojik ve ilmi değer taşıyan tabii varlıkların korunması için ayrılan sahadır. Tabii ve kültürel kaynak değeri ile rekreasyonel potansiyeli milli ve milletlerarası seviyede özellik ve önem taşımaktadır.¹¹

Kamu hizmetleri için ayrılan milli parkta ise hudutlar tabii unsurlara dayanır ve kamu hizmetleri dışında hiç bir arazi tefrik edilmez. Milli Parklarda fauna ve floranın tahribi ve işletilmesi yasaktır.

Mutlak Doğayı Koruma Nitelikleri; ormancılık, tarım ve madencilikle ilgili her türlü teşebbüsün toprak kazısı, tesviyesi, sondajı ve araştırmasıyla inşaatının, avlanma ve balık tutmanın, toprağın dış görünüşü veya vejetasyon evsafını değiştirecek her nevi çalışmanın faunaya zarar vermenin mutlak surette yasaklandığı, yetkili makamların yazılı özel müsaadeleri olmadıkça, girişe, geçişe veya konaklamaya müsaade olunmayan, kamuya ait sahalardır.

Dünya Doğayı Koruma Birliğinin 1958 yılında Atina da yapılan Genel Kurul Kongresinde (Uluslararası Milli Parklar Komitesi) kurulmuştur. Uluslararası Milli Parklar Komitesi 1962 yılında Amerikanın Seattle şehri de Birinci Milli Parklar Kongresini tertip etmiştir. Bu Kongrede alınan esaslara göre, Uluslararası Milli Parklar Komitesi Milli Park ve benzeri sahaları kapsadığı 6 deyim tariflerini yapmıştır. Buna göre;

a. *Milli Parklar (National Parks)*: Çok üstün değerde manzara güzelliği ve milli öneme haiz flora ve faunanın korunması maksadıyla tesis edilmiş ziyaretçilerin zevk aldığı kamu hizmetine tahsisinde fayda görülen sahalardır.

b. *Milli Koruma Sahaları (National Reserves)*: Devlete ait kaynakların korunma ve muhafaza gayesiyle kullanmaları için tesis olunan ve kuruluş maksadına uygunluğu nispetinde, üzerinde mevcut hayvan ve bitki topluluğunun korunmasına önem verilen bölgelerdir.

c. *Doğa Abideleri (Nature Monumente)*: Mutlak korunmaya alınmış, estetik, tarihi ve ilmi yönleriyle ilgi çeken bölgeler, objeler veya yaşayan flora ve fauna türleridir.

d. *Mutlak Yaban Hayatı Koruma Sahaları (Stricht Wilderness Reserves)*: Flora, faunası, yapı ve ulaşım tesisleri, asli ve tabii

¹¹ Milli Parklar Kanunu, s. 25, Ankara 1996.

vasıflarıyla muhafaza edilen, her türlü ticari faaliyetin ve motorlu vasıta geçişinin yasaklandığı kamuya tahsis olunmuş bölge.

e. *Göçmen Kuşlar (Migratory Birds)*: Doğasına uygun bir kısmın fertleri, bir mevsimde memleket arasında herhangi bir sınırı geçen kuş türleridir.

Dünyadaki milli parkların bugünkü durumuna bir göz atıldığında milli park politikalarına büyük önem verdikleri görülür.

Bir ülkenin doğal görüntüsünü oluşturan unsurları; arazinin morfolojik yapısı ile bunu tamamlayan bitki örtüsüdür. Artan nüfus ve bunun gereklerini karşılamak amacıyla gelişen sanayi nedeniyle dünyanın doğal peyzajı gün geçtikçe bozulmakta ve bu bozulmaya paralel olarak yeni koşullara uyumda zorluk çeken bitki ve hayvan türleri ortadan kalkmaktadır. Halbuki dünyada yaşayan canlıların ekosistem içinde bir görevi olduğu da bilinmektedir. Sonunda bu durumun farkına insanoğlu dünyanın tamamını koruyamayacağı için park veya diğer statülerde korumayı düşünmüş ve ilk milli park fikri geçtiğimiz yüzyıl ortalarında ABD’de uygulamaya başlanmıştır. Ancak bu fikrin uluslararası bir kabul görmesi 1933 yılında Londra’da yapılan bir toplantı ile olmuştur.¹²

Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Konseyi’nin 1969’daki 10.Kongresinde milli parklar için bazı standartlar kabul edilmiştir. Bunlar Avrupa ülkeleri, ABD, Kanada, Avustralya gibi ülkelerle birlikte ülkemizde de uygulanan standartlardır. Her ne kadar böyle standartlar varsa da değişik ülkelerin milli park olgusuna yaklaşımları farklılık gösterebiliyor.

ABD’de ülkenin yüzölçümü ve buna bağlı olarak da milli park alanlarının çok geniş yer kaplaması, parka gelen ziyaretçilerin kalabalık, gürültü gibi olumsuzlukları yaşamalarına engel oluyor. Yüzölçümleri göreceli olarak küçük olan Avrupa ülkelerinde ise ziyaretçiler bu olumsuz koşulları yaşıyorlar. Bunun yanı sıra her ne kadar doğa ve yaban hayatını korumak önemli olsa da Avrupa’da esas önemli olan insanların bu alanlardan yararlanabilmelerini sağlamaktır. Bu uğurda yapılan yollar, üst yapı tesisleri vb. çalışmaların, alanların darlığı yüzünden ABD’deki gibi park içinde kaybolmuyor oluşu da ABD ve Avrupa milli parkları arasındaki farklılıklardandır. Ama ortak olan bir yönleri var ki o da milli parkların yalnızca korunan doğa parçaları olarak değil, aynı zamanda önemli birer gelir kaynağı olarak da görülüyor oluşudur. Bugün ABD’de tam 367 Milli Park ve benzeri alan mevcut olup 1996 yılında 270 milyon ziyaretçi bu alanlardan yararlanmıştır. Diğer önemli husus ise ABD’deki milli parkların bütçeleridir. 1996 yılında ABD’nin milli parklar bütçesi tam 6 milyar

¹² Palaşoğlu, Enver, a.g.e.

dolarken, Türkiye'de maddi olanaksızlık yüzünden milli parklarda yeterince koruma, değerlendirme ve geliştirme çalışmaları yapılamamıştır. Avrupa'nın gelişmiş ülkelerindeki milli park sayısının ne kadar az olduğu düşünülürse (örneğin; İngiltere'de 10, Fransa'da 6, Finlandiya'da 26, İspanya'da 8, İsveç'te 19 adet...) 32 tane milli park barındıran bir ülkede yaşadığımız için şanslı olduğumuz söylenebilir. Üstelik milli parklarımızdan Kuş Cenneti, Avrupa Konseyi Doğa ve Doğa Kaynaklarını Koruma Komitesince A sınıfı diplomasıyla ödüllendirilmiş, ayrıca Göreme Milli Parkımız da UNESCO tarafından Dünya Kültür Miras Listesi'ne alınmıştır.¹³

3. Milli Parkların Bilimsel Araştırmalar ile İlişkisi

Türkiye, doğa varlıkları, tarihi eserleri ve sosyal hayatı henüz layıkıyla tetkik edilmemiş bakir bir mevzudur. Bir milli park, muhafaza ve kontrol altına alınmış arazi parçası olması dolayısıyla, memleketimizin ilim, sanat ve fikir adamlarına her bakımdan geniş araştırma imkanları ve kolaylıkları sağlayan bir sahadır. Bu itibarla bizde milli parklar kurulmasının bir hususiyeti de, ilmi incelemeler neticesinde memleketi tanıma ve tanıtmaya yönünden üzerinde önemle durulmaya değer öğretici bir mahiyet arz etmesidir.

Milli parklarımız, memleketimizin turistik ehemmiyetteki varlıklarını yerli ve yabancı turistlere tanıtmaya bakımından büyük ölçüde kültürel, bilimsel, geleneksel ve ekonomik önem taşımaktadır.

Görülüyor ki; milli parklarımız diğer memleketlerdeki benzerlerinin kuruluş icaplarından farklı olarak her şeyden evvel, Türkiye'nin doğa varlıklarını ve manzara güzelliklerinin korunmasını amaçlayan hayati mahiyette birer varlıktırlar. Aynı zamanda, muhteşem doğa manzaraları içinde bütünlüğünü muhafaza eden kıymetli arkeolojik eserlerle, modern insan cemiyetine yaraşır güzel iskândan meydana gelen ahenkli peyzaj örnekleri, vücuda getirerek, bunları bitki örtüsü ve faunası ile beraber bir bütün halinde gerek memleket halkına ve gerekse dünya efkarına takdim etmek suretiyle, insanlık âlemine hizmet edebilmek milli parklarımızdan beklediğimiz belki de en mühim noktadır.

4. Milli Parkların Özellikleri:

Milli Parkların özelliklerini tetkik ederken kuruluş, gaye ve niteliklerinin göz önünde tutulması lazımdır. Her memlekette, arazi kullanma kabiliyeti haritalarına göre daha açık bir tabirle o memleketin

¹³ T.C. Orman Bakanlığı, Teknik Bülten, Temmuz 1999.

nüfus kesafeti ile tarım arazisi arasındaki ilişkiye göre milli parkların tesis sahası ile genişlikleri tespit edilir, bu esasa göre de park içindeki tesisler planlanır.

Milli parklarda ziyaretçi çeken özellikler, içindeki turistik gayelerle kurulan suni tesisler değil, tabii özellik ve niteliklerdir. Dünyadaki en meşhur milli parklardan Amerika'daki Yellowstone Milli Parkı'na ziyaretçi çeken, içindeki oteller ve lokantalardan ziyade topraktan fışkıran sıcak sular, çağlayanlar ve vahşi doğadır.

İngiltere halkının bisikletlere binerek kır yollarından dağlardaki Milli Parklara gitmesine sebep, yollardaki hostel denen konaklama tesislerinin kalitesi olmayıp, şehir dışındaki bölgemin yeşil manzarası, şirinliği ve özelliğidir. İsviçre'de halkı hafta tatillerinde Alp dağlarına çeken belli başlı özellik, İsviçre dağlarındaki köylerin doğa içindeki konumu, arazinin hâşinliği ile yerleşme arasındaki ahenktir.

Milli parklarda; bütün turistik tesisler oteller, lokantalar ve diğer tesisler doğadan ve tabii manzaradan faydalanmak için gerekli kolaylıkları sağlayan unsurlar olarak kurulur ve işletmeye çalışılır.

Bu durumda milli parkların tesis ve kuruluş özelliklerini aşağıdaki dört unsura göre tetkik edebiliriz.

a. Tabii Çatı:

Milli Park tesis edilecek bir sahanın biyolojik, jeolojik, morfolojik ve bilhassa doğal özellik ve güzellikleri taşıyan tabii bir bünyesi bulunması lazımdır. Bu bünyenin Milli Park olarak tefriki için gerekli tabii çatı olarak aşağıdaki tetkikler yapılır.

Mevzuat bakımından; sahanın milli park olarak tefriki için gerekli ve yeter nitelikte bir mevzuatın bulunup, bulunmaması hususu çok mühimdir. Mesela Pamukkale travertenleri dünya çapında bir milli park sahası olduğu halde, gerekli mevzuat yoksunluğundan bugüne kadar milli park olarak tefrik edilememiştir.

Arazi kullanma haritası bakımından; her ülkenin yaşama şartları ve topraklarının tarım bakımından elverişlilik derecesi de mühimdir. Bu bakımdan milli park sahasının genişliği ile tarım sahası arasında ilişki yani mutlak doğayı koruma sahasının niteliklerinin tetkiki gerekmektedir.

Mülkiyet bakımından; milli park sahalarında bütün faaliyetler kamu hizmetine tahsis edildiğinden mutlak surette devlet arazisi olması şarttır. Bu yönden de büyük mülkiyet ihtilafı bulunmayan yerlerde hudutların geçirilmesi önemli bir konudur.

Doğayı koruma bakımından; doğanın bütün oluşları ve varlıkları orijinal karakterleri ile muhafaza edilmesi esas olduğuna göre, saha hudutlarının tespitinde doğayı koruma önemli bir unsurdur.

Milli parkı karakterize eden varlıklar bakımından; her milli parkın tefrik sebebi olarak özel bir karakter unsurunun bulunması lazımdır. Milli parkta yapılacak çalışmalarda yatırım potansiyelinin hududu bu şartlara göre tayin edilir. Tabii çatının esasını teşkil eden bu etütler neticesinde milli parkın tesis esasları ve unsurları ortaya çıkar ve turistik çatı etüdüne yani yerleşme planına geçilir.

b. Turistik Çatı:

Milli parklarda, yerleşme plânının esasını turistik çatı teşkil eder. Genellikle milli park olarak tefrik edilen sahanın, her memleketin yaşama şartları ve arazi kullanma haritalarına göre 1/3 veya 1/2 sahası turistik faaliyetlere tahsis edilir. Bu sahanın yerleşme planı tanzim edilirken aşağıdaki hususlara ait istatistik bilgi bulunması şarttır:

- Milli Parka bölgeden ve ülke dahilinden kaç saatte ve hangi çeşit vasıtalarla ulaşılabilirdiği,
- Milli Park civarındaki bölgenin nüfus durumları ve nüfusun ekonomik kapasitesi,
- Milli parkın yabancı turist bakımından özellikleri ve potansiyeli,
- Milli Parka gelecek ziyaretçilerin park içindeki ziyaret müddetlerinin tahmini ve konaklama tesis istekleri,
- Milli parkın bölgedeki turistik ve tarihi yerlerde geliş yolu bakımından irtibatı.

Bu, etütlerin neticesinde Milli Parkta inşa edilecek her nevi turisti tesis ve binanın kati olarak lüzumlu olup olmadığı ve niteliği ile o sahanın manzarası üzerine ne derece tesiri dokunacağı yani manzara mimarisi yönünden tetkiki yapılır. Bu tetkiklerin neticesinde turistik tesislerin inşasına izin verilir.

c. Ekonomik Çatı:

Milli park olarak tesisi düşünülen sahanın bölge planlaması yönünden sosyal - ekonomik etütlerinin yapılması şarttır. Bu tetkikin neticesinde ise, milli park içinde kurulacak tesislerin cins, kapasite ve özellikleri tespit edilir.

d. Yönetim Çatısı:

Milli parklar idaresinin bir merkezi kuruluşunun bulunması ve bu kurula bağlı olarak her milli parkın müstakil bir ünite olarak yönetilmesi şarttır. Milli parklar; kontrol ve muhafaza altında tutulan ve insanların her türlü doğa nimet ve güzelliklerinden faydalandıkları

turizm, sağlık ve sosyal bakımdan istifade ettikleri varlıklardır. Milli parkın muayyen ve belirli tabii sınırlara dayanan bir sahası olur. Bu saha, genel kontrol altında bulundurulur. Milli parkın hudutları idari ve politik gayelerle değiştirilmez. Hayvanlar veya bitkilerin korunması, çoğalması için milli park sahasından bir kısım daha ayrılabilir. Milli park sahası dahilinde estetik, jeolojik ve tarihten evvelki çağlardan kalma eserler, arkeolojik eserler ve diğer ilmi eserler bulunabilir ve bulundurulabilir. Eğlence, dinlenme, sportif ve turistik tesisler bulunabilir.

Milli Parklar içinde şunların yapılması genellikle yasaktır:

- Milli Parklar içinde avlanılması, ađađ kesilmesi, yabani havanların tuzadı dűřürölmesi,
- Her türlü orman, maden ve tarım işletmeciliğinin yapılması,
- Kazı ve sondaj yapılması,
- İdari, turistik ve sportif tesisler dışında inşaat yapılması,
- İşkân gayesiyle saha ayrılması,
- Mıntıka içine yerli ve yabancı menşeli ehli veya yabani her türlü hayvan ve bitki cinsinin sokulması,
- İzinsiz kamp kurulması.

Milli park olarak korunan sahalarda, flora, fauna ve jeolojik bünyeleri ile doğa güzelliğleri bakımından büyük değer taşır. Sosyal hayatta, insan toplulukları ile doğa arasındaki ilişkilerin tetkikinin yapılacağı sahalardır. Genel olarak hayat gelişmesi ile- çevre şartları arasındaki bağlantının en güzel örneğini verirler. Milli parkların ekonomik ilişkileri iki yönden önemlidir. Bunlar;

a. *Doğa kaynaklarının korunması bakımından:* Milli parklarda korunan sahalarda tabii denge meydana geleceğinden, tabii afetler önlenir ve bunun netice sinde de insan - doğa ilişkilerinde insanların müspet etkiler kazanması sağlanır.

b. *İnsanların yaşayış düzeni bakımından:* İnsanların, başlangıçta doğanın güzelliği ile alakadar olmaları teknik ilerledikçe daha da artmıştır. Geniş bir sahanın korunması neticesi, büyük sayıdaki doğa kaynaklarından muntazam istifade imkanı sağlanır.

Milli parklar, memleket özellik ve güzelliğlerinden iyi muhafaza edilmesi ve bunlardan faydalanmanın plânlı ve isabetli yapıldığı

sahalar olarak kültürel faaliyetlerin ve dolayısıyla vatan sevgisinin aşılanaabileceği yerlerdir.¹⁴ Milli parklar, memleket yöresinden, tabii güzelliğin muhafazasını yaşıayan insanların mekâna bağlılığını sağlayan en önemli bir faktördür. Doğanın güzellik ve değerlerin muhafaza edildiği nispette öğretici fonksiyonunda arttığı tespit edilmiştir. Milli parklar birer açık hava müzesi karakterinde sahalalar olduklarından öğretim ve eğitimin ayrılmaz unsurudur. Turizm sanayiinde, milli parkların aktif tesiri bilinen bir gerçektir.

Milli ekonominin gelişimine yardımcı olarak turistik tesislerle bezenmiş ve çevresinde turizm endüstrisinin kurulmasını sağlayan milli parklar, vatandaşlara, turizm endüstrisinin kurulmasını sağlayan milli parklar, vatandaşların turistik aktivitesini artıran önemli sahalardır.

¹⁴ Dursun, Enver, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı semineri, Muğla 1986.

II. BÖLÜM

1. Türkiye'deki Milli Parkların Önemi ve Durumu

a. Önemi:

Ülkemiz, doğal ve kültürel kaynaklar açısından oldukça zengindir. Böylesine zengin bir tarihi olan Anadolu medeniyetine sahip çıkmak, bunları en iyi şekilde koruyarak ve geliştirerek gelecek nesillere intikal ettirmek, hepimize düşen ulusal bir görevdir.¹⁵

“Doğa”yı anlamı çok geniş ve kavramı pek güç bir terim olarak kabul etmek mecburiyetindeyiz. Çünkü metafizik alemden kalma intibalara dayanan hatırlamalarımız fizik varlığımızla, ezeli bünyesi içinde yoktan var olduğumuz doğa ve orman harikaları, düzenli işleyici, yüce nizamın hiç bir ölçüye sığmayan kudretinin ifadesidir.

Düşüncemizin dar hudutları içine bir türlü sığdıramadığımız, idrâkimizi aşan ve hayranlığımızı gizleyemediğimiz bu hârikalar, birinin sırrını çözmeğe yeltendikçe, bir yenisi ile karşılaştığımız ve ölçüsünü daima taktirden aciz kalacağımız bir azametın eseridir.

Uçsuz bucaksız doğa ve sonsuz fezânın derinlikleri içinde, bu nizamın âhengine kendini uyduran yer yüzü ise, doğanın zengin hazinesinden bir zerre ve küçük bir detaydır. Fakat canlılar için bir yaşama mekânı olan dünyamız küçük cüssesinden umulmayacak ölçüde doğa hârikalarına ve peyzaj güzelliklerine sahiptir.

Yeryüzünün doğa manzaralarının sihirli güzelliklerinden sayısız örnekler göstermek mümkündür. Alplerin heybetli oroğrafisi, muhteşem Alp. manzaraları, güzellikleri sayılmakla bitmeyen, seyredilmeye doyulmayan sahil peyzajları, derin ve manalı perspektifli İskandinav fiyortları, Akdeniz kıyı manzaralarındaki renk oyukları, sessiz fakat engin görünüşlü step hududunu ve manasını kavramakta ezelden beri insanın güçlük çekmekte olduğu muammalı çöl manzaraları, sonsuz sahra, gök kubbesi ile beraber sanki mana alemine açılan ve adeta metafizik güzelliklere bakan bir pencere gibidir.

Tabii peyzajın esas unsuru olan arazi morfolojisi, endojen kuvvetlerin meydana getirdiği jeomorfolojik gösteriler, eksojen kuvvetlerin törpüleyerek şekillendirdiği arazi formlarıdır. Sanat deyimi ile kitle, şekil, renk ve çizgi gösterisidir. Arazi morfolojisi denince; oroğrafik yapının heybetli kitlesi, horizon çizgisi, iç silüetler, vertikal ve yatay çizgiler, vâdi ve plâto düzlükleri durgun su sathı, akar ve coşkun su, kayalıklar anlaşılır. Bunlara ek olarak, yağmur, sis, bulut,

¹⁵ Batur, Turgut, a.g.e., s. 7.

kar... gibi illüzyon ve refleksiyon yapıcı atmosfer hadiseleri de, morfolojik yapıyı tamamlar. Arazi morfolojisinin kitle gösterisi ve çizgileri, statik yapılı, stabil görünüşlü, yer çekimine itaatli ve yerleşmiş hissini verirler. Bunlar tabii peyzajın temelidirler. Akarsu akustikle, durgun su satırları da, refleksiyon ile morfolojik yapıyı, varyasyon sağlar ve hareket ifade ederler.

Tabii bitki örtüsü ise; tabii fizyonomiyi tamamlayan ikinci mühim varlıktır. Bitkiden mahrum olan bir arazi parçasının peyzajı, kuru görünüşlü, çıplak, hayat eseri olmayan ıssız, hatta korkunçtur. Bu itibarla bitki örtüsü, bir peyzaja bezeyen en önemli unsurdur. Tabii bitki örtüsü, yeryüzünü baştan başa kaplayan bitki kuşaklarıdır.

Yapraklı ağaç ve konifer ormanları, tropik ve subtropik ormanlar, çayır, step, çöl gibi vejetasyon tipleri ve bitki formasyonlarından meydana gelen yeşil elbisedir. Tabii bitki örtüsü, bitkiler âleminin çeşitli nebatlarının komşuluk münasebetlerinden doğan bir bitki sosyasyonudur. Dünyayı kaplayan bitki topluluklarının süslediği peyzajın tabii tertiplerinden çok güzel örnekler vermek mümkündür. Alp floru, Akdeniz floru, step... gibi. Kuru görünüşlü çıplak bir araziye nispetle, bitki ile bezeli olan peyzaj, çok daya sempatik ve sıcak görünüşlüdür. Bitki, her peyzajı yaşama, huzur ve emniyeti veren bir mekân haline getirir. Peyzaja, biyolojik bir ortam özelliğini kazandıran tek varlık bitkidir. Çıplak bir saha içinde, bilhassa ağacın varlığı, suyun ve dolayısıyla hayatın mevcudiyetini müjdelir.

Bu arada insanı da içine alan hayvanlar alemi (fauna) da tabii peyzajın bünyesi içinde yer alan ve onu bir kat daha manalandıran mühim bir varlıktır. Diğer bir deyimle tabii peyzaj arazi, toprak, kaya, su ve bitkinin kaynaşmasından meydana gelen bir dokudur. Bu dokuda renkten renge ve şekilden şekle geçişte, hafif nüansların hüküm sürdüğü tam bir ahenk mevcuttur. Ormanların yüksek taç yeşilliği ile, orman altı vejetasyonu arasındaki bağlantı, ağaç gövdesi, kaya ve sarmaşıklar, su kıyılarını tespit eden kadife çimenlikler, yosunlar, kır çiçekleri ile bezeli çiçekli çayırlar, su içi bitkilerinin çizdiği renkli desen, tabii peyzajın kılıfıdır. Daha ziyade; bitki örtüsünün süslediği bir elbise, tabii peyzajın patinasıdır. Tıpkı buğusu silinmemiş taze bir meyve ve henüz havı gitmemiş bir kumaş gibidir. Fakat, tabii peyzaj, sadece uzaktan seyredilmeğe mahsus güzelliklerin geçit resmini ifade eden bir tablo değildir. Aynı zamanda kıyı canlı varlıklar için bir yaşama ortamı ve biyolojik bir mekândır.

Yeryüzünde yaşayan canlılar arasında düşünce ve idrâki ile faunadan ayrılan insan içinde yaşadığı mekânın doğa varlıklarını ve peyzaj güzelliklerinin değerini ölçebilmek iktidarında olan tek mütekâmil yaratıktır. Ne yazık ki, kendisine yaşama mekânı hazırlamak gayesiyle doğa içine yerleşen insan, evvelâ çevresini tahrip ile

başlamıştır (ağaç kesme, bitkileri kazıma, kayaları parçalama, toprak hafriyatı, çeşitli tesisler meydana getirme... vb.).

Doğa, sıhhatli ve muvazeneli bünyeye sahip bir yaşama mekânıdır. Çok kere insan adeta Doğanın sıhhatli bünyesine musallat olan zararlı bir bakteriden, farksız olmuştur. İnsanın, başlangıçtaki münferit müdahalelerinin zararı o kadar hissedilmez. Çünkü, doğa, kudretli onarımı ile yaralarını kendisi sarar ve balansını kurar. Fakat tahripler, birbirini kovaladıkça hastalık da müzminleşir. Hele, toplumsal ve kolosal yerleşmeler, uygarlığın ilerlemesi, ileri tekniğin sağladığı fırsatlar, bu tahripleri büsbütün kolaylaştırır ve yaygın hale getirir. Çok defa tamiri imkânsız yaraların açılmasına sebep olur. İşte Doğayı koruma ve onarma gayretleri, bu hastalığın tedâvisine başvurma çarelerini aramaktır.

İnsan topluluklarının yeryüzünde yayılışı, birbirinden çok farklıdır. Bazı cemiyetler var ki; doğa varlıkları çok zengin ve peyzajı çok güzel bölgelere yerleşmişlerdir. Bir kısım insan toplulukları da, çok fakir ve çıplak sahalardan nasiplerini aramak mukadder olmuştur. Yine, idrâki kuvvetli ve kadirşinas bazı Milletler de, içinde yaşadıkları doğa varlıklarını imar edip, bir kat daha kıymetlendirerek, çevrelerini bir dünya cenneti haline getirmişlerdir. Halbuki potansiyeli yüksek ve peyzajı güzel bir yurda sahip olan bazı insan toplulukları da sanki çevrelerini gaddarca tahripten haz duyarcasına onu viran nane getirmeğe çalışırlar.

Bu iyi ve kötü örneklerin misalleri hepimizce malumdur. Yakın komşumuz İsrail ve İtalya, uzak komşularımız Hollanda ve Norveç güzel örneklerdir.

Türkiye'de doğa varlıkları ve peyzaj güzelliklerinin yıpranması o derece şiddetli ve süratlidir ki, buna yurt ölçüsünde ve milletçe büyük bir tizlikle çare aramak ve ilgi göstermek gerektir. Memleketimizde doğala doğrudan doğruya alâkalı bulunan bilim ve sanat müntesipleri arasında kollektif bir onarım çalışması yapmalarına kesin ihtiyaç vardır.

Türkiye'nin doğa varlıklarını ve peyzaj güzelliklerini tahripten koruyucu tedbirler arasında, memleketimizde milli parkların tespit ve kuruluşu oldukça önemli rol oynayacaktır.

Türkiye'de milli park sahalarının tespiti, bölge plânlaması çalışmalarının umumi ahengi ve disiplini içinde halledilmesi gereken bir problemdir. Bu itibarla, milli park sahalarının kararlaştırılmasında yapılacak teşebbüsler, İmâr ve İskân Bakanlığı'nın Bölge Plânlaması Etütleri ile sıkı temas ve işbirliği halinde olmalıdır. Çünkü, milli parklarımızın kendi üniteleri ve bünyeleri içindeki detay çalışmalarına bölge plânlamasının temel etütleri ışık tutacaktır. Bölge plânlaması memleket imârında nazım rol oynadığına göre, geniş arazi parçalarını içine alan milli parklarımızın kuruluş ve gelişmesi de, onun çizmiş

olduğu yönde inkişaf etmek zaruretindedir. Çünkü bir milli park sahası, bir rejyon içinde oldukça mühim bir potansiyel tespiti ve çok uzak geleceğe ait bir yerleşme problemidir.

Türkiye'nin diğer memleketlerden farklı olarak kendine mahsus özel, bir bünyesi vardır. Milli Park sahalarımızın tespiti de, bu özel kuruluşun gerektirdiği çeşitli faktörlerin tesiri altındadır. Dolayısıyla, milli parklarımızın, diğer ülkelerdeki benzerlerinden farklı olacağını unutmamak gerekir. Bu itibarla, milli park olmaya elverişli sahalarımız araştırılırken, ülkemizin tabii fizyonomisinin çok zengin ve değişik olan orijinal karakteri bilinmelidir. Hele doğa varlıkları ve güzelliklerinin korunması, bu arada bitki örtüsünün muhafazası başta gelen hayati bir meseledir. Erozyonla mücadele ve ormanlarımızın korunması, milli parklarımızın kuruluşu ile doğrudan alakalıdır.

Doğa harikaları, arkeolojik kalıntılar, tarihi eserlerin hüviyeti ve zenginliği ise, iç ve dış turizmi alâkadar eden başlı başına mühim ve ekonomik bir problemdir.

Görülüyor ki, milli park olmaya elverişli sahaları meydana çıkarabilmek için, değişik açıdan çok etraflı ilim ve sanat etütlerinin yapılmasına ihtiyaç vardır. Genel anlamda milli park mefhumunun açıklanması ve memleketimizde bu maksatla yapılacak çalışmalarda, dikkat edilmesi gerekli bazı hususları belirtmek faydalı olacaktır.

Milli park, yüz binlerce hektarlık geniş bir yurt parçasının hudutlarını tespit ederek bu sahanın bütün doğa varlıklarının orijinal karakterine halel gelmeden, bitki örtüsü ve faunası ile beraber muhafaza edilmesidir. Gelişi güzel ayrılan her arazi parçası milli park vasıflarını haiz olamaz. Bir sahanın milli park olabilmesi için her şeyden evvel, yüksek ve muhteşem dağ silüetleri, buzullar, buzul gölleri, çeşitli jeomorfolojik gösteriler, yekpare bütün kayalıklar, mağaralar, çiçekli vadiler, akar sular, şelâle ve gayzerler gibi zengin bir orografik yapı ve özel bir arazi morfolojisine sahip olması icap eder. Aynı zamanda orman, maki ve alp formasyonu gibi zengin ve renkli bir tabii yeşil örtü ile bezeli olmalıdır.

Bir milli park için, insan gücü ile tesisi mümkün olmayan, ilgi çekici doğa harikalarını ve manzara güzelliklerini içinde toplayabilen peyzajlar serisi demek yerinde olur.

Vahşi hayvanlar, kuşlar ve balıklar, çeşitli hayvan topluluğu (fauna) bir milli parkın gerçekten çok enteresan tarafını teşkil eder. Fauna içinden ayrılan insan ve onun meydana getirdiği sosyal hayatın akislerinden bir çok örnekler (kültürel tesisler) de milli parklar içinde çok defa yer alırlar. Bu arada, ziraat arazisi, füsunkâr köyler, orman arazisi ve orman içi köylerinin pastoral hayatı, hatta kasaba ve şehir peyzajları gibi, münferit veya toplu her türlü iskân (Avrupa ve İngiltere'de olduğu gibi) milli park sahalarına ayrıca renk verirler.

Prehistoria ve megalitik zamanlara ait izler, eski medeniyet devirlerinin arkeolojik sanat artıkları ve harabeler, bir milli park için yüksek değerde varlıklardır.

Bütün bu açıklamalardan anlaşılıyor ki, bir milli park insan gücü ve mahareti ile yeni baştan tesis edilemez. Ancak tabii ve sosyal ilimlere mensup otoriteler, sanat aleminin tanınmış şahsiyetlerinden teşekkül eden, salâhiyetli heyetler tarafından tertip edilen yorucu seyahatler ve etraflı araştırmalardan sonra adeta keşfedilip, hudutları tespit ve ilân edilerek topluma armağan edilirler.

Yeryüzü orografisinin en karakteristik doruğu olan Fuji, Japon literatürüne göre, dünyada güzel panoraması teşhir edilen ilk milli park olarak işaret edilmektedir. Fuji, çok eski devirlerden beri Japonya'nın doğa güzelliklerinin sembolüdür. Fuji Dağı dört mevsim içinde yamaçlarında değişik peyzaj güzelliklerine sahiptir. Bu güzellik ihtişamı Fuji Dağı'nı bütün dünyaya tanıtmaktadır. Fuji'nin kül artıkları ve zaman zaman devam eden yer sarsıntıları bugün sükunet içinde uyumakta olan bu dağın vaktiyle korkunç patlamalar ile çevre sakinlerine verdiği zararı bugün dahi hatırlatmaktadır.

Fakat milli parkların sistemli bir işletme planına göre ihdas edilmesine ilk defa 1872 de Birleşik Amerika'da başlanmıştır. Bugün adetleri artan, sahaları genişleyen ve mükemmel servisleri ile muazzam bir teşkilât haline alan bu eserlerden en meşhurları; Yallowstone ve Grand Canyon milli parklarıdır. Birleşik Amerika'da büyük ve süratli gelişmeden sonra Kanada'da, Avustralya'da, İngiltere ve Avrupa'da çok güzel örnekler bunları takip etmiştir. Albert Milli Parkı, Orta Afrika'da Belçika Kongosunda 500.000 hektar genişliğinde, vahşi hayvanların zenginliği ile meşhur ve dünyada en büyük örnek sayılabilir.¹⁶

Birleşik Amerika başta olmak üzere bütün dünyada milli parklar bir memleket halkı için her şeyden evvel eğlence, istirahat ve tatil geçirmeğe mahsus bir rekreasyon yeridir. Aynı zamanda, insanlara doğa varlıklarını ve harikalarını tanıtan, doğaya karşı sempati uyandıran, bilhassa güzel doğa manzaraları teşhir edilen memleket parçalarıdır. En nihayet, bilimsel incelemelere zemin teşkil eden bir saha olan milli parklar, diğer memleketlerde daha ziyade sosyal ihtiyaçların mahsulüdürler.

Memleketimizde doğayı koruma ve peyzaj güzelliklerinin muhafazası ile milli parklarımız arasında münasebet incelendiğinde, yurdumuzdaki milli parkların yabancı memleketlerdeki örneklerinden çok farklı özellikte olduğunu kabul etmeliyiz. Her şeyden evvel, bizde milli parka karşı duyulan ihtiyaç, doğayı koruma mecburiyetinden doğmaktadır. Bu zaruret, Türk halkının yaşayışı ve varlığını devam

¹⁶ T.C. Orman Bakanlığı, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Teknik Bülten, Eylül 1999.

ettirmesi bakımından hayati önemdedir. Çünkü, büyük medeniyetlerin beşiği olan ihtiyar ve tarihi Anadolu zaman zaman imâr görmüş, fakat bir yandan da kıyasıya tahrip edilmiştir. Bu yıpranmadan en çok zarar gören de bitki örtüsü olmuştur.

Fazla çalışıp emek sarf etmeden, doğa varlıklarını kemirmek ve doğanın doğal nimetlerini yok etmek sanki, Anadolu halkının affedilmez kötü alışkanlığı haline gelmiştir. Bu hoyratça tahrip son 1000 seneden beri süregelmektedir. Gelişigüzel ve gereksiz istihsal yapmak maksadıyla uzun yıllardan, beri gaddarca ağaç kesimine girişilmesi yüzünden, ormanlarımızın tahribi, ziraat arazisi elde etmek gayesiyle halâ kıyasıya, devam eden orman açmaları, son yılların politika oyunlarının sağladığı fırsatlardan hızını alan, rasgele ve plansız tatbik edilen makineli ziraat; bu yüzden meralarımızda bile, bitki örtüsünün tahrip edilmesine neden olmuştur.

Aynı politik akımların himayesinde, orman içinde ve orman rejimine tabi sahalarda kontrolsüz hayvan yayımı, en nihayet, bütün bu tedbirsizliklerin neticesinde meydana gelen ve günden güne gittikçe şiddetini ve süratini arttıran erozyon afeti, Anadolu'da yaşama ve hayat muvazenesini tehdit eder mahiyet almıştır.

Türkiye'de doğa varlıkları ve doğal enerji kaynaklarımızın tahribi neticesinde umumi potansiyelin fakirleşmesi, iktisadi bünyemizin temeli olan ziraatın sarsılması, zirai istihsalde rantabilitenin düşmesi, Türk halkının açlık tehlikesi ile karşı karşıya kalma tehditleri, hamı maddesiz endüstri kurabilme imkansızlıkları gibi kalkınmayı hattâ yaşamayı güçleştiren problemlerle karşılaşmaktadır.

İşte Türkiye'de doğayı koruma tedbirleri, Anadolu'yu Türk halkına her şeyden evvel iktisadi, zirai ve endüstriyel yönlerden rahat ve emniyetli yaşamaya elverişli, zengin bir mekân haline getirebilme bakımından önemlidir. Milli parklarımızın da bu gayeye ulaşmakta hissesi olacağı muhakkaktır. Bütün bu tedbirler ve çalışmalar, sadece memleketin fiziksel yapısının kuruluşu ve burada yaşayan insanların fizik bünyesinin gelişmesine elverişli bir mekânı hazırlamak için değildir.

Şurası unutulmamalıdır ki, bugün milyonlarca insanı sinesinde barındıran Anadolu, peyzajı güzel bir yaşama mekânı olmalıdır. Çünkü, insanlar, içinde yaşadıkları mekana sıkı sıkıya bağlıdırlar. İnsan, çocukluk ve yetişme çağının muhtelif devirlerinde içinde yaşamış olduğu sempatik veya antipatik bir mekânın müspet veya menfî tesir ve intibasını uzun yıllar boyunca hatırlar ve unutmaz. İçinde yaşanan mekânın fizik yapısı, farkında olmaksızın insanların büyüme ve yetişmeleri üzerine önemli tesirler bırakır.

İnsan toplulukları için, güzel tertip edilmiş bir mekân içinde yaşamak büyük bir ihtiyaçtır. Çevremizin tertip tarzı, iç varlığımızı,

yaşayışımızı, hattâ karakterimizi etkisi altında bulundurur. Bu itibarla, kültür seviyemiz, yaşadığımız mekânın aynası, bir yandan da içinde yaşadığımız mekân, kültürümüzün aynasıdır. Uygarlığı ileri memleketlerin insanları gibi, Türk toplumunun da köylüsü, şehirlisi ve işçisi ile peyzajı güzel tertiplenmiş bir mekân içinde yaşamak en tabii hakkıdır.

Türkiye'de doğa varlıklarının tahribi ile, yurdumuzun manzara güzellikleri de silinmektedir. Ormanları kesilen, makileri köklenen, meralarında bitki örtüsü kazınarak çıplaklaşan yeşil Anadolu, artık bugün, yer yer sırttan kel tepeler haline gelmektedir. Anadolu'nun gerçekten övülmeye değer güzel ve muhteşem peyzajı, her geçen gün biraz daha çirkinleşmekte ve gözden kaybolmaktadır. Uçakla seyahat ederken kuş bakışıyla bakıldığında bu acıklı manzara bütün detayları ile göz önüne serilmektedir.

Hızla artan kentleşme oranı, günün yaşam düzeyini ve koşullarını değiştirmekte ve yeni sorunların doğmasına neden olmaktadır.¹⁷ İşte, milli parklarımız, yurdun doğa varlıkları ve enerji kaynaklarının korunmasında olduğu kadar, Anadolu'nun peyzaj güzelliklerinin muhafazası ve yeniden ihya edilerek canlandırılmasında mühim rol oynayan birer örnek saha olmalıdır.

Doğu Anadolu yüksek mıntıkası oroğrafik yapısı ile muhteşem dağ manzaralarını, buzulları ve buzul göllerini teşhir eden bir bölge olup henüz literatüre geçmemiş zengin tabii bir bitki örtüsünü de ihtiva etmektedir. Aynı zamanda, prehistorik devirlere ait çok enteresan izlere sahip olan Doğu illerimiz, tabii ilimleri ve antropolojiyi yakından ilgilendiren bir memleket parçasıdır. Doğu Anadolu, henüz iptidai iskan içinde yaşayan halkının cemiyet hayatı dolayısıyla ilmi, sosyal inceleme ve kalkınmaya muhtaçtır. Milletlerarası dağ sporlarına çok elverişli bir bölgedir. Son yıllarda milli park ilan edilmek istenen Cilo dağları, doğu bölgemize çok güzel ve canlı bir örnektir.

Kuzey Anadolu, zengin ve gür bitki örtüsü, ormanları, yaylaları ve çok efsanevi sahil manzaraları, yalı iskânı, zirai peyzajı, Alp florası ve iskanına sahip orijinal bir bölgedir.

Ege ve Akdeniz mıntıkası, eski ve büyük medeniyet devirlerinin temsilcisi olan arkeolojisi ile göze çapan, aynı zamanda her türden yeşil bitki örtüsü ve sihirli sahil manzaraları ile çevrilidir.

Orta Anadolu horizonu çok geniş peyzaj örneklerine sahiptir. Orta Anadolu'nun step floru, ilgi çekici jeolojik gösterileri, ekstansif ziraat peyzajı ve her yıl dünya literatürüne sürprizli yenilikler katan arkeolojik varlıkları, üzerinde durulmağa değer. Orta Anadolu'da kurulacak milli park sahaları sayesinde bu bölgenin korkunç şekilde

¹⁷ Akesen, A., İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, "İskandinav Ülkelerindeki Doğa Koruması, Ulusal Park ve Eşdeğer Doğal Kaynak Sistemleri", Cilt: 31, Sayı: 1, İstanbul 1981.

harap olmuş orman artıkları ve merasının, bitki örtüsünü koruma ve onarma imkanlarının sağlanması gibi, hayati bir ihtiyaç karşılanmış olacaktır. Aynı zamanda, bu bölgede kurulacak milli parkların, Orta Anadolu'nun primitif iskânı ve sosyal hayatının kalkınmasına örnek birer çalışma olacağı da muhakkaktır.

b. Durumu:

Anadolu'da orman tahribinin 5000 yıldan fazla bir tarihi olduğu varsayılmaktadır. Ülkemizin orman için fazla elverişli olmayan bir iklim kuşağı üzerinde bulunması, yağışların yıl içinde düzensiz bir dağılışı göstermesi, arazinin topoğrafik yapısının uygun olmayışı ve ekolojik koşulların olumsuzluğunun yanı sıra insan eliyle doğaya verilen zarar da doğanın hızla tahribine neden olmuştur. İşte bütün bu koşullar sosyal ve kültürel açıdan yararlanma amacıyla kurulan milli park ve benzeri uygulamaların önem kazanmasına neden olmuştur.

Ülkemizde milli park deyimi ilk defa İstanbul Orman Fakültesi'nin hocası Prof. Dr. Selahattin İnal tarafından 1948 yılında yayınladığı "Doğa Koruma Karşısında Biz ve Ormancılığımız" adlı eserinde kullanılmıştır. Milli Park çalışmaları ise ilk defa 1956 yılında yürürlüğe giren 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25.maddesi ile uygulama alanı bulmuştur. 1983'te çıkarılan 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile bugünkü konumuna gelen milli parklar, bu tarihten sonra planlı bir gelişme programına alınmıştır.¹⁸

Programın temelini doğal, kültürel, rekreasyonel (eğlence ve dinlence amacı taşıyan) kaynaklara sahip yörelerin yüksek potansiyel değeri taşıyan orman parçalarının, av ve yaban hayatı, kaynaklarını, sulak alanların, orman içi akarsu ve göllerin korunarak kullanılması ilkesini hedefleyen politika ve stratejiler oluşturur.

Ülkemiz, bir ülkeden çok, kıta özelliği gösteren zengin ve ilginç biyolojik yapısı yanında önemli prehistorik ve arkeolojik kalıntılar ile ulusal tarihimiz için de önemli olduğundan, bununla orantılı olarak çok sayıda milli parka sahip olmuştur. Çok ilginçtir ki arkeolojik veya ulusal tarih açısından önemli olan milli parklarımızın çoğu aynı zamanda biyolojik açıdan da ilginç özelliklere sahiptir. Örneğin, Termessos ve Köprülü Kanyon Milli Parkları'nda çok ilginç, endemik bitki türleri arkeolojik kalıntılarla birlikte bulunmaktadır.

Ülkemizdeki milli parkların çoğu ormanlık arazilerde kurulmuş olup, bir iki örnek dışında, bozkır alanlarda pek az milli park bulunmaktadır. Başka bir deyişle, halihazırdaki milli parklar çoğunlukla

¹⁸ Bkz. <http://www.milliparklar.gov.tr>.

ağaç türlerinin korunması amacı ile kurulmuşlardır. Diğer yandan, yoğunlukla geniş alanlara kurulmuş milli parklarda yeterli ve etkili koruma önlemlerinin alınabildiğini söylemek zordur. Konumları itibarıyla içinde insanların yoğunlukla yaşadığı milli parklarda insan etkisinin, son yıllarda yangına hassas Akdeniz-Ege Bölgeleri'nde yaşananlar hatırlanırsa önlenemediği maalesef acı bir gerçektir.

Milli parklarda eğitilmiş, yetişmiş, yeterli sayıda meslek elemanı görevlendirilmediği için buralarda koruma etkinliklerinin tam anlamıyla yapılamadığı da bir gerçektir.

Gelişmiş ülkelerde bu parkların idare ve yönetimi ile ilgili elemanlar, yerine göre ormancılar olmaklar birlikte yoğunlukla özel eğitim görmüş biyologlar, botanikçi ve zoologlardır.

Bu elemanlar bir yandan milli park sınırları içinde yaşayan nadir bitki ve hayvan türlerinin korunmasını sağlarken diğer yandan, milli parka yakın çevrelerde yetişen ve yaşayan, nesilleri tehdit altında olan bitki ve hayvan türlerinin korunmasını sağlayarak onların geleceğini de güvence altına alır.

Bir Milli Parktan izinsiz olarak bitki ve hayvan örneği toplanması yasak olmakla birlikte ülkemizde buna tam olarak uyulduğunu söylemek zordur. Yerli araştırmacıların yanında, ülkemizden canlı materyali toplamaları izne bağlı olan yabancı araştırmacılar bile milli parklarımızdan istedikleri materyali, hiçbir zorlukla karşılaşmadan, kolaylıkla hatta yardım görerek toplayabilmektedirler. Son yıllarda bu konuda alınan en etkili önlem, bu gibi alanlardan soğanlı bitkilerin toplanmasının yasaklanması olmuştur ki, bu yasağın ciddi olarak uygulandığı bilinmektedir.

Ülkemiz doğasının korunmasında önemli görevi olan milli parklarda, yakından ilgilenilerek kolaylıkla düzeltebilecek bazılarını biraz önce yazdığımız aksaklıklar görülse bile, bazı kuruluşlar yardımı ile ülkemizde doğa koruma fikrinin gün geçtikçe pekişmeye başladığı görülmektedir. Milli parkların ve diğer statülerdeki koruma alanlarının yurt sathına dağılması ve buralarda dünyadaki benzerlerinde olduğu gibi, daha etkili koruma çalışmaları yapılması durumunda, başta biyolojik olmak üzere arkeolojik ve jeolojik değerlerimizin, zenginliklerimizin korunmasının daha etkili olarak sağlanacağı açıktır. Bu tip bilinçli etkinlikler ile bunların dünyaya duyurulması yurdumuzda doğa korunmasına verilen önemi belirteceği için, ülkemizde de diğer dünya ülkeleri yanında prestij kazandıracaktır.

2. Türkiye'de Milli Parkların Kuruluşunu Etkileyen Şartlar

Doğa varlıkları, son asırlarda sürekli tahriplerden yıpranan Anadolu, gün den güne peyzajı çirkinleşen, güzel panoraması gözden

silinen, fizik yapısı harap olmuş, yaşama düzeni bozuk bir mekân haline gelmiştir. Bunun asıl sebepleri arasında, şimdiye kadar bölge planlama ve arazi kullanma etütleri ile ilgisi olmayan geliş güzel bir yerleşme başta gelmektedir.

Bir yandan da, cehaleti günden güne artan, eğitimden mahrum bir insan topluluğu, ziraatı ormancılığı, iskân endüstrisi ve yaşama fonksiyonlarının bütün icapları ile sanki Anadolu'nun doğa varlıklarını ve güzel peyzajını yok edercesine aşındırmada söz birliği etmişlerdir.

Şüphesiz, çığ gibi büyüyen bu süratli yıpranmanın nedenleri olduğu gibi, bunlara karşı alınacak temel tedbirler de vardır. Bu tedbirler arasında, milli parklarımızı bu aşınmalara karşı hız kesici birer örnek saha olarak kabul etmeliyiz.

Bugünün uygarlığı ileri memleketlerin ölçülerine göre, bir milli park doğa harikalarına sahip olan ve bütün tabii özellikleri ile orijinal manzara gösterilerine zarar gelmeden korunması gereken arazi parçalarıdır. Planlı gelişmiş, yerleşmiş ve yaşama düzeni istikrar bulmuş memleketlerde, milli parklara sık tesadüf edilmez. Bunlar ancak, çok orijinal doğa gösterilerine sahip sahalardır. Bu itibarla, dünyanın milli parkları sayılıdır.

Memleketimizde, her milli parkın bünyesinde muhakkak bir doğa harikası aramak şart değildir. Milli parklarımız, yabancı yurtlardaki benzerlerinden karakter bakımından çok farklı, sayıları yönünden de çok fazla olacaktır. Çünkü, memleketimizin fiziksel yapısı, ziraatı, ormancılığı ve henüz gelişmekte olan endüstrisi, top yekun ekonomisi, sosyal durumu ve umumi kültür seviyesi, diğer memleketlerden çok farklıdır.

Türkiye'nin çeşitli problemleri olduğu gibi, milli parklarımızın meydana getirilmesinde de yabancı memleketlerin limitlerine ve standart ölçülerine uymak hatalıdır. Bu itibarla bizde milli parklar, sadece doğa harikaları ve yalnız orijinal varlıkları tespit edilerek sınırlandırılan birer saha olmamalıdır. Milli park kurulması yönünden, memleketimize ait özelliklerden çeşitli örnekler vermek mümkündür.

Orta Anadolu steplerinde, küçük bir orman artığının, orman rejimine tabi olan geniş çevresi bir milli park olabilir. Çünkü burada tesis edilecek bir milli park, tabii bitki örtüsünün korunması, ormanın yeniden yeşermesi, ziraatın kontrolü, peyzaj güzelliklerinin tekrar canlanması gibi düzen sağlayıcı ve türlü anarşik gelişmeleri önleyici rolde olabilir.

Türkiye'de korunmaya alınmış, turizme açılmış olan milli parklar dışında bu konuda değerlendirilmesi gereken pek çok yer vardır. Ulusal park ve benzer alanlar olarak çalışma programına alınmış alanlar arasında göl kıyıları (Tuz Gölü, Sapanca Gölü), şelaleler (Yerköprü),

morfolojik şekiller (Pamukkale Travertenleri) bulunmaktadır.¹⁹

İstanbul Boğazı, memleketimizin peyzajı en güzel ve orijinal bir parçasıdır. Dünyada misli olmayan, milletlerarası kıymette bir peyzaj örneğidir. Türkiye için turizm bakımından memleket ekonomisinde tesirli bir doğa nimetidir. Bu itibarla boğaz içinin bir milli park ilân edilmesine şaşmamalıyız. Çünkü Boğaziçi ve çevresi, bir milli park organizasyonu içinde, bitki örtüsü, iskânı, bütün kültür tesisleri ve tarihi eserleri gaddarca tahripten kurtulup, insaf hudutları içinde gelişmeli ve güzel peyzajı korunmalıdır.

Uludağ Milli Parkı, tarihi Bursa şehrinin kontrolünü de bünyesi içine almalıdır. Çünkü her geçen gün, insafsızca yıkılarak eriyip giden sivil mimarimizin son ve orijinal artıklarından bir kısmını bu vesile ile kurtarmak mümkün olabilir.

3. Türkiye'deki Milli Parkların Coğrafi Bölgelere Göre Özellikleri

Türkiye'de tespit olunacak milli park sahaları, memleketin muhtelif bölgelerinin tabii ve kültürel varlıklarının hususiyetlerin göre birbirinden farklı karakter göstermektedir. Türkiye'de doğayı koruma alanları tek bir kavram içinde ele alınarak ulusal park olarak değerlendirilmiştir. Milli parklarımızın kuruluş yerlerine bakılacak olursa belli yörelerde yoğunlaştıkları görülür.²⁰

Bir doğa müzesi ve açık hava laboratuvarı hüviyetinde olan ve milli, eğitsel, turistik, hijyenik, estetik fonksiyonları bulunan milli parkların bu çeşitli özelliklerine nitelik kazandıran bir unsurunu da bünyesinde barındırdığı canlı varlıklar olan hayvanlar faunasın teşkil etmektedir. Tabii seleksiyon dışında insan eliyle yok olma durumuna getirilmiş ve halen mahdut sayıdaki örnekleri kalmış bulunan nadide hayvan türleri, insafın gaddarlığına karşı açtığı mücadele ve çaba sonunda yine insan eliyle kendi özgürlüklerine milli parklar sayesinde kavuşturulmuşlardır. Milli parkların kuruluşlarına ait gerekçelerde görülen ve bir noktada toplanan müşterek hedef, doğayı ve onu oluşturan canlı ve cansız varlıkları nesillere intikal ettirecek bir şekilde oldukları gibi muhafaza ve idame ettirmek suretiyle insan varlığının çeşitli şekillerdeki faydalanmalarına tahsis edilecek bir doğa müzesi meydana getirmektedir. Bu bakımdan milli parklar niteli itibariyle kişisel olmaktan ziyade toplumsal yararlarını sağlayan milli ve bunun da sınırlarını aşarak milletlerarası mahiyetleri bulunan kuruluşlardır.

¹⁹ Doğaner, Suna, Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye'de Doğayı Koruma Çalışmaları, Bülten. Sayı-2 İstanbul-1985

²⁰ A.g.e., s. 119

Milli parkların kuruluşlarında diğer unsurlar yanında önemli bir faktör teşkil eden bir husus olarak sahadaki yabani hayvanların muhafazası yer almış bulunmaktadır. Gerçekten kuruluş tarihi bakımından 100 yıla yaklaşan Amerika Birleşik Devletleri'nde mevcut 29 Milli Parktan bir çoğunda özellikle yabani hayvanların korunması başlıca gayeler arasında bulunmakta ve bu parklar barındırdığı yabani hayvanlarla enteresan bir hüviyet kazanmaktadır. Nitekim, 1872 yılında kurulan Yellowstone Milli Parkı Amerika'nın en büyük vahşi hayvanlarını, ilkel Manda, Geyik ve diğer çeşitli hayvanları barındırması ile; 1899'da kurulan Mount Rainer Milli Parkı dağ koyunları, yaban keçilerinin tabii yetiştirme yeri olması ile; 1908'de kurulan Platt Milli Parkı mandanın yerli cinsini yaban hayvanı olarak muhafaza sahası bulunması ile; 1976'da kurulan Hawaii Milli Parkı barındırdığı çok çeşitli kuşları ile; 1917'de kurulan ve yüksekliği 6580 metreyi geçen Mount Mc-Kinley Milli Parkı kurt ve geyiklerin barınak yeri olması ile; Rocky Mountain (1915) çeşitli vahşi hayvanları ve 15 kuş türü ile; Grand Teton (1929) Milli Parkı geyik, dağ koyunu ve ilk devir hayvanların ile; Shennandeh (1935) Milli Parkı çok sayıdaki ayı ve geyikleri ile ve nihayet şehre yakın olması bakımından çok fazla ziyaret edilen Yosemite Milli Parkı da 78 çeşit memeli hayvanları ve özellikle yol kenarlarında ziyaretçilerden yiyecek almaya alışmış bulunan ayıları ile tanınmış ve ün kazanmış bulunmaktadır.

Milli parkların kuruluş gayelerine uygun kuralları ve prensipleri bulunmaktadır. Bunların en başta geleni milli park kuruluşunun mutlak surette özel bir kanuna dayatılmasıdır. Bu kanunun başlıca prensibi milli parkın devlet tarafından idare edilmesi, sınırlarının tabi hudutlara göre tespit edilmesi ve bu sınırlar içerisinde kalan özel kişilere ait arazinin kamulaştırılması, milli parkın muhafazası için gerekli harcamaların kısıntısız olarak sağlanması ve bu parkların bir doğa müzesi olması bakımından tamamıyla suni bir görünüş ve müdahalemin etkisi dışında bırakılmasıdır. Bu prensiplerin topyekün ifadesi doğanın mutlak surette muhafazası manasını taşımaktadır. Böylece milli parklar ilmi ve manevi değerleri üstün tutan ve direkt olarak ticari faydalanmayı reddeden milli ve milletlerarası tesisler karakterindedir.

Milli parkların kuruluşunda mutlak muhafaza prensibi temel bir prensip olunca gayeye ulaşmak kolayca mümkün olmaktadır. Çeşitli milli parkların kuruluş tarihleri tetkik edildiği zaman bu esastan gidildiği ve koruma prensibi sayesinde doğanın canlı ve cansız varlıklarının yok olmaktan kurtarıldıkları görülür. Buna ait örnekleri Amerika'ya gitmeden memleketimizde ve diğer Avrupa ülkelerinde ve Adalarında da görmek mümkündür. Nitekim, halen dünya üzerindeki mevcutları azalmış bulunan taş keçilerine ait tarihi vesikalar tetkik edildiği zaman bu hayvanların evvelce Alpler'de çok miktarda bulunduğu ve fakat taş keçisinin vücut kısımlarının ve özellikle

midelerinde bulunan bezoar taşı denilen ve aslında hayvanın otlaması sırasında yuttuğu kıllar ve yediği yosunlar, kök parçaları, sürgün ve meyvalardan meydana gelen maddenin bazı hastalıklara iyi geldiğine dair batıl bir inanış sebebiyle hemen hemen yok edilecek bir duruma getirildiği anlaşılmaktadır. Ancak 1861 yılında İtalya Kralı II. Victor Emanuel'in bu hayvanların arta kalanlarından 50 adedini Kuzey İtalya'nın Batı Alpleri kısmında bulunan Aosta vadisine getirtmesi ve bunları sıkı bir muhafaza altına aldırması sonunda taş keçilerinin kurtarıldığı görülmektedir. Böylece Aosta Vadisindeki taş keçilerinin miktarı artarak İkinci Dünya Savaşı başında 3.000-4.000'e erişmiş bulunmaktadır. Kral III. Viktor Emmanuel 1921 yılında taş keçilerinin bulunduğu bu mıntikanın tamamını Gran Paradiso Milli Parkı adı altında İtalyan halkının faydalanmasına açmış bulunmaktadır.

Koruma sayesinde yok olmaktan kurtarılmış bulunan bir hayvan türü olan müflonun yeniden yaşama muhitine ve özgürlüğüne kavuşturulmasına ait tipik bir örnek Kıbrıs adasında görülmektedir. Kıbrıs'ın 1878'de İngilizler tarafından işgali sırasında müflon adada çok azalmış ve yalnız güney dağ silsilesine münhasır bir saha içersinde az miktarda kalmış bir durumda idi. Etinin lezzetli oluşu, nüfusun artışı, modern silahların kullanılmaya başlanması ve bu silahların müflonu ticari maksatlarla avlayanların eline geçmesi gibi sebepler müflonun adeta yok olmasını intaç etmiştir. 1937 yılında Kıbrıs müflonun bu acıklı durumu İngiltere Hükümeti Hayvanları Koruma Cemiyetine, Britanya Müzesi Tabii Tarih Bölümüne bildirilerek bu makamların dikkat nazarı çekilmiştir. Bunun üzerine 1938 yılında İngiltere Hükümeti Kıbrıs'a bir yetkili göndererek müflonun durumunu yerinde incelettirmiştir. Bu yakın ilgi süratle tesirini göstermiş ve 1938 yılında Av Kanununda yapılan değişikliklerle müflonun korunması daha müessir bir şekilde emniyet altına alınmıştır. Bu tedbirler meyanında 32 milkarelik bir sahayı kaplayan Baf Ormanlarının her yerinde avlanma ve silah taşıma yasak edilmiştir. 1938 yılından itibaren Baf ormanlarından keçinin ve keçi çobanlarının çıkarılması hakkındaki karar da müflonun korunmasını sağlayan müessir tedbirler arasında bulunmaktadır. Gerçekten 1938 yılına kadar Baf ormanları keçi sürüleri ile dolu bir durumda idi. Bu sürüler ve çobanları müflonun yaşadığı yerlerde sürekli olarak bulunmakta ve müflonun teknil hareketlerini takip ederek bulundukları yerleri çok iyi bilmekte idiler. Yanlarında daima silah da taşıdıklarından müflonun en insafsız kırıncısı bunlardı. Müflonun korunması uğruna 10 yıl süren ciddi ve sürekli bir çaba sayesinde Müflon'un tedricen çoğaldığı ve kapalı sahalar içersindeki miktarlarının 100'e yaklaştığı görüldü. Baf ormanlarından sürü ve çobanların çıkarılması sonucunda orman yangınlarının azaldığı, ormanın sıklaştığı, kalite durumunun iyileştiği ve buna paralel, olarak da müflonun daha iyi bir yaşama şartını elde ettiği görülmüştür.

Müflon, Kıbrıs'ın yegane büyükbaş av hayvandır. Koruma tedbirleri meyanında ayrıca bu hayvana karşı sevgi ve şefkat hislerinin arttırılması amacıyla Baf Ormanlarının ortasında bulunan Stavroz Orman İstasyonunda etrafı çevrilmiş çimenlik bir saha içerisinde yavru halinde iken getirilerek büyütülmüş müflonlar bulundurulmaktadır. Hayvanlar burada zamanla ürkekliklerini kaybetmişler ve yerli ve yabancı kimselerin çok ziyaret ettiği bu bölgede onların dikkatlerini üzerlerine çeken sevimli hayvanlar haline gelmişlerdir. Böylece bir Müflon Parkı tesis etmenin bu hayvanın korunması bakımından çok büyük bir rolü olmuştur.

Kıbrıs müflonunun eriştiği bu özgürlüğün, üzücü olayların cereyan ettiği adanın silah sesleri ve barut kokulan dolu bir atmosferi içerisinde tedirgin edildiğini düşünmek hüzün verici olmaktadır.

Koruma tedbirleri ile sağlanan başarının diğer bir örneğini de İstanbul'un Bahçeköy Örnek Devlet Orman İşletmesi Belgrad Ormanlarında bundan 8 yıl kurulmuş bulunan av üretme sahası ve çevresi ormanları teşkil etmektedir: Belgrad Ormanı karacanın yetişmesi ve yaşamı çok elverişli bir orman bölgesi niteliğindedir. Bu orman muhafaza ormanı olmadan önce gerek civar köylerde yaşayan halkın gerekse İstanbul avcılarının özellikle karaca avı yaptıkları serbest bir avlak durumunda idi. Kayıtsız avlanmaların gerek Trakya gerekse Anadolu'nun av faunası bakımından elverişli durumdaki bölgelerinde yaptığı tahripkar tesir Belgrad Ormanında da zararlı etkisini göstermiş bulunmakta idi. 1950 yılından itibaren ormanın bir muhafaza ormanı kayıt ve şartı altında bulunmasının vermiş olduğu cesaret ve güvenle memleketimizde ilk defa ve bir deneme, mahiyetinde olmak üzere bir av üretme sahası, Belgrad Ormanında 100 hektarlık bir sahada kurulmuştur. Kuruluş gayesi ilk planda, karacaları üretmek ve miktarları saha genişliği oranını aşan hayvanları memleketimizin diğer orman işletmelerinde tesis edilecek av hayvanları üretme sahalarına nakletmek ve başarı sağlandığı takdirde de bu sahayı entansif bir av üretme sahası halinde muhafaza etmekle beraber Belgrad ormanını ileride Örnek Devlet Av Ormanı haline getirerek av varlığının azalmasına sebebiyet verilmeyecek bir şekilde düzenlenecek bir plana göre bu ormanda avlanmalara müsaade imkanını vermek idi. Gerçekten 8 yıllık kısa bir süre içerisinde mutlak korumanın müspet etkileri sonucunda geyik üretme sahası içerisinde gerekse bunun dışındaki serbest orman alanında karacaların miktarı bariz bir şekilde artmış bulunmaktadır. Aslında geyik için elverişli bir saha olmamakla beraber sadece bir çeşitlilik sağlamak gayesiyle üretme sahasına getirilmiş bulunan geyiklerde de miktar bakımından bir artış görülmüştür. Yaz aylarında binlerce yerli ve yabancı ziyaretçinin uğrağı olan Belgrad ormanı piknik sahaları av üretme alanı ile enteresan bir hüviyet kazanmış ve halkta hayvan sevgisinin arttırılması amacına hizmet etmek

suretiyle psikolojik ve moral eğitimin sağlanmasında büyük bir rolü olmuştur. Belgrad Ormanı av üretme sahasının ormancılığı ileri memleketlerdeki örneklerine benzetilmesi için Orman Genel Müdürlüğü ve Bahçeköy Örnek Devlet Orman İşletmesi tarafından büyük bir gayret sarf edildiği görülmektedir. Diğer orman işletmelerinde kurulmuş ve kurulacak olan av hayvanları üretme sahalarına bir örnek teşkil etmiş olan bu ilk nüvenin kuruluş gayesine ulaşması bakımından yapılacak olan her türlü maddi ve manevi destek yerinde görülmüş bir hizmet olacaktır.

Orman Genel Müdürlüğü tarafından bu güne kadar milli park olarak ayırtılmış bulunan 5 sahadan Karatepe - Aslantaş Milli Parkı, özellikle prehistorik devre ait açık hava müzesi ile karakterize edilebilen bir milli parktır. Bu sahanın, hayvan faunası yönünden yapılan bir inceleme sonunda karaca ve dağ keçileri ile miktarları çok azalmış bulunan turaç için elverişli bir yetişme yeri olduğu tespit edilmiş ve ayrıca floristik yönden de bir botanik bahçesinin tefriki maksadıyla uygun bir saha üzerinde ilk etütler yapılmış bulunmaktadır.

Manyas - Kuşçenneti Milli Parkı, zengin kuş türlerini barındıran ve yerli ve yabancı ornitologları çok yakından ilgilendirmek suretiyle milletlerarası niteliği olan bir Milli parkımızdır. Manyas - Kuşçenneti Milli Parkının bu karakteristik niteliğini korumak ve daha da geliştirilmesi yönünden alınması gereken her türlü ilmi, teknik, idare ve mali tedbirler üzerinde titizlikle eğilmek yerinde sarf edilmiş verimli bir çalışma olacaktır.

Uludağ Milli Parkı, Uludağ'ın öteden beri tanınan milli ve milletlerarası ünü dolayısıyla çok önemli bir milli parkımızdır. Manzara güzelliği, bitki zonaları, tabii ormanları ve jeolojik yapısıyla çok zengin bir formasyona sahip bulunan bu milli parkımız büyük baş av hayvanlarından özellikle adıyla bağdaşacak olan ulu geyikler için tabii bir yetişme yeri olacaktır. Milli parkın alçak sahalarında karaca, yüksek kısımlarında da geyiğin üretilmesi bu ünlü milli parkımızın değerini daha da artıracaktır.

Yozgat Çamlığı Milli Parkı ile Kızılcahamam - Soğuksu Milli Parklarında da hayvanları Faunası bakımından gereken incelemelerin yapıp bölgeye uygun memeliler ve kuşların tespit edilerek üretilmeleri ve korunmaları hususunda uygun tedbirlerin alınması.

Ülkemiz, Avrupa, Afrika ve Asya kıtalarının birleştiği bir noktada yer almış olması ile coğrafi durumu ve iklim özellikleri bakımından her iç kıtaya alt hayvanlardan bir çok çeşitlere sahip olma üstünlüğündedir. Bu bakımdan gerek yerli gerekse göçmen av hayvanları ve kuşları bakımından müstesna bir talihe sahip bulunmaktayız. Fakat insafsızca imha edilmenin bir sonucu olarak yerli av hayvanlarımız sayıca azaldığı ve bazı türlerin de yok olma durumuna geldikleri bir gerçektir. Bununla beraber ülkemizde gerek av turizmi

gerekse saf ilim yönünden önemli olan yaban keçisi, yaban domuzu, geyik, pars, turaç, sülün, çulluk, ur keklik, kelaynak ve ilmi araştırmalar için önemli bulunan ve türleri bile henüz tespit edilmemiş olan hayvanları, gereken himaye gördüğü ve üretme tedbirleri alındığı takdirde mükemmel bir şekilde çoğaltmak mümkündür. Milli parklar, üretme ve koruma hizmetlerini tabii olarak sağlayabilecek ideal kuruluşlardır. Bu bakımdan ülkemizde yok olma durumuna gelmiş bulunan yabani hayvanların yeniden ihyası, ancak milli parkların gereken önemle ele alınması sayesinde mümkün olabilecektir.

Modern çağımızda, milli parklar, milli ekonomi yönünden ortaya konan son doğal değer kaynaklarıdır. Bu coğrafi yapının üstün ve ayrışım gösteren parçalarının korunması imar edilmesi ve çeşitli yollardan fayda yaratılması anlamını taşır.

Turizm Endüstrisinde milli parklar önde gelen önemli spotlardır. Bunlar kıymetli doğa kaynaklarıdır. doğanın üzerinde olumlu etki yapan bitki, hayvan, toprak ve su doğal düzeni denge sağladığı, nispeten mikrotik karakterdeki yerlerdir.

Bu mikrotik alandaki vejetasyon ve oluşumu devamlı, düzenli devam ederken ilaveten emek, yatırım, tesis ve teşebbüslerle zenginleştirilerek milli park mükemmelleştirilir. Koruma denen fonksiyonun karakteri parktaki varlığı daha uzun ömürlü, verimli ve düzenli olmasını sağlar. Bu sebeple milli parklardaki biyolojik canlılar üzerinde büyük dikkat ve titizlikle ufak bir otun, çiçeğin, bitkinin koparılmasına bile müsaade edilmez. Bu tam anlamı ile doğanın olduğu gibi korunması demektir.

Milli parklar idaresi de bu tertibi sağlayan, idare eden bitki, hayvan, toprak ve su rejimini düzen altına alan kamusal bir kuvvettir. Milli parklar, doğa kaynaklarının biyolojik yapılarını beşeriyetin istifadesine arz ederek gelecek kuşaklara bunları daha canlı, gelişmiş bir halde devredilmesini sağlayan uzun bir yatırım ve çabadır.

Bu uzun vadeli yatırım ve çabanın içinde su ürünlerini kapsayan pisikültürün de tesis edilmesi kadar tabii ve yerinde daha verimli bir yatırım olamaz.

III. BÖLÜM

TÜRKİYE'DEKİ MİLLİ PARKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Yurdumuzda milli parkların büyük bir kısmı ağaç türlerinin korunması amacıyla ormanlık kesimlerin korunması şeklinde kurulmuştur. İlk milli parkımızın Yozgat Çamlığı Milli Parkı olması da bu görüşümüzü desteklemektedir.

Türkiye'deki milli parklar 31.08.1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesine göre düzenlenmiştir. Bu kanunun 25. maddesinde: "Orman Genel Müdürlüğü'nün, mevkii ve haiz olduğu hususiyet dolayısıyla lüzum göreceği ormanları, orman rejimine giren sahaları memleketin ilim hayatının istifadesine tahsis etmek, tabiatı muhafaza etmek, yurdumuzun güzelliğini devam ettirmek, halkın çeşitli spor ve dinlenme ihtiyacını karşılamak, turistik hareketlere imkan vermek maksadıyla milli park olarak ayrılabilceği" hükme bağlanmış ve milli park uygulamalarına imkan sağlanmıştır. Yine aynı kanunun 4. maddesinde ormanlar vasıf ve karakter bakımından üçe ayrılmış ve milli parklar ikinci sırada yer almıştır.

Ancak 6831 sayılı orman kanunu sadece orman ve orman rejimine giren sahalarda milli parkların ayrılmasına imkan vermektedir. Halbuki milli park olabilirliği yönünden üstün kaynak değerlerine sahip yörelerin de milli park olarak ayrılmasının mevcut yasa ile mümkün olmaması, bu konuda özel bir yasanın çıkarılmasını gündeme getirmiştir. Konu ile ilgili olarak çeşitli dönemlerde değişik yönetmelik ve tasarılar çıkarılmış, ancak bu tasarılar kanunlaşmamıştır.

18.10.1982 tarihinde kabul edilen Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 63. maddesiyle; "Devletin tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alacağı" hükme bağlanmıştır. Gerek anayasamızın bu maddesi, gerekse 6831 sayılı Orman Kanununun 25. maddesine istinaden yapılan çalışmalar neticesinde; "yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının belirlenmesine, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemek" üzere 09.08.1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu 11.08.1983 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ile milli parklarımız planlı bir gelişme programına alınmış ve bugünkü konuma getirilmiştir. Programın temelini; doğal, kültürel, rekreasyonel kaynaklara sahip yörelerin, yüksek potansiyel değeri taşıyan orman parçalarının, av ve yaban hayatı kaynaklarının, sulak alanların, orman içi akarsu ve göllerin korunarak kullanılması ilkesini hedefleyen politika ve stratejiler oluşturur.

Yurdumuz, yukarıda da belirtildiği gibi önceleri sadece ormanlık alanlar milli park ilan edilirken, bu program doğrultusunda 6831 sayılı Orman Kanunu'nda tarif edilemeyen diğer statülerin de milli park ilan edilebilmesi sayesinde birçok milli parka sahip olmuştur.

Türkiye'deki milli parklar incelenirken özellik ve karakterleri bakımından benzerlik ve farklılıkları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Türkiye'de bulunan 32 tane milli park yapısı, oluşum özellikleri ve karakteri itibariyle;

Jeolojik ve jeomorfolojik değerlere sahip milli parklar,

Flora ve fauna açısından değerli milli parklar,

Tarihi zenginlikler içeren milli parklar,

Hidrografik değerlere sahip milli parklar olarak dört gruba ayrılmış ve sırasıyla aşağıda incelenmiştir. (Bkz. Şekil 3)

A. JEOLojİK VE JEOMORFOLOJİK DEĞERLERE SAHİP MİLLİ PARKLAR

Ülkemizdeki milli parklar, değişik jeolojik dönemlerdeki formasyonlardan oluşmuştur. Tektonik açıdan bilimsel önemi oldukça yüksek olmakla birlikte milli parklarımız gerçek bir açık hava müzesi mahiyetindedir. Yurdumuz, jeolojik ve jeomorfolojik değerlere sahip bölgeler açısından oldukça zengindir. Bu bölgelerden 10 tanesi milli park olarak ilan edilmiştir.

1. Aladağlar Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Niğde, Adana, Kayseri illeri sınırları arasında bulunan Aladağlar Milli Parkının toplam alanı 54.254 hektardır. Bu milli park 21.04.1995 yılında milli park statüsü kazanmıştır. Tamamen doğal hatlarla belirlenen milli park sınırı kuzeyde ve doğuda vadilerden geçip, batıda ve güneyde tepeler hattını takip eder.(Bkz. Resim 1)

b. Yapısal Özellikleri:

Değişik jeolojik dönemlerde oluşmuş formasyonlarla temsil edilen Aladağlarda en yaygın formasyon Mezozoik yaşlı kireçtaşlarıdır. Bunun yanı sıra sahada derinlik volkanizmasının ürünleri olan gabra ve proksenit gibi kayaçlarla, subofiolitik metamorfite ve daha genç dönemleri karakterize eden Tersiyer ve Kuaterner yaşlı oluşuklara rastlamak da mümkündür.

Aladağlar yöresi, ülkemizin tektonik açısından bilimsel önemi yüksek bölgelerimizdendir. Özellikle Alp orojenize sırasında

bibliyografya büyük ölçekli bindirmelere sahne olan yöre tektonik literatürüne "Ecemiş Koridoru" olarak girmiş bulunmaktadır. Düşey ve yatay yatımlı bir çok fayın da bulunduğu Aladağlar; çeşitli jeolojik süreçler ve tektonizma sonucu oluşan, haplar, klipler ve tektonik pencereler gibi yapısal unsurlarıyla da dikkat çekmektedir. Aladağlar gerçek bir jeomorfolojik açık hava müzesidir. Yörenin şekillenmesinde yapı ile birlikte flöviaal koşullar ve pleistosen buzullaşması önemli rol oynamıştır. Derin vadilerle parçalanmış olması Aladağların en belirgin jeomorfolojik karakteridir. Yine ülkemiz ölçeğinde önemli yükseltiler olarak beliren tepeler ve buzul morfolojisine ait sirk gölleri ve morenler kılavuz şekiller olarak göze çarpmaktadır. Orta Torosların en yüksek ünitesi olan Aladağların üzerinde bulunan Demirkazık Tepesi (3756 m) ülkemizin en önemli yükseltileri arasındadır. (Bkz. Resim 2)

c. İklim Özellikleri:

Klimatik açıdan kendine has özelliklere sahip olan Aladağlar yöresinde yazları sıcak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. Bu iklimsel yapı yörenin yüksek kesimlerinde kalıcı karların barınmasını olası kılmaktadır. Gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı, geceleri göllerin donmasına neden olurken, gündüzleri ise 30 dereceye kadar çıkmaktadır.²¹

d. Flora Özellikleri:

Aladağlar Milli Parkı vejetasyon açısından oldukça zengin olup ormanı oluşturan hakim türler; Karaçam ve kızılçamdır. Karaçamdan kızılçama geçiş zonunda yer yer bu iki türün oluşturduğu karışık meşelere de rastlanmaktadır. Karaçamın yayılış alanındaki güney bakılı, kesimlerinde meşhere oluşturmayan sedir ve kuzey bakılı, nem bakımından daha elverişli kesimlerinde ise göknarlara rastlanmaktadır.

Ormanın üst sınırından itibaren Alpin zonu başlar. Bu zonda Alpin çayırlar yer almaktadır. Alpin zon ve daha yüksek kesimlerinde yükseklik ve eğimden kaynaklanan çıplak kayalık mastaralara ulaşılmaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Yaban keçisi, ayı, tilki, kurt, vaşak, sansar ve su samuru gibi türlerin doğal olarak yaşamakta olduğu Aladağlar yöresinde, milli parkın önemli kaynak değerlerden biri olan yaban hayatının korunması ve geliştirilmesi için milli park içerisinde yaban hayatı koruma bölgesi ayrılmış olup, üretme istasyonu da mevcuttur.

Sonuç olarak Aladağlar Milli Parkı jeolojik özellikleri, jeomorfolojik yapısı ve vejetasyon zenginliğinin yanı sıra, içermiş

²¹ Aladağlar Milli Parkı, tanıtım broşürü.

olduğu yaban hayatı çeşitliliği ile birbirinden farklı doğal değerlerin birlikte harman olduğu, yurdumuzdaki ender doğa parçalarından biridir. Milli park alanı içerisinde kamp alanı, günübirlik alanlar, mola kamp alanları, doğa yürüyüş parkurları, tırmanma doğrultuları düzenlenmiş, bazı noktalarda da yayla gelişimleri planlanmıştır. Yöredeki akarsularda alabalık üretimi ve sportif olta balıkçılığı yapılma olasılığı da bulunan Aladağlar Milli Parkı, ülkemiz turizmine alternatif olanaklar yaratacak potansiyele sahiptir.

f. Ulaşım:

Milli parkı Niğde ili sınırları içerisinde Çamastı ilçesine yaklaşık 15 km, Yahyalı ilçesine 30 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parkın peyzaj güzelliği görülmeye değer niteliktedir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli parkta “Yaban Hayatı Koruma Bölgesi” ayrılmış olup Üretim İstasyonu mevcuttur.

Milli parkta kamp alanı, günübirlik alanlar, mola alanları, yürüyüş parkurları, tırmanma doğrultuları, bazı noktalarda yayla gelişimleri planlanmıştır.

Yöredeki akarsularda alabalık üretimi ve sportif olta balıkçılığı yapılma olasılığı olan Aladağlar ülkemiz turizmine alternatif olanaklar yaratacak potansiyele sahiptir.

ı. Konaklama:

Çadırla konaklanabilir.

2. Altınbeşik Mağarası Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Milli parkın sınırları tamamen doğal sınırlara dayanmaktadır. Batıda narlıca Dere ile Değirmen Dere'yi takip eden milli park sınırı, kuzeyde İnönü Tepesi ve Çuvallı Tepesi, doğuda 918, 931 ve 856 rakımlı tepeler ile güneyde Kale Tepeyi birleştiren tepeler hattından geçmektedir. Bu sınırlar içerisinde kalan Milli park alanı 1.156 hektardır. Burası 31.08.1994 tarihinden itibaren Milli Park alanı olmuştur. (Bkz. Resim 3)

b. Yapısal Özellikleri:

Yatay ve kısmen aktif tipte bir mağara sistemi olan Altınbeşik Mağarası adını üst kısmında yer alan Altınbeşik Tepesinden almaktadır. Torosların bu bölgesi hem jeolojik hem de jeomorfolojik yönden çok

karışık bir yapıya sahiptir. Tersiyer ortaklarında meydana gelen şiddetli kıvrımlaşmaları, bu dönemin sonunda şiddetli dikey yükselmeler izlemiştir. Jeolojik bindirmeler büyük kırıklar ve derin kazılmış vadiler bu hareketli jeolojik geçmişin sonucudur. Bu yörede en yaygın farmason 800-1.000 m kalınlığa erişen saf, gri renkli üst Kretause yaşlı kireçtaşlarıdır. (Bkz. Resim 4)

Altınbeşik Mağarası üst kretause yaşlı kireçtaşları içinde önemli kırıklar üzerinde oluşmuştur. Mağara üst üste üç seviyede gelişmiştir. En alttaki ve orta seviye yağışlı mevsimde aktif, en üst seviye ise devamlı kurudur. Altınbeşik Mağarası daha kuzeyde bulunan Eynif Polyesi'nin ve civarındaki bir dizi daha küçük polyelerin yer altına sızan suların toplanarak tahliye edildiği bir ana yer altı deresi görevini görmektedir. Güz aylarında mağara içinde çok miktarda durgun göletler bulunur. Mağara içindeki kum ve çakıl birikintileri ve kayalar üzerindeki akıntı oyukları bahar aylarında orta ve alt seviyeden debisi kuvvetli yer altı dereleri aktığını göstermektedir. Şubat ve Mart aylarında mağaradan çıkan su miktarı en yüksek değere ulaşmaktadır.

Altınbeşik Mağarası'nın aktivitesini tamamen yitirmiş olan üst seviyesinde, tabanda büyük kaya blokları dikkati çeker, bunların yanında yer alan dikit ve sarkıt oluşumları görülmeye değer yapılardır. Orta seviyesinin tabanı daha çok dere yatakları özelliğini taşır. Burada da kaya blokları geniş yer kaplar, yer yer kum ve çakıl depoları ve traverten oluşumları görülür. Mağaranın girişinden itibaren ilk 200 m Mağaranın alt seviyesini oluşturur ve burası devamlı su altındadır. Alta seviyenin bitiminden 40 m'lik dik bir çıkış bardır. Bu çıkış ve bitişik duvarlar beyaz renkli kalın travertenlerle kaplıdır. Mağaranın görsel aşidan en güzel bölümünü burası oluşturmaktadır. Mağaranın alt ve orta seviyesinin zaman zaman aktif olması nedeni ile kurak mevsimlerde de büyük ölçüde göletler oluşturmaktadır. Üst seviye devamlı kurudur.

c. İklim Özellikleri:

Milli parkta yazları sıcak ve kurak, kışlar ise yağışlı ve ılık geçen iklim özellikleriyle tipik Akdeniz iklim karakterini gösterir. Kuzeyde yüksek dağların kuzey rüzgarlarını önlemesi güneyde ise denizin etkisi sıcaklığın normal bir seviyede kalmasını sağlar. Sahanın iklimi uzun süreli bir açık hava rekreasyon sezonu için çok elverişlidir. En yüksek sıcaklık 28 derece ile Temmuz ayında, en düşük sıcaklık 6.2 derece ile Ocak ayında görülmüştür. Yıllık ortalama sıcaklık 16-18 derecedir.²²

d. Flora Özellikleri:

Milli parktaki en önemli hususiyetlerden birisi Termessus vadisinde hakim sayılabilecek bir maki ormanının varlığıdır. Akdeniz

²² Altınbeşik Mağarası Milli Parkı tanıtım broşürü.

Bölgesinde insan tarih boyunca tabii vejetasyona çok zarar vermiş ve vejetasyon örneklerinden az belirti bırakmıştır. Aşağıdaki listede gösterilen örnekler Termessus'da maki florasının en önemli türleridir.

Maki Florası, Termessus'da iki ayrı bitki örtüsü ile karışmaktadır. Bu bitki toplulukları şehrin aşağı kısmında bulunan kızılçamın (*pinus brutia*) hakim olduğu ibreliler, diğeri de yukarı kısımda Güllük Dağı'nın kayalık tepelerinde bulunan ardıçlardır. Ardıçlar, *j. communis*, *j. excelsa*, *j. oxycedrus* olmak üzere üç türdür.

e. Fauna Özellikleri:

Milli parkta fauna da oldukça çeşitlilik arz eder. Dağ keçisi, yaban domuzu, kurt, balık çeşitleri, tilki, sansar, çakal ve kuş çeşitleri yöre ekosistemini oluşturur.

f. Ulaşım:

Altınbeşik Mağarası'na karayolu ile ulaşım, Antalya-İbradi (Aydıncık)-Ürnlü köyü yolu ile sağlanmaktadır. İbradi ilçesine 7 km uzaklıktaki Ürnlü Köyünün 5 km güneydoğusunda derin ve sarp Manavgat vadisinin batı yamacında yer alır. Ürnlü'den mağaraya kadar ancak 1 saatlik yürüyüşle gidilebilir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parkın başta görülmesi gereken yeri, Altınbeşik Mağarasıdır. Ancak bu saha; belirli düzenlemeler ve önlemler alındıktan sonra ziyaretçilerini kabul edebilecektir. Bunun yanında Manavgat Vadisinin sunmuş olduğu doğal güzellikler ziyaretçilerin hafızasında iz bırakacak niteliktedir. Ayrıca milli parka ulaşırken uğrak noktası olan Ürnlü köyü yöresel mimarisi ile ziyaretçileri etkilemektedir.

ı. Konaklama:

Aydıncık ilçe merkezi ile Ürnlü köyünde konaklama imkanı mevcuttur.

3. Hatilla Vadisi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Artvin il merkezinin kuzeydoğusundaki Çoruh Nehri'nin ana kollarından biri olan Hatilla Deresi yaklaşık 25 km uzunlukta bir vadi oluşturmuştur. Ana vadi bir çok yan dereyle açılmış vadicikleri de içermektedir. (Bkz. Resim 5)

Kuzeydoğu-Güneybatı doğrultusunda uzanan Hatilla Deresinin su bölümü çizgisinden geçen hava hattı vadinin Çoruh Nehri ile birleşeceği yere kadar aynı zamanda Milli Parkın sınırını oluşturur. Bu saha da 16.988 hektardır. Hatilla vadisi 31.08.1994 tarihinde milli park olmuştur.

b. Yapısal Özellikleri:

Vadi boyunca değişik kayaç türleri görülmekle birlikte bu kayaçların hemen hepsi derinlik volkanizmasının ürünüdür. Hatilla vadisinin genel karakteri V tipi dar tabanlı, genç bir vadi özelliğinde olmasıdır. Vadi boyunca litolojik farklılıklardan kaynaklanan eğim kırıkları ortaya çıkmıştır. Bu eğim kırıklıkları, akarsu şelaleleri oluşumunu sağlamıştır.

Vadi yatağının derine doğru aşınmasının yana doğru aşınmasından daha kuvvetli olmasından dolayı, vadi yamaçlarının eğimi % 80 hatta bazı kesimlerde % 100'e ulaşmıştır. Yamaçların gerek fiziksel parçalanma ve kütle hareketleri, gerekse yan dere ve heyelanlarla işlenmesi sonucu vadide olağanüstü vahşi bir topoğrafya ortaya çıkmıştır.

c. İklim Özellikleri:

Milli parkta iklim bol yağışlı ve ılıman bir özellik gösterir. Yıllık ortalama sıcaklık 8,9 derecedir. En sıcak ay 15,7 derece ile Ağustos, en soğuk ay ise 1,5 derece ile Ocak ayıdır. Yıllık yağış ortalama 650 ilâ 1500 mm arasında değişir.

d. Flora Özellikleri:

Vadinin orta ve yukarı çığrığında çok zengin ve yoğun olan vejetatif örtü, bünyesinde çok çeşitli bitki, türlerini barındırmaktadır. Bu türler içerisinde dikkati çeken belirgin özellik bitki örtüsünün genel olarak Akdeniz iklim karakterini yansıtmaktadır. Dolayısıyla buradaki bitki örtüsü relik bir özellik gösterir. Ayrıca bitki türleri içerisinde endemik karakterde olanlarda vardır. Bu türlerin sayısı 500'ü geçmektedir.

Bitki örtüsünün gerek relik karakterde olması, gerekse zor eğim koşullarında yer alması nedeni ile hassas dengede bulunduğu açıktır. Bu nedenle söz konusu bitki örtüsüne antropojen bir müdahale yapılmaması gerekir.

e. Fauna Özellikleri:

Hatilla Vadisi zengin bir fauna da içermektedir. Bu fauna içerisinde en çok rastlanan türler; ayı, domuz, kurt, tilki, porsuk, yaban keçisi, sansar, çakal, atmaca, kartal, dağ horozu, Hopa engereği ve akarsularda ise alabalıktır.²³

f. Ulaşım:

Artvin il merkezinden 10 km'lik stabilize bir yol ile ulaşım sağlanmaktadır.

²³ Hatilla Vadisi Milli Parkı tanıtım broşürü.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parka ismini veren Hatilla Vadisi ile yan kollarındaki küçük vadiler zengin bitki çeşitliliği ve yaban hayatı ile ziyaretçileri etkileyecek niteliktedir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli park sahası içerisinde ziyaretçilerin günübirlik ve kamp kullanımı için belirlenmiş yerler bulunmaktadır.

ı. Konaklama:

Çadırla, karavanla ve belirli kapasitelere sahip bungalow tipi doğal ortamla uyumlu tesislerde konaklanabilir. Ayrıca milli park Artvin il merkezine 10 km mesafede olması nedeniyle burada konaklama da mümkündür.

4. Honaz Dağı Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Honaz Dağı Milli Parkı Denizli ili, Honaz ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Honaz Dağı Milli Parkın sınırları kuzeyde Honaz Horstu ile Büyük Menderes Grabenini ayıran eğim kırıklığından geçer. Milli Parkın batısındaki sınır Gökpınar Deresi'nin doğusundaki yolu takip etmektedir. Güney ve doğu sınırları ise, tepeler hattına oturtulmuştur. Bu sınırlar içerisinde kalan Milli Parkın alanı 9219 hektardır.²⁴ Milli Parkın ana kaynak değerlerini, Ege bölgesinin en yüksek dağı olan ve 2528 m yüksekliğine sahip olan Honaz Dağı bünyesindeki kaynaklardır. 21.04.1995 tarihinde Milli Park ilan edilmiştir. (Bkz. Resim 6)

b. Yapısal Özellikleri:

Ege Bölgesi içerisinde Pleistosen döneminde Periglasiyal ortam şartlarını hüküm sürdüğü az sayıda yerlerden birisi de Honaz Dağıdır. Dağ üzerinde birçok Periglasiyal koşulları karakterize eden jeomorfolojik şekil bulunmakta olup ana şekil grubu olarak ise; horst biçimi yüzeye hakim olmaktadır. Düşey yönleri tektonik ve faylanmalar sonucu Honaz Dağı oldukça dik bir görünüm kazanmıştır. Yörenin genel litolojik yapısı gnays ve mikaşistlerden meydana gelmekte olup, yer yer kristalize kireç taşlarına da rastlanılmaktadır.

c. İklim Özellikleri:

Genel olarak Akdeniz ikliminin hakim olduğu sahada, yükseltinin etkisi ile yağış ve sıcaklık değerlerinde Akdeniz iklimine nazaran biraz değişiklik gözlenir. Özellikle dağ üzerinde Honaz ilçesine göre sıcaklık değeri düşük, yağış değeri yüksek olduğu görülmektedir.

²⁴ Honaz Dağı Milli Parkı tanıtım broşürü.

Bilindiği gibi Akdeniz yağış rejiminde yağış maksimumu kış mevsimine rastlar. Bu nedenle yörenin aldığı yağışın önemli bir kısmı kar yağışı biçimindedir. Yağışlar ortalama 535 mm ile 442 mm arasında değişir.²⁵ Dolayısıyla Honaz Dağı; gerek topoğrafik özellikleri ve uygun eğim koşulları, gerekse kar yağışının yeterli düzeyde olması nedeniyle ülkemizdeki kaynak potansiyeli yüksek alanlardan biri niteliğindedir.

d. Flora Özellikleri:

Yoğun bitki örtüsüne sahip Honaz Dağı üzerinde alt floraya ait endemik türler bulunmaktadır. Alpin floraya ait türler ise dağın üst zonlarında yer almaktadır. Orman dokusu içerisinde kızılçam (*Pinus Brutia*), Karaçam (*Pinus Nigra*) ve ardıç (*Juniperus*) hakim türleri oluşturmaktadır. Bölgedeki yaşlı karaçam ve meşelerde ormancılık bakımından büyük önem taşımaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Yaban hayatı açısından da zenginlik içeren sahada özellikle dağ keçisi yoğun olarak bulunmaktadır. Ayrıca yaban domuzu, tavşan, tilki, porsuk, sansar vb. türler de görülmektedir. Yöre; arkeolojik kaynak değerleri açısından da oldukça zengin olup özellikle Calessea antik kentinde birçok kaya mezarları bulunmaktadır. Sahada yapılacak arkeolojik araştırmalarla bu zenginlik daha da artabilir.

Yukarıda özet halinde sıralanan kaynak değerlerinden koruma-kullanma dengesi gözetilerek faydalanmak amacıyla yöre Milli Park statüsüne alınmıştır.

f. Ulaşım:

Afyon-Denizli ile Afyon-İzmir devlet karayolu ile Milli Park alanına ulaşım sağlanmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Honaz Dağının bitki zenginliği ve peyzaj güzellikleri görülmeye değerdir. Honaz ilçesi giriş yolu üzerinde yer alır. Colossea antik kent sahası da arkeolojik zenginliğini ziyaretçilere sunmaktadır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Honaz ilçesi yakınlarında bulunduğu için bu ilçede konaklanabileceği gibi, İzmir yolu üzerindeki Cankurtaran güneybirlik kullanım alanı ziyaretçilere hizmet sunmaktadır. Merkezi Honaz ilçesinde olan Milli Park içerisinde güneybirlik kullanım alanları, kamp alanları düzenlenmiş olup, Havuz Pınarı Termal Merkez haline getirilmiş ve Höyük Tepe'de Tanıtma Merkezi tesis edilmiştir.

²⁵ Darkot, Besim – Tuncel, Metin, Ege Bölgesi Coğrafyası, s. 57, İstanbul Edebiyet Fakültesi Basımevi, İstanbul 1995.

1. Konaklama:

Milli parkın en yakın yerleşim alanı olan Honaz ilçesi ile Denizli il merkezi konaklama için uygun yerleşimlerdir.

5. Kaçkar Dağları Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Kaçkar Dağları Milli Parkı Rize ili sınırları dahilindeki Çamlıhemşin ilçesine 16 km uzaklıktadır. Kaçkar Dağları Milli Parkı'nın sınırları; batıda Fırtına Deresi'ni takiben Karagöl Buzul Gölü'nü milli park içerisinde bırakacak şekilde güneye yönelir. Güney sınırını tepeler hattı belirler. Kuzey ve doğu sınır ise Hemşin Deresi'nin talveg hattıdır. Bu sınırlar içerisinde kalan millin parkın alanı 51.550 hektardır.

Kaçkar Dağları, Karadeniz Bölgesi'nin Doğu Karadeniz Bölümü'nde Rize Dağları'nın bir ünitesidir. Dilek, Bulut Soğanlı Dağları'nın arasında yer alan Kaçkar Dağı 3.932 m yüksekliğindedir. Bu silsile üzerindeki diğer zirve Verçenik, 3.709 m yüksekliğindedir.

b. Yapısal Özellikleri:

Genel olarak granit ve granitik kayalardan meydana gelen jeolojik yapı üzerinde Alp Orojenez'inin derin etkileri görülmektedir. Türkiye aktüel buzul alanları bakımından zengin değildir. Pleistosen'e ait önemli buzul alanlarının varlığı sadece yüksek dağlık kesimlerde bıraktığı izlerle belirlenebilmektedir.

Ülkemizde Pleistosen'e ait buzul izleri ile beraber aktüel buzullaşmanın birlikte görüldüğü ender yerlerden birisi de Kaçkar Dağları'dır. Bu sahada birçok buzullarla birlikte; buzul vadileri, sirkler ve morenler bulunmaktadır.

c. İklim Özellikleri:

Bölge tipik bir Karadeniz iklimini yansıtmaktadır. 3.000 metrenin üzerinde yer almasından dolayı sıcaklık değerleri çok düşüktür. Yıllık yağış miktarı çok fazladır. Güneşlenme oranı çok azdır. Yılın büyük bir bölümünde hava kapalıdır. Nemlilik oranı fazladır.

d. Flora Özellikleri:

Kaçkar Dağları'nı batıda Fırtına Deresi, kuzeyden ve doğudan Hemşin Deresi çevreler. Bu vadiler zengin bir flora özelliğinde olup gerek alt flora gerekse üst flora endemik türleri de içermektedir. Yine Türkiye'de sarı çiçekli orman güllerinin (rhododendron) 3.000 metreye ulaştığı tek yer burasıdır.²⁶ Kafkas orman gülü yörede görülmeye değer diğer bir türdür. (Bkz. Resim 7)

²⁶ Kaçkar Dağları Milli Parkı tanıtım broşürü.

e. Fauna Özellikleri:

Fauna açısından oldukça zengin olan Kaçkar Dağları'nda kurt, ayı, domuz, tilki, yaban keçisi, geyik, sansar, çakal, yaban tavuğu gibi türler bulunmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli park alanına, Çamlıhemşin ilçesinden 16 km'lik bir karayolu ile ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Başta Fırtına Deresi ve Hemşin Deresi olmak üzere; bitki çeşitliliği ve zenginliği ile fauna çeşitliliğinin yoğunlaştığı bütün vadiler görülmeye değer niteliktedir. Fırtına Deresi Vadisinde yer alan Zilkale harabeleri kültürel açıdan önemli bir değer taşır. Aynı zamanda yörenin sosyal-kültürel ve ekonomik mekansal görüntüsünü sergileyen yayla yerleşimleri hem doğaya uygun hem de mimari değerlerle ziyaretçileri etkileyici özellikler taşımaktadır. Bu yayla yerleşimlerinin başlıcaları Ayder Yaylası ve kaplıcalarıdır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Ayder yayla yerleşim alanı yakınında günübirlik kullanıma yönelik hizmet sunan düzenlenmiş saha, ayrıca tracking sporuna uygun topoğrafya ile dağcılık faaliyetlerine olanak sağlamaktadır.

ı. Konaklama:

Çamlıhemşin ilçesi ve Ayder yaylası başta olmak üzere yayla yerleşim alanları ile milli park mahalli yetkililerinin kontrolü altında ve yetkililerin göstereceği yerlerde çadırla ve karavanla konaklama sağlanabilir.

6. Marmaris Milli Parkı

a. Coğrafi Konum:

Marmaris Milli Park alanı Muğla ili, Marmaris İlçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Marmaris Milli Parkı 33.350 hektar olup, 08.03.1996 tarihinde Milli Park ilan edilmiştir.

b. Yapısal Özellikleri:

Sahanın jeolojik yapısı, genel olarak magmatik ve kalker kayaçları ile alüvyon ve yamaç molozlarından oluşmuştur. Sahanın kuzeybatısında mastra veren kretase yaşlı magmatik kayaların olası olması kırmızı renkli görünümlere yol açmıştır. Kalkerler ise sahanın doğusunda geniş mastra verirler. Kalker mastralarının batı kısmı tabakalı, doğu kısmı ise masif durumdadır.

c. İklim Özellikleri:

Yazları çok sıcak ve kuraktır. Yağmurlar genellikle ilkbahar aylarında görülür. Yıllık ortalama yağış, 550-650 mm civarında görülür. Kışları soğuk olup en soğuk ay Ocak, en sıcak ay ise Temmuz ayıdır.

d. Flora Özellikleri:

Milli parkın orman formasyonu kızılçam (pinus brutia) oluşturmaktadır. Bununla birlikte endemik bir tür olan sığla ağacı (luigudambar orientalis) sahanın belirli bölgelerinde yayılım gösterir. Sığla ağaçları, derin nemli ve ağır topraklı taban arazilerinde yetişir. Vadi içerisinde ise kızılçam (pinus brutia), meşe, çınar ve kızılğaç farklı, karışık ve etkileyici peyzaj değerlerini sunar. Ayrıca; pırnal meşesi, keçiboynuzu, kermez meşesi, melengiç, yabani zeytin, zakkum, kocayemiş, defne, tesbih, sumak gibi ağaççık formu Akdeniz bitkileri de milli park alanında geniş yayılım alanları gösterirler.

e. Fauna Özellikleri:

Sahada yaban hayatı zenginlik içermekte olup, özellikle Marmaris-Köyceğiz arasında bulunan ve nesli tükenme tehlikesi bulunan yaban keçilerinin yanı sıra ayı, karakulak, tilki, sincap, gelincik vb. memeli hayvanlara da rastlanılmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli park Muğla iline 6 km mesafede olup 550 ve 400 nolu devlet karayolu ile ulaşım sağlanmaktadır. Ayrıca deniz ulaşım imkanlarına da sahiptir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli park sahası içerisinde bakir kıyılar, flora ve fauna açısından zenginliği ile başta Cennet adası ve diğer adalar görülmeye değer. Ayrıca bitki zenginliği ile peyzaj değerleri yüksek olan vadi boyları da ziyaretçilere doyumsuz görüntüler sunar.

h. Mevcut Hizmetleri:

Yöreye gelen doğayla bütünleşmekten zevk duyan ziyaretçiler için sahil boylarında günübirlik ve kamp alanları mevcuttur.

ı. Konaklama:

Marmaris, İçmeler yerleşim alanları tatil bölgesi milli parkın ziyaretçilerine konaklama imkanı sunmaktadır.

7. Munzur Vadisi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Doğu Anadolu Bölgesi'nde Tunceli sınırları içerisinde yer alan Milli Park, 21.12.1971 tarihinde Milli Park ilan edilmiştir. 42.000

hektardır. Mercan Vadisi'nin yukarı kesimlerinde buzul gölleri, dağlardan Ovacık düzlüğüne inildiğinde kaynayan gözeleri ve küçük şelalesi görülmeye değer güzelliklerdir.

b. Yapısal Özellikleri:

Karasu ve Murat çöküntüsü alanları arasında yükselen Munzur Dağlarının 3.300 metreye kadar yükselen bu dağlık alan Mercan ve Munzur Suyu vadileri ile büyük ölçüde parçalanmıştır. Mercan vadisinin 1.600 m'den yukarı kesimlerinde buzul gölleri, dağlardan Ovacık düzlüğüne gelindiğinde kaynayan gözeler, vadi boyunca dökülen küçük şelaleler milli parkın peyzajının ilgi çekici örnekleridir. (Bkz. Resim 8)

c. İklim Özellikleri:

Milli parkta yazlar sıcak ve kurak geçer. Kışlar ise soğuk ve kar yağışlıdır. Ortalama yıllık yağış 550-600 mm dolaylarındadır. Yağmurlar genellikle ilkbahar aylarında görülür. Ocak en soğuk, Temmuz en sıcak aydır.

d. Flora Özellikleri:

Milli Parkta tepeler ve yamaçlar meşe (oueraus) ormanları ile kaplıdır. Vadi tabanında ise ceviz, çınar (platanus or.), kızılâğaç (alnus ori), kavak (populus), dişbudak (fraxinus excı), söğüt (salix), karaağaç, çalı türlerinden meydana gelen zengin bir bitki örtüsü görülür. Sarp ve dik yamaçlar ise çıplaktır.

e. Fauna Özellikleri:

Yaban Hayatı; kurt, tilki, ayı, kınalı keklik gibi türlerin yanında dağkeçisi, çengel boynuzlu dağkeçisi, vaşak, su samuru, çil keklik, keklik, kaya kartalı gibi nadir türlerin de barınmasına imkan sağlamakta; Munzur Vadisi ve Mercan Suyunda bol miktarda alabalık bulunmaktadır.

f. Ulaşım:

Doğu Anadolu bölgesinde Tunceli sınırları içerisinde yer alan Munzur Vadisi Milli Parkı Tunceli'ye 8 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Mercan Vadisinin yukarı kesimlerinde buzul gölleri, dağlardan Ovacık düzlüğüne inildiğinde kaynayan gözeleri ve küçük şelalesi görülmeye değer güzelliktedir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli parkta kamp kurulup piknik yapılabilir. Sportif balık avcılığı, yürüyüş ve dağcılık yapılabilir.

ı. Konaklama:

Çadırla konaklanabilir.

8. Saklıkent Milli Parkı

a. Coğrafi Konum:

Saklıkent Milli Parkı Muğla ili sınırları içerisinde, Fethiye'nin 35 km güneydoğusunda Eşen Çayı kolu üzerinde yer almaktadır. Saklıkent Milli Parkı Fethiye'ye karayolu ile 1 saat uzaklıkta yer almaktadır. 12.390 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. 06.06.1996 tarihinde Milli Park alanı olarak ilan edilmiştir.

b. Yapısal Özellikleri:

Milli Parkın ana kaynak değerlerini, 1000 - 1100 metre yüzeyi içerisinde gelişen ve oldukça dik vadi yamaçlarına sahip Saklıkent Kanyonu oluşturmaktadır. Kanyon iki vadi arasında uzanan antedant bir özellik göstermektedir.

Yörede irili ufaklı kanyonların meydana gelmesinde tektonik emarelerin yanında karst oluşumunda önemli rol oynadığı görülmektedir. Özellikle Saklıkent Kanyonu içerisinde, bazı kesimlerin karstik tünellerin çökmesi sonucu kanyonun oluşumuna katkıda bulunduğu gözlenmektedir. Bu tür katkıda vadi yamaçlarının birbirine doğru hafif ters şekilde eğim gösterdikleri ve tabanda önemli oranda enkaz deposunun varlığı ile vadinin diğer kesimlerinden ayrılır.

Yöre tektonik kontrollü bir Jeomorfolojik gelişimine sahip olup, özellikle düşey yönlü tektonizma Saklıkent Kanyonu'nda gelişme seyrini etkilemiş ve bugünkü görünümünü almasında litolojik yapıya önemli ölçüde yardımcı olmuştur.

c. İklim Özellikleri:

Tipik Akdeniz İklimine sahiptir. Yıllık sıcaklık ortalaması 16.5 derece civarındadır. En sıcak ay Ağustos iken, en soğuk ay Aralık'tır. Yıllık yağış miktarı 1.000 mm civarındadır.

d. Flora Özellikleri:

Milli Park alanında orman formasyonu kızılçam (pinus brutio), karaçam (pinus nigra) ve sedir (cetrus libani) meydana gelmektedir. Bunlar Jeomorfolojik basamakların bulunduğu yükseltiye göre sırasıyla maki, kızılçam, karaçam ve sedir yer alır. Kanyon girişine yakın kesimlerde kızılçam yaygınlık gösterirken, özellikle Milli Park'ın güneydoğu kesiminde 1.000 metrenin üzerindeki zonlarda karaçam, Dumanlıdağ ve yakın çevresinde ise anıt niteliğinde sedirler etkileyici görüntüler sunmaktadır. Ayrıca Aktez Yaylası'nın güneydoğu kesimi, soğanlı bitkilerin (siklemen) endemik olarak yerleştikleri ve yetiştikleri sahadır.

e. Fauna Özellikleri:

Bu bölgede, dağ keçisi, yaban domuzu, tilki, sansar, çakal, kurt ile

çeşitli kuş ve balık türleri Milli Park ekosisteminin başlıca yaban hayatı türleridir.

f. Ulaşım:

Saklık Kent'e güneyden Kalkan-Yeşilova yol ayrımından Palamut köyü yolu ile kuzeyden Kemer yoluyla ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli park sahasında parka ismini veren ve ziyaretçileri vahşi yapısıyla çeken Saklık Kent kanyonu görülmeye değerdir. Ayrıca Milli Park yüksek rakımlı bölgelerinde yer alan yayla gelişimleri hem sosyal-kültürel yaşam şekilleriyle hem de doğal güzellikleriyle ziyaretçilere doğanın sunduğu eşsiz değerleri oluştururlar. Dumanlıdağ mevki gerek anıt niteliğindeki sedir ağaçlarının etkisini bırakması, gerekse denize açılan etkileyici manzara seyir noktası olması sebebiyle ziyaretçilerin mutlaka uğraması gerekli olan noktalardandır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Saklık Kent kanyonu girişindeki park alanında keyifli bir dinlenme yeri mevcuttur.

ı. Konaklama:

Fethiye ilçe merkezi ile Kaş ilçe merkezinde konaklama yapılabilir. Milli park sahasında yer alan yayla yerleşimlerinde ise görüşmeler yapılarak konaklama sağlanabilir. Aynı milli park mahalli teşkilatının uygun gördüğü sahalarda geçici olarak çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

9. Spil Dağı Milli Parkı

a. Coğrafi Konum:

Yurdumuzun Ege bölgesinde jeolojik, morfolojik özel bir yapıya sahip, flora bakımından endemik bitki türleri, tarihi, arkeolojik ve mitolojik kalıntılara sahip, ilmi araştırmalar yönünden olduğu kadar rekreasyon imkanları bakımından büyük değer taşıyan Spil Dağı; 6381 Sayılı Orman Kanunu'nun 25. maddesi gereğince 22.04.1968 tarihinde Bakanlık makamının oluru ile Milli Park olarak ilan edilmiştir. (Bkz. Resim 9)

Bu milli parkımız Manisa ili sınırları dahilinde Gediz vadisinde 1.500 m yükseltisi ile 10-15 derece serinletici özelliğe sahip doğu-batı istikametine uzanan ortalama olarak 9.5 km uzunluğunda 8.7 km genişliğinde 5.505 hektar genel sahaya sahip olup; Ege bölgesi Manisa ili sınırları dahilinde bu ilimize 24 km, İzmir iline 41 km uzaklıktadır.

b. Yapısal Özellikleri:

Manisa Spil Dağı Milli Parkı Gediz ovasının 60 m'lik seviyesinden başlayıp, Karadağ'da 1.517 m'yi bulur. Dağın dört tarafında derin vadiler içinde dere yatakları uzanır. Bu sular asırlar boyu bu vadileri eritip yararak yer yer dik duvarlı Kanyon vadileri ortaya çıkarmışlardır. Parkın doğusunda 600 m yükseklikte bulunan ve içi tamamen sülüklerle dolu olan "Sülüklü" göl de kalkerlerin erimesiyle meydana gelmiş bir dolin gölüdür. Yine suların kalker serilerinin altını eritip oymaları ile çok sayıda inler oluşmuştur. Bunların en büyüğü "Paşaini"dir. Parkın yakınında sıcaklığı en az 21 dereceye kadar yükselen "Ilıca" mevcuttur.²⁷

c. İklim Özellikleri:

Milli parkta Akdeniz iklimi özellikleri görülür. Yıllık ortalama sıcaklık 15,9 derecedir. En sıcak ay 41,5 derece ile Temmuz, en düşük sıcaklık ise 19,1 derece ile Mart ayında görülür.

d. Flora Özellikleri:

Parkta 600 m rakıma kadar Kızılçam, daha yukarıda ise hakim ağaç türü Karaçamdır. Saçlı meşe, dere yataklarında çınarlar, alt florada ise meşe türleri, laden, funda, defne, mersin, berberis, otsu bitkilerden geven, buğdaygillerden çayır otları eğrelti otları, sütleğen, ballıbabagiller, gül şeklindeki (Kırmızı pembe renkli) şakayıklar hakimdir. Ayrıca endemik bir tür olan Manisa lalesi, sümbül, çiğdem, sıklamenler, yabancı karanfil, glayör, menekşe, papatya, gelinciklerle 70 kadar şifalı bitki mevcuttur.

e. Fauna Özellikleri:

Park yaban hayatı yönünden oldukça zengindir. Yıllık tespitlerde yıldı atları, tavşan, tilki, domuz, sansar, sincap, az miktarda kınalı ve çil keklige rastlanmaktadır. Yırtıcılardan; doğan, atmaca, kartal, akbaba, ötücü kuşların büyük bir kısmı, geyik koruma ve üretme sahasında ise birkaç geyik bulunmaktadır. Ayrıca Muradiye Keklik Üretim İstasyonunda üretilen halkalı sülünler parkın korunabilen sahalarına salınmıştır.

f. Ulaşım:

Manisa ili Milli Parkına ve Ataaanı Dinlenme Tesislerine, Manisa'dan 20 km'si asfalt 4 km'si stabilize, toplam 24 km'lik yol ile her mevsim ve her çeşit araçla ulaşım mümkün olduğu gibi, İzmir-Ankara devlet karayolu ile Ataaanı Dağ dinlenme kampı tesislerine ulaşılabilir. Karadağ'a ise Ataaanı'ndan düzenlenen 1 saatlik yürüyüşle ulaşmak mümkündür.

²⁷ Spil Dağı Milli Parkı tanıtım broşürü.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

“Ağlayan Kaya” adıyla bilinen yer görülmeye değer niteliktedir. Mitolojide bu kaya 14 çocuğunun öldürülmesiyle ardından ağlayan Niobe’ye aittir.

Milli parkın Dulkadın mevkiinde mağaralar eskiden yerleşim birimi olarak kullanılmıştır. Buraya ait bazı eşyalar hala Manisa Müzesinde sergilenmektedir.

Milli parkın doğusunda 600 m yüksekliğinde bulunan ve içi tamamen sülüklerle dolu olan “Sülüklü Göl” de kalker bazı erimesiyle meydana gelmiş bir dolin gölüdür. Yine suların kalker serilerinin altını eritip oymaları ile çok sayıda inler oluşmuştur. Bunların en büyüğü “Paşaini”dir. Parkın yakınında sıcaklığı en az 21 dereceye kadar yükselen bir ılıca vardır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Park bölge halkının rekreasyon ihtiyacını gidermektedir. Arazinin jeomorfolojik yapısı dağcılık sporuna uygundur. Aynı zamanda trak ve atıcılık sporları da yapılmaktadır. Milli Parkın Ataalanı mevkiinde düzenlenen günübirlik ve kamp alanı bölge halkının yaz-kış rekreasyon ihtiyacını büyük ölçüde karşılamaktadır. Kır gazinosu ve bungalowlar mevcut hizmetler içindedir.

ı. Konaklama:

Çadırla kamp kurulabilmektedir. Ayrıca konaklama için bungalowlar mevcuttur.

10. Uludağ Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Uludağ Milli Parkı Bursa ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Marmara Bölgesinde Bursa ilinin güneyinde yükselen Uludağ üzerinde yer alır. Uludağ’ın kendine has müstesna yapısının korunması, çevre halkının dinlenme ve eğlenme ihtiyaçlarını karşılanması, ilmi araştırma ve incelemelere açılması ve mitolojik yeri sebebiyle 11.338 hektarlık bölümü 1961 senesinde Milli Park olarak ayrılmıştır. Yıl boyunca 4,5 ayı geçen karla kaplı dönemi, 3,95 metreye varan kar kalınlığı, kayak yapmaya son derece elverişli kar kalitesi ile Batı Anadolu’muzun en önemli kış sporları merkezidir. (Bkz. Resim 10)

Uludağ’ın aynı zamanda Botanik bilimci Mayr’ın bitki kuşaklarını (vejetasyon zonlarını) Uludağ yolculuğunda muhtelif yüksekliklerde karakterize etmesi bakımından dünya ormancılık literatüründe, bilimsel ve görsel bakımdan özel bir önemi mevcuttur. İlkbaharda bir deniz gibi uzanan yemyeşil ormanlar, sonbaharda sarı, turuncu, kahverengi, koyu

yeşil renklerle alabildiğine güzelleşir. Bakacak mevkiindeki seyir yerinden açık havalarda Bursa'yı, Bursa Ovasını, Gemlik Körfezi'ni kuşbakışı seyredebilirsiniz. Ziyaretçiler özellikle kış aylarında kış sporlarından doyasıya faydalanabilirler; gezi ve piknik yapma olanağı bulabilirler. (Bkz. Resim 11)

Yukarıdaki zenginlikleri yanında Uludağ mitolojiden de nasibini almıştır. Kendilerine inananları yüksek yerlerden izleyen efsanevi tanrıların yaşadığı yer olarak antik çağda Olimpos adıyla anılmıştır. Bizans devrinde keşişlerin barındığı bir yer olan dağa Keşiş Dağı adı verilmiştir. 1920'lerden sonra ise bugünkü adını almıştır.

b. Yapısal Özellikleri:

Yerkürenin derinliklerinden gelen mağmanın kırıklar ve çatlaklar boyunca yeryüzüne doğru yükselmesi ve katılaşması sonunda meydana gelen Uludağ'ın jeolojik yapısını genellikle iç püskürük granit kayalar oluşturmaktadır. Dağın bugünkü şeklini kazanması tektonik hareketler ve farklı aşınma etkisiyle oluşmuştur. Bursa ovasından kısa mesafede 2.543 metreye kadar yüksek Uludağ, Marmara Bölgesi'nin en yüksek noktasıdır. Aras çağlayanı ve doruklarda görülen buzul izleri Uludağ'ın Jeomorfolojik yapısının ilgi çekici özellikleridir.

c. İklim Özellikleri:

Çok yüksek bir kitle olması nedeniyle Uludağ'ın iklimi çevresinden oldukça farklıdır. Aralık-Nisan ayları arasında genellikle karla örtülüdür. Kar derinliği ortalaması 2,27 metredir. Ayrıca karın niteliği de kayak sporuna çok elverişlidir. Kar kalitesi ile Uludağ, Türkiye'nin en önemli kış sporları merkezidir.²⁸

d. Flora Özellikleri:

11.338 hektarlık Milli Park alanının % 81'i ormanlarla kaplıdır. Uludağ, Bursa Ovasından 2.543 metreye yükselirken, buna bağlı olarak orman kuşağını sırasıyla gözlemlemek mümkündür.

*300-350 metre yüksekliğe kadar tipik maki florasını oluşturan LAURENTUM (çalı meşesi, kocayemiş, defne, katır tırnağı vb.) bitkileriyle karşılaşılır.

*700-750 metreye kadar çıkabilen CASTANETUM kuşağının tipik ağacı kestane; karaağaç, ceviz ve fındık gibi sıcak seven diğer yapraklı ağaçlarla karışık olarak bulunur.

*FAGETUM zonanda egemen ağacı kayınlar 1000 metreye kadar çıkar. Bu kuşakta Karaçam koruluklarına da rastlanır.

²⁸ Uludağ Milli Parkı tanıtım broşürü.

*1.000-2.000 metreler arası göknarların yurdudur. ABIETUM zonu denen bu kuşakta tamamen Uludağ'a özgü olan Uludağ Gökna'ı görülür. 700-2.050 m arası kayın, göknar, titrek kavak ve çamlar, nefes kesen renkleriyle karışık ormanların en güzel örneğini sergiler.

*ALPINETUM zonu, 2.000-2.50 metrelerden başlayarak zirveye kadar devam eder. Bu zonda, bodur alp bitkileri, ardıçlar ve küçük kır çiçekleri harika bir görünüm sergiler.²⁹

e. Fauna Özellikleri:

Uludağ'ın doruklarına tırmananlar, Milli Park'ın kapısına varmadan, Karabelen'de (980 m) yaban hayvanları üretme istasyonu ile karşılaşır. Bilinçsiz avlanmalar sınıcında nesilleri tükenmeye yüz tutan geyik ve karacalar üretilmeye çalışılmaktadır. Milli Park'ta ayı, kurt, yaban domuzu, tilki, çakal ve sansarlar doğal yaşamlarını sürdürmektedir. Uludağ, akarsuları ve gölleriyle sportif olta balıkçılığı potansiyeline da sahiptir. Alabalıkların nesli de ne yazık ki bilinçsiz avlanmalarla kurutulmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli parka Bursa'dan 34 km'lik yaz-kış açık kara yolu ile veya 40 kişilik kabini olan teleferikle 20 dakikada Sarıalan'a çıkılır. Oradan da minibüslerle "Oteller Bölgesine" ulaşılır. Ayrıca özel helikopter servisi ile İstanbul'dan Milli Park'a 25 dakikada ulaşılabilir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Bakacak mevkiindeki seyir yerinden açık havalarda Bursa'yı, Bursa Ovasını, Gemlik Körfezi'ni kuşbakışı seyredebilirsiniz. Ziyaretçiler özellikle kış aylarında kış sporlarından doyasıya faydalanabilirler; gezi ve piknik yapma olanağı bulabilirler.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli park sahası içerisinde "Oteller Bölgesi" diye adlandırılan mevki ziyaretçilere kayak imkanı sunarken, Sarıalan, Çobankaya ve Kirazlıyayla mevkileri günübirlik kullanımlar için düzenlenmiş sahalardır.

ı. Konaklama:

Sarıalan mevkiinde sabit (barak, bungalow) ve çadır ile kamp yapma imkanı sağlamakta, Oteller Bölgesi'nde ise gerek kamu, gerekse özel işletmeler geceleme imkanı sağlar. Çobankaya mevkiinde ise yalnızca çadırla kamp yapılabilir.

²⁹ Doğaner, Suna, "Dağ Turizmüne Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ'da Turizm", Coğrafya Araştırmaları, sayı: 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, Şubat 1991.

B. FLORA VE FAUNA AÇISINDAN DEĞERLİ MİLLİ PARKLAR

Ülkemizdeki milli parkların çoğu ormanlık arazilerde kurulmuştur. Bir iki örnek dışında bozkır alanlarda milli park bulunmamaktadır. Başka bir deyişle, halihazırdaki milli parklar genellikle ağaç türlerinin korunması amacıyla kurulmuşlardır.

Yurdumuzda bulunan nadir bitki ve hayvan türlerinin korunmasını sağlamak ve bunların geleceklerini güvence altına almak amacıyla bu bölgeler milli park sahası olarak ilan edilmiştir. Doğada tabii seleksiyon dışında insan eliyle yok olma durumuna getirilmiş ve halen az sayıda örneği bulunan nadide hayvan türleri kendi özgürlüklerine milli parklar sayesinde kavuşabilmiştir. Türkiye'deki milli parklar flora ve fauna değerleri açısından incelendiğinde bu gruba giren sekiz tane milli park aşağıdaki şekilde sınıflandırılmıştır.

1. Kazdağı Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Marmara Bölgesi'nde, Biga Yarımadası'nın güneyinde yer alan Kaz Dağları kütlesi, yarımadanın kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanmaktadır. Biga yarımadasının önemli yükseltilerinden birisini oluşturan Kaz Dağları, Çanakkale ve Balıkesir il sınırları içinde kalmaktadır. Kaz Dağı Milli Parkı Balıkesir'e bağlı Edremit ilçe sınırları dahilindedir. Edremit körfezinin kuzeyini sınırlayan Kaz Dağı Milli Parkı, güneyde Akçay, Güre, doğusunda Edremit, güneybatısında Altınoluk yerleşmeleri ile sınırlanmaktadır.

1767 m yükseklikteki Karataş Tepe Kaz Dağı'nın en yüksek noktasıdır. Diğer önemli yükseltiler ise 1765 m ile Babada Tepe, 1726 m ile Sarıkız Tepe, 1712 m ile Kırklar Tepe'dir.

b. Yapısal Özellikleri:

Kaz Dağı Milli Park alanı, Kaz Dağı Masifi nüvesinin hemen hemen tamamını kapsamaktadır. Çeşitli metaformik kayalardan meydana gelmiş bu nüve bir dom morfolojisindedir. Kaz dağının merkezi kısımlarında metamorfizmanın etkisi fazla olmuş burada yer alan paleozoik yaşlı formasyonlar, orta basınç altında metamorfizma geçirmiş, metadümit, metagabro, proksenit, amfibolit, çeşitli bileşimli gnays ve mermerler teşekkül etmiştir. Merkezi kısımdan uzaklaştıkça yeşil şist fasiyesinde alçak basınç metamorfizmasının etkisiyle kayalar daha az metamorfize olmuşlardır.

Kaz Dağı milli park sınırları içinde kalan bölgede yüzeylenen hakim formasyonlar, gnayslar amfibolitler, mermerler dunit ve serpantinler ile bunların yanal geçişlerini ihtiva eden serilerdir. Bu kompleksin kalınlığı yaklaşık 1000 m civarındadır.

Güneyde ve güneydoğuda milli park alanı sınırının kısmen

üzerinde bulunan bu sınırın dışında kalan bölgede ise amfibolşistler, Triyas yaşlı çal ve Kaynarca formasyonu, Kavlaklar Granodiyorit intrüzyonu, Neojen volkanikler ve genç alüvyonlar yüzeyleir. Kuzeybatıda, milli park alanı sınırının 6 km dışında Evciler Granodiyorit intrüzyonu yer alır. Milli park sınırları dışında kalan bu formasyonlar, Kaz Dağı masifinin metamorfizma ve jeolojik evriminin izah edilebilmesi açısından bahis konusu edilmiş ve bu sebeple incelemeye dahil edilmiştir. Metamorfizma ve mağmatik olaylar muhtemelen Hersinyen ve Alpin Orojenezlerine bağlı olarak gelişmiştir. Bölgeyi etkilemiş olan metamorfizma, yüksek ve alçak dereceli termodinamik türdendir.

Biga yarımadasında jeomorfolojik birimler Miyosen Alt Pliyosen ve en Alt Pleyistosen-Villafrankiyen dönemlerini karakterize eder. Kuvaterner, sekilerin oluştuğu evredir. Bu gelişim dönemleri yükseklerde aşınım, çanaklarda o aşınımın yaşıtı (korelanı) tortul formasyonların oluştuğu sistemler halindedir- Kaz Dağı üzerinde 1200-1500 m, 600-1100 m ve 200-400 m seviyelerinde üç ayrı dönemde oluşmuş aşınma yüzeyleri bulunmaktadır.³⁰

Milli park içerisinde dikkati çeken en önemli jeomorfolojik birimlerden birisi vadilerdir. Özellikle kanyon tipi vadiler yörede oldukça yaygın olup, oluşumları bölgenin litolojik ve tektonik özellikleri ile yakından ilişkilidir. Esasında milli park planlamasına temel teşkil edecek öğelerden birisi de kanyon vadiler ve bunların sahadaki dağılışıdır. Genelde N-S yönünde uzanan bu vadiler, bitki örtüsü, atmosfer sirkülasyonu, ulaşım, yerleşme vb. konuları dorudan kontrol etmektedir.

Vadilerin aşağı çığırlarında sekilere de rastlanmaktadır. Denizden 150-200 m yüksekte olan sekiler küçük parçalar halinde günümüze ulaşabilmişlerdir. Kaz Dağı kütleini güneyden sınırlayan NE-SW yönünde uzanan fay hatlarının önünde, birbirine geçmiş geniş açılı birikinti koni ve yelpazeleri, sahada glasi topografyasını oluşturur. Bu kesim yörede en önemli tarım ve yerleşim alanı olarak bilinir. Kıyı kesimlerde ise plaj ve yer yer dar alanlı kıyı kumulları gelişmiştir.

Kaz Dağı üzerinde güney-güneydoğu yönlü fay hatları, Biga yarımadasının jeomorfolojisinde etkin rol oynamıştır. Miyosen sonlarına kadar yarımada NE-SW uzanışlı büyük bir tektonik blok görünümündedir. Tektonik hareketlerle Biga yarımadasında Kaz Dağı yükselmiş, Çanakkale yöresi alçalmış ve kuzeye doğru blok çarpılarak Edremit çöküntüsü oluşmaya başlamıştır. Edremit Körfezi ve onun devamı niteliğindeki Havran ovası genç tektonik hareketlerle oluşmuş

³⁰ İç Su Balıklarımız. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Ankara 1996.

bir grabem görünümündedir. Ana fay NE-SW yönünde uzanmakta olup, Havran'a kadar izlenebilir.

Biga yarımadasındaki tektonik hareketler Miyosen- Pliyosen arasında volkanizmaya neden olmuş ve bunun sonucunda yörede andezitik volkanizma baş göstermiştir. Genç diskolasyon hatları boyunca çıkan asit ve nötr nitelikli lavlar bölgede yaygındır. Fay uzantıları boyunca sıcak su kaynakları çıkmaktadır.

c. İklim Özellikleri:

Yöre iklim özellikleri bakımından Akdeniz iklim kuşağına yakın olmakla birlikte, Akdeniz-Karadeniz iklimleri arasında bir geçiş bölgesi oluşturmaktadır. Kaz Dalarının güney kısmının deniz iklimi, kuzeyinin ise kara iklimi göstermesi tamamen coğrafi durumuna bağlı bir özelliktir. Kaz Dalarının Çanakkale Boğazı'na yakınlığı, iki depresyon merkezi arasında daimi hava, akımı üzerinde ve poyraz rüzgarları altında kalmasına neden olmaktadır. Güneyden esen imbat rüzgarlarının da etkisindedir. Kaz Dağları rüzgarın her türlü etkisini gösterdiği bir bölgedir. Rüzgar bir iklim elemanı olarak yüksek ve izole alanlarda orman sınırının belirlenmesinde direk etki göstererek, diğer iklim faktörlerini (sıcaklık, yağış ve nem, ışık) etkileyerek vejetasyon üzerinde baskın olmaktadır

Milli park içinde meteoroloji istasyonu olmadığı için en yakın iki istasyon olan Edremit ve Altınoluk meteoroloji istasyonlarının verileri incelenmiştir. Ancak, milli parka daha yakın meteoroloji istasyonu olması nedeniyle Altınoluk meteoroloji istasyonu verileri kullanılmıştır.

Altınoluk'a ait yağış değerlerine göre, 5 yıllık, 25 yıllık ve 22 yıllık rasat ortalamaları sırasıyla 832.1, 765.6, 748.8'dir. En fazla yağış Aralık ayında, en az yağış Temmuz-Ağustos aylarında görülmektedir. En fazla yağışlı günler kış ve ilkbahar aylarına rastlamaktadır. Altınoluk istasyonunun 28 yıllık verilerine göre en kuvvetli rüzgar yönü kuzey ve kuzeydoğudur. 18 yıllık verilerine göre ise en kuvvetli rüzgar yönü kuzeydir. Yörede ortalama sıcaklık 16.6 derecedir. Ortalama en yüksek sıcaklık 34.6 derece ile Temmuz ayında, ortalama en düşük sıcaklık 1.3 derece ile Ocak ayında tespit edilmiştir.³¹

Ortalama nisbi nemin en yüksek olduğu ay % 75 ile Ocak ayıdır. Ocak ayından itibaren azalmaya başlayan ortalama nisbi nem Temmuz ayında % 41'e kadar düşmektedir. Yörenin deniz kıyısı olması nedeniyle nisbi nemin yüksek olması normaldir.

Ortalama buhar basıncının en yüksek olduğu ay 14.5 mb. ile Ağustos ayı, en düşük olduğu ay ise 7.2 mb. ile Ocak ayıdır. Yıllık ortalama buhar basıncı 10.5 mb'dir.³²

³¹ Kaz Dağı Milli Parkı tanıtım broşürü.

³² Bilim ve Teknik Dergisi, Aralık 1996.

Aralık ve Ocak aylarında ortalama sıcaklık 9 - 10 derece dolaylarındadır. Bu aylarda en düşük sıcaklıklar -3 dereceye düşmekte, en yüksek sıcaklık ise 20 dereceye kadar çıkabilmektedir. Temmuz-Ağustos ayları ortalama sıcaklıkları ise 27 derecedir. Bu aylarda sıcaklıklar 19 dereceye kadar inerken, 40 dereceye kadar çıkabilmektedir.³³

Altınoluk'ta aylık toplam yağışların yıl içinde aylara dağılışı incelendiğinde, Ocak ayından itibaren yağış azalması, Eylül ayından itibaren yağış artması görülür. Yalnız bu grafiklerde dikkati çeken bir konu 1990 yılının diğer yıllara oranla oldukça kurak geçmiş olmasıdır.

Edremit yöresinin oksijen deposu olarak anılmasının en önemli nedeni Kaz Dağı'ndan körfeze esen rüzgardır. Rüzgar Kaz Dağı ormanlarından aldığı oksijeni yerleşmelere dağıtarak hava sirkülasyonu sağlamaktadır. En kuvvetli rüzgar yönü kuzey yönüdür.

d. Flora Özellikleri:

Milli park sınırları içinde karaçam, kızılçam, meşe ağaçları yoğun olarak yetişmiştir. Bunların dışında çınar, göknar ve kestane ağaçları da bulunmaktadır. Kızılçam ağaçları milli park sınırından başlayıp yaklaşık 800 m kotuna kadar devam eder. Şahindere kanyonu ve civarının güneyi, Kışlada, Teferrüç Tepenin güneyi, Manastır Çayı kanyonu, Ucucakbaşı Tepe, Pınarbaşı mevki, Sütüven mevkiinin doğusu kızıl çam ormanlarıyla kaplıdır.

Karaçam ormanlarının sınırından itibaren kızılçam-meşe ormanları ile meşe ormanları başlar. Kuzeye doğru, yükseklik arttıkça karaçam ve meşe ormanları görülür. 1400 m kotu civarına kadar devam eden ormanlarda yer yer karaçam ve meşe, yer yer kızılçam ve meşe ormanları, yetişme muhitinin konumuna bağlı olarak bulunmaktadır. Daha kuzeye gidildikçe sırf karaçam devam eder. Dere kenarlarında asırlık çınar ağaçları mevcuttur.

Milli park sınırları içinde kalan ormanların hemen hemen bütünü iyi nitelikli koru ormanı özelliklerini taşımaktadır. Kuzey yamaçlarında ormanlar daha sık ve zengindir. Yapraklarını döken ve dökmeyen çeşitli ağaçlardan oluşan orman vejetasyonunun en dikkat çeken ve en önemli türü, adını dağdan alan Kaz Dağı göknarı (*abiesequi-trojani*)'dır. Ağaç yetişmeyen yüksek tepeler ile ağaç yetişmesi mümkün olmayan kayalıklar hariç bütün park alanı orman ile kaplıdır. Milli parkın doğusunda, Pınarbaşı mevkiinin bir bölümünde ve milli parkın iç bölgelerinde az miktarda çok bozuk ve baltalık ormanlara rastlanılmaktadır. (Bkz. Resim 13)

³³ Gelibolu Tarihi Milli Parkı, Eğitim Daire Başkanlığı Yayın ve Tanıtma Şube Müdürlüğü.

e. Fauna Özellikleri:

Kaz Dağı Milli Parkı'nda zengin bitki topluluklarının varlığı hayvan varlığının da çeşitlenmesini sağlamıştır. Ancak, bölgede milli park dışında da geniş alana yayılan ormanlık alanlar hayvanların yaşamasına olanak verdiği için popülasyon yoğunluğunu tespit etmek mümkün olamamaktadır.

Ayrıca, hayvan popülasyonu konusunda yeterli gözlem ve araştırmalar da henüz yapılmamıştır. Yörenin milli park olarak ilan edilmesinden sonra, avcılığın yasaklanmasıyla birlikte bazı hayvan türlerinin görülmeye başlandığı söylenmektedir.³⁴

Kaz Dağları, geneli itibariyle bitki örtüsünün nicelik ve niteliği yönünden, benzeri alanlara göre, Türkiye ortalamasının üstündedir. Bu nedenle iyi bir koruma, fauna elemanlarının kolaylıkla gelişmesini sağlayabilecek ve bu gelişmeden milli park sınırları dışında kalan, bölgeler de yararlanacaktır.

Milli park içerisinde yaşayan hayvanlar; memelilerden karaca, ayı, yaban keçisi, yaban domuzu oldukça sık görülen türlerdir. Ayrıca diğer memelilerden çakal, ağaç sansarı, tilki ve tavşana rastlanmaktadır. Kuş türleri olarak yırtıcılardan kartal, doğan, şahin, diğer türlerden keklik, tahtalı, çulluk ve benzeri kuşlar çok sayıda bulunmaktadır. (Bkz. Resim 12)

f. Ulaşım:

Milli park alanına Balıkesir'den 230 nolu, Çanakkale'den 24 nolu karayolu ile ulaşılmaktadır. Saha Çanakkale'ye 123 km, Balıkesir'e 92 km mesafededir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Zengin bitki örtüsüne sahip ve peyzaj güzellikleriyle etkileyici nitelikteki bol suların bulunabileceği vadiler, mitolojik denizlerin, İda Dağı olması sebebiyle Kaz Dağı'nın bütünü ve Sarıkız Efsanesinin geçtiği belirtilen Sarıkız mevkii görülmesi gereken yerlerdir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli parkın bitki örtüsü açısından zenginliği ve doğal peyzaj değerlerini sunduğu vadilerde düzenlenen günübirlik kullanım alanlarında günübirlik rekreasyonel hizmetler sunulmaktadır.

ı. Konaklama:

Milli park mahalli yetkililerinin göstereceği kontrollü noktalarda çadırla ve karavanla konaklama yapılabilir.

³⁴ Kaz Dağı Milli Parkı Master Planı, Ankara 1995.

2. Dilek Yarımadası Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Ege bölgesinde Aydın ilinin Kuşadası ve Söke ilçeleri sınırı içerisinde yer alır. Yarımada'nın hemen tamamını içine alan 10.995 hektarlık kesimi 1996 yılında Milli Park olarak ayrılmıştır.

b. Yapısal Özellikleri:

Samsun dağının Ege denizine doğru uzantısıyla şekillenen Dilek yarımadasının jeolojik yapısı, paleozoik şistler, mezozoik kalkerler ve mermerler ile neojen tortul kütlelerden meydana gelmiştir. Yarımada kumlu, killi, yatık ve yüksek kıyı şekillerini içeren plajlarıyla ilgi çekici kıyı özelliklerine sahiptir. (Bkz. Resim 14)

Milli parkın kültürel kaynak değerlerini arkeolojik ve kentsel sitler teşkil eder.³⁵ Milli parkın en yüksek yeri 1237 metreye ulaşan Dilek Tepesi'dir. Bu dağlık arazi kanyon vadilerle parçalanmıştır.

c. İklim Özellikleri:

Yöre Akdeniz iklim özelliğini gösterir. Yıllık ortalama sıcaklık 15.9 derece, en sıcak ay 41.5 derece ile Temmuz, en düşük sıcaklık ise 19.1 ile Mart ayıdır.³⁶

d. Flora Özellikleri:

Akdeniz bitki topluluğunun hemen bütün türlerini bu bölgede bir arada görmek mümkündür. Kuzeyin yapraklı ormanlarına özgü ağaçlar ve makiler bitki örtüsünü oluşturur. Özellikle kuzey kesimi zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Defne ve kestane botanik kuşakları, Kuzey Anadolu ormanlık yörelerine özgü ıhlamur ile nadir bulunan kartopu ağaçlarının, Fenike ardıcının küçük bir topluluk oluşturduğu pırnal meşesi ve dallı selvilerin birlikte yetiştiği tek yerdir.

e. Fauna Özellikleri:

Zengin doğal çevre, sürüngenlerin, kuşların ve balıkların yanısıra nesli tükenmeye yüz tutmuş Anadolu Parsı'nın da batıda yaşadığı son noktadır. Ayrıca Akdeniz Foku ve deniz kaplumbağaları Milli Parkın kıyılarında yaşama ve üreme olanağı bulmuştur. Milli parkta memelilerden Anadolu parsı, yaban öküzü, yaban domuzu, vaşak, tilki, tavşan, sansar, çakal, kurt, yabani at; kuş türlerinden yaban güvercini, bıldırcın, çulluk, yeşil baş ördek, toy, kartal, atmaca, şahin, akbaba; balık türlerinden kefal, cupra, levrek, sinarit, saragos, turna, sarpa,

³⁵ Dilek Yarımadası - Menderes Deltası Milli Parkı Hakkında Rapor, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Park Master Plan Komisyonu, s. 5, Ankara 1998.

³⁶ Dilek Yarımadası Milli Parkı tanıtım broşürü.

barbun, mercan, frangeri ve trança bulunur. Deltadaki lagünlerin balıklar için doğal üreme ortamı özelliğinde olmasının yanısıra bu doğal ortamın sağladığı zengin su ürünleri potansiyeli bölge ekonomisine önemli katkılar sağlamaktadır.³⁷

f. Ulaşım:

Milli Park'a Kuşadası ve Söke Karayolu ile ulaşılır. Milli Park Kuşadası'na 28 km Söke'ye 34 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Yarımada, doğal peyzaj güzellikleri yanında tarihi ve kültürel kaynak değerlerine de sahiptir. Milli parkın kuzeydoğu sınırında Dilek tepesi eteğinde Güzelçamlı köyü yöresindeki kutsal alan, M.Ö. 9., 8. yüzyıllarda "İyonya'nın siyasal ve dinsel merkezi" olan Panionion, Konfederasyonunun toplantı yeri olarak kullanılmaya başlamıştır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Parkın sahip olduğu koylarda günübirlik kullanım alanları mevcut olup ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ayrıca kır gazinosu ve büfeler de mevcuttur.

ı. Konaklama:

Çadırla ve karavanla konaklama imkanı vardır.

3. Ilgaz Dağı Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Çankırı ve Kastamonu il sınırları içinde yer almaktadır. Tabii bitki toplulukları, dağ ve kar sporları; manzara, dinlenme ve eğlenme imkanları açısından oldukça zengin bir yapıya sahiptir. 02.06.1976 yılında milli park olarak ilan edilmiştir. Toplam alanı 1088 hektardır.

b. Yapısal Özellikleri:

Orta Anadolu'dan Kuzey Anadolu'ya geçiş kuşağında yükselen Ilgaz dağlık yöresinin arazi yapısı genellikle serpantinler, şistler ve volkanik kayalardan meydana gelir. Sahada yer yapısı kadar dağ oluşum hareketleri yönünden de ilgi çekici örnekler bulunmaktadır. Ülkemizin en uzun ve en hareketli kırık hattı olan kuzey Anadolu fayı, Ilgaz dağının güney eteklerinden geçer. Ayrıca saha değişik karakterde vadiler sırtlar ve doruklardan meydana gelir. Üstün değerde peyzaj güzellikleri sunan jeomorfolojik yapıya sahiptir.

³⁷ Milli Park Master Plan Komisyonu, a.g.m., s. 8, Ankara 1998.

c. İklim Özellikleri:

Ilgaz Dağı Milli Parkı'nın iklim özellikleri incelendiğinde Karadeniz iklimiyle aynı özellikleri taşıdığı görülür. Yazları ılık ve yağmurlu, kışları ise soğuk ve kar yağışlı geçer. Yağmurlar en çok ilkbahar aylarında görülür. En yüksek sıcaklık değerleri Temmuz ayında 47,5 derece iken, en düşük sıcaklık Ocak ayında -7 derece olarak tespit edilmiştir.

d. Flora Özellikleri:

Ilgaz dağının eteklerinden doruklarına doğru gelişen karaçam, sarıçam, köknar hakim ağaç türlerinden meydana gelen bitki örtüsü zengin orman altı topluluğu ile desteklenmektedir.

e. Fauna Özellikleri:

Bol ve bütün yıl akışlı akar suları bile zengin bitki örtüsünün oluşturduğu şartlar karaca, geyik, yaban domuzu, kurt, ayı, tilki gibi yaban hayatı türlerine uygun yaşama ortamı sunmaktadır.³⁸

f. Ulaşım:

Milli park alanına Çankırı-Kastamonu devlet karayolu ile ulaşım sağlanmakta olup, saha Kastamonu'ya 45 km Ankara'ya 200 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Ilgaz Dağının yer yapısı ve dağ oluşumu hareketlerinin ilginç ve ilgi çekici örnekleri ziyaretçileri çeker özelliktedir. Ayrıca milli park sahası içerisinde ki değişik bitki zenginliği ve peyzaj değerlerini sunan vadiler ve sırtlar mutlak görülmesi gerekli yerlerdendir. Milli parkın kayak sporu imkanı sunan Ankara Konağı da önemli bir değer noktasıdır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Ankara il merkezinin en yakın kayak sporu merkezi bu milli park içerisinde. Ayrıca sahada doğal yürüyüş, çadırda ve karavanla kamp yapma olanağı ile günübirlik aktiviteler için uygun olanaklar mevcuttur. (Bkz. Resim 15)

Milli park sınırları içindeki Bandıran vadisinde alabalık üretme istasyonu ve avlanma göletleri hizmete açıktır. 15 Haziran - 15 Eylül tarihleri arasında ziyaretçiler bu sahada balıkçılığı yapabilecekleri gibi isteklerine göre üretim istasyonundan balık alma imkanına sahiptirler.

³⁸ Ilgaz Dağı Milli Parkı tanıtım broşürü.

1. Konaklama:

Milli parka gelen ziyaretçilerin yeme, içme ve konaklama ihtiyaçlarını karşılamak üzere park içinde bir otel, idari müze ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne ait eğitim tesisleri bulunmakta, ayrıca Milli parkta kış sporları için Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü'nün Tele-Sandalye tesisi mevcuttur.

4. Kızıldağ Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Kızıldağ Milli Parkı, Akdeniz Bölgesi'nin Batı Akdeniz bölümünde, Isparta ili, Şarkikaraağaç ilçesi sınırları içerisinde kalmaktadır. Milli parka adını veren Kızıldağ, Şarkikaraağaç ilçesinin hemen güneyinde 1.840 m rakımlı Büyüksivri Tepeden başlayarak 1.180 m rakıma kadar inmektedir. Kızıldağ Milli Parkı 59.4000 hektar büyüklüğünde olup 17.04.1993 tarihinde milli park olarak ilan edilmiştir.

b. Yapısal Özellikleri:

Milli parkın kuzeyinde yer alan Kızıldağ yükselimi ile Beyşehir Gölü'nün jeolojik yapısını kalkerler ve milli parkın büyük bir kesimini oluşturan Beyşehir Gölü karstik bir polyedir. Oluşumunda tektonik hareketlerin de rolü bulunmaktadır. Ayrıca Kızıldağ ile Beyşehir Gölü'nün kuzey kıyıları arasında uzanan dalgalı arazi üzerinde genellikle erozyonla aşınmış yerçekilleri görülmektedir.

c. İklim Özellikleri:

Kızıldağ Milli Parkı hem Akdeniz, hem de Orta Anadolu iklimlerinin etkisi altındadır. Hava şartları genellikle 15 Mayıs'tan Ekim ayının ortalarına kadar, açık hava rekreasyonu için müsaittir. Mevsim başında ve sonunda geceleri serin olur. Yıllık ortalama sıcaklık 12,1 derecedir. Ortalama en yüksek sıcaklık 30,5 derece ile Ağustos, en düşük sıcaklık -17 derece ile Ocak ayındadır. En yüksek sıcaklık 37,5 derece, en düşük sıcaklık ise -17,8 derece olmuştur.

d. Flora Özellikleri:

Milli Parkın bitki örtüsünü, başta sedir (*cedrus libani*) ve ardıç (*juniperus*) ormanları olmak üzere kavak (*populus*), söğüt (*salix*) ve bozuk maki toplulukları meydana getirmektedir. Özellikle, Kızıldağ'ın kuzey yamaçları saf sedir (*cedrus libani*) ormanlarıyla kaplıdır. Ayrıca sütleğen, devediken ve çayırotları sayılabilecek bitki türleridir.

e. Fauna Özellikleri:

Milli Parkın yaban hayatı, Milli Park olarak ayrılmadan önce kontrolsüz avlanma neticesinde tahrip olmuştur. Yine de parkta ki fauna

zenginliği dikkat çekicidir. Milli parkta; tavşan, keklik ve 251 kuş türlerine rastlanmaktadır. Beyşehir gölündeki balık türleri de faunanın diğer elemanlarını oluşturmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli Park, Isparta - Konya karayolu üzerinde bulunan Şarkikaraağaç ilçesine 5 km, Isparta'ya 120 km, Konya'ya 150 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parkın üzerinde yer aldığı Kızıldağ ile Beyşehir Gölü bitki örtüsü botanik özellikleriyle görülmesi gereken sedir ormanlarıdır. Ayrıca manzara seyir noktalarından Beyşehir Gölü'nü görmek mümkündür.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli Parkta kamp ve piknik olanağı bulunmaktadır. Milli parka piknik yapmaya gelenlerin ihtiyacını karşılamak için kır gazinosu mevcuttur. 40 çadırlık kamp yeri haziran-temmuz-ağustos aylarında hizmet vermektedir. Ayrıca bungalov tipi 5 adet dağ evi bulunmaktadır. Beyşehir Gölü kenarında da günübirlik kullanma alanları düzenlenmektedir.

Milli parkın temiz havası, solunum yolları rahatsızlığı bulunanlar için sağlık kaynağı olmaktadır. Amatör dağcılar Büyük Sivri Tepe'ye (1840 m) tırmanarak dağ sporu yapabilmektedir. Ayrıca Kızıldağ'dan bütün güzelliğiyle görülen Şarkikaraağaç ovası seyir ihtiyacını karşılamaktadır. Şarkikaraağaçlıların temmuz ayının ikinci pazarında düzenledikleri geleneksel helva bayramları da milli parkta yapılmaktadır. Milli parkın yoğun ziyaretçi dönemi Mayıs-Eylül arasındadır.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

5. Kuşçenneti Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Kuşçenneti Milli Parkı Balıkesir ili sınırları içerisinde yer alır. Bandırma ilçesine 18 km uzaklıkta, eski adı Manyas yeni adı Kuşgölü olan gölün kuzeydoğu sahilinde yer alır. Milli parka ulaşım 15 numaralı Bandırma-Balıkesir Devlet karayolundan Bandırma'ya 16 km mesafede batıya ayrılan 2 km'lik yolun ucundadır. Kuşgölü Marmara Bölgesi'ndeki dört büyük gölden biridir. Denizden yüksekliği 15 m, derinliği 5-6 m, yüzölçümü ise 200 kilometrekaredir. Kuşgölü argilotropik (killi) ve autrophıc (bol besin ihtiva eden) bir göldür. Göl

sularının daima bulanık görünmesi içinde bol miktarda plankton bulunmasından ileri gelir.

b. Yapısal Özellikleri:

Gölün çevresinde üçüncü zamana ait tabakalar görülür, göl ise dördüncü pleistosen devrinde teşekkül etmiştir. Bu devirden önce Marmara'nın göl havzaları körfezler halinde Karadeniz havzasına bağlı idiler. Bu durum gölde mevcut balık topluluğu bakımından enteresandır. Tuzlu su formu olan bir kısım balıklar kendilerini yeni şartlara uydurmuşlardır. Filise balığı buna iyi bir örnek teşkil eder.

c. İklim Özellikleri:

Bölgede iklim özelliklerine bakıldığında genellikle Akdeniz iklim özellikleri görülmesine rağmen, Akdeniz - Karadeniz iklimleri arasında geçiş özelliği de gösterir. Güney ve batı kesimlerinde Akdeniz ikliminin etkisi görülürken, kuzey ve doğu kesimlerinde Karadeniz ikliminin özelliği göze çarpar. Yıllık yağışlar 750 - 850 mm arasında değişirken, en fazla yağış kış ve ilkbahar aylarında görülür. Yıllık ortalama sıcaklık 15 - 16 derece olup en yüksek sıcaklık 34 derece ile Temmuz ayında, en düşük sıcaklık ise 1,2 derece ile Ocak ayında tespit edilmiştir.

d. Flora Özellikleri:

Göl kıyıları, özellikle yaz aylarında suların çekildiği yerler zengin bir bitki topluluğuna sahiptir. Göl kıyısında bitki topluluğunun en gür olduğu yer Kuşcenneti'dir. Başlıca bitki örtüsü söğüt (salix)tür. Ilgınlar (taumerix) gölün güney ve doğu kıyılarında yer alır. Saz (phragmites sp.), kamış (typha sp.), kafa otu (junjus sp.) ve kındıra (casex sp.) gölün bütün kıyılarında bulunur. Çevredeki sulak çayırlarda yüzlerce çeşit çiçekli otlar mevcuttur.

e. Fauna Özellikleri:

Tatlısu ıstakozu gölde bol miktarda mevcuttur ve ticari amaçlarla avlanmaktadır. Yeşil kurbağa, sıçrayıcı kurbağa ve ağaç kurbağası göl kenarlarının değişmez sakinleridir. Gölde 20 türden fazla balık yaşamaktadır. Ticari maksatla avlanılanlardan başlıcaları sazan, yayın, turna, tatlısu kefali ve filisedir. Karabalık, kızılgez, acıbalık, kızılkanat kuşlar tarafından avlanan küçük cüsseli balıklardır.³⁹

Park içerisinde birçok türde kuşa rastlanır. Kuşcenneti içerisinde kuluçka yapan kuşlar genellikle Mart-Temmuz ayları arasında devrede Kuşcenneti'nde bulurlar. Başlıca türler; tepeli dalgıç, yumurta piçi, tepeli pelikan, karabatak, küçük karabatak, balaban, küçük balaban, gri

³⁹ Melekper, Oktay, İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi, Konferans notları, Ankara 1966.

balıkçıl, erguvani balıkçıl, küçük beyaz balıkçıl, alaca balıkçıl, gece balıkçıl, kaşıkçı kuşu, çeltikçi, boz kaz, yeşilbaş, çıkırıkçın, su kılavuzu, benekli su tavuğu, saz tavuğu, sakarmeke, üveyik, guguk, tepeli guguk, kulaklı baykuş, kukumav, cüce baykuş, çobanaldatan, gök kuzgun, kırlangıç, kuyruk sallayan, büyük saz bülbülü, küçük saz bülbülü, büyük baştankara, çulha kuşu, evcil serçe, sarıasma, küçük kargadır.

Milli parka kuluçka yapanların dışında göç sırasında uğrayan kuşların gerek tür adedi gerekse miktarı daha fazladır. Kuşcenneti, bu tip kuşlar tarafından dinlenme ve barınma yeri olarak kullanılırlar. Bunlar; büyük beyaz balıkçıl, leylek, kara leylek, turna, beyaz pelikan, kuğu, sakarca kazı, kılkuş, boz ördek, fiyu ördeği, kaşıkçın, çamurcun, elmabaş, macar ördeği, küçük testereburun, suna, şahin, arı şahini, amaca, saz kartalı, tahtalı güvercin, çulluk, su yelvesi, çeşitli yağmurcunlar, uzunbacak, kılıçgaga, kız kuşu, kervan çulluğu, dögüşken kuş, bataklık kırlangıcı, yalıçapkını, arı kuşu, ibibik, ağaçkakan, tepeli toygır, tarla kuşları, kum kırlangıcı, baştankaralar, karatavuk, bülbül, nar bülbülüdür.

Kuşların Kuşcenneti'ne gelmesinde birçok etken önem taşır ilkbaharda göl suları yükselince ağaçların gövdeleri ve sazlıklar bir metreye varan su ile güvenlik ve emniyete kavuşurlar. Çok çeşitli kuş türlerine ayrı ayrı yetecek cinsten ve bol miktarda yuva malzemesi ile tabii barınaklara sahiptir. Bitki örtüsünün bolluğu ölçüsünde balık, kurbağa, kurt, solucan, böceklerde çok boldur. Böylece kuşların kendileri ve yavruları için protein dahil her türlü besin çok boldur. Marmara Bölgesi'nin iklimi ılık olması kuşların barınma yaşam faaliyetleri için çok elverişlidir. Ayrıca büyük göç yollarının tam üzerinde yer alır. Göçler sırasında birçok kuş Kuşcenneti'ne uğrar, barınır, dinlenir ve yoluna devam eder. Kuşların çoğu Kuşcenneti'ni otel gibi kullanır.⁴⁰

f. Ulaşım:

Marmara Bölgesinde, Balıkesir ili, Bandırma ilçesi sınırları içinde Kuş Gölü (Manyas Gölü)'nün kuzeydoğusunda yer alan milli parka Balıkesir-Bandırma karayolu ile ulaşılabilir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Kuşcenneti'nde kuş yaşamının ilgi çekici dönemlerini izleme imkanı, Mart, Temmuz ve Eylül-Ekim ayları arasındadır. Gözetleme kulesinden geniş bir çevre gözetlenebilir.

⁴⁰ Kuş Cenneti Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli parkta bulunan müze ve idare merkezinde kuşlar hakkında geniş bilgi verilmektedir.

ı. Konaklama:

Milli Parkta konaklama ve günübirlik tesisleri yoktur. Bunun yanı sıra müze binası, seyir kulesi ve büfe ziyaretçilere hizmet vermektedir. Bandırma Kuşçenneti'ne sadece 18 km uzaklıkta olduğundan, Bandırma, Erdek ve Gönen'deki otellerde ve Kuşçenneti'ne 1 km uzaklıkta bulunan Sığırcıatik köyünde geceleme imkanı vardır.

6. Soğuksu Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

1959 yılında tesis edilmiş bulunan Soğuksu Milli Parkı Ankara ili, Kızılcahamam ilçesi mülki hudutları içerisinde 1.050 hektarlık bir alanı kaplamaktadır. En yüksek tepesi 1.776 metre rakımlı Tolubelen tepesidir. Soğuksu Milli Parkı, Ankara-İstanbul asfaltına 3 km, Ankara iline ise 80 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Turistik bakımından büyük bir önem taşıyan Kızılcahamam ilçesini çevreleyen ormanların flora yönünden step ile orman zonu arasında bir geçiş teşkil etmesi sebebiyle biyolojik bakımdan artı bir özellik taşımaktadır. Bu sebeple mevcut ormanların korunması, muhafazası ve imarı maksadıyla ve Ankara'ya çok yakın bir mesafede bulunmasından dolayı, milli park olarak tefrik edilerek değerlendirilmiştir. (Bkz. Resim 16)

b. Yapısal Özellikleri:

İç Anadolu stepinde Kuzey Anadolu'nun gür ve yeşil ormanlık bölgelerine geçiş kuşağında yer alan saha, iki ana vadiye açılan pek çok yan dere ve vadiler arası düzlüklerden meydana gelen Jeomorfolojik bir yapıya sahiptir. Andezit, bazalt, tuf ve anglomeralar jeolojik yapının ana kayaçlarıdır.

c. İklim Özellikleri:

Soğuksu Milli Parkı'nda yıllık ortalama sıcaklık 11.9 derece, en yüksek sıcaklık 35.6 derece ve en düşük sıcaklık ise -14.6 derece civarındadır. Ortalama yağış miktarı 350,3 mm yıl içindeki yağmurlu gün sayısı 75, bulutlu gün sayısı 209, kapalı gün sayısı 81'dir.⁴¹

d. Flora Özellikleri:

Seri ormanları umumiyetle koru ormanı görünümündedir. Parkta

⁴¹ Soğuksu Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

mevcut orman ağaçları sarıçam (Pinus Sylvestris) olup bunların ormandaki karışım oranları; sarıçam (% 65), karaçam (% 24), göknar (% 6), meşe (% 5)'dir

Milli parkın 800 hektarı ormanlık sanayileşmeyi, 250 hektarı açıklık sahadır. Açık sahalar karaçam (pinus nigra) ve sarıçam (pinus sylvestris) fidanları ile ağaçlandırılmıştır. Milli park sahasının 1/3'ü kullanma ve 2/3'ü ise koruma sahası olarak tefrik edilmiştir.

e. Fauna Özellikleri:

Milli Park sahasında yaban domuzu, ayı, tilki, çakal, sincap ve tavşan gibi hayvanlar ve 35'in üzerinde kuş çeşidi park faunasının başlıca türlerini oluşturur.⁴²

f. Ulaşım:

Ankara iline 78 km uzaklıktaki kaplıcalarıyla ünlü Kızılcahamam ilçesine 2 km mesafede bulunan milli parka Ankara-İstanbul karayolu ile ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Park sahasında manzara günün her saatinde çok çeşitli ve değişik güzelliktedir. Milli park haricinde, milli parka bağlı pırnak, keklik ve sülün üretme istasyonu bulunmaktadır. Üretme istasyonunda kınalı keklik, çil keklik, şahin, sülün, bıldırcın ve güvercin bulunmaktadır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Park, yürüyüş, dağcılık ve piknik yapmak için uygundur. Milli park dahilinde idare binası, gazino, misafirhane, memba suyu işletmesi, büfe, müze, açık hava tiyatrosu ve turistik otel mevcuttur.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama mümkün olduğu gibi bungalowlarda da kalınabilir.

7. Yedigöller Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Yedigöller havzası Bolu il sınırları içerisinde olup, Bolu'ya 42 km uzaklıktadır. Batı Karadeniz bölgesinde Bolu ilinin kuzeyinde Zonguldak ilinin güneyinde yer alan milli parka Ankara-İstanbul karayolunun 152'inci km'sinden Yeniçağa ve 190'ıncı km'sindeki Bolu ilinden kuzeye ayrılan yollarla ulaşılır. Kış aylarında Bolu-Yedigöller güzergahı kar nedeniyle kapalı olduğu için ulaşım sadece Yeniçağa-

⁴² Akesen, A., a.g.e., s. 65.

Mengen-Yazıcık köyü doğrultusunda yapılmaktadır. Yedigöller Milli Parkı 29.04.1965 yılında milli park ilan edilmiştir. (Bkz. Resim 17)

1.636 hektar büyüklüğündeki Yedigöller havzası; kayan kütlelerin, vadilerin önlerini kapaması sonucu oluşan, yüzeysel ve yer altı akışları ile birbirine bağlı, Kuzeyden Güneye 1.500 m mesafe içinde sıralanan Sazlıgöl (5950 m²), İncegöl (1036 m²), Nazlıgöl (15780 m²), Küçüköl (2170 m²), Deringöl (15063 m²), Büyüköl (24895 m²) ve Seringöl (1758 m²) gibi yedi heyelan gölünden oluşmuştur. Kuzeyden güneye doğru alçalma gösteren havzada en yüksek yer 1488 m ile Eğrikiriş Tepesi, en alçak yer ise 465 m ile Kirazçatı'dır.

b. Yapısal Özellikleri:

Batı Karadeniz Bölgesinin oldukça engebeli bir yöresinde bulunan milli parkta heyelanın oluşturduğu göller "Orman Denizi"ni andıran zengin bitki örtüsü, göller de yaşayan alabalıklar ve bu kullanım potansiyeli ana kaynakları oluştururlar.

Mağmatik ana kayaların esas yapıyı teşkil ettiği havza, kalker ve serpantinlerden oluşmuştur. Genellikle yer yapısı serpantinlerden ve volkanik kayalardan oluşan sahada zaman zaman göçük yer hareketleri, sürüklemeye hazır arazi yapısı, göllerin yapısı, gölleri meydana gelmesini hazırlayan başlıca faktörlerdir. Göller, kayan kitlelerin, vadilerin önlerini kapaması sonucu arkada suların biriktiği set gölleridir. Bunlardan bazıları yeraltı kanallarıyla birbirine bağlantılıdır.

c. İklim Özellikleri:

Milli Park Batı Karadeniz iklim kuşağında yer almaktadır. İlkbahar serin, yazlar sıcak, sonbahar kısmen ılık ve kışlar soğuktur. En soğuk ay ortalaması 1 derece ile Ocak, en sıcak ay ortalaması 19 derece ile Temmuz'dur. Yıllık yağış ortalaması 629 mm'dir. en fazla yağış sonbahar mevsiminde, en az yağış ise yaz mevsimindedir.⁴³

d. Flora Özellikleri:

Milli parkta hakim bitki örtüsü kayın ağaçlarıdır. Zengin bir bitki örtüsüne sahip milli parkta; iğnelilerden sarıçam (pinus silvestris), karaçam (pinus nigra), Uludağ göknarı (abies bornmülleriana), porsuk (taxus baccata); yapraklılardan meşe (quercus), kayın (fagus orientalis), kavak (populus), kızılâğaç (alnus), akçaağaç (acer campestre), ıhlamur (pilia rubra), dişbudak (fraxinus excelsior) ve fındık (corylus); ağaççıklardan kızılçık, mürver, orman gülü (rohododeron), papazkūlahı, sandal (arbutus androchne), üvez ve alıç; çalı formunda olanlardan böğürtlen ve ahududu; otsu bitkilerden sıklamen, kabalak, yabani

⁴³ Yedigöller Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

zambak, sahlep, öksürük otu ve keselikiraz başta olmak üzere 238 adet bitki türü bulunmaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Yedigöller Milli Park'ında koruma altına alınan geyik, karaca, ayı, domuz, kurt, tilki, sincap ve diğer yaban hayatı türleri bulunmaktadır. Ayrıca geyik üretme sahasında bulunan geyiklerin her yıl üreyen fertleri kadar miktarı yaban hayatına katılmaktadır. Bununla beraber her yıl çeşitli amaçlarda kullanılmak üzere alabalık yetiştirilmektedir.

f. Ulaşım:

Batı Karadeniz Bölgesi'nde Bolu ilinin kuzeyinde, Zonguldak ilinin güneyinde yer alan milli parka Ankara-İstanbul karayolunun 152. km'sinden Yeniçağa ve 190. km'sindeki Bolu ilinden kuzeye ayrılan yollarından ulaşılır. Kışın Bolu-Yedigöller güzergahı karla kaplı olduğundan ulaşım sadece Yeniçağa-Mengen-Yazıcık üzerinden yapılır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Yedigöller Milli Parkı içerisindeki Kapankaya manzara seyir yerine çıkıldığında gölleri ve eşsiz peyzaj güzellikleri görmek mümkün olduğu gibi, bu güzergah üzerindeki anıt ağaç levhasını da görmek mümkündür. Yol kenarındaki levhanın bulunduğu yerden patika takip edildiğinde anıt ağaç görülebilir. Geyik üretim alanı ziyaret edilebilir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Doğa özleminin giderilebileceği Milli Park'ta ziyaretçiler kamp kurabilir, düzenlenmiş patikalarda yürüyüş ve koşu yapma imkanı bulabilir, yaban hayatı yakından izleyerek fotoğrafçılık ve resim gibi hobilerini geliştirebilirler. Aynı zamanda ziyaretçiler, avlanma mevsimi olan 1 Nisan-1Eylül tarihleri arasında 23 cm'den küçük olmamak koşulu ile gün doğumundan günbatımına kadar sportif balıkçılık yapabilirler.

Yedigöller Milli Parkı içerisindeki Kapankaya manzara seyir yerine çıkıldığında gölleri ve eşsiz peyzaj güzelliklerini görmek mümkün olduğu gibi, bu güzergah üzerinde anıt ağaç levhasını da görmek mümkündür. Yol kenarındaki levhanın bulunduğu yerde patika takip edildiğinde anıt ağaç görülebilir. Geyik üretim alanı ziyaret edilebilir. Parkta ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere Dinlenme evleri, kır gazinosu, büfeler vb. tesisler bulunmaktadır.

ı. Konaklama:

Milli parkta çadırla ve karavanla konaklanabildiği gibi, misafirhane ve bungalovlardan faydalanılabilir.

8. Yozgat Çamlığı Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Yozgat Çamlığı Milli Parkı Yozgat ili sınırları içerisinde yer almakta olup, mülkiyeti Yozgat Belediyesine aittir. Yozgat ilinin güneyinde yer alan Milli Park, Yozgat'a 5 km, Karadeniz'e 250 km, Ege Denizi'ne 750 km, Akdeniz'e 350 km, Ankara'ya 220 km uzaklıktadır.

Ziraat Bakanlığının emri ile 1945 yılında devletleştirme dışında bırakılarak Yozgat Belediyesine verilmiştir. 1958 yılında Yüksek İcra Vekilleri heyetinin kararı ile Milli Park haline getirilmiş, Bakanlar Kurulu kararı ile kullanma ve irtifak hakkı Orman Genel Müdürlüğüne verilmiştir.

b. Yapısal Özellikleri:

Milli Park, 264 hektar alan kaplamakta olup, İç Anadolu bölgesinde insan etkisiyle meydana gelen (antropojen) step içerisinde yer alan sayılı orman alanlarından biridir. Ortalama yükseltisi 1350 m olan sahadaki arazinin morfolojik özelliklerini tepeler, sırtta ve vadilerde parçalanmış dalgalı düzlükler meydana getirmektedir.

c. İklim Özellikleri:

Bölgede genel olarak yaz ile kış arasında sıcaklık farkı fazla olan, kışı yağışlı ve yazı kurak geçen karasal iklim tipi görülmektedir.

d. Flora Özellikleri:

Milli parkın bitki örtüsünü karaçam (pinus nigra), meşe (quercus) ve ardıç (juniperus) toplulukları oluşturmaktadır. Milli parkta bulunan karaçam, Türkiye genelindeki karaçamlardan ayrı bir özellik göstermekte ve uzun yıllar tohum verme kabiliyetini muhafaza etmektedir. Bu orman parçasının doğa bölgesi özelliği yanında rekreasyon ihtiyacını karşılaması bakımından büyük önemi bulunmaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Milli park fauna açısından da oldukça zengindir. Milli Park içerisinde avlanmak yasak olduğu için, mevcut olan hayvanlar üremelerini rahatlıkla sağlamaktadırlar. Milli Park içerisinde tavşan, keklik bulunmakta nadiren de tilkiye rastlanmaktadır. Ayrıca bahar aylarında ötücü kuşlar fazlasıyla bulunmaktadır.

Doğanın; iklim, toprak-su dengesinin değişmesi ile ortaya çıkan kısıtlamalara, tabii kaynakların bugün tükeneceğini unutmuş görünen insanların yanlış, aşırı arazi kullanımlarının eklenmesi Milli Park ve çevresinde geniş alanları kaplayan ormanlardan yoksun bozkır peyzajlarını meydana getirmiştir. Eski çağların bakir ormanlarından günümüze bu karaçam konusu ulaşabilmiştir.

f. Ulaşım:

İç Anadolu Bölgesinde, Yozgat ilinin güneyinde uzanan tepeler üzerinde yer alan milli park, Yozgat'a 5 km uzaklıktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parkın 40 km kuzeyindeki Hititlerin başşehri Boğazköy, Alacahöyük, Sarıkaya Kaplıcaları yakın çevresindeki diğer önemli turizm merkezleri olarak görülmeye değer yerlerdir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda 1956 yılında özel idarece yapılan bir adet gazino, 24 yataklı bir otel, çocuk eğlence parkı, 120 adet beton-ağşap karışımı piknik masası, 70 adet piknik ocağı, 3 adet WC, 5 adet çeşme, bekçi binası gibi gelenlere hizmet verecek tesisler mevcuttur. Dik yamaçlar dışındaki alanlarda kış mevsiminde amatör kış sporları yapma olanağı da vardır.⁴⁴

Yozgat Çamlığı Milli Parkı İç Anadolu'da çok önemli bir durum arz etmektedir. Bu nedenle Yozgat halkı başta olmak üzere tüm yöre halkının dinlenme, eğlenme ve piknik yeri durumundadır. Milli parkta gününbirlik piknik yapılabilmektedir. Yaz aylarında Yozgat halkının rağbet ettiği ve koruduğu nadide bir yeşil alandır.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

⁴⁴ Akesen, A., a.g.e., s. 64.

C. TARİHİ ZENGİNLİKLER İÇEREN MİLLİ PARKLAR

Ülkemiz, bir ülkeden çok, kıta özelliği gösteren zengin ve ilginç biyolojik yapısı yanında önemli prehistorik ve arkeolojik kalıntılar ile ulusal tarihimiz için önemli yerler açısından da zengin olduğundan bu özellikte çok sayıda milli parka sahip olmuştur. Çok ilginçtir ki, arkeolojik veya ulusal tarih açısından önemli olan milli parklarımızın çoğu aynı zamanda biyolojik açıdan da ilginç özelliklere sahiptir.

Türkiye, gerek prehistoria ve gerekse tarih periyotlarına ait arkeolojik kalıntılar ve geçmiş medeniyet harabelerinin zenginliği bakımından paha biçilmez bir hazinedir. Yeni kazılar sayesinde gün geçtikçe mahiyeti açıklanmakta olan Hitit medeniyeti, Büyük Elen medeniyeti ile Roma ve Bizans sanatının kolosal artıkları, en nihayet Selçuklu ve Osmanlı imparatorluklarının canlı eserleriyle dolu olan Türkiye antik bir define gibidir. Yurdumuzda özellikleri açısından milli parklarımız oldukça farklılık göstermesine rağmen tarihi ve arkeolojik değerleri fazla olan 11 adet milli parkımız vardır. Bu milli parkları sırasıyla aşağıda inceleyeceğiz.

1. Altındere Vadisi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Doğu Karadeniz Bölgesinde, Trabzon ili, Maçka ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. 4800 hektar alana sahip Aktındere Vadisi Milli Parkı, sahip olduğu Kültürel değerler (Sümela Manastırı), tabii bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme gibi özelliklerinden dolayı 09.09.1987 tarihinde milli park alanı ilan edilmiştir.

Altındere Vadisi Milli Parkı, ilgi çekici manzara yapısı içinde, manastır hayalini simgeleyen mimarisi ile dinsel sanat tarihinde önemli bir devri sergilemektedir. Meryem Ana deresi boyunca uzanan uzun ve dar bir vadinin tabanından 3000 m yüksekliğinde dimdik denilebilecek kadar sarp ve yalçın kayalıklarında bulunan oldukça büyük bir mağarada kurulan kilise, zamanla büyüyen, genişleyen ve zenginleşen manastıra zemin olmuştur. (Bkz. Resim 18)

Efsanelere göre M.S. 4.yüzyılda kurulduğu iddia edilen manastır. 13.yüzyıldan itibaren tarihini takip etmek mümkündür. Trabzon Kammonuslarından 3. Alexios (1349-1390) asıl kurucusu sayılabilir. 1860'a doğru ilavelerle muazzam tesis halini alan Meryemana Manastırı en parlak dönemini 19. yüzyılda yaşamıştır.

Dar ve uzun merdivenle girilen manastır, su kemeri, kütüphane, mutfak, misafir odaları, sarnıçları kiliseye çevrilen tabi oyuk, kutsal suyun toplandığı havuz ve birçok Şapellerle ziyaretçilerini karşılar.

Doğrudan doğruya yamaca yaslanmış bina, keşişlerin barındığı asıl manastır yapısıdır. Yapıların üzerindeki kemerli galerilerin çok etkileyici görüntüleri, hayranlık bırakır. Sümela Manastırı'nın 500 m Kadar güneyinde meyve ağaçlarıyla çevrili alanda Barbara (Aya Voyvara) diye anılan kilise ve çevresi bulunmaktadır.

b. Yapısal Özellikleri:

Jeolojik yapıyı Mezozoik, Fosen ve Oligosen'e ait üç tabaka meydana getirmiştir. Anakaya trakeandezitten bazalttan oluşmuş olup, üzerinde manastırın bulunduğu kaya bir trakeandezittir. Altındere Vadisi bir boğaz karakteri gösterir. Arazi doğu ve batıdan dik bir meyille vadiye iner.

c. İklim Özellikleri:

Bölgenin, iklimi ise yağışlı ve ılımandır. Yıllık ortalama ısı 9.1 derece olup en sıcak ay 16 derece ortalama ile Ağustos, en soğuk ay ise 1 derece ortalama ile Ocak aylarına aittir. Yıllık yağış toplamı 658 ile 1480 mm arasında değişmektedir.⁴⁵

d. Flora Özellikleri:

Milli park flora açısından bilhassa kendine has mikro klima özelliği nedeniyle bazı türlerin yetişmesi için optimal gelişim ortamı sağlamaktadır. Bitki örtüsü yapraklı ve ibrelilerden oluşmaktadır. Doğu ladini, göknar, sarıçam, kestane, meşe, ıhlamur, alıç, ormangülü, kafkas hanımeli, böğürtlen sayılabilecek türlerdir. Ayrıca milli parkta ve yakın çevresinde araştırma ormanı bulunmaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Geyik, karaca, çengel boynuzlu yaba keçisi, yaban domuzu, ayı, yaban kedisi, kurt, çakal, tilki, porsuk, ağaç sansarı, tavşan, dağ kekligi görülmektedir.

f. Ulaşım:

Trabzon ili sınırları içinde olan milli park, Maçka ilçesine 17 km, Trabzon'a 48 km uzaklıktadır. E-390 Karayolu ile ulaşım sağlanmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Meryem Ana adına kurulan Sümela Manastırı ile Altındere Vadisi'nin bitki zenginliği, peyzaj güzellikleri ve yaban hayatı ziyaretçilerin mutlaka görmesi gereken yerlerdendir.

⁴⁵ Altındere Vadisi Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

h. Mevcut Hizmetleri:

Doğu Karadeniz'in tüm özelliklerini taşıyan milli parkın kullanım sezonu Nisan başlarından Ekim sonuna kadardır. Gazino, büfe, bungalov, PTT hizmetleri verilen milli parkta manastır gezilebilir, piknik, yürüyüş, sportif balıkçılık yapılabilir.

ı. Konaklama:

Konaklama imkanı olarak park idaresi tarafından ziyaretçilere bungalovlar kiraya verilmektedir.

2. Başkomutanlık Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

İç Batı Anadolu beşiği içerisinde yer alan Başkomutan Tarihi Milli Parkı, $29^{\circ} 52' - 30^{\circ} 40'$ doğu meridyenleri ile $38^{\circ}, 38^{\circ}-38^{\circ}-59^{\circ}$ kuzey paralelleri arasında bulunmaktadır.⁴⁶ Bir geçiş noktası üzerinde yer alan Afyon-Kütahya yöresi Eski Tunç Çağı'ndan itibaren coğrafi konumu nedeniyle önemini korumuş ve birçok yerleşimlere sahne olmuştur.

b. Yapısal Özellikleri:

Milli park sahasında genel olarak tortul, mağmatik ve metamorfik kayalar mevcuttur. Tortul kayalar permomezostik ve neojen kireç taşları serili tufik anglamera ve plokuatemer kum, kil, çakıl serilerinden ibarettir.

Mağmatik kayalar andezit ve bazaltlarla temsil edilir. Neojen yaşlı andezitler Afyon'un güney- güneybatısı ile Büyük Sincanlı Ovası güney batısında pliosen yaşlı bazaltlar ve İncehisar bucağı çevresinde mostra verirler. Matemorfik kayalar Afyon ile Afyon'un kuzeydoğu, güneydoğu kesiminde görülürler. Bu formasyonlarda paleozoik şistler, fillatlar, fillat kuvarsit, ve kristalen kireçtaşlarından ibarettir. Şistler, fillatlar, kuvarsitler bölgede genellikle bütün vadiler içinde görülür. Yapılan etütlerde tektonik hareket gerine şistlerin genel eğilimlerinin ovaya doğru olduğu tespit edilmiştir. Killi ve mikalı şistlere bazı seristli şist ve fillatlara da rastlandığı olmuştur. Bölgede permezosoik kireç taşları mevcuttur. Kireçtaşları denizel kökenli olup bitüm kokmaktadırlar. Tabakalanma iyi görülmemektedir koyu gri ve mavi siyah renklidirler. Kristalleşme derecesi kuzeye doğru artmaktadır. Oldukça sert ince beyaz kalsit damarları ihtiva ederler. Büyük Sincanlı Ovası'nın batısında daha ziyade marnlar yer almakta, kalınlıklar 60-100 m arasında değişmektedir. Neojen kireç taşları kirli beyaz renkli, çatlaklı, erime boşluklu yatay tabakalıdır. Neojen taban

⁴⁶ Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Uzun Vadeli Gelişim Planı, s. 29, Gelişim Matbaası, Ankara, tarihsiz.

konglomeralarının elemanları kireçtaşı, killi şist ve kuvarsit olup çimentoludur. Neojen karışık sarıları olarak adlandırılan formasyon ise daha ziyade kırmızı-sarı killi kum ve az miktarda çakıl depozitlerinden ibaret olup bölgenin her tarafında gözlenmektedir. Neojen kireçtaşları ve tüfler arasında gevrek sileks solusyonlarına rastlanmıştır. Bölgede bulunan ve Afyon'dan Afyon'un kuzeydoğusuna uzanan kum-kil-çakıl aralanmaları mamlar ile konglomeralar poliokuaterner olarak kabul edilmektedirler.

Tersiyere ait göl sedimanları, litoral malzeme ve volkanik kayalarda mevcuttur. Neojen sedimanları paleozik ve permomesozoik formasyonlar üzerinde diskordant olarak oturmaktadır. Neojende Anadolu volkanik faaliyetlerle doludur. Bölgede andezitler, Afyon çevresinde büşüm Sincanlı Ovası'nda Elvanpaşa ve Tazılar köylerinde mostra vermektedir. İri sanıdin kristalli gri ve pembe renkli andezitle Afyon çevresinde sivri tepeler halinde olup sütunlu yapı gösterirler. Andezitler, Afyon çevresinde bazı bölgelerde tüflerin altına girmişlerdir. Afyon'un kuzeydoğusunda mevzii mostralar halinde andezitler de bulunmaktadır. Kızıl, siyah renkli çürük dokulu ve sert olan andezitlerin pliosen yaşlı olduğu tüfler üzerinde şapka şeklinin bulunmalarından anlaşılmaktadır. Kalınlıkları 10-20 metre kadardır. Andezit kökenli tüf-tüfik anglomeralar, andezit mostralarının bulunduğu Afyon ve Büyük Sincanlı ovalarında görülmektedir.

Afyon kuzeyindeki Ayazini köyü ile İncehisar kuzeyindeki Ağın ve Beydağları çevresindeki tüfitler rolitik kökenlidirler. Afyon-Büyük Sincanlı ovalarında bulunan andezit kökenli tüf-tüfik anglomeralar bölgede 60-120 metre kalınlık göstermekte ve neojen marnlı kireç taşlarıyla ara katkı teşkil etmektedir.⁴⁷ Bölgede en çok alanı kaplayan birim, kuaterner yaşlı alüvyonlardır. Dere yatakları çevresinde ve göllerin etraflarında bulunurlar. Kalınlıkları batıdan doğuya doğru artar ve 300 m'ye erişir. Genel olarak elemanları kireçtaşı, kuvarsit, andezit ve tüf kökenlidir. Tane irilikleri de batıdan doğuya doğru artmaktadır. Sincanlı ve yöresinde siltler, Afyon'da silt-kil ve çakıllar, İncehisar dolaylarında ise çakıl formasyonları hakimdir.

c. İklim Özellikleri:

İç Batı Anadolu eşiğinde yer alan Kütahya ve Afyon illeri geçiş iklimi karakteri göstermektedir. Genel karakter yazlar kurak ve sıcak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. Milli park sınırları içerisinde Dumlupınar nahiyesindeki meteoroloji istasyonunun dışında bir gözlem istasyonunun bulunmamaktadır. Bunun için doğuda, Afyon, kuzeyde Kütahya'ya ait rasat değerleri kullanılmıştır. Yağış ve kar örtüsü kalınlığı için Dumlupınar istasyonu rasatlarından faydalanılmıştır.

⁴⁷ A.g.e., s. 30.

Yıllık ortalama sıcaklık Afyon'da 11,2 derece Kütahya'da 10.6 derecedir. En yüksek sıcaklık Afyon'da 37.8 derece, Kütahya'da 36,8 derece ile Temmuz-Ağustos aylarıdır. En düşük sıcaklık Afyon'da 27,2 derece, Kütahya'da da -28,1 derece aralık ayında ölçülmüştür. Sıcaklığın 30 dereceden yüksek olduğu tropik günler sayısı Afyon'da 37.4 derece, Kütahya'da 22.9 gündür. Sıcaklığın 25 dereceden yüksek olduğu yaz günleri sayısı da Afyon'da 103.0 gün, Kütahya'da da 87.8 gündür.⁴⁸

Yıllık yağış ortalaması Afyon'dan kuzeye ve batıya gidildikçe bir artış gösterir. Yıllık ortalama yağış Afyon'da 455.5 mm Kütahya'da 564.6 mm, Dumlupınar'da 656.9 mm'dir. Yağış ortalamasının en yüksek olduğu ay Afyonda 62.3mm ile Mayıs, Kütahya'da 81.7 mm ile Aralık, Dumlupınar'da da 99.7mm ile Ocak aylarıdır. Yağışlar ortalama her üç istasyonda da Ağustos ayında en düşük seviyededir.

d. Flora Özellikleri:

Akdeniz, Avrupa-Sibirya ve İran-Turan fotocoğrafik bölgelerin özelliklerini taşıyan Başkomutanlık Tarihi Milli Park florası 73 familya, 310 cins ve 667 türden oluşmaktadır. Bu türlerin coğrafi yayılışlarına göre 190'ı yukarıda belirtilen 3 ana bitki coğrafyası bölgesinde de yaygın olduğu görülmüştür. 190 türden 73'ü Akdeniz, 61'i Avrupa-Sibirya 56'sı ise İran - Turan bölgelerine ait bitkilerdir. Birbirinden yaklaşık 40-50 km mesafede, farklı iki alandan oluşan milli park sahasında Akdeniz ve İran - Turan yayılışlı bitkiler daha çok Kocatepe kesiminde ve Dumlupınar kesiminin doğu kısmında yer almaktadır. Avrupa - Sibirya yayılışlı türler ise; Dumlupınar kesiminin batı kısmındaki pinus silvestris ve fagu orientalis'tir. Carpinus betulus'un yetiştirdiği diğer kesimlere göre daha nemli kısımlara yerleşmişlerdir.

e. Fauna Özellikleri:

Milli parktaki flora için ortaya çıkan iyi yetişme muhiti şartları faunanın da gelişmesine imkan sağlamıştır.

Milli parkta memelilerden gelincik, tarla sincabı, kurt, tilki, porsuk, kaya sansarı, alaca sansar, tavşan, kirpi, yaban domuzu, kokarcaya rastlanırken; kuşlardan leylek, büyük atmaca, kızıl şahin, kaya kartalı, kerkenez, doğan, keklik, çil, kız kuşu, kaya güvercini, tahtalı güvercin, kumru, üveyik, tepeli guguk, puhu, cüce baykuş, kukumav, karasoğan, arı kuşu, gök kuzgun, ibibik, kulaklı tarla kuşu, tarla kuşları, tepeli toygar ve kırlangıçlar göze çarpar.⁴⁹

⁴⁸ A.g.e., s. 31.

⁴⁹ A.g.e., s. 67.

f. Ulaşım:

Ülke karayolu ve demiryolu ağının önemli bir düğüm noktası üzerinde yer alan Milli Park'a 650 ve E23 (290-300) nolu Devlet Karayolları Ankara- Eskişehir, Kütahya- Afyon, Uşak- İzmir ve İstanbul- İzmit, Bilecik-Eskişehir, Konya-Adana, yönlerinden gelen demir yolları ile ulaşmak mümkündür. Park içerisindeki ilçe ve köylerin büyük bir kesimi asfalt ve stabilize yollarla birbirine bağlanmış bulunmaktadır. Afyon ve çevresi ülkemizin oldukça gelişmiş diğer altyapı hizmetlerinden de yararlanmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli park sahası içerisindeki ana iki bölüm içinde yer alan Kocatepe ve Dumlupınar savaş alanları, şehitlikler ve anıtlar görülmesi gerekli yerlerin başında gelir. Ayrıca ormanlık vadi boylarındaki bitki zenginliği ziyaretçileri etkileyici niteliktedir. (Bkz. Resim 19)

h. Mevcut Hizmetleri:

Akören mevkiindeki günübirlik kullanım alanı, ziyaretçilere piknik yapma imkanı sağlamaktadır.

ı. Konaklama:

Çalköy Göleti ve çevresi rekreatif amaçlı kullanıma uygun olup çadırla konaklama imkanı sağlamaktadır.

3. Nemrut Dağı Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Adıyaman ili sınırları içinde Adıyaman Kahta arasında yer almaktadır. Milli Parkta iki otel ile Karadut ve Eski Kahta'da pansiyonlar mevcuttur. Ancak yeni kurulan Milli Park'ta Uzun Devreli Gelişme Planı doğrultusunda bu hizmetler yeterli seviyeye getirilecektir. (Bkz. Resim 20)

13.850 hektar büyüklüğünde olan saha, 2.873 sayılı Milli Parklar Kanununa göre 07.12.1988 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Milli Park olarak ayrılıp ilen edilmiştir. Bu bölgenin Adıyaman-Malatya sınırları içinde kalan kesimi (Eski çağlarda "Kommagene" olarak adlandırılan yöre) Toros dağları ile Fırat Nehri arasında kalan bölgedir. Milli Park alanı içinde, Kommagene Krallığının en önemli kalıntıları içeren Nemrut Dağı'nda yeralan Kral Antiochos'a ait tümülüs ve dev heykeller Eskikale, Karakuştepe, Cendere Köprüsü ve Yenikale'yi içine almaktadır. (Bkz. Resim 21)

b. Yapısal Özellikleri:

Yöre, karst topografyasından şutlu kanyonların ve dik kayalıkların

yer aldığı tipik arazi görünümündedir. Kahta çayının rakımı 600 m'dir. Buradan itibaren yükselen arazinin 2.150 metresinde ise Nemrut Dağı bulunur. Saha, Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu arasında geçit teşkil eder.

c. İklim Özellikleri:

Yörede çok sıcak ve kurak yaz hüküm sürer. Ortalama yıllık yağış 600 mm civarında olup, yağmur ilkbaharda düşer. Nemrut Dağı'nda ise yağış kar olarak başlar ve devam eder. Nisan son-unda kalkar. Ocak en soğuk, Temmuz ayı ise en sıcak aydır.

d. Flora Özellikleri:

Yörede verimli orman alanı bulunmamakla beraber Eski Kahta civarında meşe (quercus) türleri görülmektedir.

e. Fauna Özellikleri:

Yaban hayatı bakımından kurt, çakal, tilki, tavşan ve çeşitli kuş cinsleri de faunanın önemli üyelerini teşkil etmektedir. Nemrut Dağı ve Kommagene Kralı Antiochos'un Tümülüsü ile kutsal alanları, dev heykeller, Eski Kale, Yeni Kale, Karakuş Tepe ve Cendere Köprüsü en başta ziyaretçilerin görmesi gerekli yerlerdir.

f. Ulaşım:

Adıyaman'a 43 km, Kahta'ya 9 km olan milli parka Adıyaman'dan Kahta'ya giden karayolu ile ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Nemrut Dağı ve Kommagene Kralı Antiochos'un Tümülüsü ile kutsal alanları, dev heykeller, Eski Kale, Yeni Kale, Karakuş Tepe ve Cendere Köprüsü en başta ziyaretçilerin görmesi gerekli yerlerdir. (Bkz. Resim 22)

h. Mevcut Hizmetleri:

Nemrut Dağı Milli Parkı'nda iki otel, Karadut ve Kahta'da pansiyonlar mevcuttur.

ı. Konaklama:

Otel ve pansiyonlarda konaklama ihtiyacı giderilebilir.

4. Beydağları (Olimpos) Sahil Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Milli park Antalya sınırları içinde 34.425 hektarlık bir alana kurulmuştur. 16.03.1972 yılında milli park ilan edilmiştir.(Bkz. Resim 23)

b. Yapısal Özellikleri:

Batı Torosların Genç Dağlar kuşağını içine alan yörenin jeolojik yapısı genellikle kalker ve serpantin kayalarından meydana gelir.

c. İklim Özellikleri:

Tipik Akdeniz iklimine sahiptir. Yıllık sıcaklık ortalaması 18.7 derecedir. En sıcak ay 44.6 derece ile Ağustos, en soğuk ay ise 7.1 derece ile Aralık'tır. Yıllık yağış miktarı 1030.5 mm olarak tespit edilmiştir.⁵⁰

d. Flora Özellikleri:

Akdeniz Bölgesi'nin bütün ekolojik şartlarına sahip olmakla birlikte deniz kenarında fıstık çamları (pinus pinea), yükseklik arttıkça kızılçam (pinus brutia), karaçam (pinus nigra) ve 1.000 m'nin üzerinde Sedir ağaçları bulunmaktadır. Park sınırları içinde de 21 endemik türün bulunuşu milli parkın tür yönünden çeşitliliğini göstermektedir.

e. Fauna Özellikleri:

Alanda ayı, dağ keçisi, yaban domuzu, tilki, sansar, çakal, kurt ile çeşitli kuş ve balık türleri milli park ekosisteminin başlıca yaban hayatı bireyleridir.

f. Ulaşım:

Milli parkı Antalya-Kemer-Kumluca Devlet karayolu kısmen sahilden, kısmen de içeriden boydan boya kateder. Bu yol Mersin-Antalya-Muğla sahil yolunun bir parçasıdır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Antik çağlarda Likya olarak bilinen bölgenin doğusunda yer alan milli park tarih öncesi dönemlerden itibaren iskan bölgesi olmuştur. Sahilin kuzeyinde bulunan Beldibi mağarasındaki buluntular bunu ispatlamaktadır. Milli parkın en önemli yerleşim yerleri M.Ö. 7. yüzyılda Rodos Kolonisi olarak kurulan Phaselis (Tekirova) ve Olympos şehirleridir. Ayrıca Kemer yakınlarında Idyros, Adrasan limanı ve Gapai diğer görülmesi gereken tarihi yerleşimlerdir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli parkta her türlü deniz sporları, piknik, çadırlı kamp ve yürüyüş yapma imkanı vardır. Ayrıca arkeolojik alanlar gezilebilir. Kındılçeşme günübirlik kamp alanı ile Büyükçaldıcak, Küçükçaldıcak, Topçam günübirlik alanlarından faydalanılabilir.

ı. Konaklama:

Milli parkın içinde bulunan otel, motel, kamping konaklama ihtiyacının büyük bir bölümünü karşılayacak düzeydedir.

⁵⁰ Beydağları (Olimpos) Sahil Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

5. Köprülü Kanyon Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Milli park Manavgat ilçesinin 63 km kuzeybatısında, Antalya'nın Manavgat ilçesi sınırları içerisindeki Köprü ırmağı ve tarihi Selge şehrinin bulunduğu yerde 36.61 hektarlık bir alanı kapsayan bu park 12.12.1973 tarihinde milli park ilan edilmiştir.

Köprülü Kanyon Milli Parkı'na Antalya ilinden itibaren nispeten düşük evsafı bir yol ile ulaşılır. Bu yol Akdeniz sahilinden ayrılıp Taşagıl'a kadar 3 km kuzeye çıkar buradan vadi boyunca 33 km ilerisinde Roma devrine ait bir köprüden geçilerek tarihi Selge kentine ulaşılır. Bolasan'dan sonra artık motorlu vasıtalar geçemez ve bu yaya yoldan köprü ırmağı yukarı vadisindeki köylere ulaşılır.

b. Yapısal Özellikleri:

Dik duvarlı yarlardan akan sayısız kaynaklarla beslenen Köprü ırmağı Türkiye'nin en güzel tabii rekreasyon sahalarından birisini teşkil etmektedir. M.Ö.5.yüzyılda kurulmuş olan antik Selge şehrinin tiyatrosu, agorası, Zeus ve Artemis tapınakları, sarnıçları, su kemerleri, Köprü ırmağı ve Kocaçay üzerinde bulunan Oluk ve Büğrüm Köprüleri ile Selge'yi Pamfiya'nın sahil şehirlerine bağlayan taş kaplamalı tarihi yolu milli park içerisinde bulunan kültürel kaynakların en çarpıcı örnekleridir.

Parktaki tarihi kaynaklar iki ayrı gruba ayrılır. Birinci grupta en önemli özelliği teşkil eden Köprülü Kanyon ve geri plandaki dağlık arazide bulunan Selge şehridir. İkinci grupta ise ırmak üzerindeki köprüler ve nehir vadisi boyunca uzanan diğer yapılar bulunur.

Ön Asya'daki en büyük Akdeniz selvi ormanı ve dağların dik inişleri milli parkın peyzaj güzelliklerini oluşturur. Köprü ırmağı parkın temel rekreasyonel dokusunu teşkil eder. Bu ırmağın değişken karakteri çeşitli su sporlarına imkan sağlamaktadır. Irmak; rafting sporu için ideal bir ortamdır. Ağaçlarla gölgelenmiş nehir kıyısındaki alanlar Milli parkın en önemli aktivitelerini teşkil eder.

c. İklim Özellikleri:

Yöre sıcak ve kurak yazları, yağışlı ve ılık kış ayları ile tipik Akdeniz iklim karakterini gösterir. Kuzeyde Toros dağlarının kuzey rüzgarlarını önlemesi güneyde ise denizin etkisi sıcaklığın normal bir seviyede kalmasını sağlar sahanın iklimi uzun süreli bir açık hava rekreasyon sezonu için çok elverişlidir. En yüksek sıcaklık 28 derece ile Temmuz ayında, en düşük sıcaklık 6.2 derece ile Ocak ayında görülmüştür. 25 derecenin üzerindeki yaz günleri sayısı 181'dir.⁵¹

⁵¹ Köprülü Kanyon Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

d. Flora Özellikleri:

Floral özelliklerin en önemli ve en belirgin olanı 400 hektarlık saf Akdeniz selvisi ormanıdır. Kızılçam ve karaçam yetişme şartları çok iyidir.

Milli parktaki başlıca flora elemanları şunlardır: Ardıç (*Juniperus dr.*), akçakesme (*Fontanesia ph.*), meşe (*Quercus sp.*), keçiboynuzu (*Ceratonia sil.*), meşe (*Quercus coc.*), defne (*Laurus nobilis*), yabani zeytin (*Olea europ.*), tesbih (*Styrax off.*), sandal (*Arbutus unedo*), alıç, kocayemiş (*Arbutus unedo*), karaçalı, sakız (*Pistacia lent.*), laden (*Cistus creticus*).

Bunlarla birlikte vadi boyunca renkli çiçekleriyle zakkumlar, yabani güller, ılgınlar, böğürtlenler, yabani sarmaşıklar, eğreltiler ve sayısız otsu bitkileri ile yapraklı ağaçlardan dişbudak, çınar ve üveze rastlanır.

e. Fauna Özellikleri:

Köprülü Kanyon Milli Parkı'nın geniş ve çeşitli tabii hayat şartlarından yararlanan yaban hayatının listesi oldukça uzun olmasının rağmen, usulsüz avlanmalar neticesinde bu türler oldukça azalmıştır.

Yaban hayatının belli başlı üyeleri; geyik, dağ keçisi, üveyik, tilki, kurt, kartal, tavşan, sansar,doğan, porsuk, kunduz, yaban güvercini, keklik, turaç ve çulluktur.

f. Ulaşım:

Akdeniz Bölgesinde Antalya ili, Manavgat ilçesi dahilinde yer alan milli parka, Antalya'nın 49. km'sinde ayrılan asfalt bir yol ile gidilir. Bu yol Akdeniz sahillerinden ayrılıp Taşagıl'dan geçer ve Beşkonak'a ulaşır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli park, tabii güzellikleri kadar, zengin kültürel kaynağa da sahiptir. M. Ö. 5. yüzyılda kurulmuş antik Selge şehrinin tiyatrosu, agarası, Zeus ve Artemis tapınakları, sarnıçları, su kemeri, köprü ırmağı ve Kocaçay üzerinde bulunan Oluk ve Büğrüm köprüleriyle Selge'yi Pamphyliç sahil şehirlerine bağlayan taş kaplamalı tarihi yolu şehrin kalıntılarının en çarpıcı örnekleridir. Rekreatif önemiyle Köprü ırmağı da görülmesi gereken yerlerdendir. (Bkz. Resim 24)

h. Mevcut Hizmetleri:

Parkın rekreasyonel dokusunu köprü teşkil eder. Bu ırmağın değişken karakteri çeşitli su sporlarına imkan sağlamaktadır. İrmak, rafting sporları için ideal alandır. Ağaçlarla gölgelenen nehir kenarındaki günübirlik ve kamp kullanma alanları milli parkın en önemli aktivitelerini teşkil eder. Ayrıca ziyaretçilerin yeme-içme

ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri tesisler de mevcuttur.

1. Konaklama:

adır ve karavanla konaklama yapılabilir.

6. Troya Tarihi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Troya Tarihi Milli Parkı Çanakkale il sınırları içerisinde olup Çanakkale Boğazı'nın güneyinde, Kumkale, Geyikli, İntepe geni içerisinde yer almakta olup tarihi kalıntılarla ve jeolojik yapısıyla dikkat çeken 13.350 hektarlık bir alandır. Bu bölge 07.11.1996 tarihinde Milli Park alanı olarak ülkemize kazandırılmıştır.

b. Yapısal zellikleri:

anakkale Boğazı ve çevresi oluşumunda kuzey, güney kesimlerinde belirgin izleri bulunan tektonik hareketlerin rolü kabul edilmekle beraber buranın oluşumunda ana unsur Pliyosen sonları ile Kuvaterner başlarında yörede hakim rol oynayan akarsu erozyonlarıdır. Gelişen bu topografyanın bu günkü görünümünü kazanmasında karasal ve denizel gelişmelerin geniş ölçüde i içe girmiş olmasına ve karasal kuvvetlerin hakimiyetine bağlıdır.

c. İklım zellikleri:

Yörede, Akdeniz ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği gösteren Marmara Bölgesi'nin iklimi gözükür. Sonbahar ve ilkbaharda yağışlı, kışlar soğukça, yazlar sıcak ve hava bütün yıl hareketlidir. Yıllık ortalama sıcaklık 14.7 derece civarındadır. En yüksek sıcaklık Ağustos, en düşük sıcaklık şubat ayında görülmektedir. Yıllık yağış ortalaması 630 mm civarındadır.

d. Flora zellikleri:

Bölgenin bitki örtüsü kızılçam (pinus brutia), meşe (overcus sp.), sandal (arbutrus androchne), defne (lavirus nobilis), doğu gürgeni (carpinus orientalis)... meydana getirmektedir.

e. Fauna zellikleri:

Bölge, tarihi özelliğinden dolayı milli park ilan edilmiştir. Bu nedenle fauna açısından oldukça fakir olup çeşitli kuş türleri (güvercin, karga, kartal vb.) bulunmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli park alanına Çanakkale-İzmir devlet karayolu ve Bursa-Balıkesir üzerinden gelen devlet karayolu ile ulaşılabilir. Troya Çanakkale-İzmir devlet karayolunun 28. km'sinin 5 km içerisindedir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli park sahası içerisinde öncelikli olarak görülmesi gereken yerlerin başında Troya şehri gelmektedir. Ayrıca Çanakkale Boğazı kıyılarında sunduğu görsel peyzaj değerleriyle ziyaretçilerin rekreatif ihtiyaçlarını karşılayacak düzeydedir.

ı. Konaklama:

Milli park sahası içerisinde konaklama imkanı olmayıp milli parkın yakınında yer alan Çanakkale ili, Ezine ilçesinde ziyaretçiler konaklama yapabilir. Ayrıca Troya milli parkının kuzeyinde yer alan Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı'yla, güneyinde yer alan Kazdağı Milli Parkı ziyaretçilere kaynak değerleriyle eşsiz peyzaj ve doğal güzellikleri sunması açısından yörede ziyaretçilerin alternatif ziyaret sahalarıdır.

7. Karatepe-Aslantaş Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Akdeniz bölgesinde, Osmaniye ilinin Kadirli ilçesine 22 km uzaklıkta ve Ceyhan ırmağının kenarında yer alır. Saha 29.05.1958'de milli park haline getirilmiştir ve 7725 hektar bir alan kapsamaktadır. (Bkz. Resim 26)

Öte yandan üç köy ile Karatepe Aslantaş Barajı, halen park sınırları içerisinde bulunmaktadır.⁵²

b. Yapısal Özellikleri:

Anadolu'da Kızılırmak kavisi içerisine M.Ö. 2000 yıllarında yerleşen Hattilerin devamı olan Hititler, M.Ö. 1750'de krallık kurmuşlar ve M.Ö. 1450'de doğunun en önemli imparatorluklarından biri olmuşlardır. M.Ö. 1200 yıllarında Deniz kavimleri tarafından yıkılan Hitit İmparatorluğunun merkezi Hattuş (Boğazköy)'ü terk ederek güneydoğuya çekilen Hititler M.Ö. 8. yüzyılda Kilikya bölgesine hakim olan Kral Asitawada tarafından Karatepe-Aslantaş yöresinde bir Hitit krallığı kurmuşlardır. Sınır kalesi olan Karatepe Aslantaş ile Ceyhan nehrinin karşı yakasındaki Domuz Tepe'de görülen harabeler ve özellikle kuzey-güney kapıları ile kapı aslanları kalıntılarının en ilginç olanıdır. Ortaya çıkartılan eserler modern müzecilik anlayışına uygun olarak tarihi çevreleri içinde onarılarak açık hava müzesi haline getirilmiştir.

Karatepe-Aslantaş'ın diğer önemli özelliği de, burada yapılan kazı ve araştırmalarda Fenike Alfabesi ile yazılmış Aram dilindeki çevirisi,

⁵² Akesen, A., a.g.e., s. 64.

Hitit hiyeroglif yazısının çözülmesine imkan vermiş olmasıdır. Sahada ayrıca Roma ve Bizans döneminde de yerleşim gören alanda özellikle Pınarözü köyü yakınlarında bazilika tipinde bir tapınağın tabanında görülen çok renkli mozaikler üstün sanat değeri taşımaktadır.

c. İklim Özellikleri:

Sahada yazları kurak ve sıcak kışları ılık ve yağışlı olan Akdeniz iklimi görülmektedir. Yıllık ortalama yağış miktarı 700 mm civarında tespit edilmiştir. Yağışın büyük bir miktarı kış mevsiminde oluşmaktadır. Kışları sıcaklıklar 0 derecenin altına genel olarak düşmemektedir. Yıllık ortalama sıcaklıklar ise 18 derece olarak tespit edilmiştir.⁵³

d. Flora Özellikleri:

Bölgede hakim olan Akdeniz iklimine göre oluşan Akdeniz fitocoğrafya bölgesinin elemanları görülmektedir. Bunlar kızılçam, ılgın, meşe türleri ve maki florasının meydana getirdiği bitki örtüsü görülmektedir.

e. Fauna Özellikleri:

Sahada nesli tükenmekte olan hayvanlar dan, karaca, domuz, çakal tavşan, tilki, keklik gibi hayvanlar yoğun miktarda bulunmaktadır. Ceyhan nehrinde yayın ve sazan balıkları bulunmaktadır.

f. Ulaşım:

Akdeniz Bölgesi'nde, Adana ilinin Kadirli ilçesine 22 km uzaklıkta ve Ceyhan ırmağının kenarında yer alan milli parka Adana-Kadirli ve Adana-Osmaniye karayolu ile ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Roma ve Bizans döneminde de yerleşim yeri hizmeti gören alanda özellikle Pınarözü Köyü yakınlarında bazilika tipinde bir tapınağın tabanında görülen çok renkli mozaikler üstün sanat değeri taşımaktadır. Nisan ve Kasım ayları arasında parkın arkeolojik ve tabii değerleri, açık hava müzesi görülebilir.

h. Mevcut Hizmetleri:

Sahada günübirlik piknik yapılabilir. Baraj gölü çevresinde mevcut patikalarda yürüyüş yapılabilir.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

⁵³ Karatepe Aslantaş Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

8. Göreme Tarihi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

İç Anadolu bölgesinde, Nevşehir ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Saha 25.11.1986 yılında milli park haline getirilmiş ve 9572 hektarlık alan kaplamaktadır.

b. Yapısal Özellikleri:

Milli park Orta Anadolu'nun Hasan Dağı-Erciyes Dağı volkanik bölgesinde kalmaktadır. Saha platolar, ovalar, küçük dağ bitkileri, yüksek tepeler, alüvyonla dolmuş dere ve ırmak vadileri, drenaj havzaları ve erozyonu dik yamaçlı vadilerle birbirinden ayrılan yüksek düzlüklerden oluşmuştur. Erciyes ve Hasan Dağı'nın büyük volkanik konileri, kuzeyde Kızılırmak vadisinin bir kısmı, bazıları bazaltla kaplı aşınmış tüf yatakları araziye hakim özelliktedir.⁵⁴

Alan volkanik tüfden oluşmuş ilgi çekici manzara yapısı içerisinde Bizans kilise mimarisi ve dinsel sanat tarihinden önemli bir devri sergilemektedir. Bölgenin özelliklerinden burada yaşayanlar savaşın etkilerinden, merkezi idarenin otoritesinden uzak kalmayı başaramışlardır. Ana ulaşım yollarına uzaklığı ve engebeli bir alan olması gizlenmek isteyenler veya dini inzivaya çekilenler için uygun korunma yeri olmuştur. Manastır hayatı 3. yüzyıl sonları ile 4. yüzyıl başlarında başlamış ve hızla yayılmıştır. Manastırlar, kiliseler, şapeller, yemekhaneler ve keşişhaneleri, depo ve şarap yapım yerleri bulunan mekanlar oyulmuş, duvar resimleri ile süslenmiştir. (Bkz. Resim 27)

Ayrıca saha içerisinde, Ürgüp, Avcılar, Uçhisar, Çamsini, Yeni Zelve yerleşimleri, Göreme yöresini geçmişteki kültürüne uygun tarım ve köy hayatını yansıtan tarihi ve doğal bütünlüğü sağlayan sahaları teşkil eder. Yukarıda anlatılan; Göreme'nin eşsiz jeomorfolojik oluşumu, estetik manzara yapısının görsel değeri ile tarihi ve etnoğrafik yapısı milli parkın kaynak zenginliğinin ana başlıkları sayılabilir. Volkanik tüften oluşmuş ilgi çekici manzara yapısını oluşturan Peribacaları aynı zamanda Bizans kilise mimarisi ve dinsel sanat tarihini sergilemesi açısından başta görülmesi gereken yerlerdir.

c. İklim Özellikleri:

Sahada yaz ile kış arasında sıcaklık farkı fazla olan, kışı yağışlı ve yazı kurak geçen karasal iklim tipi görülmektedir. Yıllık ortalama sıcaklık bazen 40 derecenin üzerine çıkmaktadır. Kışın ise 0 derecenin altına çok zaman inebilmektedir. Bölgede yağış 400 mm civarındadır. Yazları kurak geçmektedir.

⁵⁴ Göreme Tarihi Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

d. Flora Özellikleri:

Karasal iklimin görüldüğü sahada hakim bitki örtüsü steplerdir. Bunlar ilkbahar yağışlarıyla yeşeren ve yazın kuraklık nedeniyle sararan çeşitli ot türleridir. Bunları yavşan otu, kirpi, kardiken, geven gibi elemanlar oluşturmaktadır. Yöredeki üzüm bağları önemli bitki topluluklarındandır.

e. Fauna Özellikleri:

Milli parkta bitki örtüsünün steplerden oluşması nedeniyle fauna açısından oldukça fakirdir. Bunun yanında kirpi, tavşan, güvercin, serçe gibi hayvan türlerine rastlanmaktadır.

f. Ulaşım:

Milli Park alanına batı ve güney yönünden Ankara-Adana karayolu, Aksaray'dan Nevşehir'e ulaşan karayolu, doğu ve kuzeydoğudan Kayseri'den Ürgüp'e gelen karayolu ile ulaşılır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Peribacalarının geniş bir alana yayıldığı Ürgüp Göreme yöresi Türkiye'de 1960'lı yılların başında dış turizme açılan ilk yerlerden birisidir.⁵⁵

Ürgüp, Avcılar, Uçhisar, Çamsini, ve Yeni Zelve yerleşimleri, Göreme yöresinin geçmişteki kültürüne uygun tarım ve köy hayatını yansıtan yerleşimler olması nedeniyle ziyaretçilerin ilgisini çekecek niteliktedir. (Bkz. Resim 28)

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli Parkın ziyaretçiler için en uygun ziyaret dönemi 15 Mart-15 Kasım arasındadır. milli park içerisinde, hem doğal-kültürel kaynak değerlerinin farklı bir yaklaşımla gezilebilmesi amacıyla tracking (yürüyüş) hatları belirlenmiştir. İlkbahar mevsiminde balonla geziler de düzenlenmektedir.

ı. Konaklama:

Ziyaretçiler milli park içerisinde ve yakınındaki yerleşimlerdeki çok sayıdaki otel ve pansiyonlarda konaklamaktadırlar.

⁵⁵ Doğaner, Suna, "Peribacalarının Turizm Bakımından Önemi", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul 1995.

9. Boğazköy-Alacahöyük Tarihi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Park, Çorum ilinin Sungurlu ilçesi sınırları içerisinde bulunmaktadır. Sungurlu ilçesinin 2 km güneydoğusunda Yozgat ilinin 29 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. 2634 hektar büyüklüğünde olan saha 21.09.1988 tarihinde milli park olarak ayrılıp ilan edilmiştir.

Hititler devrinden kalma bir höyük yerleşmesi olan Boğazköy (Hattuş) günümüzde Sungurlu ilçesine bağlı olup Boğazkale bucağı olarak bilinir. İlçe merkezine 35 km uzaklıkta olan Boğazkale M.Ö. 2000 yılından itibaren yerleşmelere sahne olan, zamanla gelişerek Hititlerin başkenti durumuna getirilen eski çağ yerleşmesidir.⁵⁶

b. Yapısal Özellikleri:

İç Anadolu platosunun kuzeydoğu köşesindeki sungurlu havzasında bulunur. Batıdaki Gökyokuş ve doğudaki Budakdüzü dereleri Boğazköy ile Boğazkale köyünün iki yanından geçer. Havza kuzeyde Ilgaz ve güneyde Kırşehir olmak üzere iki masif arasında mezozoik bir volkanik sistem içerisinde. Bölgenin jeolojik temeli paleozoik'e ait metaformik şistlerden meydana gelmiştir. Bunların üzerine Mezozoik yaşlı serpantinler ve Kretase oluşan kireçtaşları yer almaktadır. Pliosen'de jipsli seriler ve Kvarterner'de ise vadilerdeki alüvyonlar meydana gelmiştir.

En geniş yayılım gösteren mezozoik seriler kretase boyunca teşekkülü devam eden kalker formasyonlarıdır. Jipsli tortullar pliosen'de oluşan acı su göllerinin dolan yataklarında meydana gelmiştir. Sungurlu'nun güneyindeki Delice ırmağı boyunca uzanan kırmızı kayalardan sızan suların bıraktığı jips tortularını görmek mümkündür. Budakdüzü'nün diğer kısımlarında jipsli sızıntılar ziraata engel olmaktadır. Nehir vadisindeki alüvyonlar kvarternere ait en yeni ve en eski sedimanları meydana getirirler.

c. İklim Özellikleri:

Yörenin iklim şartları sıcak ve kurak yazı, yağışlı ve soğuk kış ayları ile Anadolu platosunun tipik karakteristiğini gösterir. Yıllık yağış ortalaması 377 mm'dir. Kar yağışı ortalaması 33 gündür.⁵⁷ Yağmur daha ziyade Mayıs ve Haziran aylarında görülür. 150 km kuzeyde bulunan Sinop ile iklim şartları arasında muazzam bir değişiklik vardır. Sinop'ta yağış Alaca'ya nazaran iki mislidir ve senenin bütün aylarına dağılmıştır. İklim şartları arasında da bu derece değişiklik olmasının nedeni Pantik dağlarıdır. Hakim rüzgar yönü

⁵⁶ Doğanay, Hayati, Türkiye Beşeri Coğrafyası, s. 242, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1997.

⁵⁷ Boğazköy Alacahöyük Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

batıdır. Tali derecede rüzgar kuzeydoğu ve doğudan eser.

d. Flora Özellikleri:

Saha doğa tarihi yönünden fazla değer taşımamaktadır. Anadolu platosunun flora ve faunasına insan eliyle yapılan tahribi gösteren bir örnektir. Milli parkın yaklaşık 30 km güneyinde bulunan Yozgat Çamlığı Milli Parkı'nda bir zamanlar bütün sahayı kaplayan karaçam bulunur.

e. Fauna Özellikleri:

Milli parkta yaşayan hayvan türleri oldukça sınırlıdır. Bununla birlikte tavşan, keklik ve ötücü kuşlara rastlanmaktadır.

f. Ulaşım:

Parka ulaşım Sungurlu-Çorum karayolu (Ankara-Samsun arasındaki en önemli bağlantı) üzerinden yapılmaktadır. İkinci bir yol ise Yozgat üzerinden gelen 29 km'lik stabilize yoldur. Sungurlu'ya Ankara ve Çorum'dan saat başı otobüs seferleri yapılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Hitit uygarlığının merkezi olan Boğazköy (Hattuşaş)'ün kalıntıları surlar, kapılar ve tünel, Büyük Kale'deki saray arşivi binası ve mabetleriyle Anadolu'da bilinen ilk Panteon olan Yazılıyaka'daki Hititlerin kralı, kraliçe, tanrı ve tanrıça rölyefleri milli park alanında görülmesi gereken yerlerdir. (Bkz. Resim 29)

h. Mevcut Hizmetleri:

Boğazköy-Alacahöyük Parkı'nda Boğazkale'de müze, restoran ve otel mevcuttur. Milli parkın yakınında olan Sungurlu'da otel ve restoran hizmetleri daha geniştir. Çorum ve Yozgat illerinde ise turistik oteller ve restoranlar mevcut olup standartları yüksektir. Alacahöyük'te ise ören yeri ve müzenin karşısında motel ve lokanta bulunmaktadır. Milli parkta kamp ve piknik alanları planlanmış olup en kısa zamanda ziyaretçilerin hizmetine açılacaktır.

ı. Konaklama:

Konaklama ihtiyacı Boğazkale köyünden karşılanabilir.

10. Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Gelibolu Yarımadası ülkemizin kuzey batısında 26°27'doğu meridyenleri, 41°-40° kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. Asya ile Avrupa kıtalarını birbirinden ayıran önemli su yollarından biri olan Çanakkale Boğazının Avrupa yakası boyunca uzanan Gelibolu Yarımadası, bu konumuyla kazandığı jeopolitik önem nedeniyle

yüzyıllardır dünyanın sayılı noktalarından biri kabul edilmiştir. (Bkz. Resim 30)

Park ayrıca ormancılık rejimi dışındaki bir alanın ulusal park olarak ayrılmasına ilişkin ülkemizdeki ilk örneği oluşturmaktadır.⁵⁸

b. Yapısal Özellikleri:

Biga yarımadası ve Gelibolu yarımadasını ayıran Çanakkale boğazı, Akdeniz ve Karadeniz'i birbirine bağlar. Bu bağlantı jeolojik yönden dünyanın sayılı stratejik önemindeki su yollarından biridir. Yapılan son araştırmalara göre Çanakkale boğazı ve çevresinin oluşumunda kuzey ve güney kısımlarında belirgin izleri bulunan tektonik hareketlerin rolü kabul edilmekle beraber, Boğazın ayrılmasında ana unsur pliyosen sonları ile kuaterner başlarında yörede hakim rol oynayan akarsu erozyonlarıdır. Boğazın genç pleistosen, denizle işgal edilmesinden sonra dahi akarsuların kontrolündeki bu gelişme her iki yakadaki yeni kaide seviyelerine göre devam etmiştir.

Gelişen bu topografyanın en çukur yerlerini işgal eden denizin etkisiyle daha ziyade Boğazın kıyıları ve su altındaki kesimleri şekillenmiştir. Denilebilir ki, Çanakkale Boğazı ve çevresinin bu günkü görünümünü kazanmasında karasal ve denizel gelişmelerin geniş ölçüde iç içe girmiş olmasına karşın yörenin ayrılması karasal kuvvetlerin eseridir. Engebeli topografyanın hakim olduğu yarımada Kilitbahir yaylasından yörenin güney ucuna kadar az eğilimli kalker tabaka basamakları, Kanlısırttan kuyezdoğuda Üreydağa kadar Güneydoğu-kuzeybatı istikametinde tabaka dorukları uzanmaktadır. Bu tabaka dorukları aynı zamanda yörenin dağlık kesimini teşkil etmektedir. Engebeli bu topoğrafyaya Çamtepe ve Kilya limanındaki akarsu ve denizel oluşumlu şekilleri de ekleyebiliriz.

Bölgede akarsu sistemi kuzeydoğu-güneybatı istikametinde gelişerek jeolojik yapıya bağlı, boğaza doğru akan tranversal vadileri, kıvrım ve tabaka yönlerine paralel olarak akan subsekan vadileri ve kırık çizgileri boyunca oluşan diğer vadi tiplerini meydana getirmiştir. Bu vadiler yarımada içerisinde kadar ulaşmada büyük önem taşımaktadır. Dağlık arazi ile vadiler arasında uzanan ve yan dairelerle parçalanmış vaziyetteki sahalar da yarımada üzerinde yer alan düzlüklerdir.

Yarımadanın etrafını çevreleyen denizler alçak ve yüksek kıyıların oldukça güzel örneklerini sergilemektedir. Alçak kıyıların plajları, koyları, körfezleri yanında Yarımadanın Saros Körfezine bakan kesiminde dik kıyıların tipik şekilleri uzanmaktadır. Büyük ve küçük

⁵⁸ Akesen, A., Rekreatyon Amacı ile Kullanılan Orman Kaynakları, Cilt: 33, Sayı: 1, s. 258, 1983.

kemikli burunları arasında uzanan körfez ile yörenin en büyük doğal limanına sahiptir. Bu doğal limanın gerisindeki denizden kıyı kordonu ile ayrılmış olan Tuz gölü de morfolojik şekillerden deniz kulağına tipik bir örnek teşkil etmektedir.

Yörenin jeolojik yapısına Suvla ovasından arazinin kuzey ve doğuya doğru yükselen kesiminde oligosenin konglomeraları kumtaşları ve marnları oluşturur. Kuzeyde, Kocaçimentepe, Blokundan suvla ovasına doğru, güneyde ise Kabatepe Sarıbayıraltı, kakmadığı istikametinde Eceabat ile merkezi yakınlarındaki alüvyonlara kadar uzanan kesiminde beyaz kum taşı ve kırmızı marnlarla tanımlanan alt miyosen formasyonları uzanmaktadır.

Yarımadanın güney ucundan Çanakkale Boğazı boyunca uzanan Alçıtepe, Kilitbahir, Kakmadağı ve Poyraztepe de yörenin en yüksek noktalarını teşkil eden kumlu kalker tabakaları ile, Kanlı sırttan Conkbayırına, Kocaçimen tepeden kuzeybatıdaki Gaziler tepesine kadar uzanan sarı renkli kum taşı kil ve marn formasyonlarının teşekkülü de neojenin üst miyosen alt miyosen devirlerine aittir. Tuz gölü çevresi, Kilya limanı ve yarımadanın Çanakkale Boğazı kesiminde bulunan pleistosenine ait olan deniz seki dolguları yanında Çamtepe, Kabatepe ve Kakmadağı çevresinde görülen karasal dolguları da yine kuaternerin pleistosen devrine aittir. Milli park sahasındaki en genç tortullar ise Morto koyu, Suvla ovası ve Kum limanında sergilenen Holosenin alüvyonlardır.

c. İklim Özellikleri:

Yörede Akdeniz ile Karadeniz iklimi arasında bir geçiş iklimi özelliği gösteren Marmara bölgesinin iklimi görülür. Genel karakter maksimum sonbahar, ve ilkbaharda olmak üzere bütün yıl yağışlı, kışlar soğukça ve hava bütün yıl hareketlidir. Yıllık ortalama hava sıcaklığı 14.8 derecedir. En yüksek sıcaklık 38.7 derece ile Ağustos en düşük sıcaklık -11.5 derece ile şubat ayında yaşanır. Sıcaklığın 37 dereceden yüksek olduğu tropik günler sayısı 49.5 derece sıcaklığın 26 dereceden yüksek olduğu yaz günleri sayısı da 115.8 gündür.

Yıllık yağış ortalaması 626 mm'dir. En fazla yağış 114.6 mm ile Aralık, en az yağış da 7.8 ile Ağustos ayında düşmektedir. Bu bölgede az da olsa yaz yağışları görülür. Yağışın 0.1 den az ve eşit olduğu günler sayısı 86.9, 10mm'den az ve eşit olduğu günler 20 gündür. Yıllık nisbi nem ortalaması %70, yıllık ortalamanın en yüksek olduğu ay Aralık %79, en düşük olduğu ay da Temmuz %59dur. Hava nem bakımından oldukça yüksektir.⁵⁹

Hakim rüzgar yönü Kuzeydoğu, en hızlı rüzgar yönü ise 30 m/sn

⁵⁹ Gelibolu Yarımadası Tarihi Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

ile güney-güneydoğudur. Günlük ortalama rüzgar hızı 45 m/sn'dir. Kıştan ilkbahara geçerken rüzgar hızında göze çarpar bir azalma vardır. Mayıs en az rüzgar alan aydır. Mayıstan sonra rüzgar hızında bir artış başlar. Temmuz ve Ağustosta 4.5 m/sn'ye ulaşır. Ağustostan sonra düşer. Eylül'den sonra ise yükselmeye devam eder.

d. Flora Özellikleri:

Gelibolu Yarımadası ormanların geniş ölçüde tahrip edildiği yörelerden birisidir. Bunun neticesinde sahayı hemen hemen kaplamış ormanlar 200-300 m yüksekliğindeki tepelerde ve ziraata elverişsiz meyilli yamaçlarda kalabilmiştir.

"Kuru Ormanlar" kategorisine giren milli park ormanları Kızılçam, (*Pinus brutia*) ile temsil edilirler. Kızılçamlar yer yer kesif ormanlık sahalar meydana getirmesine rağmen çoğunlukla bozuk yapıdadır. Yarımada'nın eski bitki örtüsü muhtemelen palamut meşesi, (o degilops) ve saplı meşe (o pedunculiflora) ormanlarıdır. Ancak meşe ormanlarının tahribinden sonra muhtemelen kızıl çam ormanları ve bunların da yangınlar ve diğer tahribatlar sonucunda gerilemesiyle maki florası sahayı işgal etmiştir.

Trakya bölgesinde sadece milli park sahasında maki florasının tüm örneklerini bulmak mümkündür. Yörede makinin en iyi geliştiği ve tüm örnekleriyle temsil edildiği saha Soğanlıdere vadisidir. Bölgede yetişme imkanı bulan başlıca bitki türleri; kızılçam, fıstık çamı, doğu gürgeni, palamut meşesi, saplı meşe, kermez meşesi, katran ağacı, kocayemiş, sandal, funda, akçakesme, zeytin, mersin, sakız, tesbih, karaçalı, laden, defne, erguvan, katırtırnağı, kuşkonmaz, dikenli mersin, abdestbozan otu, kekik ve sütlegendir.

e. Fauna Özellikleri:

Milli park, fauna açısından incelendiğinde oldukça zengin bir yapı göze çarpar. Bölgede yaşayan başlıca hayvan türleri; yaban domuzu, sansar, porsuk, tavşan, ağaç sincabı, kurt, yaban ördeği, keklik, kara karga, sülün, adi kertenkele, yılan, kaplumbağa, sardalya, palamut, torik, lüfer, istavrit, kolyos, mırmır, levrek, kefal ve karagözdür.

f. Ulaşım:

Milli parka E-24 notu Devlet karayoluyla ulaşılmaktadır. Eceabat'ın 2km güneyinden itibaren mevcut yol, park trafiği ile birlikte Milli park içerisinde yer alan köylerin Eceabat ile bağlantısını da sağlamaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Gelibolu Yarımadası denizlerin kendine has akıntıları, az yükselti, dik yamaçlı kıyıları oya gibi işlenmiş girintili çıkıntılı koyları, uzun kumsalları ile yörenin ormanlık tepeleri, vadileri savaşın

akışında etkili rol oynamıştır. Çanakkale Boğazı savunmasının tabyaları, Kilitbahir baş yaylası, Seddülbahir savaş alanı, Maste koyu, Tekke köyü, Ertuğrul koyu, İkizler koyu, Hisarlık tepesi, Alçı tepesi, Zıgın deresi, Kereviz deresi, Arıburnu'na Anafartalar savaş alanlarının Kaba tepesi, Kanlı şisti, Conkbayırı, Savla ovası, Kakma dağı, savaşın gazi köyleri Seddülbahir Mustafa Kemal'in karargahı, Bigali ve Eceabat'ı içine alan yaklaşık 33.000 hektardır. Milli parkta savaş alanları, anıtlar, şehitlikler, anıt mezarları ve müzeler, saha sergileri gezilebilir. 18 Mart'ta deniz, 25 Nisan'da Seddülbahir, 10 Ağustos'ta Anafartalar savaşlarının törenleri izlenebilir. (Bkz. Resim 31-32)

h. Mevcut Hizmetleri:

Tabii çevrenin zengin güzellikleri ve savaş alanları dışında Kabatepe'deki müze, piknik ve kamp alanlarından faydalanılabilir. Ayrıca Eceabat idare ve ziyaretçi merkezi ile buradaki günübirlik alan ve kır gazinosundan faydalanılabilir.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama imkanı mevcuttur.

11. Güllük – Termessus Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Korkuteli-Antalya arasında yer almaktadır. Antalya ilinin Kuzey Batısında şehir merkezine 34 km uzaklıkta yer almaktadır. Milli Park Antalya-Korkuteli karayolunun 20 km güneyindedir. Batı Toroslar üzerinde yer alan Güllük dağın ve Top tepesinin bulunduğu alanda yer almaktadır. 1265 m yüksekliğine kadar çıkmaktadır. Milli park 6702 hektarlık alan kaplamaktadır. 03.11.1970 tarihinde milli park olmuştur. Milli park Nisan-Kasım ayları arasında uzun bir kullanım dönemine sahiptir.⁶⁰ (Bkz. Resim 33)

b. Yapısal Özellikleri:

Torosların orojenik gelişimi (135 milyon sene önce) Kretase devrin sonunda veya Eosen'in başlarında başlamıştır. Bu devirde tortul kütleler daha evvelki zamanlara ait formasyonlar üzerinde depolanmıştır. Eosen'in sonunda veya Oligosen'in başlarında hemen hemen 40 milyon sene önce, epironejik hareketlerin (kara oluşumu) bir parçası olan paroksizma hareketleri sonucu bugünkü dağ şeritlerinin mühim bir kısmı su üstüne çıkmış ve yine aynı devirde dağ oluşumu hızlanmış, yükselme ve çökmeler olmuştur. Daha sonra da kalın taban konglomeraları birikmiştir. Miyosen sonunda (25 milyon sene kadar

⁶⁰ Akesen, A., Rekreasyon Amacı ile Kullanılan Orman Kaynakları, Cilt: 33, Sayı: 1, s. 253, 1983.

önce) Toroslar tümü ile deniz seviyesi üzerine çıkmışlar ve dağ silsileleri orlantasyon sonucu bugünkü durumlarını almışlardır. Batı Toroslar üzerindeki Güllük Dağı (1265 m) ve diğer dağlar kuzeydoğu-güneybatı istikametlerinde uzanmışlardır. Daha kuzeyde ise istikametleri kuzey doğu – güney batıdır. Çeşitli yükseklikte zirveleri olan bu dağlar jeomorfoloji yönünden kabarık şekillerin unsurlarını teşkil ederler. Bölgede topoğrafyanın başka bir karakteristiği de düzlüklerde bu kabarık şekillere doğru çıkan basamak serisidir.

Toros dağlarının başka bir karakteristiği de çoğunlukla drenajın yer altında olduğu kalkerli bölgelerde karst topoğrafyasının gelişmesidir. Bu gelişme sonucu yüzey gayet kısır kalmış ve kalkerlerin erimesiyle lapyalar, dolinler ve uvalalar meydana gelmiştir. Karst hareketlerinin yanı sıra çok miktarda ki yüzey sularının hareketleri ile bölgede vadiler meydana gelmiştir. Elmalı belinden doğan ve yumuşak tabakaların eğilimine uyan Yenice Vadisi daha aşağıda diğer yan derelerle birleşip Yenice Düzünü meydana getirir. Kel Dağından sonra bu dere Burhan Deresi adını alır ve daha Güneyde Güher Kanyonuna dökülür. Bu sistemi besleyen yan derelerden biri de Termessus'dan inen Güllüalan deresidir. Bu dere burada yumuşak tabakanın eğilimine uyar ve yukarı kısımlarda karst olayı görülür. Bu vadileri alivyonları ve abrazyon düzlüğüne tekabül eden traverten basamak birleşip Antalya Ovasının bir parçası olan bir numaralı sekiyi meydana getirir.

Güneyde, Güllük Dağı ve Koca Dağ arasında bulunan Mecine kanyonu kimyasal aşınma ve tektonik hareketler neticesinde meydana gelmiştir. Kanyonun 500-600 m arasında değişen dik duvarları, batı Torosların stratigrafik sıralanışını gösteren mükemmel bir örnektir. Yenice vadisinden Termessus harabelerine doğru uzanan şistradyolalit formasyonlar batıya doğru uzanarak geniş alanlar kaplarlar. Yer yer üzerine serpantin ve kalker blokları gelen bu serilerin yaşı, (hemen hemen 135 milyon seneyi bulan) Jura-Alt Kratase'dir.⁶¹

Şist-Radyolaritler üzerine, masif kalkerlerle temsil edilen Antalya komprehansit serileri gelir. Bu formasyonlar yer yer fosili seviyeler, kongomeratik ve direşik aflörmanlar göstermekle beraber genel olarak çok kalın kalker bloklarından meydana gelmiştir. Güllük dağı üst kratase devre (60 milyon senelik) ait bu serilerden meydana gelmiştir. Güllük dağının doğusunda ve güney doğusunda görülen peridotit serpantinlerde, Torosların bir karakteristiği olup Antalya kalker serileri ile aynı devre aittir. Yukarı Karaman köyünün yakınındaki vadide marn kum taşı münavebesi özelliği taşıyan, umumi Miyosen formasyonlarına da rastlanmaktadır. Vadinin aşağı kısmındaki traverten basamaklarının teşekkülü alt piliosende başlamıştır (1 milyon senelik). Bu birikintiler

⁶¹ Güllük-Termessus Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

yeni köyün batısındaki Romalılara ait sulama kanallarını kapatmıştır. Bu da tarih boyunca devam etmiş olan birikmeyi göstermektedir. Halen birikmeye devam eden alüvyonlar ise kuaterner devrine aittirler (1 milyon seneden az). Bu arazi Yazır vadisinde, Yenice vadisinin iki yanındaki basamaklarında ve Güllük Dağı yükseltisinin doğu kanadı eteklerinden itibaren geniş alanlar kaplar.

Sahanın akarsuları yıllık yağışa göre değişen periyodik karakterdedir. Bu durum kendisini yer altı su sisteminde de hissettirmektedir. Termessus sahasındaki çok sayıdaki kuyuların ve sarnıçların mevcudiyeti de bunu göstermektedir. Kireç taşının güneyinde bulunan radyolarit ve serpantinler, ideal su kapanları meydana getirirler; Yenice yakınındaki kaynak bunun güzel bir örneğidir.

c. İklim Özellikleri:

Sahanın genel iklim şartları Akdeniz tipi özelliği gösterir. Yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılık ve yağmurludur. Antalya'ya nazaran Termessus, yükseklik sebebiyle daha düşük sıcaklık değerleri gösterip, daha fazla yağış almasına rağmen Akdeniz iklimi özelliği yine hakim olarak görülmektedir. Nitekim Termessus'un vejetasyonu da Akdeniz rejimine uygun olduğunu gösteren en önemli delildir.

37 yıllık (1929-1965) bir gözleme dayanarak, yıllık sıcaklık $18,7^{\circ}\text{C}$ 'dir. En yüksek sıcaklık Ağustos ayında $44,6^{\circ}\text{C}$, ve en düşük sıcaklık ise $7,1^{\circ}\text{C}$ ile Aralık ayında kaydedilmiştir. Bu sıcaklığın 30°C üzerinde olduğu tropikal günlerin sayısı 86,8'dir. Sıcaklığın 26°C üzerinde olduğu yaz günlerinin sayısı ise 160,9'dur.

36 yıllık yağış cetvellerine göre yıllık ortalama yağış miktarı 1030,5 mm olarak tespit edilmiştir. En yüksek yağış 277 mm ile Aralık ayında, en düşük yağış ise 2,0 mm ile Temmuz ayındadır. 0,1 mm üstünde yağışlı günlerin sayısı 74,3 ve 10 mm üstünde yağış alan günlerin sayısı ise 24,4'tür. En yüksek yağış Ocak ayında 13,3 gün ve en düşük yağış ise Temmuz ve Ağustos aylarında 0,5 gündür.⁶²

d. Flora Özellikleri:

Park sahasının en önemli hususiyetlerinden birisi Termessus vadisinde hakim sayılabilecek bir maki ormanının mevcut oluşudur. Akdeniz Bölgesinde insan tarih boyunca tabii vejetasyona çok zarar vermiş ve vejetasyon örneklerinden az belirti bırakmıştır. Maki florası, Termessus'ta iki ayrı bitki örtüsü ile karışmaktadır. Bu bitki toplulukları şehrin aşağı kısmında bulunan kızılçamın (*pinus brutia*) hakim olduğu ibreliler, diğeri de yukarı kısımda Güllük Dağı'nın

⁶² Güllük-Termessus Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

kayalık tepelerinde bulunan ardıçlardır. Ardıçlar, J. Communis, J. Excela, J. Oxycedus olmak üzere üç türdür.

e. Fauna Özellikleri:

Milli park ekosisteminin başlıca yaban hayatı elemanları kurt, ayı, çakal, sansar, tilki, yaban domuzu, çeşitli kuş ve balık türleridir.

f. Ulaşım:

Akdeniz Bölgesi'nde, Antalya ili, Korkuteli ilçesi sınırları içerisinde ve Toros Dağları üzerinde yer alan milli parka Antalya-Korkuteli karayolu ile ulaşılır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Milli parkta tabiatın sunduğu bütün zenginlikleri, güzellikleri ve Termessos tarihi, bütün canlılığı ile şehrin surları, kuleleri, kral yolu, hadriyan kapısı, gymnasium, opera, tiyatro, odeon, zengin süslemeli mezarlar, sarnıçlar ve direnaj sistemi gezilebilir. Nisan ve Aralık ayları milli parkı ziyaret için en uygun aylardır. (Bkz. Resim 34-35)

h. Mevcut Hizmetleri:

Park girişi yakınında geliştirilmiş ziyaretçi merkezi, park hakkında geniş bilgiler sunmak üzere düzenlenmiştir. Milli parkta tabiatın sunduğu bütün zenginlikleri, güzellikleri ve Termessos tarihi bütün canlılığı ile kalıntılar arasında gezilerek yaşanabilir. Düzenlenmiş piknik ve kamp alanlarından faydalanılabilir. Ayrıca lokanta, büfe gibi tesisler ziyaretçilerin ihtiyaçlarını karşılayabilecek düzeydedir.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

D. HİDROĞRAFİK ÖZELLİKLER AÇISINDAN DEĞERLİ MİLLİ PARKLAR

Yurdumuz hidroğrafik öneme sahip milli parklar açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Günümüzde, milli parklar yapısı ve düşüncesi içerisinde, suyun çok önemli bir yeri vardır. Su konusunda yer altı suları ve bunlara bağlı olarak göl, havuz ve bataklıkla, bunların bünyesinde barındırdığı canlı-cansız varlıklar eskiden beri doğanın en değişmez faktörü olarak tanınmıştır.

Ülke nüfusunun amino-asit ihtiyacını karşılamak, su ürünlerinin ihracatıyla döviz sağlamak, estetik, doğa, turizm ve biyolojik yönlerden ulusal zenginlik sağlamak gibi birçok önemi bulunan bölgeler, milli park olarak ilan edilmiştir. Yurdumuzda hidroğrafik özellikleri bünyesinde barındıran üç tane milli park vardır. Bu parkları sırasıyla inceleyeceğiz.

1. Beyşehir Gölü Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Beyşehir Gölü Milli Parkı Konya ili, Beyşehir ilçesi sınırları içerisinde, 88.750 hektarlık alana sahip olan Beyşehir Gölü Milli Parkı sahip olduğu üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması, potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunması ile Selçuklu Dönemine ait kültürel kaynakları ile 11.01.1993 yılında Milli Park ilan edilmiştir. (Bkz. Resim 36)

Ülkemizin üçüncü büyük gölü olan Beyşehir Gölü, göller yöresindeki diğer göllerin oluşum özelliklerini bünyesinde toplamaktadır. Bölge, Selçuklu eserleri ve kalıntıları açısından çok zengindir. Yenışabademli yakınında, göl kenarında ve 3 km kadar açtaki Kızkalesi adacığı üzerinde yer alan kalıntılar, Kubadabad Saray kalıntıları ve Beyşehir ilçesi yöresindeki hanlar Selçuklu dönemi yapıtlarıdır. Kubadabad, 1236 yılında Alaaddin Keykubad'ın yazlık sarayıdır. Birbirine bağlı iki köşkle, hizmet yapılarının gruplandığı 16 ayrı yapıdan oluşmaktadır.

Bölge beylikler döneminde, Eşrefoğulları, Hamidoğulları, Germiyan ve Karamanoğulları'nın yönetimine girmiş, 1467 yılında Osmanlı Devletine bağlanmıştır. 17. yüzyıl sonlarına kadar önemli bir Osmanlı sancağı olan Beyşehir, 1865 yılında ilçe merkezi olmuş, Cumhuriyetten sonra da bu statüsünü korumuştur.

b. Yapısal Özellikleri:

Göl havzası esas olarak paleozoik yaşlı sişt, gre, fillat, kuvarsit, mermerleşmiş ve dalamatik kalkerden meydana gelir. Mezozoik lateritik

cevherler ve dolamit bandlar içeren jura kalkerleri, kuvaterner ise alüminyum ve yamaç molozları ile temsil edilir.

Gölün jeomorfolojik yapısı, karstik arazi şekillerinden çok sayıda düden ve dolinlerin birleşmesi sonucu oluşan polye karakteri göstermektedir. Yörenin genel jeolojik yapısını teşkil eden kalkerlerin, suların kimyasal reaksiyonlar sonucu erimesi, bu karstik şekilleri oluşturmaktadır.⁶³

c. İklim Özellikleri:

Beyşehir gölü iklim özellikleri hem Akdeniz, hem de Orta Anadolu ikliminin özelliklerini yansıtır. Hava şartları Mayıs ayı ortalarından Eylül ayı ortalarına kadar açık hava rekreasyonuna müsaittir. En yüksek sıcaklıklar 29,7⁰ ile Ağustos ayında görülürken, en düşük sıcaklıklar – 15⁰ ile Ocak ayında tespit edilmiştir.

d. Flora Özellikleri:

Milli parkın orman dokusunu ardıç, karaçam, göknar, sedir ve meşeler oluşturmaktadır. Bu ormanlar yer yer göl kenarına kadar uzanarak Beyşehir Gölünün koylarını ve körfezlerini görsel açıdan paha biçilmez manzara güzelliklerine ulaştırmaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Göl suyu alkaline özellikte olup, gölde sazan, çiçek balığı, gövce, sarıbalık, çamurca ve tatlı su levreği gibi türler bulunmaktadır. Ayrıca kurbağa türleri, su yılanları ve su kaplumbağası göl faunasını oluşturmaktadır. Göl içerisinde yer alan irili ufaklı adalar su kuşlarının yuvalanmaları ve kuluçkalaşmaları açısından önemlidir. Adalar dalgıç türleri, kuğular, karabataklar, bazı balıkçıl türleri ve ördekler için kışlama ve kuluçka alanlarıdır.

f. Ulaşım:

Beyşehir Gölü Milli Parkına Konya-Beyşehir bağlantısını sağlayan 238 nolu Devlet Karayolu ile ulaşılmaktadır. Milli Park Konya iline 94 km, Isparta iline ise 105 km mesafededir.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Üstün değerdeki peyzaj güzellikleri, göçmen kuşlar için iyi bir barınak olması ve potansiyel göl sularına dayalı su sporlarına elverişli göl kıyılarının bulunmasıyla Selçuklu dönemine ait kültürel kaynaklar görülmeye değer niteliktedir. (Bkz. Resim 37)

h. Mevcut Hizmetleri:

Beyşehir Gölü'nün arz ettiği rekreasyon potansiyelinden ve diğer

⁶³ Beyşehir Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

doğal kaynak özelliklerinden, parka gelen ziyaretçilerin yararlanması için 3.000 kişi/gün gününbirlik; 1875 kamping tesisleri düzenlenmiştir. Ziyaretçiler diğer sosyal ihtiyaçlarını Beyşehir ilçe merkezinden karşılayabilirler.

1. Konaklama:

Çadırla ve karavanla milli park yetkililerinin kontrolünde ve gösterecekleri yerlerde kamp yapılabilir. Ayrıca Beyşehir ilçesi de konaklama için uygundur.

2. Karagöl-Sahara Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Artvin ili Şavşat ilçesi sınırları dahilinde bulunan Karagöl-Sahara Milli Park iki ayrı sahadan meydana gelmektedir. Bunlar; milli parkın adından da anlaşılacağı gibi Karagöl ve Sahara yaylasıdır. Milli parkın sınırları Karagöl kesiminde kuzeydeki Gamabostan Gölü havzasını da kapsayacak şekilde, gölü çevreleyen ilk tepeler hattından geçirilmiştir. (Bkz. Resim 38)

Sahara kesiminde ise; batıda Reşat Köprüsü'nün iki tarafındaki sırtlardan geçer. Kuzey, güney ve doğu sınırları ise Reşat Deresi havzasının ilk tepeler hattını takip eder. Bu sınırlar içerisinde kalan Milli Parkın alanı 3.766 hektardır. 31.08.1994'te milli park olmuştur.

b. Yapısal Özellikleri:

Genel olarak sahada Paleojen ve Neojen arazileri yer almaktadır. Yöredeki kayaların büyük çoğunluğu sedimanter kökenlidir. Ender bir topoğrafik karakter gösteren Karagöl ve çevresi yer yer vadilerle parçalanmıştır. Bu parçalamalar yörede heyelan ve kütle hareketlerinin aktif olmasına neden olmuştur. Karagöl, rasyonel olarak kayan kütlelerin gerisindeki çanakta biriken suların oluşturduğu bir heyelan gölüdür.

Yörenin genel olarak örtü bazaltlarından oluşan bir jeolojik yapısı vardır. Örtü bazaltlarının sıyrıldığı yerlerde. Tersiyer formasyonlar ortaya çıkar. Yer yer derin vadilerle parçalanan yörede eğim değerleri oldukça yüksektir. Sahara, bu eğimli arazide 1.700-1.800 metrelerde kademeli olarak yer alan sınırlı düzlüklerden birisi olarak belirir.⁶⁴

c. İklim Özellikleri:

Karagöl Milli Parkı'nda bol yağışlı ve ılıman bir özellik gösteren Karadeniz ikliminin etkisi görülür. Yıllık ortalama sıcaklık 8,7 derecedir. En sıcak ay 15,1 derece ile Ağustos, en soğuk ay ise 1,3 derece ile Ocak ayıdır. Yıllık yağış ortalama 600 ilâ 1450 mm arasında değişir.

⁶⁴ Karagöl-Sahara Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

d. Flora Özellikleri:

Göl çevresi yoğun ormanlarla kaplı olup, ormanı meydana getiren ağaç türleri genelde kadin (picea orientalis) ve çamlardan (pinus) müteşekkildir. Sahara yöresinin ortam örtüsü ladin (piecea orientalis) ve göknarlardan (Abies) meydana gelmiş olup, oldukça seyrek bir dokuya sahiptir. Alt zonlarda Sarıçam (Pinus Sylvestris) da bulunmaktadır. Yörede antropojen step karakterinde sahalarda oldukça geniş alanlar kaplamaktadır. Kocabey yaylası ve çevresinde Alpin Zona ait bitki türleri yer almaktadır.

e. Fauna Özellikleri:

Bölgede fauna açısından zengin bir yapı göze çarpar. Milli parkta yaşayan başlıca hayvanlar; geyik, karaca, ayı, tilki, kurt, çakal, çengel boynuzlu yaban keçisi, yaban domuzu, porsuk, sansar ve dağ keçisidir.

f. Ulaşım:

Karagöl, Artvin ili, Şavşat ilçesinin 45 km kuzeyinde yer almakta; Sahara ise Şavşat ilçe merkezine 17 km uzaklıkta bulunmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Reşat Deresi kenarında 1.700-1.800 metrelerde kademeli olarak yer alan düzlükler aynı zamanda "Sahara Pancar Şenlikleri"ne sahne olmaktadır.

Bu şenliklere bölge dışında oturan yöre insanları katılarak bölgeye iç turizm açısından oldukça büyük ekonomik katkı sağlamaktadır.

h. Mevcut Hizmetleri:

Milli Park planında öngörülen gelişimler tamamlandığında; 5.760 kişiye hizmet verebilecek günübirlik kullanım alanları, aynı anda 250 kişi yatak kapasiteli yayla gelişim alanı ve yine aynı anda 80 kişinin çim kayağı yapabileceği çim kayağı pistleri devreye girmiş olacaktır. Karagöl kesiminde halen kır gazinosu olarak kullanılan ve 12 yataklı konaklama hizmeti veren bir tesis bulunmaktadır. Karagöl'ün doğu ve batısında bulunan ormanlık alanlar günübirlik ve kamping kullanımı için elverişli nitelikler arz etmektedir.

ı. Konaklama:

Sahara kesiminde yayla özelliği gösteren yörede mevcut Kocabey yaylası kışları konaklama merkezi olarak sabit tesisli hizmet sunacak potansiyel arz etmektedir.

3. Kovada Gölü Milli Parkı

a. Coğrafi Konumu:

Akdeniz Bölgesi içerisinde Isparta İlinin Eğridir ilçesinin sınırları içerisinde. Kovada Gölü Milli Park sahasının en önemli özelliği rekreasyonel kullanıma müsait olan doğal kaynaklarıdır. 9 km genişliğinde ve oldukça sığ olan gölün çevresi 20,6 km'dir. Derinliği ise 6-7 metreye kadar iner. Suda bulunan ve göle yeşil renk veren tartular 1,5 metre sonrasının görülmesine engel olurlar. Gölün deniz seviyesinden yüksekliği 900 metredir. (Bkz. Resim 39)

6534 hektar alana sahip Kovada Gölü Milli Parkı, sahip olduğu karst merfolojisi, bakir tırmanma ve primitiv kampçılık imkanları gibi özellikleri ile 03.11.1970 tarihinde Milli Park Alanı ilan edilmiştir.

b. Yapısal Özellikleri:

Kovada gölü, Akdeniz bölgesi ile Anadolu platosu arasında bir duvar meydana getiren Batı Toros sıradağlarının ortasında; yüksek tepeler, derin kanyonları ve büyüklü küçüklü çok sayıda gölleri olan bir bölgede yer alır. Buraya Türkiye'nin "Göller Bölgesi" denir. 12 veya daha fazla göl, Kovada Gölü'nün doğu, kuzey ve batısına dağılmıştır. Ormanlık bir bölgede bulunması dolayısıyla Kovada ayrı bir önem taşır. Diğer göller ise Anadolu platosunu çevreleyen bitki örtüsü son derece seyrek olduğu zonda Toros dağları içerisindeki çıplak alanlarda yer alırlar.

Kovada ve eğridir göllerinin bir özelliği dolaylı da olsa denize bir çıkışları olmasıdır. Diğer göllerde bu durum yoktur. Çıkışları var gibi görülsede Anadolu havzasında kaybolurlar. Eğridir ve Kovada göllerini denizle irtibatı, Eğridir'i Kovada Gölü'ne bağlayan bir kanalla olmaktadır. Bu kanaldan Kovada Gölü'ne akan sular daha güneyde açılmış diğer bir kanalla Kovada Hidroelektrik Santrali'ne gider. Buradan çıktıktan sonra Kovada vadisine boşalarak Aksu nehri ile birleşip Akdeniz'e dökülmektedir. Ayrıca göl, güney kısmında karstik su sistemi ile de (gelişmiş düdenlerle) Aksu ile irtibatta bulunmaktadır.

Çevresinde çok sayıda göllerin olmasının yanı sıra Kovada'nın diğer bir hususiyeti de yüksek dağlar arasında yer almasıdır. Örneğin, Isparta'nın manzarasına bir fon teşkil eden 2635 m yüksekliğindeki Davras dağı 2500 metreye ulaşan sarp ve Bozburun dağları ve 2980 m yüksekliğindeki Dipoyraz dağı başlıca yükseltileri teşkil ederler.

Kovada Gölü, tektonik menşeli karstik polye karakterinde görülmektedir.⁶⁴ Fakat bu hususu aydınlatacak kesin deliller

⁶⁴ Kovada Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü.

bulunmamıştır. Ancak, gölün kenarlarının düz uzanışı Karstik erozyon kalıntısı (hum) tepelerin bulunuşu bu görüşü doğrular niteliktedir. Aynı polyenin içerisine yerleşen Eğridir ve Kovada gölleri başlangıçta birleşik bulunuyordu. Bugün kova-eğridir gölleri arasında ki alüvyal saha, çok sayıda düdenler nedeniyle karalaşmış bulunmaktadır. Önceleri bataklık olan bu kısım direne edilerek ziraat sahaları haline getirilmiştir.

Kovada-Eğridir gölleri kontrollü bir kanalla irtibatlaşmış bu sayede Kovada gölündeki su seviyesinin istenilen ölçekte bulundurulması sağlanmıştır. Kovada Gölü içerisindeki düdenler göl için önemli problem teşkil etmektedir. Düdenlerin sayılarının artması veya genişlemeleri birkaç bin sene sonra gölün kurumasına neden olacak etkiye görülmektedir.

Kovada gölünü çevreleyen formasyonlar geniş alanlar kaplayan massif kalkerleridir. Gölün güney kısmında bu masif kalkerlerini altında kil ve kum taşı tabakaları da görülmektedir. Kuzeyde ise en yeni jeolojik formasyon, zamanımızda teşekkülü devam eden alüvyonlar bulunmaktadır. Jeolojik yapının kalkerlerden meydana gelmesi karstik faaliyetleri hızlandırmış farklı büyüklükte ve tipte karstik şekillerin gelişmesini sağlamıştır.

c. İklim Özellikleri:

Kovada gölü hem Akdeniz, Hem de Orta Anadolu iklimlerinin etkisi altındadır. Hava şartları genellikle 15 Mayıs'tan 15 Ekim'e kadar, açık hava rekreasyonu için müsaittir. Mevsim başında ve sonunda geceleri serin olur. Yıllık ortalama sıcaklık 12,1°C'dir. Ortalama en yüksek sıcaklık 30,5°C ile Ağustos, en düşük sıcaklık -17 derece ile Ocak ayındadır. Isparta'da 37 yıllık bir devrede kaydedilen en yüksek sıcaklık 37,5 derece (1 Ağustos 1930'dur). En düşük sıcaklık ise (5 Ocak 1942'de) -17,8 derece olmuştur. Sıcaklığın 30 derece yüksek olduğu tropik günlerin sayısı ortalama 47 gündür. Gündüzleri sıcak olmasına rağmen geceleri serin hatta soğuk olur. Mayıs'tan ekim'e kadar olan devrede gece - gündüz farkı ortalama 22 derecedir.

Senede ortalama olarak 67,4 gün sıcaklık sıfırın altına düşer bu soğuk günler belirli aralıklarla 4 aylık bir devreye (Aralık-Mart) bölünmüş gibidir. (Ocak ayında 18,8 gün). Mayıs'tan Ekim'e kadar olan 6 aylık devrede ortalama olarak açık günlerin sayısı 95, kapalı günler sayısı 12'dir. Geri kalan 60 gün ise kısmen bulutludur. Senelik ortalama yağış miktarı 613 mm. Bu değer Isparta meteoroloji istasyonu tarafından kaydedilmiştir. Bu miktarın % 87'si Ekim - Mayıs devresinde düşer, yaz ayları nispetten kuraktır. Sadece zaman zaman hafif yağmur görülür. En fazla yağış alan ay ortalama 100 mm ile Aralıktır. (14,4 gün) Senede ortalama olarak 15,5 gün karla kaplıdır. En yüksek kar kalınlığı Mart ayında 59 cm'dir. Nisbi nem Aralık ayında %

77, (en yüksek) Eylül ayında %44 (en düşük) senelik ortalama % 62'dir. Bir karşılaştırma yapmak istenirse, Eylül ayında nem miktarı Antalya'da % 60, Ankara'da ise %40'tır.⁶⁵

Yakın çevredeki dağların uzanış şekilleri, Isparta'da rüzgarın yön ve hızına tesir eder. Aksu nehri üzerinden gelip dağlarda kırılan, güneydoğu istikametinde esen rüzgar sahanın hakim rüzgarlarından. Bu rüzgarlar daha ziyade kış aylarında eserler ve umumiyetle fırtına ile karışıktırlar. Yaz aylarında ise Isparta ve Eğridir gölü arasındaki düzlük üzerinden kuzeydoğu istikametindeki rüzgarlar eserler. Kovada gölünde durum daha değişiktir. Gölü çevreleyen dağlar, rüzgarları kuzey güney yönlerinde kanallize ederler. 1969 Ağustosunda yapılan incelemeler esnasında kuzeyden sık sık kuvvetli rüzgarlar estiği, bunun yanı sıra bazen güneyden de rüzgar estiği tespit edilmiştir. Gölün güney ucundaki ağaçların şekilleri rüzgarın hakim yönünün kuzey olduğunu gösterir. Rüzgarın sabah saat 05 civarında kuvvetli esmesi sıcaklık terselmesinin de bu esişte rolü olabileceğini göstermektedir.

d. Flora Özellikleri:

Milli park zengin bir bitki örtüsüne sahiptir. Özellikle Akdeniz bitki coğrafyasının hemen tamamına yakınına bölgede rastlanabilir. Kovada Gölü ve çevresinde görülen belli başlı bitkiler; kızılçam, karaçam, Toros göknarı, Lübnan sediri, saplı meşe, saçlı meşe, ardıç, yabani zeytin, defne, karamuk, menengiç, böğürtlen, yemişen kekik, geven ve papatyadır.

e. Fauna Özellikleri:

Milli fark fauna açısından oldukça zengin hayvan türlerini barındırır. Bunlar; yaban domuzu, sansar, porsuk, tilki, tavşan, kurt, dağ keçisi, keklik, çulluk, karga, saksagan, kaz, sazan, kurbağa, kertenkele, yılan ve kaplumbağadır.

Ayrıca ticari balıkçılığın yanısıra her sene 500-1000 amatör balıkçı gölü ziyaret etmektedir.⁶⁶

f. Ulaşım:

Akdeniz Bölgesi'nin Göller Bölgesi'nde yer alan milli parka Isparta-Eğirdir-Konya devlet karayolundan ayrılıp güneye dönen 23 km'lik bir yol ile ulaşılmaktadır.

g. Görülmesi Gereken Yerler:

Kovada Gölü Milli Parkı, rekreasyonel kullanıma müsait olan en önemli kaynak değerlerimizden biridir. (Bkz. Resim 40)

⁶⁵ Kovada Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü

⁶⁶ Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, Şubat 1970

h. Mevcut Hizmetleri:

Sahanın meydana geliş özelliği yürüyüş, tırmanma, kampçılık faaliyetlerine imkan sağlamaktadır.

ı. Konaklama:

Çadır ve karavanla konaklama yapılabilir.

IV. BÖLÜM

DOĞAYI KORUMA KAVRAMI VE NİTELİKLERİ

Medeniyet, teknik ve ekonomik alanda ilerledikçe teknolojiye gelişmeler arttıkça ve nüfus çoğaldıkça yeryüzünün manzarası değişmektedir. Bu değişiklik özellikle doğa üzerinde çalışan ve toprakla uğraşan tarım, ormancılık bayındırlık gibi sektörlerle çeşitli endüstri kollarının büyük rolü olmaktadır. Ne yazık ki, bu alanlardaki faaliyetler çoğu zaman koruyucu kaygıdan yoksun ve yapılan müdahaleler düzensiz ve hatta insafsızca olduğu için yeryüzünün manzarası çirkinleşmekte, doğada mevcut olan ahenk bozulmakta ve dünyamızı süsleyen bitkisel ve hayvansal varlıklar azalmaktadır.

İşte türlü doğa parçalarının olumsuz ve ölçsüz insan müdahalelerinden korunması, bakımı, bozulan ve kaybolan eskiden iade ve ihya edilmesi ve dolayısıyla insanlara çeşitli faydalar sağlaması, doğayı korumanın belli başlı görevlerini meydana getirmektedir.

Doğayı koruma, bu vazifeyi yapabilmek için, bir taraftan halkın ve özellikle gençliğin doğayı sevmeye ve koruma hususundaki eğilimlerini eğitim ve benzeri yollardan giderek geliştirmeye çalışır; diğer yünden de kanuni mevzuatta dayanmak suretiyle memleketin muhtelif bölgelerinde kendi görüşlerine uygun bulunduğu alanları ve motifleri seçer ve bunları özel bir idareye tabi tutar. Bu suretle doğayı bakir nitelikleri ile ve çeşitli örnekleri ile gelecek kuşaklara intikal ettirmenin ve yararlı kılmanın imkanları sağlanmış olur.

Koruma mıntıkalarının ve münferit koruma objelerinin seçilmesinde hakim olan düşünce, ilmi, estetik, turistik, sportif ve benzeri nitelikler olabilir. Bunlar doğayı koruma objelerinin seçilmesinde, korunmasında, idare ve işletilmesinde tek tek amaç olabilecekleri gibi birkaçı bir arada da bulunabilir. Doğayı korumaya konu olan doğa parçaları, seçimlerinde hakim olan amaca göre adlandırılır. Hiç şüphesiz fonksiyonları da birbirinden ayrı olur.

Genel olarak ilmi amaçlarla ayrılan alanlara "mutlak doğayı koruma" alanları denir. Bu gibi yerlerde mıntıkanın bakir niteliği sıkı surette korumak istenir. Buralara gidip çıkmak, ancak özel izinle olur. Bazılarında ilim adamlarının sadece müşahedelerde bulunmasına bazılarında ise deneyler yapılmasına müsaade edilir.

Estetik, turistik, hijyenik, sportif amaçlarla ayrılan ve özel bir rejime tabii tutulmak suretiyle idare yerlere ise, hep bilindiği üzere, genel olarak "milli park" denir. Milli parkların memleket ölçüsünde bir ilgili ve öneme sahip bulunması milli parkta aranan ilk şarttır. Milli parklar, sıkı bir korumaya tabi tutulmakla beraber, halkın girip

çıkmasına, eğlenmesine, dinlenmesine, çeşitli sportif hareketlerde bulunmasına açık yerlerdir.

Milli parkların da, alanından ve çeşitli ürünlerinden fayda sağlanıp sağlanmadığına, ikamete, avlanmaya ve benzeri hareketlere izin verilip verilmediğine göre değişik şekilleri vardır. Nitekim Birleşik Amerika milli parklarında araziden ve üründen faydalanma imkansız ve çok kısıtlı olduğu halde, İngiltere milli parklarında, her çeşit faydalanma mümkündür.

Ayrıca milli parklar, rekreasyon faaliyetleri açısından da tüm dünyada olduğu yurdumuzda da önemli bir yer tutar. Örneğin Avrupa'daki turizm faaliyetleri içinde kırsal alanlarda geçirilen tatillerdeki rekreasyon faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Yabancı turistlerin yaptıkları turların %80'inin kırsal alanlarda gerçekleştiği görülmektedir. Bu yüzden de kırsal alanlardan daha iyi yararlanma yönünde çeşitli kurumların işbirliğine gidilip kırsal çevrenin kalitesinin yükseltilmesine çalışılırken, aynı zamanda korunmasının da sağlanması gerekmektedir.⁶⁷

Buna göre geniş anlamdaki doğayı koruma alanları, izolasyonun, doğaya müdahalenin ve doğadan faydalanmanın şiddet derecesine göre iki eksterm arasında yani, sadece belli ilim adamlarının müşahedelerine izin verilen mutlak doğayı koruma şekil ile, insan varlığını doğanın ayrılmaz bir unsuru halinde mütalaa eden ve milli parkları belirli bir programa göre bütün nimetleri ile insanların yararlanmasına açık tutan İngiliz milli park tipi arasında kademelendirmek mümkündür.

Biz Türkler, doğayı çok seven ve ona saygı ile bağlanan bir milletiz. Bu sevgi ve saygının kökleri, dini ve coğrafi koşulları ve nedenlerle ilgili olarak tarih öncesi çağlara kadar uzanır. Tarihimiz incelenecek olursa, İslamiyet'ten önce Türkler tarafından kabul edilmiş olan dinlerde tanrı olarak tanınan varlı, genellikle dağ, kaya, su, bitki, hayvan gibi doğa parçalarıdır. Türk mitolojisinde, folklorunda ve güzel sanatlarında ağacın, ormanın çeşitleri ile doğanın büyük yeri vardır.

Atı, köpeği, koyun ve keçiye ehlileştiren, bir çok bitkileri ıslah ederek tarım ürünü haline getiren, yabani ağaçları meyveleri ile, otları çiçekleriyle dünyaya tanıtan ve dağıtan Türklerdir. Hep bildiğiniz gibi, tarihimizin bir devresinde bağ ve bahçe sanatındaki ve çiçek kültüründeki bilgimiz ve zevkimiz o derece yükselmiş ve incelmıştır ki, bu devre o zamana sembolize eden çiçeğin adı ile "Lale Devri" olarak anılır. Hiçbir milletin tarihinde bir devrinin kültür mahsulü bir çiçek adı ile anılmadığı vaki değildir.

⁶⁷ Özgüç, Nazmiye, Turizm Coğrafyası (Özellikler, Bölgeler), s. 11, Çantay Kitabevi, İstanbul 1998.

Yurdumuzun bir çok yerlerinde eski pınar başlarının ulu ağaçlarla gölgeli bir hale getirilmesi, mezarlıkların ve türbelerin servilerle ve diğer ağaçlarla kaplı ağaçlıklar halinde korunmakta olması doğa severliğimizin ayrı birer ifadesidir.

Yer yer çıplaklaşan dağlarımız, çoraklaşan ovalarımız, yozlaşmış otlaklarımız ve boz bulanık başı boş akan sularımız bu gerçeğin hazin birer şahididir. Yurdumuzun göklerinde uçuşan, kırlarında, ormanlarında dolaşan değerli av hayvanlarımız denizlerimizi ve göllerimizi ve akarsularımızı süsleyen ve zenginleştiren balıklarımızın gün geçtikçe azalması, hatta yeni yeni, metotlarla ve araçlarla kökünden kazınması diğer sebeplerle beraber doğaya karşı olan bağlılığımızın çözülmüş olmasındandır. Bölük parça, dağınık köy ve kasabalarımızın birer sefalet çemberi ile sarılmış şehirlerimizin perişan durumu doğa yurt ve yuva güzelliğini takdirdeki ölçülerimizi sırnaşmış ve estetik zevkimizin zayıflamış olmasıyla ilgilidir. Memleketimiz, topoğrafik yapısı bakımından genellikle engebelidir. Topraklarımız büyük bir çoğunlukla milli yerlerdedir. İklim şartlarımız bir çok bölgelerde elverişsiz ve haşindir. Vejetasyon süresi kısa yağışlar yetersiz ve mevsimlere dağılıp uygunsuzdur.

Doğa şartlarının bu olumsuzluğuna rağmen ne yazık ki, ormancılık hayvancılık ve tarım ve madencilik gibi toprak üzerinde çalışan alanlarda koruyucu tedbirlere yeteri kadar baş vurulmamakta ve toprak kötüye kullanılmaktadır. Bu yüzdendir ki memleketin hemen her tarafında şiddetli su ve rüzgar erozyonları hüküm sürmekte varlığımızın temelini teşkil eden toprak cevherimiz akan sularla elimizden gitmektedir.

Yurdumuz, ilkim şartlarının ve morfolojik yapısının bir sonucu olarak su bakımından da fakir bir memleket olarak görülmektedir. Yağışlar sağanak halindedir. Büyük akarsu kaynaklarımız mehilli yerlerden çıkar. Su toplama havzaları çoğunlukla çıplaklaştığı için akış rejiminde büyük ekstremeler görülür. Koruyucu ve suyu tutucu yeterli tedbirler almadığımız için, topraklarımıza düşen sular düzensiz akışlarla ve buharlaşmayla kaybolur gider. Diğer taraftan akarsularımızın göllerimiz ve denizlerimiz türlü şekillerde alabildiğin kirletilmekte, sularımız yer yer canlı varlıklarını kaybetmekte ve kullanılmaz bir hale gelmektedir.

Hal böyle iken mevcut oranlarımız yangınlar, kontrolsüz ve düzensiz otlamalar izinsiz kesimler tarla açmaları ve yerleşmeler suretiyle günden güne azalmaktadır. Palamut meşesi fıstık camı, sığla ağacı ve şimşir gibi memleketimize has nadide orman ağaçlarımız köklenmek ve yerleri başka kültüre verilmek ya da yüz üstü bırakılmak suretiyle tamamen yok edilmektedir.

Gerek ormanlık, gerekse ormansız bölgelerdeki otlaklarımıza

gereken ihtimam gösterilmemiştir. İzinsiz, kontrolsüz ve aşırı otlatma büyük yerlerde otlakların vejetasyon örtüsünün fakirleşmesine, dejenerasyonuna yahut ta toprak varlığının kaybolmasına sebep olmuştur. Ayrıca memleketin bazı bölgelerindeki otlaklarda tarım faaliyetlerine girilmiş, ama yanlış tatbikat bu gibi yerlerin çölleşmesine yol açmıştır.

Yurdumuzun toprak su, orman ve otlak gibi ana doğa kaynakları nasıl hor kullanılmışsa, karada ve suda yaşayan av hayvanlarımız da aynı şekilde himayesiz kalmış ve insafsız bir şekilde istismar edilmiştir. Özellikle avlanma vasıtalarındaki teknik yenilikler birçok nadir av hayvanlarımızın ve balıklarımızın neslinin ortadan kalkması ve kaybolması tehlikesini ortaya çıkarmıştır.

Av mevsimi dışındaki yasak avlanmalar, kışın karlı havalarda sopalarla geyik avı, otomobil projeksiyonu ile tavşan ve ceylan avına çıkmak, çığırtkanla keklik avı ve ışıkla bıldırcın, mühre ile ördek, ala ile turaç avlamak, suya zehir salmak, dinamit atmak ve denizin dibini kazımak suretiyle balık avlamak ne yazık ki memleketimizde yaygın hale gelmiş avlanma şekillerinden bazılarıdır.

Yurdumuz, çeşitli iklim tiplerinin hüküm sürdüğü bir memleket olduğu ve morfolojik yapısı bakımından da çok değişik görünürlere sahip bulunduğu için birbirinden ayrı doğa özellikleri ve güzellikleri ile doludur. Doğunun yüksek dağları, buzulları, yaylaları, kuzeyin, güneyin ve batının çeşitli ağaç türlerinden meydana gelen geniş ormanları, memleketi dantel gibi çevreleyen deniz kıyıları, bin bir çeşit step çiçeğinin süslediği geniş Anadolu yaylası birbirine eklenerek değişikliklerle dolu bir peyzajlar silsilesi meydana getirir.

Ama ne yazık ki, doğanın bize lütfettiği bu ata yadigarı eşsiz güzellikler açtığımız yollar, kanallar ve maden ocakları ile, kurduğumuz fabrikalar, atölyeler, limanlar tersaneler, depolar, garajlar ve hangarlarla, inşa ettiğimiz estetikten, milli mimarlığımızın zevk ve heyecanından yoksun çimento yığını ruhsuz kaba evler ve apartmanlarla, kısacası hoyrat ellerimiz ve sönmeye başlamış zevk-i selimimizle birer birer ortadan kaybolmakta ve Türkiye doğasının güler yüzü günden güne çirkinleşmektedir.

Çevremize şöyle bir bakmamız bu söylenenleri doğrulamaya ve işlediğimiz günahın büyüklüğünü görmeğe fazlası ile yetecektir.

Güzelliği ve gördüğü eşsiz insan ihtimamı ile tarihimizde, edebiyatımızda yer alan İstanbul'un Kağıthane, Altın Boynuz adı ile dünya literatürüne geçen Haliç'i, koyları, koruları, kaynakları, dereleri, çayırıları, sarayları, yalıları, billur gibi suyu ve eşsiz balıkları ile dünyanın biricik incisi boğazı, uğradığı ihanetten kurtulması için adeta feryat etmektedir.

1. Milli Park Politikası

Milli park deyiminden anlaşılan güzel görünümüyle dikkati çeken, yaratık ve bitki hayatı beşer tarafından pek az değiştirilmiş bir arazi parçasıdır. Yani tuzağın, silahın, baltanın veya ehlileştirmenin tehlikelerinden uzak bir alanda doğanın serbestçe gelişmesine imkan verilmek istenmektedir. Buna karşılık milli parkların dinlenme ihtiyacını karşılamak üzere turistik amaçlarla kullanılması doğanın serbestçe gelişmesiyle karşıt bir durum yaratmaktadır. insanın gezdiği, dolaştığı yeri tahrip etmesi, milli park konusunda bağdaştırılması güç bir durum ortaya koymaktadır. Betonun, asfaltın, çeliğin, gürültü ve tozun girdiği bir alanda doğanın bozulması, amacın araç yüzünden kaybedilmesi olmaktadır.

Bu bakımdan milli park politikasında iki alternatif ağır basmaktadır: Birincisi; insanı alandan tamamen uzaklaştırarak alanı doğaya terk etmek. İkincisi ise insanın alana girmesine imkan verip doğayı ekonomik amaçlarla kullanmak.

Her iki alternatifi bağdaştırabilmek için memleketler kendi şartlarına uygun tasnifler geliştirmişlerdir. Uygulanan alternatifler şöyle özetlenebilir:

a. Fauna ve flora ihtiyatlarını dinlenme alanlarından ayırmak:

Bu ihtiyatlarda her türlü ekonomik amaçla yararlanma kaldırılmış, alan ilmi amaçlarla kullanılmak üzere bir deneme ve gözleme alanı mahiyetini almıştır. Faunanın mevsimlik göç yönleri gözetilerek ihtiyatlar kurulmuş, flora özelliklerine göre alanlar tespit edilmiştir. Böylece tükenmeye yüz tutmuş vahşi yaratıkların ve bitkilerin korunması, ilkel şartlarda doğa gelişmesinin gözlenmesine imkan sağlamıştır. Sovyet Rusya'da, İsviçre'de, Fransa'da ve Kongo'da bu anlamda bir milli park anlayışı görülmektedir.

b. Flora ve fauna varlığını korumak ve dinlenme alanı ihtiyacını karşılamak:

Bu tarzda bir milli park anlayışını nüfusun arazi üzerindeki baskısının sanayileşme sonucu azalmış olduğu, bu bakımdan geniş alanların milli park olarak ayrılabilirdiği memleketlerde uygulamak mümkündür. Bu alanların genişlikleri ancak kenarlarında dolaşmaya veya pek az içerilere girmeye imkan vermekte, bu bakımdan flora ve fauna ihtiyatları bozulmadan merkezde kalmaktadır. Amerika, Kanada gibi. Bu örneğin benzer bir şekli, dış çemberi turistik amaçlarla kullanmak, iç çemberi ve merkezi turistik amaçla kullanılışa kapamak tarzında görülmektedir. Alan, Kuzey Amerika'daki alanlarla karşılaştırıldığında pek küçüktür ve ancak yasaklama ile fauna ve floranın korunabilmesi mümkündür.

c. Doğadan ekonomik amaçlarla yararlanmak:

Tarım, kesim, ağaçlandırma, otlatma milli parklarda durdurulmuş değildir. Fauna ve florayı korumak, turistik ve diğer amaçlarla kullanmanın yanında hafif kalmaktadır. Bu örnekte milli park bir mesire yeri anlamını almakta ve amacından uzaklaşmış gözükmektedir. Hindistan, Japonya, Avusturalya, İngiltere, Çekoslovakya bu alanda örnek gösterilebilir.

Milli park politikasının uygulanmasında iki önemli sorun ortaya çıkmaktadır. Sanayinin gelişmemiş olmasından nüfusun arazi üzerindeki baskısı devam etmekte tarım ve mera alanları ormanlar aleyhine gelişmelerinde bir duraklama göstermemektedirler. Bu ekonomik baskı kaldırılmadıkça doğanın korunması ile ilgili hukuki tedbirlerin bir anlam taşımayacakları tabiidir. Nitekim 3116 sayılı Orman Kanunu'nun ormandan geçmeyi dahi yasaklayan katı hükümlerine rağmen tabii kaynakların korunması ekonomik ihtiyacın ağır basmasından mümkün olamamıştır. Ekonomik baskının kaldırılması korunacak alanların içinde çevresinde yaşayan nüfusu başka ekonomik imkanlar sağlayarak buralardan uzaklaştırmak veya bulundukları mahallerde bırakılarak yeni ekonomik ihtiyaçlara yöneltmek suretiyle olabilir. Birinci alternatifte en ideal şekildir ve doğa ihtiyatları için kesinlikle gereklidir. İkinci alternatif ise karma amaçlı milli parklarda bazı ilkelere riayetle uygulanabilir.⁶⁸

Milli parklar için "bu parkların çoğunlukla az yoğun yerleşilmiş bölgelerde bulunmalarından, otel, kamp teçhizatı, yiyecek için yapılan giderler geri kalmış bölgelerin kalkınmasında yararlı olmaktadır. Böylece daha varlıklı şehir merkezlerinden az gelişmiş bölgelere para akmasını sağlamakta parklar, bir memleket ekonomisinde denge kurulmasına araç olmaktadır" denilmektedir. Belki gelişmiş memleketler için doğru olacak bu görüşlere, gelişmemiş memleketler için de katılmak mümkün görülememektedir. Bir kere yaşayış standartları arasında benzerlik bulunmayan gelişmiş ve gelişmemiş topluluğun ekonomik mübadele imkanları zayıftır.

Mahalli toplulukların refahını, milli parklara gelenlerin süt, yoğurt, çorap alma ile sağlayabileceklerini ileri sürmek gerçekçi olmaz. Memleketimizde bugüne kadar görülen turizm faaliyetinde gözleendiği gibi, ekonomik mübadele, daha çok, yaşama standartları yaklaşık sınıflar arasında olmakta, böylece gezici varlığının parası mahalli varlıklarıya gitmektedir. Buna bir çözüm yolu bulunmadıkça, arazi üzerinde ekonomik baskının kaldırılması mümkün olmayacağından doğanın korunması ile ilgili söylenenler sözde kalacaktır. En otoriter,

⁶⁸ Milli Parklar Kanunu, Orman Bakanlığı Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1989.

en baskı ile çalışan toplumlarda bile doğanın korunması için mahalli topluluklar ile birlikte çalışmak gerekliliği acı denemelerden sonra anlaşılmıştır. Bu birlikte çalışmanın sağlanması ise, mahalli toplulukların geleneksel ekonomik faaliyetleri yerine yeni ekonomik faaliyetlere girişebilmelerini mümkün kılacak imkanların verilmesiyle olabilir. Otlatma ve ormancılık faaliyetleri durdurulacak bu topluluklara geçimlerini sağlamak için tarım metotlarını modernleştirilmesi, ağıl hayvancılığını geliştirmek için imkanlar sağlanması, topluma gelirin intikali için varlıklı ile mübadelede bulunabilmesi için sosyal ve kültürel bilgilerle kendisini teçhiz etmek gerekli bulunmaktadır.

2. Milli Park Politikasına Esas Teşkil Edecek Prensiplerin Uygulanması

a. Milli park ve abideler milli ehemmiyeti haizdir:

Üstün değeri ve bir milletin bütününe alakadar etmesinden dolayı devlet kontrolünün taahhüt edildiği sahalarda milli park ve milli abide olarak tefrik edilirler. Bir milli park ve milli abide tesisi için teklifte bulunurken, zamanla değerini kaybetmeyecek ve daha az ehemmiyet arz edecek yerleri seçmemek lazımdır. Bugün milli park dediğimiz bir yerin, fiziki tesirler sonunda değişerek, milli park etiketi altında kıymetsiz bir saha olarak muhafaza edilmesi bizim takip etmekte olduğumuz sistemi esasından yararlanır. Ayrılacak sahalara vasıflarına uygun olarak, nadir bir çok değişik görünüş ve objelerle sahip olacak şekilde farklı genişlikte olmalıdır.

b. Yeterli derecede araziye ihtiyaç vardır:

Milli parklar ve milli doğa abideleri, eğlenmek, ilmi etütler yapmak, yerli bitki ve hayvan topluluklarını ve tabii güzellikleri bulundukları tabii durumda muhafaza etmek için ihdas edilmişlerdir. Bunların her biri, tesiri bir idareyi sağlayacak, flora ve faunanın büyük mana ve değer ifade ettiği yerleri içine alacak şekilde yeterli bir saha ünitesi olmalıdır. Bu saha miktar olarak kafi bitki ve hayvan topluluğu için bütün bir seneyi işgal eden yetişme muhiti hüviyetinde olmalıdır.

c. Korunma mevzu olan objeler ilmi ve estetik değerinde olmalıdır:

Milli park ve milli doğa abidelerinde, devletin vesayeti altında bakir doğayı, flora ve fauna toplulukları ile tabii güzellikleri korumak maksadı ile ilmi araştırmalar yapılır. Maddi değerden fazla manevi hüviyet taşıyan bu kıymetlerle ilham verici güzelliklerin korunması bugün kaçınılmaz bir zarurettir.

Milli parklarla milli doğa abidelerinin yüksek seviyedeki ilmi ve ilham verici durumları, bu tesislerin özel ve eşsizlik vasıflarını teşkil

eder. Bakir doğa, objelerini ve güzelliklerini, insanlar tarafından yapılan tesislere zarar vermeden ve bunlardan yararlanarak temaşa etmek ve sonunda bu teşkilattan tecrübe sahibi olmaları esasına dayanır.

Gelecek nesillerin de bu güzellikleri, bugünkü durumları ile bozulmadan aynı şekilde etmeleri gayet tabiidir.

d. Milli meclis, doğayı bâkir şekli ile muhafaza eden bir "doğa içinde eğlenme"yi kabul etmelidir:

Milli parklar ve milli doğa abideleri ile alakalı kanunlarla kurulan Milli Parklar İdaresi, hükümetin söz konusu tesislerin idaresiyle ilgili bir kurumdur. Bu mevzuattaki kanunlar teşkilata güzel manzaraların, tabii ve tarihi objelerin muhafazasını, flora ve faunanın korunmasını ve bunların tabii düzenlerini bozmadan bir eğlenme vasıtası olarak tertibini ve aynı şekilde gelecek nesillere intikali vazife ve mesuliyetini yüklenmektedir. Herkesin eğlenmesi bakımından, milli parklar, tabii güzellikler ve milli doğa abidelerinin değerinin esası, bunların hakikatle iç içe yaşayan bir müze olmalıdır. Bu sebeple ziyaretçiler için yapılacak kolaylık ve tesisler tabii durumu ve görünüşünü en az bozacak şekilde tertip edilmelidir.

e. Özel Mülkiyet saha dahilinden kaldırılmalıdır:

Milli park ve milli doğa kaidelerindeki özel mülkiyete ait sahalara, tesisin idare ve muhafazasının kolayca sağlanması, arzu edilmeyen tesis hareketlerinin zuhurunda meydan vermemek gayesiyle tesahup edilmesi ve bunun mümkün olduğu kadar acele yapılması zaruridir.

f. Doğa bâkir olarak muhafaza edilmelidir:

Bakirlik, milli park ve milli doğa abidelerinin kolayca tahrip edilebilmesi ve tamirinin gayet güç olması bakımından, en önemli vasıflarından biridir. Bakir zona hiç bir şekilde müdahale etmemelidir. Ancak, patika sistemi sayesinde doğanın tetkikine imkan hazırlanır.

g. Ticari Maksatlar daima Milli Parklar için tahrip edicidir:

Milli politika, milli park ve milli doğa abideleri sahasında, ticari maksatlarla herhangi bir işletmeciliğe cevaz verilmemektedir. Bu şekildeki müdahalelerin esastan muhafaza için ayrılmış sahanın durum ve manzarasını bozacağı aşîkardır. Az da olsa doğanın ormancılık, madencilik, otlatma, hava meydanı ve tren yolu inşaatı, su mercanlarının barajlarla tıkanması suretiyle değiştirilmesi, milli park işletmeciliğinin ana prensibini doğrudan doğruya ihlal eder.

3. Doğayı Korumada Gençliğin Eğitimi ve Vasıtaları

a. Eğitimi:

Nüfusumuzun yarısından fazlasını 0-25 yaş arasındaki çocuklar ve gençler teşkil ediyor. Bu nüfusun tamamı, kısa zamanda çeşitli işlerde vazife alarak yurdumuzun geleceğine bir yön vereceklerdir.

Memleketimizin her alanda hamleler yaparak başarıya ulaşması, geleceğimizin mutluluğu veya çöküntüye uğraması, ümit beslediğimiz genç kuşakların eğitime bağlıdır. Bu sorumluluğun ağırlığı aile, çevre ve devletin omuzlarına yüklenmiş olduğundan, gençliğin yetiştirilmesine verilecek önem ve bu alanda sarf edilecek para ve gayretler ölçüsünde bir seviye tutturmamız olabilecektir.

Türkiye tabii varlıkları bakımından tehlikede görülen memleketler arasında ön planda gösterilmektedir. Doğayı korumayı bir güzelliği muhafaza konusu, turizm hareketinin değeri olarak dar açıdan istemiyoruz. Üzerinde yaşadığımız toprakların korunması, bitkilerin hayvanların, türlü kültür kalıntılarının muhafazası gelişmekte olan nüfusumuzun sağlığının, ekonomik bağımsızlığını ve bekasının teminatıdır.

Meselenin memleketimizde de fantezi bir konu telakki edilmediği, aksine hayati bir önem taşıdığı kabul edilmeğe başlanmıştır. Bu inancın genç kuşaklarda sağlam bir arzu olarak yerleşerek iyi alışkanlıklar halinde gerçekleşmesi gençlik eğitiminin başlıca amaçlarından sayılır.

Memleketimizde çocukların ve gençlerin korunması, yardım görmeleri türlü kanunlar ve çeşitli Bakanlıkların mesuliyetleri arasında dağılmış ve en çok güvendiğimiz bu geleceğin cevheri, tesadüflere veya yönü kestirilemeyen akıntılara terk edilmiş gibidir.

Oysaki memleketlerde, örneğin Batı Almanya ve Avustralya'da gençlerin korunması ve organize edilmesi meselesi (Aile ve Gençlik Bakanlığı veya Sosyal Yardım Bakanlığı) gibi bir Bakanlığın mesuliyetinde idare edilmektedir. Çocuklar ve gençlerle ve bunların aileleri ile ilgili, resmi ve özel bütün kurumlar bu bakanlıklara bağlıdır veya denetimi altındadır.

İki dünya harbinden müşkül durumda çıkan memleketlerin çoğu, gençliğe yardımın ve dayanmanın hızı ile gelişerek eski seviyelerinin üstüne çıkabilmişlerdir. Bunlar içinde iyi birer örnek olarak Batı Almanya, Avustralya ve son yıllarda İtalya gösterilebilir.

Batı Almanya, 1950 – 1965 yılları arasında (Gençliğin korunması ve organize edilmesi hareketlerini) Devlet Gençlik Planları ile tanzim ederek bu çalışmalara 371,5 milyon D.M. yatırmıştır.

b. Vasıtaları:

Eğitim denince hemen okul aklımıza gelir. Değişen hayat şartları içinde (bilhassa büyük şehirlerde) ailenin çözülerek eski kuvvetini kaybetmesi, onun bıraktığı boşlukları doldurmak için, okula yeni yeni vazifeler yüklemiştir.

Doğayı koruma konusunda okul programlarımızda (İlkokul Hayat Bilgisi dersi üniteleri içinde ve Orta Okullarda ilgili derslerin müfredatı) doğayı koruma konularına temas edilir. Öğretmenlerimiz arasında bu konunun hareketli savaşçıları vardır. Fakat, konunun uygulanması ve hele bir yaşantı haline gelmesi, günlük hayat içinde imkanı savaşçıların çoğalması, ağırdır.

Burada okula düşen vazifenin en emin kaynağı şüphesiz ki (öğretmen yetiştiren okullarımız) dır. Bu okulların yalnız programlarda değil, çalışma hayatında da ve tutumunda, doğala teması sağlanacak ve onun içinde yaşamayı zevk haline getirecek bir geleneğin kurulması lazımdır.

J.J. Rousseau 1762'de doğa içinde tabii metotlarla çocuk yetiştirmenin meselelerini dile getirmiş, 1774'de Basedew ve arkadaşları bu fikirlere daha realist bir şekilde, doğayı koruma eğitimi de içine alarak, yön vermişlerdir. Doğayı koruma ve açık hava eğitimi bugün ileri memleketlerde her seviyede insanın bir alışkanlığı, bir hayat görüşü ve alışkanlığı haline gelmiştir. Bu ilerlemede okulların olduğu kadar, halk eğitim müesseselerinin ve cemiyetlerinde büyük hisseleri vardır.

4. Milli Parkların Faydaları ve Ruh Sağlığına Etkileri

Zamanımızın tipik özelliklerinden biri, köylerden küçük kasabalardan büyük şehirlere olan akındır. "Şehirleşme" diye adlandırdığımız bu hareketin çeşitli sebepleri arasında, toprakların verimini kaybederek, tarım alanındaki nüfusu geçindirememesi zikredilebilir. Fakat bu hareketi meydana getiren diğer sebeplerin etkileri de aynı derecede kuvvetlidir.

Şehirleşme yolu ile her sene yüz binlerce insanın tabii çevresinden uzaklaştığı bir hakikattir. Şehir hayatının tabii olmayan temposu, sık ve şiddetli uyarımların etkileri, gürültü, şehrin kirlenmiş havası ve suyu, barınma darlıkları ve diğer çeşitli sebepler şehirli insanın ruh sağlığına son derece ağır etkiler yapıyor. Bu etkenlere karşı koyabilmenin çaresi kişinin doğa ile münasebetini türlü şekillerde devam ettirebilmesidir.

İnsanın doğaya çıkmaya vakti yoksa, doğanın bir parçasını eve getirebilir: "Pencere kenarlarında, balkonlarda, odalarımızda çiçek yetiştirmek, akvaryum sevgisi, küçük hayvanların korunması" gibi

hareketler insanı kendiliğinden doğa sevgisine ve korumasına götürecektir. Başka memleketlerde bu gibi hareketleri Belediyeler ve bazı cemiyetler, müsabaka ve mükafatlarla teşvik ediyorlar.

Şehirler içinde kurulan büyük parklar, yeşil sahalar, botanik bahçeleri, hayvanat bahçeleri, doğa müzeleri de doğaya saygı ve sevginin gelişmesine hizmet etmektedirler. Okulların doğa içine tertipledikleri geziler, seyahatler doğayı korumanın bir ülkü olarak yerleşmesine yardımcı olur.

Büyük şehirlerin yakın çevreleri orman kuşakları ile sarılıdır. Buralar her mevsimde, tatil günlerinin ziyaret yerleridir. Halkın temiz hava içinde yürüyüşler yaparak dinlenmesi ve okuldan gelen ve cemiyet içinde beslenen bir iyi gelenek oluşturur. Doğa içinde gezenler onun çevresini değiştirecek en küçük bir harekete karşıdırlar: "artıklarını yere atmazlar, kırların çiçeklerini yolmazlar, ağaçların dallarını kırmazlar, gövdelerine adlarını kazımazlar". Böyle bir hareket başkalarının şiddetli tepkisi ile karşılaşır.

Burada Schreber bahçeleri ve hafta sonu evleri hareketini de zikretmek icap eder. Birinci Dünya Savaşı sırasında büyük şehirlerde gıda maddesi sıkıntısı çeken bazı aileler Dr. Schreber'in de teşviki ile şehir kıyılarında küçük bahçeler kurarak sebze yetiştirmeye başlamışlardı. Bu hareket sonraları gelişerek binlerce sevimli kulübe ve bahçelerden meydana gelen koloniler kurulmağa başladı. Şehirliilerin mühim bir kısmı, burada küçük bahçelerinde doğa içinde tatillerini geçirmeyi bir alışkanlık haline getirdiler ve aralarında cemiyetler kurarak bu hareketi yaydılar.

Schreber Bahçeleri yanında hafta sonlarında veya tatil günlerinde ve fırsat düştükçe kalınan "hafta sonu evleri" de insanların sükunete ve doğa içinde yaşamaya olan ihtiyacına cevap vermektedir. Bu evler daha teşkilatlı olduğundan uzun müddet doğa içinde yaşamaya imkan vermektedir. Küçük kasabalar, köyler tatil aylarında şehirliilerin dinlenme yerleri olarak büyük bir hizmet ifa etmektedir. Bu hareket bir iç turizm yarattığı gibi şehirlinin sağlığına ve doğayı tanıtarak onu koruma yolunda gayret harcamasına yardımcı olmaktadır.

Aile ve gençlik kamplarının, genel olarak kampçılık hareketinin memleketimize de girmiş bulunması sevinilecek bir gelişme olarak ifade etmeliyiz. Gençleri bu kamplara teşvik edecek imkanları hazırlamak ailenin, okulun, kültür cemiyetlerinin, kulüplerin vazifeleri olmalıdır. Bazı teşekküllerimizin bu alandaki hizmetleri bir gelenek halinde gelişmekte daimi tesisler ve hizmetler olarak yerleşmektedir.

İnsanı, böylece doğa içinde duygulandırarak doğa sevgi ve terbiyesinin verilmesi şüphesiz en tabii yoldur.

5. Doğayı Koruma Eğitiminde Gençlik Konaklarının Önemi

Almanya'da Rhur bölgesinde bir ilkokul öğretmeni olan (Richart Schirman) tarafından kurulan ilk gençlik konağı memlekette kısa zamanda gelişerek bütün dünyaya yayılmış ve uluslararası bir organizasyon haline gelmiştir. Halen 40 kadar ülkede 3000'in üzerinde gençlik konağı vardır. Buralardaki yatak sayısı 180.000'den fazladır.

Bu teşkilatın amacını dört madde içinde özetleyebiliriz:

1-Gençleri yaya, bisikletle veya basit vasıtalarla memleketi gezmelerini teşvik etmek, onları bu seyahatlerinde ucuz, emniyetli yerler temin etmek;

2-Gençlere doğaya çıkma yolu ile yurt ve doğa sevgisi, her insana saygı ve barışseverlik ülküsünü aşlamak, turizm alışkanlığı ve terbiyesini vermek.

3-Milli şarkılar öğretmek, adetleri ve oyunları gezip görerek her tarafa yaymağa teşvik etmek;

4-Gençlerin alkol, sigara ve bunlar gibi kötü alışkanlıklarını önlemek ve açık havaya çıkarak sağlıklarını korumalarına yardımcı olmak.

Bu organizasyonun memleketimizde de kurulması için 1938 yılından beri emek harcanmış, böylece (gençlik konaklarının) gençlik kızılây teşkilatının vazifeleri içine alınmış ise de çabuk unutulmuştur.

1961 yılında Türkiye Doğasını Koruma Cemiyeti doğayı koruma meselesinin gençler içerisinde tabii şekilde eğitimini sağlayacak olan (gençlik konakları teşkilatının) memleketimizde de kurulması için harekete geçilerek ilgililer arasında toplantılar tertiplenmiş, esaslarını ve dokümanlarını bir araya getirerek vazifenin Milli Eğitim Bakanlığı (Beden Terbiyesi ve İzcilik Müdürlüğüne) tevdiini sağlamıştır.

Tatil aylarında boş kalan okullarımızda bazı kalelerimizde ve boş duran bir çok tesislerimizde (Erciyes gibi bir kısım dağ evlerimizde) ek tesisler ve pratik organizasyonlar ile kurulması mümkün olan gençlik konaklarının gençleri doğaya çıkartmak ve doğa sevgisini yaşayarak beğenmelerini sağlamak hususunda büyük faydaları olacaktır. Bu işlerin nasıl görüleceğine ait teferruat yukarıda bahsi geçen Türkiye Doğasını Koruma Cemiyeti'nin çalışmaları ile tespit edilmiş ve yayınlanmıştır.

Burada şunu önemle ifade etmek istiyoruz ki: "Doğayı koruma eğitimi ve sevgisi doğa içinde yaşayarak mümkün olabilir." gençleri doğa içine götürecek teşkilat arasında (gençlik konaklarının) büyük yeri vardır.

6. Milli Parklar ve Dağcılık Tesisleri

Memleketimizde ihmale uğramış bir konu da şüphesiz dağcılık faaliyetidir. Doğaya sevgili, yurtsever, iradeli ve karakterli insanların yetişmesinde büyük hizmetleri dokunacak olan dağcılık faaliyetlerinin memleketimizdeki gidişini düzeltmek ve az da olsa ayakta kalabilmiş dağcılık kulüplerinin çalışmalarına yardımcı olarak, en emin bir yoldan doğayı koruma eğitimine hizmet etmek mümkündür.

Kulüplerimizin öncülüğü ve devletin yardımları ile dağlarımız kurulacak büyüklü küçüklü tesisler sığınaklar dağ kulübeleri ve evleri, kış ve yaz aylarında gençlerin doğayla temasını sağlayarak onları en tabii şekilde doğa ülküsüne götürür.

Bu tesislerin uygun yerlerde doğanın karakterini bozmayacak şekilde milli parklar içinde yapılması da gençlerin bu doğa abidelerine ulaşarak yaşantılarını temin eder.

Milli parklar ve koruma sahalarının hizmetinde organize edilecek bir genç hareketinin ve bunların yollarının işaretlenmesi, bazı patikaların açılması, basit köprülerin kurulması gibi gönüllü çalışmalarını sağlar.

Türk milletinin doğa sevgisi, açık havaya çıkma geleneği köklü ve yaygındır. Karakterini muhafaza edebilmiş bölgelerimizde yaylalara, bağlara, kaplıcalara, göl ve deniz kıyılarına göç etmek, bırakılmaz bir gelenek olarak hala yaşamaktadır. Bu göçlerin bir kısmı hayvancılık sebebiyle yapılmakta ise de, bir kısmı da tamamen doğa içinde yaşama arzusundan, geleneksel sağlık inancından kuvvet almıştır.

Her çevrede belli bir günde kutlanan bahar bayramları, eski okulun, Ahi teşkilatının ve loncaların doğa içinde tertipledikleri merasimler doğaya ve onun kuvvetlerine tapan eski Türklerin inancından gelmektedir.

Gençlere doğa sevgisi, doğayı koruma eğitimi verilirken geleneklerimizin bu hazır kuvvetinden faydalanmalıyız.

Doğa sevgisi ile yetişen gençlerin, yurdun çeşitli bölgelerindeki yaşantıları ve hakiki yurtseverliğin mutluluğuna kavuşacakları, bu hislerin ahlak ve fazilet duygularının da gelişmesine hizmet edeceğini ve dünya gençliğinin bu yoldan barışseverliğe götüreceğini umuyoruz.

Doğa severlik esas olan: "Doğayı taşı, toprağı, suları, bitki, hayvan ve insanları ile birlikte bir bütün olarak sevmek ve korumak"tır.

Bu ülkenin gelişmesinde eğitimin payı büyüktür.

V. BÖLÜM

SONUÇ, SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

1. Sonuç:

Çok yönlü kullanım çerçevesinde ortaya çıkan yeni gelişmeler ve kitlelerin giderek yoğunlaşan ilgisi günümüzde korunan alanların kullanımını hızla yaygınlaştırmaktadır.⁶⁹

Milli park statüsü ile ülkemizin sahip olduğu tabii, kültürel, dinlenme ve eğlenme kaynakları, “koruma-kullanma” dengesi içerisinde hizmete sunularak bugünün ve gelecek kuşakların bu kaynaklardan yararlanmasının sağlanmasına çalışılmaktadır.

Tesis edilen milli parklar, ülkemiz insanlarına eğlenme, dinlenme ve eğitim imkanları sağlıyor ve gereği ölçüsünde korunuyorsa, gelecek kuşakların çıkarı bugünden garanti altına alınmış demektir. Milli parkların sahip olduğu kaynakların tüketici ve istismar edici bir kullanıma tahsisi söz konusu olamayacağına göre, milli parklar sahip olduğu kaynakları ile ciddi, bilimsel temel araştırmaların yapılabileceği birer açık hava laboratuvarı değerindedir. Kısaca özetlenmeye çalışılan bu hususlar milli parklarımızın kaynak kullanma politikalarının temel esaslarını, özünü teşkil etmektedir.

Milli parklar duvarda asılı güzel bir fotoğraf değildir. Parklarımızda insanlar geziyor, dolaşıyor, yaşıyor, milli park faaliyetlerine katılıyor ve bulunduğumuz çevreden zevk alıyorsa bir anlam kazanırlar. Bu nedenle insan park kullanım ilişkilerinin esasları tespit edilmeli parkın korunarak ve kullanılarak kesimlerinin kesinlikle belirlenmesi gerekmektedir. Milli parka gelen insanlara park ziyaretçileri diyoruz. Milli park kullanım kalitesi gelen ziyaretçilerin milli park kaynaklarını yaratıcı bir şekilde anlamasına bağlıdır. Bu amacın gerçekleşmesi için milli parklarımızın sahip olduğu kaynaklarına sağlıklı bir şekilde devamlılığının sürdürülebilmesi için yönetimden alt yapı hizmetlerine, korumadan peyzaj ıslahı çalışmalarına kadar milli parkların içerisinde uygulanacak tüm faaliyetlerin organizasyonuna kaynak amenajmanı denir. Kaynak amenajmanının çalışmalarının özü, milli parkların çevreden gelen tüm olumsuz etkilerin ve kaynaklarının minimize edildiği alanlar haline getirilmesidir.

Bu konuda yapılacak çalışmalar biraz daha detaylandırılacak olursa şu başlıklardan söz etmek mümkündür. Yangın kontrolü, yakın

⁶⁹ Batur, Turgut, “Dünya Kültür Mirası”, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, konferans notları, Ankara 1999.

çevreden gelen böcek ve haşerelerle mücadele, yaban hayvanlarının sayısının düzenlenmesi, milli parklarda av yasağı nedeniyle ortam yaban hayatındaki düzensizliklerin giderilmesi bazen doğal ayarlamaların dışında müdahaleleri de gerektirebilmektedir. Yerli olmayan bitki ve hayvan türlerinin ayıklanması sonradan yapılan mücadelelerle meydana gelmiş tersliklerin eski hale döndürülmesi için yapılan peyzaj ıslah çalışmaları, bilimsel araştırmalarının yönlendirilmesi, milli parkların idari bütünlüğünün sağlanması için gerekli hallerde özel kamulaştırılması, kamu ve özel girişimciler eli ile yapılmış tesislerin yakın çevresinin restorasyonunu, korumanın maksimize edilmesi için alınması gereken tedbirler, parka gelen ziyaretçilerin can güvenliğinin sağlanması ile yönetimin etkili faydalı ve sevimli hale gelmesi için alınacak tedbirlerin toplamı kaynak amenajmanı kapsamına girmektedir.

Milli parklarımızın devamlılığı konusunda en önemli unsurların başında gelen şüphesiz ki alınacak koruma tedbirleridir. Koruma tedbirlerini iki alanda gerçekleştirmek mümkündür. Birincisi, planlama ile ana kaynaklar ve onları çevreleyen tampon alanların yaratılması. Bu sayede kaynaklara kullanım fonksiyonları arasında belirli bir uzaklık sağlamaktadır. Bunların takip edilmesi sayesinde gerçekleşecektir. Koruma hizmetlerinin geliştirilmesi için günümüz teknolojik imkanları ile kurulacak ekiplerin gerekli teçhizatla donatılmasının büyük önemi bulunmaktadır. Alınacak koruma tedbirlerini de şöylece sıralayabiliriz. Tabii değerlerin (afetler hariç) kendi oluşumuna terk edilmesinin sağlanması, otlatma, avlanma, mesken arama (stratejik okullar hariç) manzara güzelliklerin bozan havai hatlar, yollar, ticari reklamcılıkla doğal çevrenin kirlenmesinin önlenmesi, taş ocağı, kum ocağı açılmasına (özellikle plajlarda) ve orman üretimi gibi faaliyetlerin durdurulması ile kültürel kaynakların onarımı ve eski haline getirilmesi gibi çalışmaların bir programa bağlanmasının sağlanması ve rekreasyonel kullanımlarda kaynak kapasitesinin üstünde yüklenmelerin önlenmesi için tedbirlerin alınması. Kaynaklarımızın dolayısıyla milli parklarımızın devamlılığı açısından büyük önem taşır.

Milli parklarımızın sahip olduğu üstün kaynak potansiyeli ve uygulanacak etkili amenajman programları ile kaynakların ıslahı, milli parkların zaten mevcut olan çekiciliğinin daha da artmasında önemli bir etken olacaktır.

Bu nedenle turizm ve turist sektöründe ülkemiz için önemi büyük olan doğal kaynaklarımızın korunarak bu doğrultuda gerekli yatırımların gecikmeden yapılması büyük bir önem taşımaktadır.⁷⁰

Milli parkların kaynakları dolayısıyla ortaya koyduğu turizm arzı

⁷⁰ Olalı, Hasan, Turizm Dersleri, s. 87, İstiklal Matbaası, İzmir 1978.

ile ziyaretçilerin bu yörelere gitme talebi milli parkların içerisinde konaklama, eğlenme, dinlenme, yiyecek ve hatıra eşya pazarlaması ortaya çıkmaktadır. Bu hizmetlerin karşılanmasında iki kademe düzenleme söz konusudur. Birincisi, ziyaretçilerin milli parklara günübirlik kullanma, kamp kurma, organize kamp alanlarından yararlanma talepleri ile konaklama ihtiyaçlarının ortaya çıkardığı düzenlemeler. İkincisi de, milli parka gelen ziyaretçilerin park kaynakları hakkında bilgi almasının sağlanmasıdır. Ziyaretçilerin konaklama ve günübirlik ihtiyaçlarının karşılandığı tesisler milli parklar içerisinde uzun devreli planlar ve yerel gelişme planlarının tespit ettiği esaslar içerisinde düzenlenecek mimari faaliyetlerle çözümlenecektir.

Halen ülkemizde yürütülen alt yapı tesislerinin kamu eliyle sabit üst yan tesislerinin de özel sektör eliyle gerçekleştirilmesi tüm turizm sektöründe olduğu gibi esas amacı direkt turizm olmayan fakat turizm ile yakın ilişkisi bulunan milli park faaliyetlerinde de bu uygulama geçerliliğini korumaktadır. Konaklama ihtiyaçlarının karşılanmasında esas amaç ise lüks tesisler yerine her kesimden geniş vatandaş kitlelerinin yararlanacağı yeterli standartla fakat kaliteli hizmet gören tesislerin yapılması ve yaygınlaştırılmasıdır. Bu amacın gerçekleşmesi ile hızla şehirleşen ve endüstri toplumu olma yolundaki ülkemiz insanların boş zamanlarının değerlendirilmesinde milli parklarımız giderek artan bir önem kazanmaktadır. Bununla beraber göz önünde tutulacak diğer bir önemli husus ta ziyaretçi hizmetleri tesislerinin parklarda geniş alanlara yaymamak, mümkün olduğu nispette minimum ölçülerde konsantre yerleşmelerle bu ihtiyaçların karşılanmasıdır. Milli parklar içerisinde geniş bakir alanların ve el değmemiş güzel manzaraların saklanması için konaklama tesisleri içerisinde yiyecek, eğlence ve diğer ikinci harcama hizmetlerinin sağlanması ile fiziki yapıların sayılarının azaltılması tesislerin tamamlayıcılık niteliklerini ve fonksiyonlarının ekonomik bütünlüklerin sağlanması hem tesis faaliyetlerinin hem de tesislerden yararlanan ziyaretçilerin menfaatlerinin maksimize edilmesi milli parklarda geliştirilerek tesisi için önemli bir krater olmaktadır. Konaklama hizmetlerinin diğer bir şekilde organize kamp düzenlemeleridir. Kamp alanlarının düzenlenmesi genel müdürlük eliyle yapılmaktadır. Bu uygulama milli parkların günübirlik, hafta sonu, mevsimlik ve yıllık kullanma talebi sıklığının artmasında şüphesiz etkili olacaktır. Parkta sağlanan tüm hizmetlerin fiyat ve standart kontrolü park yönetiminin en önemli kesimlerinden birini teşkil etmektedir.

Milli park çalışmalarının yaygınlaştırılarak gerçek boyutlarına ulaştırılması ile bu gün için negatif bir sosyal paha olarak görülen milli park faaliyetlerinin gelecekte milli eğitim gibi milli savunma gibi önemli olduğu tartışılmaz kabul edilecektir.

Milli park ziyaretçiye park kaynakları arasında bilgi vererek tesislere gelince bu hizmetleri karşılayacak tesislerin başında ziyaretçi merkezi gelmektedir. Merkezin yerinin seçimi ve düzenlenmesi oldukça önemlidir. Merkezin ana kaynaktan uzakta ve ziyaretçilerin parka ulaştığı park içerisinde an yollardan belirli bir uzaklık noktasında olması ve çevresinde ziyaretçilerin otopark ve ihtiyaçlarına yetecek düz alanlar ihtiva etmesi bazı unsurlardandır. Bu milli parka ulaşan ziyaretçilerin ilk uğrak noktası, ilk bilgi alma noktası, ilk yönlendirme noktası olması nedeniyle de ayrıca önemlidir. Gelen ziyaretçilerin eğitim düzeyi ne olursa olsun ortalama bir anlatım, her ziyaretçinin bir merkezden yararlanmasi, yapılacak tanıtım düzenlemelerinin çıkış noktasını teşkil edecektir. Kısaca rekreasyon diye adlandırdığımız bu olay günlük yaşantının gerginliğini gidererek insanın çalışma hayatında daha verimli, daha üretken ve daha sağlıklı olmasını sağlamaktır.

Milli park ve benzeri sahalarımızda insan oğlunun istifadesine sunulan bu hizmetlerin meydana getirdiği faydalar inkar edilemez. Günümüz insanları boş zamanlarında ve tatillerinde dinlenmek ve eğlenmek amacıyla içinde bulunduğu çevrenin dışına çıkmak ve tabiatla baş başa olmak eğilimindedir. Bu konuda da genellikle milli park vb. statüler altında ayrılmış ve düzenlenmiş ormanlık alanların tercih edildiği bilinmektedir.

Tüm bilim ve eğitim kurumlarına kapıları açık olan bu sahalarımız, insanların geleceği ve onun yararına ilmi araştırmalar yapılmasına imkan sağlamaktadır.

Milli park, içinde ve çevresinde yaşayan insanlara, mahalli ürünlerini pazarlama, pansiyonculuk, park hizmetlerinde çalışma ve bu sahalarla getirilen altyapı hizmetlerinden yararlanma imkanı vermektedir.

Milli park ve benzeri yerlerin, kâr amacı gütmemesine rağmen, bakım ve temizlik işleri karşılığı olarak alınan çok cüzi ücretlerden ve başka şekilde elde edilen nakit gelirleri bulunmaktadır. Bunlar, giriş ücretleri, otopark ücretleri, kamp ücreti, fotoğraf ve film çekme ücretler, turistik tesislerden elde edilen yıllık kullanma bedelleri ile büfe ve kır gazinolarının kira bedelleri gibi gelirlerdir.

Sonradan yürürlüğe giren 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu⁷¹ gereğince bu gelirler yasal dayanağa oturtulmuş ve kapsam itibariyle daha çok genişletilerek elde edilen gelirlerin yatırıma dönüştürülmesi suretiyle mevcut sahaların ıslahı ve yeni sahaların tesisine imkan hazırlanmıştır.

Milli parkların topluma hizmet götürecekt şekilde düzenlenmesi ve

⁷¹ Milli Parklar Kanunu, Orman Bakanlığı Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ankara 1989.

bu düzenlemede turizm gelişme alanlarına da yer verildiği, 6831 sayılı kanunun ilgili maddeleri uyarınca buralarda yapılacak turistik yapı ve tesisler için izin verildiği, kamu yararına yapılacak her türlü yapı ve tesisler için de irtifak hakkı verildiği malumdur.

6831 sayılı kanunun 2896 sayılı kanunla değiştirilen 17/3 maddesine göre turizm bölge, alan ve merkezleri dışında kalan devlet ormanlarında; kamu yararına olan her türlü bina ve tesisler ile orman ürünlerini işleyeceklerin yapacakları bina ve tesisler için gerçek ve tüzel kişilere Maliye Bakanlığı'nın görüşü alınarak Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı'nca intifa için bedeli karşılığında izin verilebilmektedir. Ancak bundan böyle 2634 sayılı "Turizmi Teşvik Kanunu" kapsamına alınan turizm alan ve merkezleri dışında kalan orman arazilerinin turizm amaçlı tesislere tahsisi 6831 sayılı kanuna göre, milli park ve tabiat parklarında ise 2873 sayılı kanuna göre yapılacaktır.

2. Sorunlar:

Milli Park Müdürlüklerinde yeterli düzeyde kadro temin edilememiştir. Kamu kuruluşlarının teknik personel istihdamı konusunda maddi ve sosyal imkanlar açısından farklı uygulamalara sahip olmaları yüzünden kalifiye teknik personel devamlı olarak istihdam edilmemektedir.

Milli park ve benzeri sahaların etüt envanter, planlama ve projelendireme hizmetleri yanında uygulamaların devamlı ve etkin denetimini yapacak merkez teşkilat kadrolarının tam olarak teşekkül ettirilemediği gibi eksik kadrolarla çalışan merkez birimlerindeki mevcut teknik personelin de yukarıda açıklanan sebeplerle devamlı azalması ana sorunlardandır.⁷²

Master planları uyarınca hazırlanan gelişme planlarının uygulanabilmesi ve milli park içinde yeni gelişim sahalarının hizmete sokulabilmesi için mevcut ödenekler yetersiz kalmaktadır. Mevcut ödenek imkanları, hizmetin beklediği finansman miktarı genelde yaklaşık onda biri seviyesinde seyretmektedir. Durum böyle iken ödeneklerin yıl içinde gereği gibi kullanılmayarak yanmasına meydan verilmesi, tesislerin zamanında gerçekleşmesini ve bir an evvel hizmete sokulmasını engellemektedir.

Gerçekleşmelerin düşük olmasının en başta gelen sebeplerinden birisi döner gerçekleşme ve yıl sonu gerçekleşme raporlarının yanlış ve eksik doldurulmasıdır.

⁷² Kubaoğlu, Rasih, "Milli Park Uygulamaları ve Sorunları", Milli Parklar ve Yaban Hayatı Semineri, Muğla 1986.

Milli parklarda kaynak ve manzara bütünlüğü ile yönetim bütünlüğü en önemli, politikaları teşkil etmesine rağmen, bu kavramların uygulanmasında ülkemizdeki kadaastro çalışmalarının, arazi kullanma kabiliyet sınıflaması çalışmalarının henüz tamamlanmamış mülkiyet meselelerinin halledilmemiş olması önemli tıkanıklar yaratmaktadır. Diğer taraftan milli parklar kaynak değerlerini taşıyan kırsal alanlara kanuni yetkililerle teçhiz edilmiş olarak hizmet götüren çok sayıdaki kamu kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayabilmesi büyük önem taşımaya rağmen, kanun yetki tedahülü ve kuruluş sayısı çokluğu koordinasyonun sağlanmasını zorlaştırmaktadır.

Korumaya alınan ve avı serbest bırakılan av ve yaban hayvanlarına ait hükümler, günümüz gerçeklerinden uzaktır.⁷³

Ülkemizde milli park kavramı kamu oyununda alması gereken yerini henüz alamamıştır. Kavram karışıklığı, rasyonel milli park hizmetinin tesisinde önemli bir engel teşkil etmektedir. Bu konuda en belirgin örnek, milli park sahalarına açık hava rekreasyon sahası olarak bakılması ve bu yönde faydalanılmasıdır. Her ne kadar milli park felsefesinin çeşitli eğitim düzeylerindeki toplum kesimlerine yeterince anlatılmaması sorunları yaratmaktaysa da, toplumun aydın kesiminde dahi bu konu tam olarak bilinmemekte, çoğu kez orman parkı veya şehir parklarıyla karıştırılmaktadır. Bunun sonucunda milli park sahalarından faydalanmalar açık hava rekreasyon yönünden olmakta, doğal ve kültürel kaynak değerleri göz ardı edilerek aşırı kullanım ve talepler dolayısıyla kaynak değerlerinin bozulması ortaya çıkmaktadır.

Park ve benzeri uygulama alanlarının sahibi oldukları kaynak değerlerinin hem korunması hem de kaynak değerlerini bozmayacak ve gelecek nesillere aynen intikal edecek şekilde kullanılması ilkesinin halka benimsetilmesinin en etkin yolu tanıtmaktır. Bu yörelerimizi her yönüyle tanıtabildiğimiz sürece halkın bu yöreleri ziyaretleri anlam kazanacak ve korumanın gerçek sebeplerini öğrenmiş olacaklardır.

3. Çözüm Önerileri:

Her milli parkta, milli park özelliklerini sergileyen, neden milli park olarak uyarıldığını anlatan ve yöreyi tam anlamıyla tanıttak şekilde düzenlenmiş ziyaretçi ve danışma merkezleri tesis etmek,

- Tanıtım programlarının saha sergileri manzara seyir terasları, doğa politikaları gibi düzenlemelerle desteklemek,
- İyi yetişmiş tanıtım elemanları ve rehberleri istihdam etmek,

⁷³ Milli Parklar Konferans Notları, Ankara 1976.

- Kapsamlı bilgi ve fotoğraflarla havi tanıtım broşürleri ile göze ve kulağa hitaben programlar hazırlamak,

- Konunun etkin basım ve yayın organlarında herkesin anlayabileceği bir anlatımla yer almasını sağlamak,

- Ziyaretçilerin kullandıkları sahanın uygun yerlerine konacak etkin sloganları içeren tanıtım ve ikaz levhaları ile çevre bozulmasını ve doğanın tahribatını önlemek gerekmektedir.

- Bu yerlerde tanıtım hizmetlerinin temelini rehberlik görevlileri ile park ziyaretçilerini en yakın ve yoğun alaka içerisinde oturtmak olmalıdır.

- Doğayı koruma ve milli park konusunun geniş halk kitlelerine tanıtılmasını ve kamuoyunun eğitim programlarıyla aydınlatılması gerekmektedir. Özellikle okullar ve askerlik görevi sırasında bu konuda bir eğitime yer verilmelidir.

- Günümüzde çok yönlü fonksiyonları ile çağdaş toplum yaşantısında önemi gittikçe artan milli park ve benzeri alanlarımız, özel bir kanuna sahiptir. Bu kanunu süratle işler duruma getirerek ülke çapında yapılacak bir taramayla, kanun kapsamına giren alanların gerekli statülerine kavuşturulması gerekmektedir.

- Sektörün faaliyetlerini yönetecek teknik ve yardımcı personel kadrolarının merkez ve taşra teşkilatlanması yönünden kısa zamanda temin edilmesi gerekir.

Özellikle merkez teşkilatında milli park konusuna yatkın orman yüksek mühendislerinin üniversite mezuniyetini takiben temelden hizmet elemanı yetiştirilmek üzere bu hizmetlerde çalıştırılması sağlanmalıdır.

Özel ihtisas konularını içeren milli park çalışmalarında meslek içi, meslek dışı, yurt içi, yurt dışı eğitim imkanları seferber edilerek kalifiye eleman yetiştirilmelidir.

Kamu kuruluşları arasında, teknik personele maddi-sosyal imkan sağlama açısından farklı uygulamalar ortadan kaldırılmalıdır.

Milli ve milletlerarası çalışmaları ve literatürü derlemek üzere bir de dokümantasyon merkezi inşa edilmelidir.

Milli park çalışmalarında devamlı kullanılan çeşitli ölçekteki haritaların elde edilmesi ile ilgili birim kurulmalıdır.

Milli park ve benzeri alanların çok yönlü ve karmaşık niteliğinin sonucu ortaya çıkan ağır yatırım harcamalarının yalnızca Orman Genel Müdürlüğü katma bütçe imkanları ile karşılanması yeterli ölçüde etkili olmamaktadır. Bu nedenle büyük bir kısmı toplumun sosyal ve kültürel

gelişimine ve kullanımına yönelik milli park çalışmalarının finansmanını bütçeden katma bütçeye yapılacak transferlerle karşılanmalı, ancak sağlanacak ödeneklerin, salt ekonomik ilkelere göre değil karlılık esasına dayandırılmaksızın temin edilmesi gereklidir.⁷⁴

Milli parkların alt ve üst yapı harcamalarının gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak üzere ilgili diğer bakanlıkların bütçelerinden de belirli bir miktarın milli park çalışmaları için aktarılması sağlanmalıdır.

Yapılacak projelerde, tüm ayrıntılı planlar ile (değişik ölçeklerde) sosyo-ekonomik ve demografik yapı mutlaka ele alınmalı, sahanın yönetim planı elde edilmelidir.⁷⁵

Milli park ve benzeri uygulama alanlarında mülkiyet, kaynak ve peyzaj bütünlüğü olayın temel yaklaşımlarından birini teşkil eder. Bu sebeple gerekli kamulaştırmalar yoluyla bu amaca ulaşılması temel ilke ve politikalar arasında yer almalıdır.

Doğal, kültürel, rekreasyonel kaynak değerlerine sahip olan milli parklarda kaynak değerlerinin korunması, geliştirilmesi ve koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulması, bu kaynak değerleri paralelinde birbirinden oldukça farklı teknik yöntemleri uygulamayı gerektirmektedir. Bu nedenle diğer kamu kuruluşlarında hemen hemen hiç kullanılmayan malç makinesi, transplantasyon aleti gibi çeşitli ekipmanlarla çalışmayı gerektirdiğinden bu tip makine ve teçhizatın elde edilmesi şarttır.

Milli park ve benzeri alanlarda alt yapı hizmetlerinin zamanında gerçekleştirilebilmesi için diğer kamu kuruluşları makine ihtiyacı için yapılacak müracaatlarda milli parklara öncelik tanınmalıdır.

Genelde doğa ve tabii kaynakları koruma statüsü içerisinde yer alan milli park ve benzeri alanlarda meydana gelebilecek orman yangını, kaçakçılık gibi olaylarla ziyaretçi güvenliği açısından kurtarma çalışmalarında etkin bir haberleşme sisteminin kurulması için telsiz ve telefon şebekelerinin sağlanması ve tesis edilmesi en kısa zamanda tamamlanmalıdır.

Yine koruma-kurtarma, araştırma ve tanıtım hizmetleri için hava ve deniz ulaştırma, koruma, araştırma araç gereç ve ekipmanına donanım kadroları içerisinde geniş yer verilmelidir.

Tabiatın korunması, milli parklar ve benzeri uygulama alanları konularında çalışma alanları yurt sathında geniş yayılım göstermekte ve birçok kamu kuruluşları, eğitim kurumları, mahalli idareler, dernekler, vakıflar ve özel sektörler faaliyetleriyle iç içe girdiğinden çok gerçekçi

⁷⁴ Kubaoğlu, Rasih, a.g.e., s. 135.

⁷⁵ Batur, Turgut, a.g.e., s. 12.

ve fevkalade etkin bir koordinasyonu gerektirmektedir. Bu koordinasyon en yüksek düzeyde mutlaka sağlanmalıdır.

Ülkemizin ekonomik durumu göz önünde bulundurularak çeşitli kamu kuruluşlarının aynı mahalde planladıkları yatırımlarda çalışmalara ve mükerrer tesislere meydan verilmemek üzere yatırım programları konusunda bilgi alış verişini sağlayacak koordinasyona gidilmelidir.

Milli park ve benzeri alanların planlama ve uygulama esnasında önemli konulardan biri de kaynak değerlerinin koruma-kullanma dengesi içerisinde hizmete sunulabilmesidir. Bu noktada optimum dengenin sağlanabilmesi, alanların rekreasyonel yararlanma açısından taşıma kapasitelerinin tam olarak bilinmesine bağlı olup bu yönde Türkiye şartları için geçerli bir model geliştirilmelidir.

Milli parkların özelliklerinin korunarak gelecek nesillere aktarılmasının sağlanması, ancak iyi bir yönetim planının hazırlanması ile mümkündür.⁷⁶

Milli park ve benzeri alanlardaki tabii yaşama muhitlerinin ekosistem açısından gerekli analizlerini ortaya koyacak bilimsel araştırmalar yapılmalıdır.

Hazırlanan master planlar gereğince uygulamaya başlanan milli parklarda uzun dönemde izlenecek kullanma ve koruma esaslarının tespiti ile ilgili olarak toplumsal eğilimlerin belirlenmesi ile ilgili sosyo-psikolojik ve sosyo-ekonomik istatistik ve anket çalışmalarıyla, milli parklarda iç ve dış turizmde ilginin tespiti yapılmalıdır.

Milli park ve benzeri uygulama alanlarında koruma-kullanma dengesi içinde iç ve dış turizm kullanımına sunulması için gerekli altyapı hizmetleri ile gelir düzeyi düşük veya orta seviyede olan toplum kesimlerinin de yararlanabileceği, asgari konforu haiz ve ucuz hizmet sağlayan kamu eliyle yapılacak üst yapı tesislerinin hizmete açılması da kamuoyu oluşmasında müspet rol oynayacaktır.

Bu nedenle artık uluslar arasında sağlanabilen ve sağlıklı bir biçimde yürütülebilen işbirliği, bilimsel araştırma ve organizasyonun, ülkemiz ulusal parkçılık ve doğa koruma çalışmalarında hiç olmazsa ulusal boyutlarda gecikmeden yerleştirilmesi zorunludur.⁷⁷

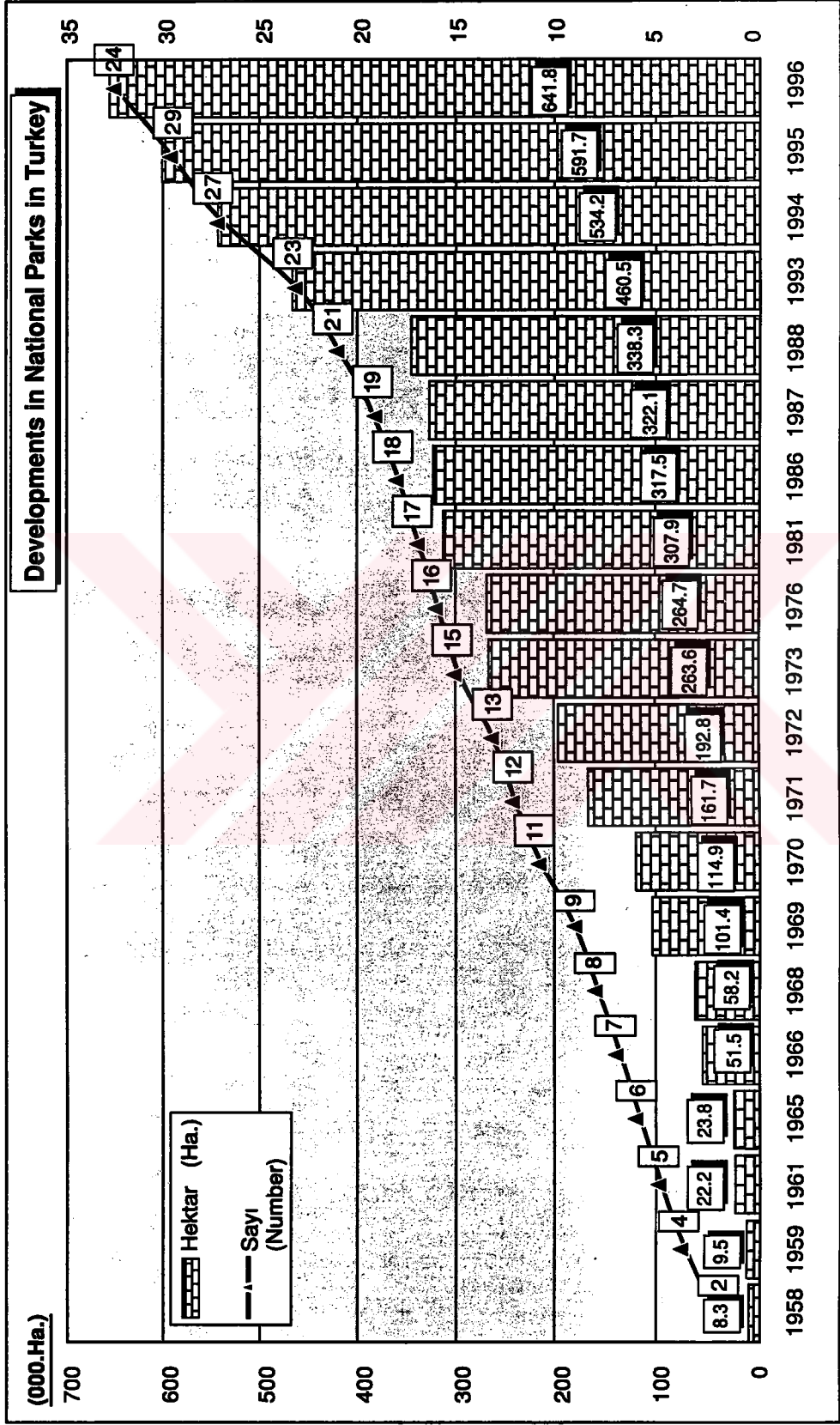
⁷⁶ Batur, Turgut, Dilek Yarımadası-Menderes Deltası Milli Parkı Hakkında Rapor, Milli Parklar Master Plan Komisyonu, Ankara 1998.

⁷⁷ Akesen, A., "İki Uluslu Ulusal Parklar", İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, İstanbul 1982.

Milli park ve benzeri uygulamalar, evrensel boyutta dünya toplumlarının geleceğine en değerli miras olacak kaynakları ve mekanları kapsadığı tüm dünya ülkelerinin ortak çalışmalarına tanık olması nedeniyle milletlerarası kuruluşların gündeminde ağırlığını giderek attırmakta ve formüllere ulaşmaktadır. Türkiye bu denli evrensel çabalara büyük değerler katacak bir coğrafi konum ve doğal-kültürel zenginliklere ve dünya ulusları arasında saygın mevkie sahip olarak milletlerarası faaliyetlerin örnek bir temsilcisi olmalıdır.

MİLLİ PARKLARDA GELİŞİM

Not: Grafiklerdeki rakamlar, o yıl itibarıyla kümülatif değerleri gösterir.

Note: Figures in graphs show cumulative values as of the year under consideration.

Şekil 1

MİLLİ PARKLAR

NO	İL	BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	BAŞMÜH.	MÜH.	ADI	ALANI (Hektar)	TESİS TARİHİ	KARAKTERİSTİĞİ
1.	Yozgat	İç Anadolu	Yozgat	Yozgat	Yozgat Çamlığı	264	05.02.1958	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme ve eğlenme
2.	Adana	Doğu Akdeniz	Adana	Kadirli	Karatepe-Aslantaş	7715	29.05.1958	Arkeolojik kalıntılar, Tabii bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme
3.	Ankara	İç Anadolu	Ankara	Kızılcahamam	Söğüksu	1050	19.02.1959	Tabii bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme
4.	Balıkesir	Marmara	Balıkesir	Bandırma	Kuşçenneti	64	27.07.1959	Zengin ve çeşitli kuş toplulukları, tabii bitki toplulukları, kuş gözlem
5.	Bursa	Marmara	Bursa	Bursa	Uludağ	12732	20.09.1961 06.06.1996 (Sınır Dğ.)	Jeolojik yapı ve tabii bitki toplulukları, dağ ve kar sporları
6.	Bolu	Marmara	Zonguldak	Dirgine	Yedigöller	2019	29.04.1965	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
7.	Aydın	Ege	Aydın	Kuşadası	Dilek Yarımadası	27675	31.03.1994	Akdenizin en iyi korunan maki florası, jeolojik yapı, tabii bitki ve hayvan toplulukları, dinlenme ve eğlenme
8.	Manisa	Ege	Manisa	Manisa	Spil Dağı	5505	22.04.1968	Jeolojik yapı ve tabii ve hayvan toplulukları, dinlenme ve eğlenme
9.	Isparta	Batı Akdeniz	Isparta	Şarkıarağaç	Kızıldağ	59400	09.05.1969	Tabii bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme
10.	Antalya	Batı Akdeniz	Antalya	Antalya	Güllük Dağı Termesos	6702	03.11.1970	Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, dinlenme ve eğlenme

Şekil 2 a

MİLLİ PARKLAR

NO	İL	BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	BAŞMÜH.	MÜH.	ADI	ALANI (Hektar)	TESİS TARİHİ	KARAKTERİSTİĞİ
11.	Isparta	Batı Akdeniz	Isparta	Eğirdir	Kovada Gölü	6534	03.11.1970	Tabii bitki ve hayvan toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
12.	Tunceli	Güneydoğu Anadolu	Elazığ	Tunceli	Munzur Vadisi	42000	21.12.1971	Jeolojik yapı tabii bitki ve hayvan toplulukları
13.	Antalya	Batı Akdeniz	Antalya	Antalya	Beydağları Sahil Milli Parkı	34425	16.03.1972	Arkeolojik kalıntılar, tabii bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
14.	Çanakkale	Marmara	Çanakkale	Çanakkale	Gelibolu Yarımadası	33000	22.11.1973	Harp tarihi, tabii bitki ve hayvan toplulukları, jeolojik oluşumlar,
15.	Antalya	Batı Akdeniz	Antalya	Antalya	Köprülü Kanyon	36614	12.12.1973	Arkeolojik kalıntılar tabii bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme
16.	Kastamonu	Batı Karadeniz	Kastamonu	Kastamonu	Ilgaz Dağları	1088	02.06.1976	Tabii bitki toplulukları, dağ ve kar sportları-manzara, dinlenme ve eğlenme
17.	Afyon	İç Anadolu	Kütahya	Afyon	Başkomutan TMP	35500	08.11.1981	Kültürel değerler.
18.	Nevşehir	Doğu Akdeniz	Nevşehir	Nevşehir	Göreme TMP	9572	25.11.1986	Tarihi eski yerleşmeler (Kiliseler, şapeller ve peribacaları gibi), jeolojik oluşumlar, dinlenme ve eğlenme.
19.	Trabzon	Doğu Karadeniz	Trabzon	Maça	Altındere Vadisi	4800	09.09.1987	Kültürel değerler (Sümela Manastırı), tabii bitki toplulukları, manzara, dinlenme ve eğlenme.
20.	Çorum	İç Anadolu	Yozgat	Çorum	Boğazköy Alacahöyük	2634	21.09.1988	Arkeolojik kalıntılar (Hititlerin merkezi)

Şekil 2 b

MİLLİ PARKLAR

NO	İL	BÖLGE MÜDÜRLÜĞÜ	BAŞMÜH.	MÜH.	ADI	ALANI (Hektar)	TESİS TARİHİ	KARAKTERİSTİĞİ
21.	Adıyaman	Güneydoğu Anadolu	Şanlıurfa	Şanlıurfa	Nemrut Dağı	13850	07.12.1988	Tarihi açık hava müzesi.
22.	Konya	İç Anadolu	Konya	Beyşehir	Beyşehir Gölü	88750	11.01.1993	Tarihi kalıntılar, jeomorfolojik oluşumlar, tabii bitki toplulukları ve zengin kuş toplulukları ve hidrolojik özellikler.
23.	Balıkesir	Marmara	Balıkesir	Edremit	Kazdağı	21300	17.04.1994	Bitki örtüsü, biyolojik çeşitlilik ve fauna zenginliği.
24.	Rize	Doğu Karadeniz	Trabzon	Rize	Kaçkar Dağları	51550	31.08.1994	İlginç jeolojik ve jeomorfolojik yapı, bitki ve yaban hayatı zenginliği
25.	Artvin	Doğu Karadeniz	Artvin	Artvin	Hatilla Vadisi	16988	31.08.1994	Jeolojik, jeomorfolojik oluşumlar ve vejetasyon.
26.	Artvin	Doğu Karadeniz	Artvin	Artvin	Karagöl-Sahara	3766	31.08.1994	Hidrografik yapı ve vejetasyon
27.	Antalya	Batı Akdeniz	Antalya	Akseki	Alınbeşik Mağarası	1156	31.08.1994	Jeolojik, jeomorfolojik oluşumlar.
28.	Denizli	Ege	Denizli	Denizli	Hanoz Dağı	9219	21.04.1995	Jeoloji, jeomorfoloji, arkeoloji ve zengin flora (Endemik türler).
29.	Niğde Adana Kayseri	Doğu Akdeniz	Adana	Niğde	Aladağlar	54524	21.04.1995	jeomorfolojik yapı, flora ve fauna zenginliği.
30.	Muğla	Ege	Muğla	Marmaris	Marmaris	33350	08.03.1996	jeomorfolojik yapı, flora ve fauna zenginliği.
31.	Muğla	Batı Akdeniz, Ege	Muğla	Fethiye	Saklıkent	12390	06.06.1996	jeomorfolojik yapı, flora ve fauna zenginliği.
32.	Çanakkale	Marmara	İstanbul	Çanakkale	Troya tarihi	13350	07.11.1996	Tarihi kalıntılar ve jeolojik yapı.

Şekil 2 c

MİLLİ PARKLAR

(National Parks in Turkey)

(1998 sonu itibarıyla)

(Ha.)

Sıra No	Ad (Name)	İl (Province)	Tesis Ta. (Estab. Date)	Top. Alan (Total Area)	Orman Alanı (Forest Area)	Nor. Kuru (High For.)	Özellik (Values)
1	Yozgat Çamlığı	Yozgat	5.2.1958	305	273	273	Flora/Fauna
2	Karatepe / Aslantaş	Adana	29.5.1958	8006	4852	1711	Tarih/Flora
3	Soğuksu	Ankara	19.2.1959	1084	1012	737	Flora
4	Kuşçenneti	Balıkesir	27.7.1959	64	19	19	Kuş Top./Flora
5	Uludağ	Bursa	20.9.1961	12732	9104	6139	Flora/Kayak
6	Yedigöller	Zonguldak	29.4.1965	1633	1633	1633	Flora/Fauna
7	Dilek Yarımadası	Aydın	19.5.1966	27675	12126	5068	Flora/Fauna
8	Spil Dağı	Manisa	22.4.1968	6693	3449	2103	Jeoloji/Flora/Fauna
9	Kızıldağ	Isparta	9.5.1969	43249	27327	10571	Flora
10	Güllük Dağı - Termosos	Antalya	3.11.1970	6736	5692	1989	Tarih/Flora
11	Kovada Gölü	Isparta	3.11.1970	6736	4814	1811	Flora/Fauna
12	Munzur Vadisi	Tunceli	21.12.1972	46747	21138	17975	Flora/Fauna
13	Beydağları - Olimpos	Antalya	16.3.1972	31147	27362	14467	Tarih/Fauna
14	Gelibolu Yarımadası	Çanakkale	22.11.1973	35581	19797	11836	Tarih/Flora/Fauna
15	Köprülü Kanyon	Antalya	12.12.1973	35230	27153	12668	Tarih/Flora
16	Ilgaz Dağı	Kastamonu	2.6.1976	1101	849	833	Flora/Kayak
17	Başkomutan Tarihi	Afyon/Kütahya	8.11.1981	43226	12748	8479	Tarihi
18	Göreme Tarihi	Nevşehir	25.11.1986	9572	-	-	Tarihi
19	Altındere Vadisi	Trabzon	9.9.1987	4580	897	771	Tarih/Flora
20	Boğazköy / Alacahöyük	Çorum	21.9.1988	2634	375	197	Tarihi
21	Nemrut Dağı	Adıyaman	7.12.1988	13580	4160	260	Tarihi
22	Beyşehir Gölü	Konya	11.1.1993	100708	16945	2865	Tarih/Flora/Fauna
23	Kazdağı	Balıkesir	17.4.1993	21463	19782	17113	Flora/Fauna
24	Kaçgar Dağları	Rize	31.8.1994	52277	8960	6445	Flora/Fauna
25	Hatıla Vadisi	Artvin	31.8.1994	17085	12562	9645	Jeoloji/Flora
26	Karagöl - Sahara	Artvin	31.8.1994	3196	1348	723	Hidroğrafik/Flora
27	Altınbeşik Mağarası	Antalya	31.8.1994	1157	1095	-	Jeolojik
28	Hanoz Dağı	Denizli	21.4.1995	9346	6897	4298	Jeoloji/Flora
29	Aladağlar	Niğde/Adana/Kayseri	21.4.1995	48104	12509	5255	Jeol./Flora/Fauna
30	Marmaris	Muğla	8.3.1996	24772	23370	9366	Jeol./Flora/Fauna
31	Saklıkent	Muğla	6.6.1996	12444	9520	5168	Jeol./Flora/Fauna
32	Troya	Çanakkale	7.11.1996	12863	707	86	Tarih/Jeoloji
TOPLAM				641753	298475	160504	

Not: Normal Kuru Orman rakamları, Başkomutanlık Beyşehir, Boğazköy, Dilek, Hatıla, Köprülü Kanyon, Munzur Vadisi, Nemrut Dağı ve Soğuksu Millî Parklarında normal baltalık değerlerini de içerir.

Kaynak: Orman Bakanlığı (APK - MP)

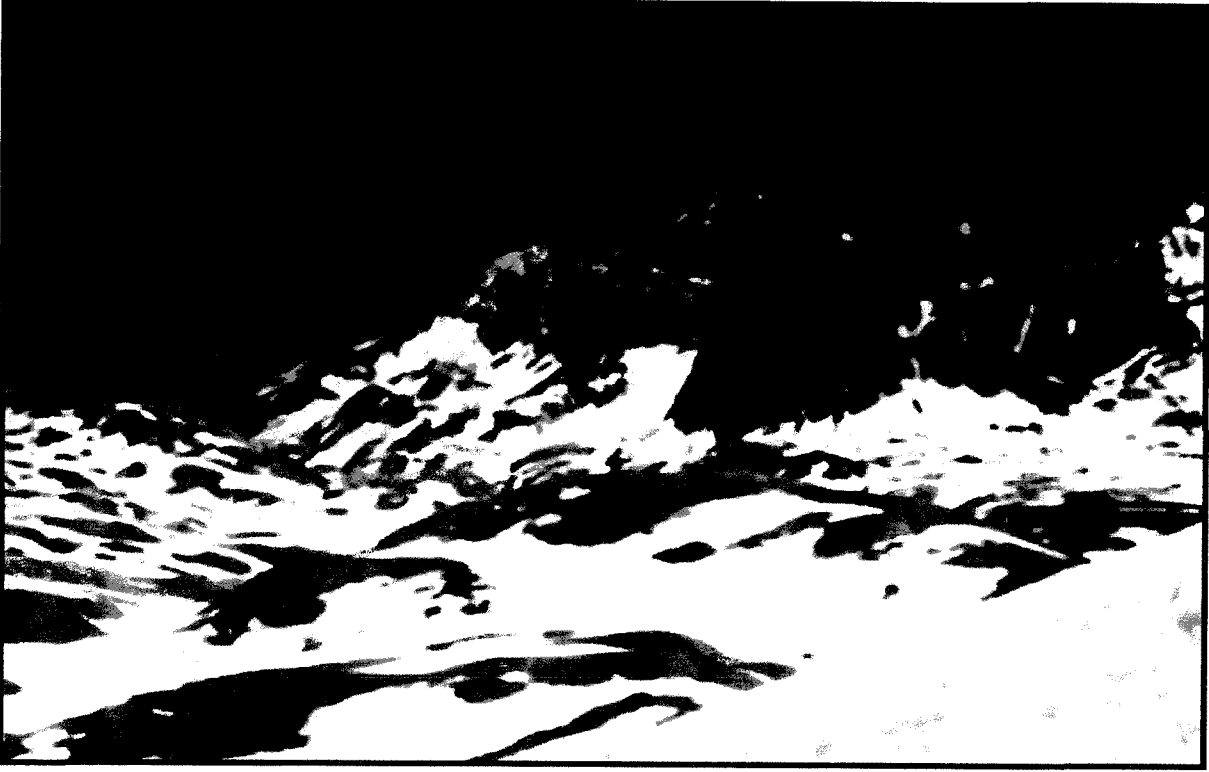
Şekil 3

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Akesen, Aytuğ, Türkiye’de Ulusal Parkların Açık hava Rekreasyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları, Doktora tezi, İstanbul 1978.
2. Akesen, A., İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, “İskandinav Ülkelerindeki Doğa Koruması, Ulusal Park ve Eşdeğer Doğal Kaynak Sistemleri”, Cilt: 31, Sayı: 1, İstanbul 1981.
3. Akesen, A., İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, “İki Uluslu Ulusal Parklar”, Sayı: 2, İstanbul 1982.
4. Akesen, A., İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, “Rekreasyon Amacı ile Kullanılan Orman Kaynakları”, Cilt: 33, Sayı: 1, İstanbul 1983.
5. Akesen, A., Rekreasyon Amacı ile Kullanılan Orman Kaynakları, Cilt: 33, Sayı: 1, s. 258, 1983
6. Atalay, İ.; Türkiye Jeomorfolojisine Giriş. 2 Baskı, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayını, İzmir 1987.
7. Atalay, İ.; Türkiye Vegetasyon Coğrafyası , Ege Üniversitesi Basımevi, İzmir 1994.
8. Başkomutan Tarihi Milli Parkı, Uzun Vadeli Gelişme Planı, Gelişim Matbaası, Ankara, tarihsiz.
9. Baştanlar, Duygun, Ekoturizm ve Peyzaj Mimarlığı, Yüksek Lisans Semineri, Ankara 1998.
10. Batur, Turgut, Dilek Yarımadası-Menderes Deltası Milli Parkı Hakkında Rapor, Milli Parklar Master Plan Komisyonu, Ankara 1998.
11. Batur, Turgut, “Dünya Kültür Mirası”, Milli Parklar Av ve Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, konferans notları, Ankara 1999.
12. Bilim ve Teknik Dergisi, Aralık 1996.
13. Darkot, Besim – Tuncel, Metin, Ege Bölgesi Coğrafyası, s. 57, İstanbul Edebiyet Fakültesi Basımevi, İstanbul 1995
14. Dilek Yarımadası – Menderes Deltası Milli Parkı Hakkında Rapor, Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Park Master Plan Komisyonu, Ankara 1998.
15. Doğanay, Hayati, Türkiye Beşeri Coğrafyası, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1997.
16. Doğaner, Suna, Turizmde Doğanın Önemi ve Türkiye’de Doğayı Koruma Çalışmaları, İstanbul, tarihsiz.
17. Doğaner, Suna, “Dağ Turizmine Coğrafi Bir Yaklaşım: Uludağ’da Turizm”, Coğrafya Araştırmaları, sayı: 3, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, Şubat 1991

18. Doğaner, Suna, "Peribacalarının Turizm Bakımından Önemi", Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 30, İstanbul 1995
19. Gelibolu Tarihi Milli Parkı, Eğitim Daire Başkanlığı Yayın ve Tanıtma Şube Müdürlüğü.
20. İç Su Balıklarımız, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Ankara 1996.
21. Kaz Dağı Milli Parkı Master Planı, Ankara 1995.
22. Kuş Cenneti Milli Parkı Tanıtım Broşürü.
23. Kubaoğlu, Rasih, "Milli Park Uygulamaları ve Sorunları", Milli Parklar ve Yaban Hayatı Semineri, Muğla 1986.
24. Melekper, Oktay, İstanbul Üniversitesi, Fen Fakültesi, Konferans notları, Ankara 1966
25. Milli Parklar Kanunu, Orman Bakanlığı Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Ankara, 1989.
26. Milli Parklar Konferans Notları, Ankara 1966.
27. Olalı, Hasan, Turizm Dersleri, s. 87, İstiklal Matbaası, İzmir 1978.
28. Orman İç Dinlenme Yerleri, Orman Bakanlığı Milli Parklar Dairesi Başkanlığı, Eğitim Dairesi Başkanlığı, Ankara
29. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Milli Parklar Tanıtım Broşürleri, Ankara 1996.
30. Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, Şubat 1970.
31. Özgüç, Nazmiye, Turizm Coğrafyası (Özellikler, Bölgeler), Çantay Kitabevi, İstanbul 1998.
32. Pehlivanoglu, M. Tefik, Belgrad Ormanının Rekreasyonel Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tespiti, Doktora Tezi, Ankara 1987.
33. T.C. Orman Bakanlığı, Teknik Bülten, Temmuz 1999.
34. T.C. Orman Bakanlığı, Yayınlar Dairesi Başkanlığı, Teknik Bülten, Eylül 1999.
35. Turizm Master Planı, Turizm Bakanlığı, Ankara 1994.
36. Türkiye'nin Çevre Sorunları "1995" Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Kasım 1995.
37. Uykucu, Ekrem, Turizm Dersi, 1979.
38. Yurt Ansiklopedisi, Cilt: 2, Anadolu Yayıncılık, 1982.
39. 1998-1999 Av Dönemi Merkez Av Komisyonu Kararı, Orman Bakanlığı Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü, Resmi Gazete Yayın Tarihi 21 Ağustos 1998, Sayı: 23440, Ankara.

FOTOĞRAFLAR

Fotoğraf 1. Aladağlar Milli Parkından Bir Görünüm

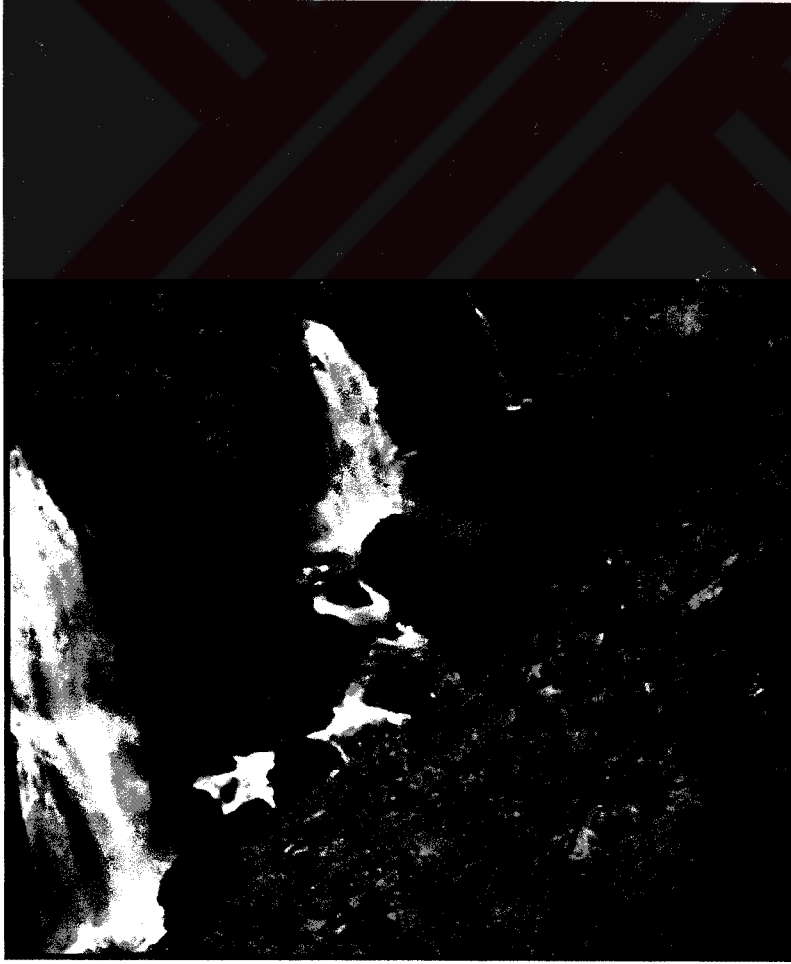

Foto. 2. Aladağlar Milli Parkı Tanıtım Broşürü

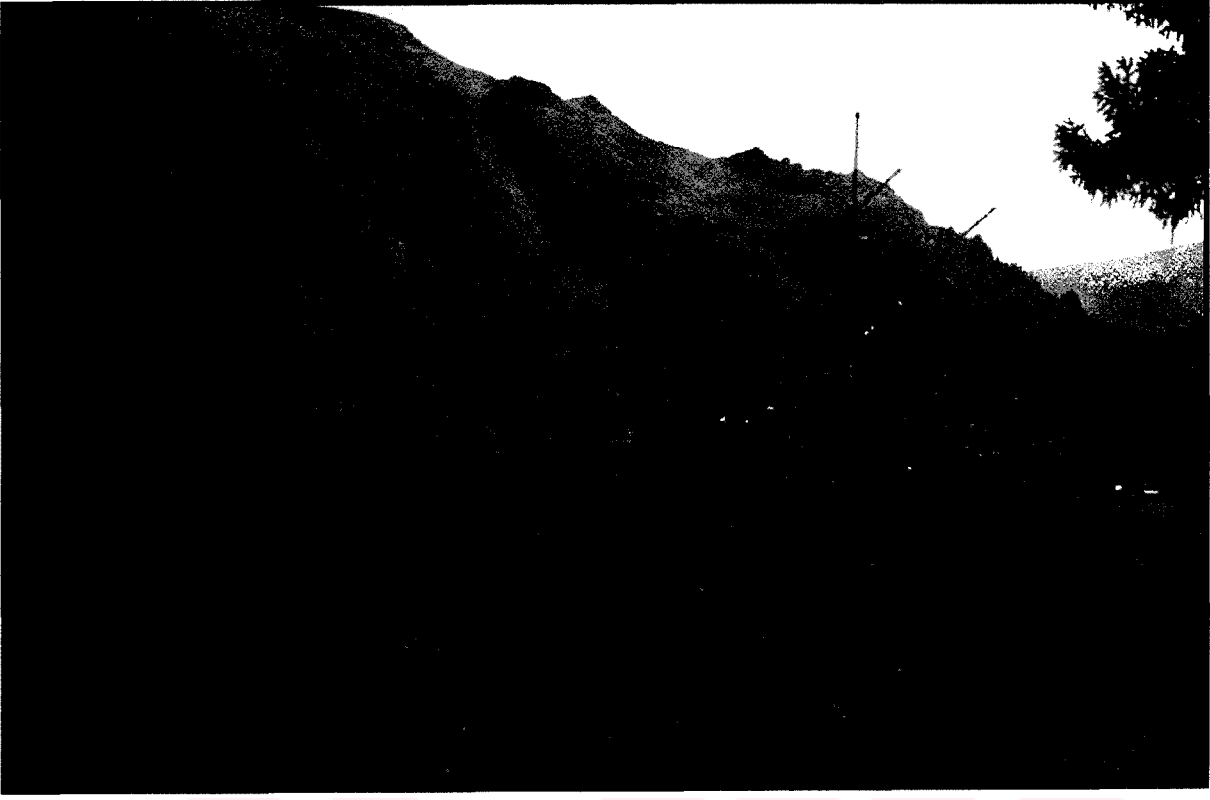
Fotoğraf 2. Aladağlar Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 3. Altınbeşik Mağarası Milli Parkından Bir Görünüm

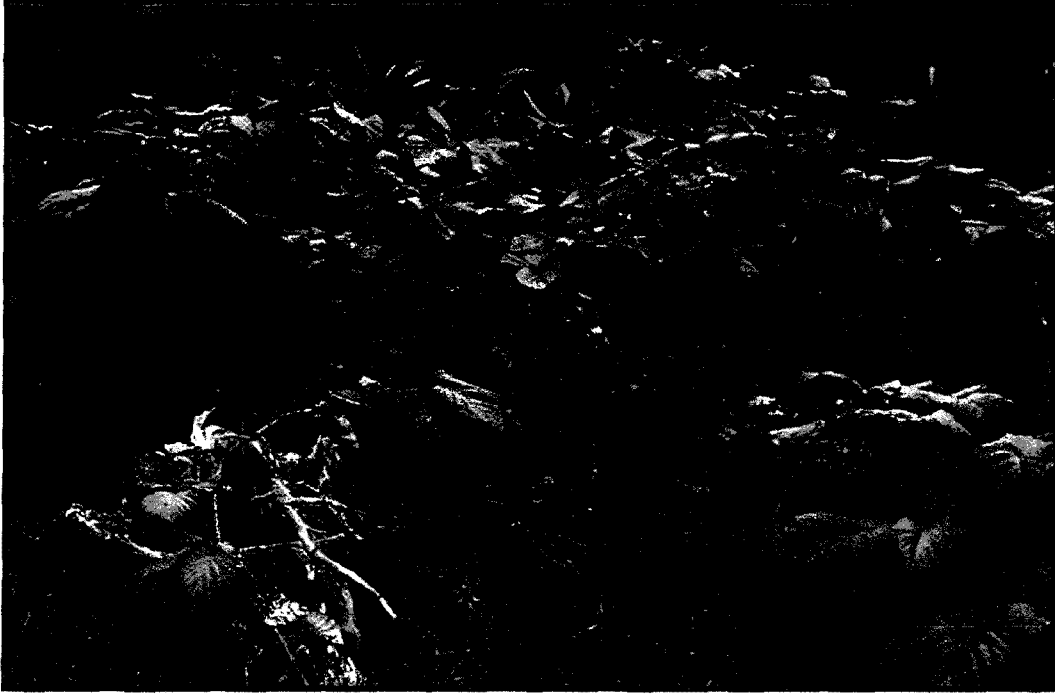
Fotoğraf 4. Altınbeşik Mağarası Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 5. Hatilla Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 6. Honaz Dağı Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 7. Kaçkar Dağları Milli Parkı Florasından Bir Görünüm

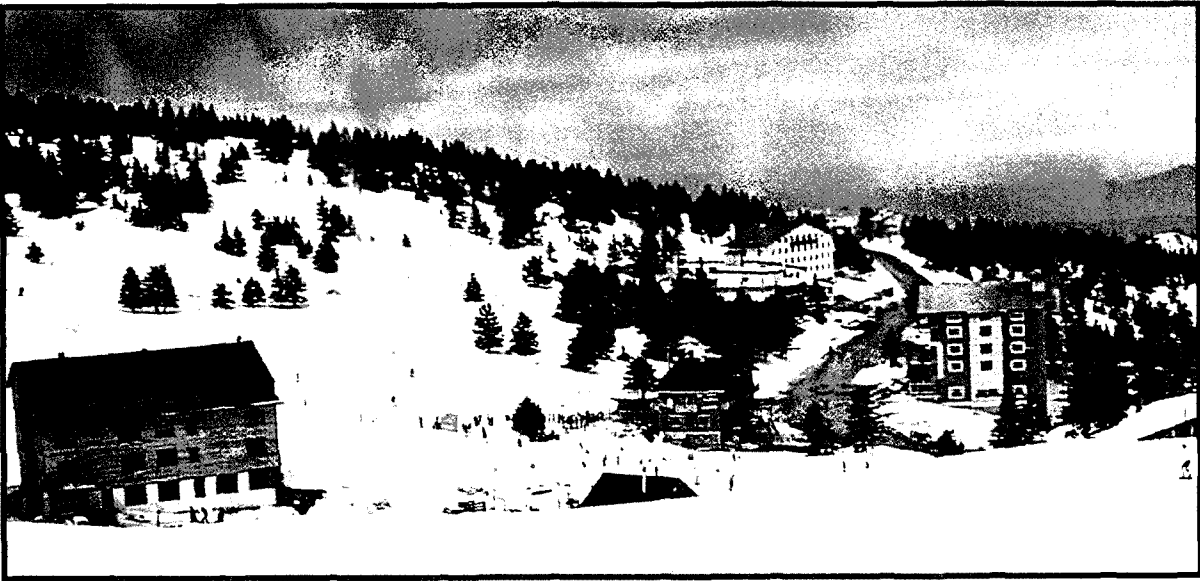

Foto. 8. Munzur Vadisi Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 8. Munzur Vadisi Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 9. Spil Dağı Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 10 . Uludağ Milli Parkından Bir Görünüm

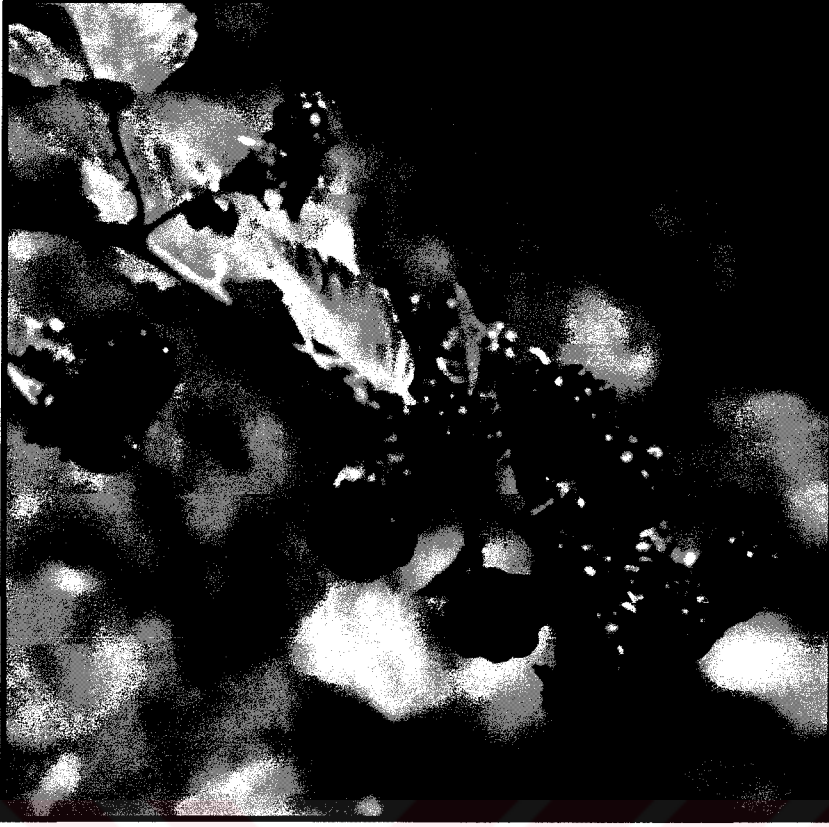
Foto. 11. Uludağ Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 11. Uludağ Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 12 . Kazdağı Milli Parkı, Çengel Boynuzlu Yaban Keçisi

Fotoğraf 13. Kazdağı Milli Parkı Florasından Böğürtlen

Foto. 14. Dilek Yarımadası Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 14. Dilek Yarımadası Milli Parkından Bir Görünüm

Foto. 15. Ilgaz Dağı Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 15. Ilgaz Dağı Milli Parkından Bir Görünüm

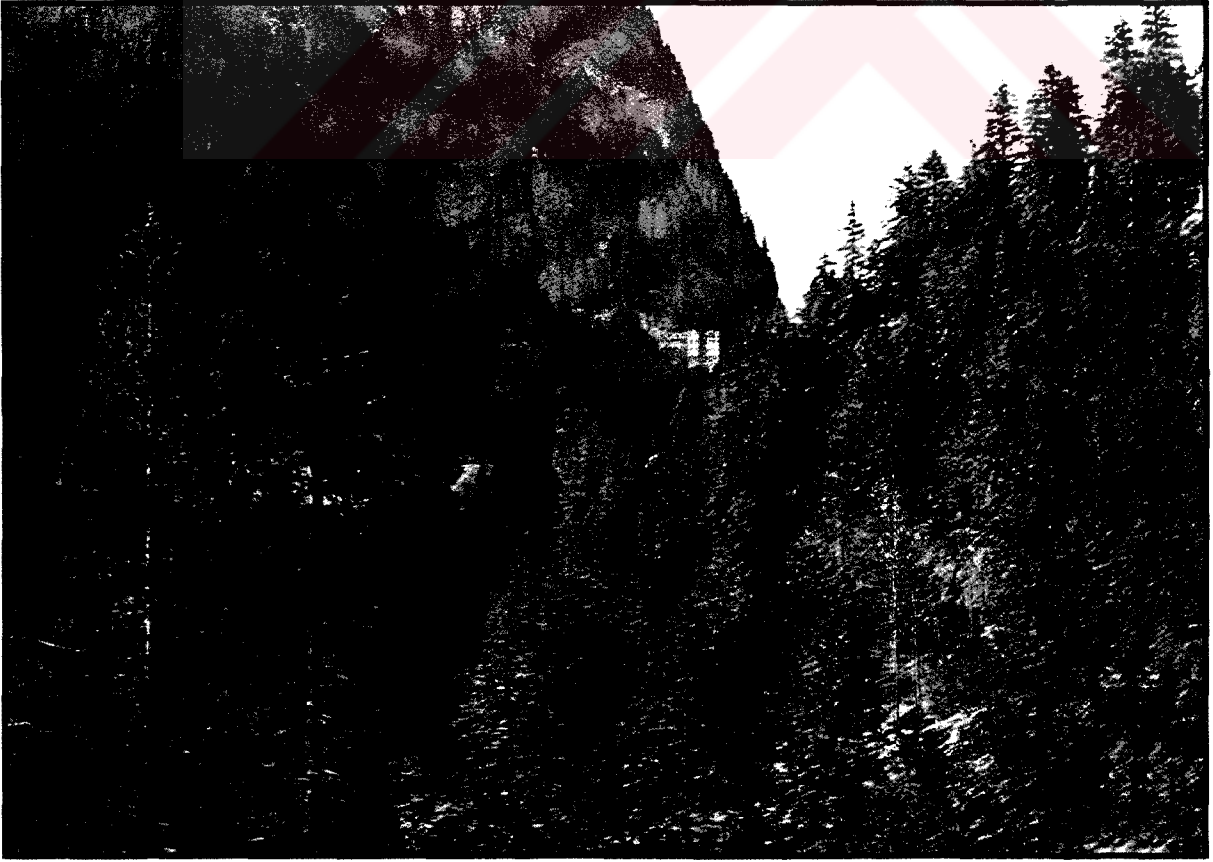
Foto. 16. Soğuksu Milli Parkı Tanıtım Broşürü

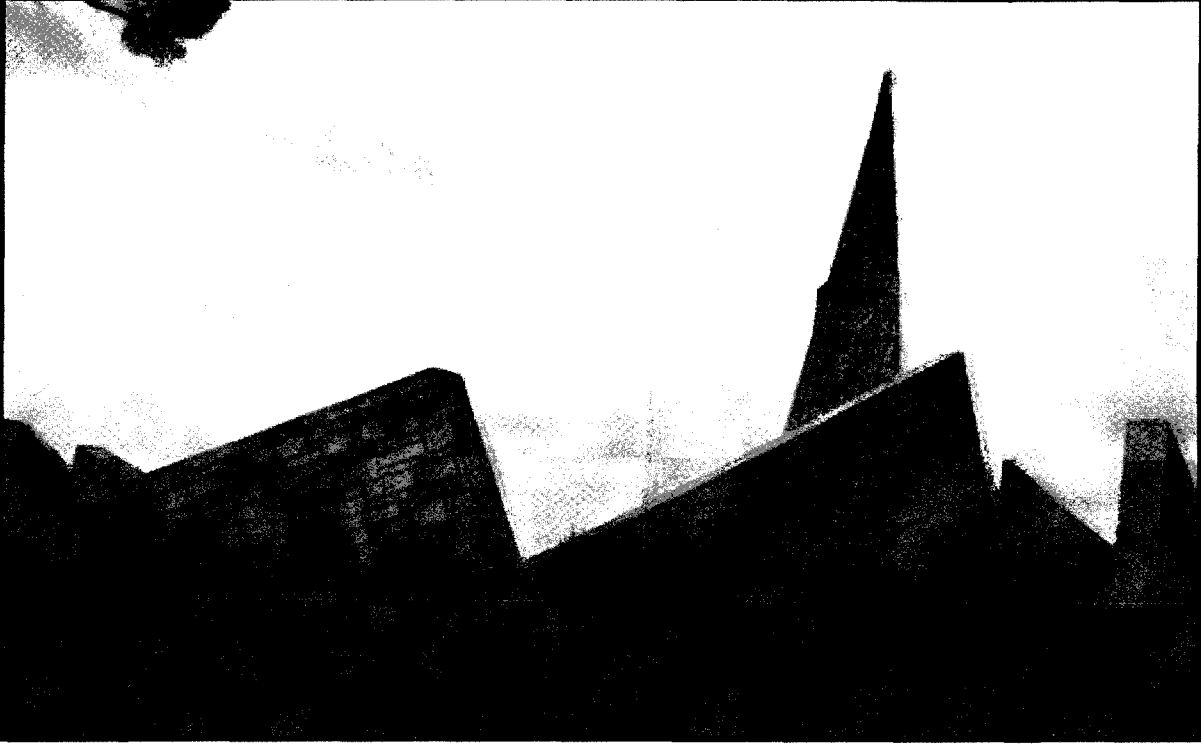
Fotoğraf 16. Soğuksu Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 17. Yedigöller Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 18. Altındere Vadisi Milli Parkından Bir Görünüm

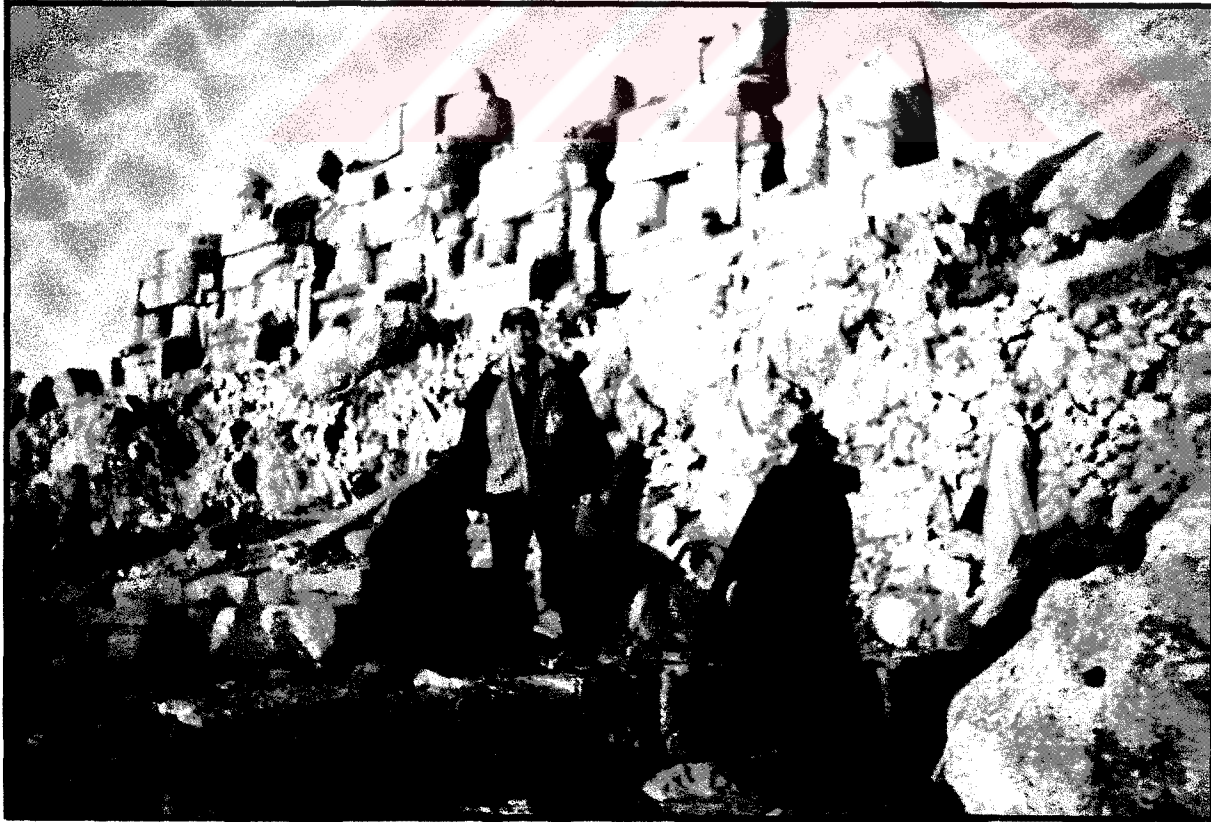
Fotoğraf 19. Başkomutan Milli Parkı Zafer Tepe Şehit Anıtı

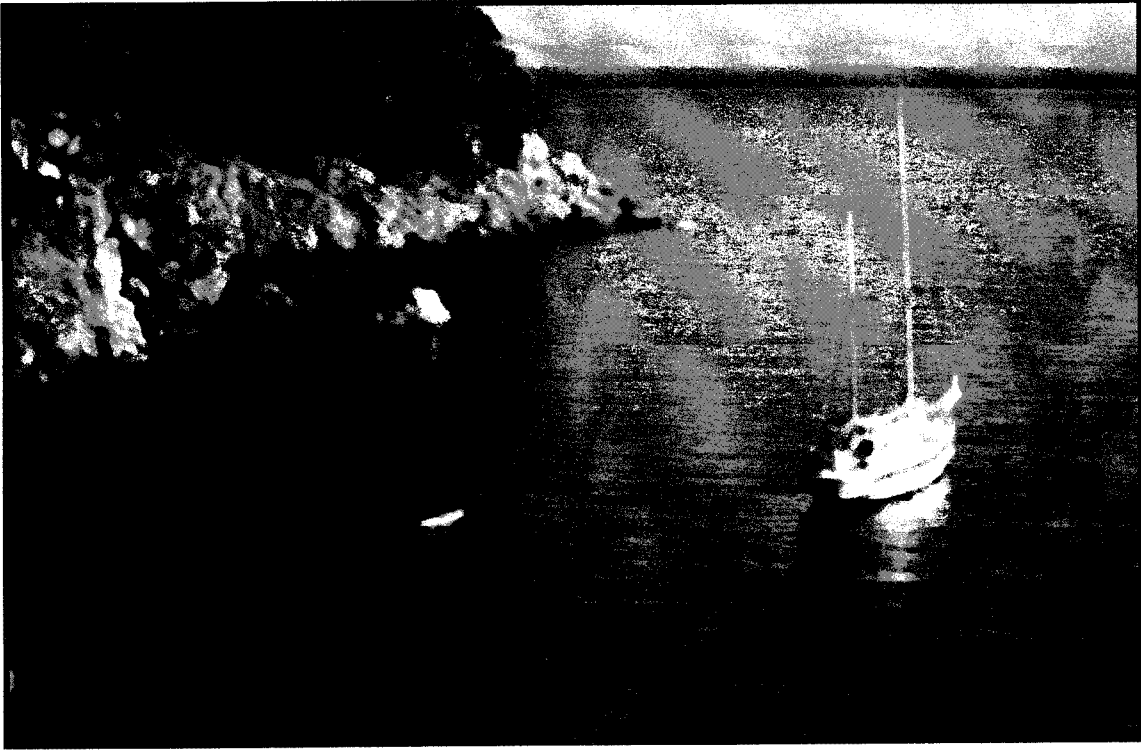
Fotoğraf 20. Nemrut Dağı Milli Parkı, Güneş'in Doğuşu

Fotoğraf 21. Nemrut Dağı Milli Parkı Parkı

Fotoğraf 22. Nemrut Dağı Milli Parkı Parkı

Fotoğraf 23. Olimpos Beydağları Milli Parkından Bir Görünüm

Foto. 24. Köprülü Kanyon Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 24. Köprülü Kanyon Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 25. Troya Milli Parkı, Antik Kentten Bir Görünüm

Foto. 26. Karatepe Aslantaş Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 26. Karatepe - Aslantaş Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 27. Göreme Milli Parkı, Yerleşim Yeri

Fotoğraf 28. Göreme Milli Parkı, Peribacaları

Foto. 29. Boğazköy-Alacahöyük Milli Parkı Tanıtım Broşürü

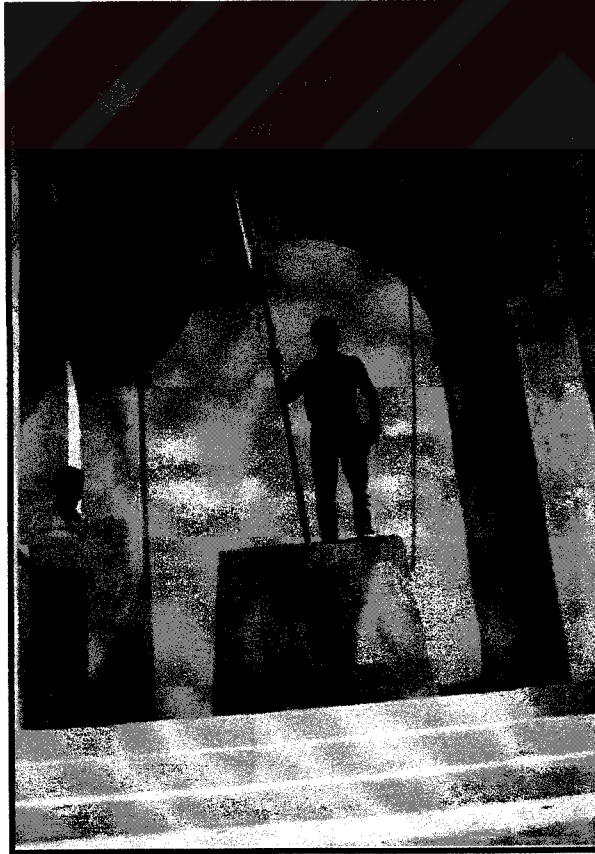
Fotoğraf 29. Boğazköy - Alacahöyük Milli Parkı, Mabet

Fotoğraf 30. Gelibolu Yarımadası Milli Parkı, Şehitlik

Fotoğraf 31. Gelibolu Yarımadası Milli Parkı, Mehmetçik Anıtı

Fotoğraf 32. Gelibolu Yarımadası Milli Parkı, Şehitlik Anıtı

Fotoğraf 33. Termesos - Güllük Dağı Milli Parkı, Dokuma Tezgahı

Fotoğraf 34. Termesos - Güllük Dağı Milli Parkı, Kaya Mezarları

Fotoğraf 35. Termesos - Güllük Dağı Milli Parkından Bir Görünüm

Foto. 36. Beyşehir Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü

Fotoğraf 36. Beyşehir Gölü Milli Parkından Bir Görünüm

Fotoğraf 37. Beyşehir Gölü Milli Parkı, Kız Kalesi

Fotoğraf 38. Karagöl - Sahara Milli Parkından Bir Görünüm 151

Foto. 39. Kovada Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü

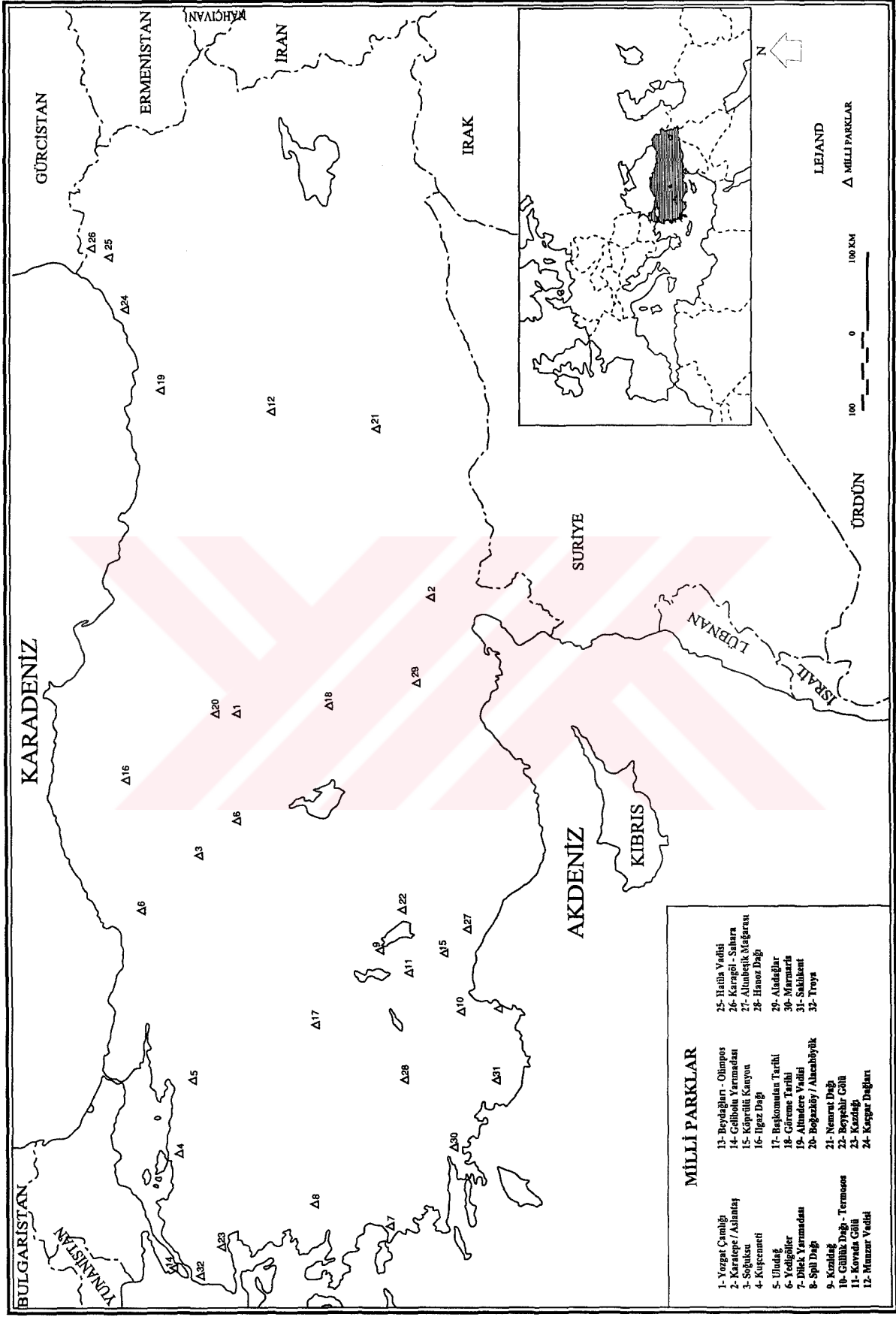
Fotoğraf 39. Kovada Gölü Milli Parkından Bir Görünüm

Foto. 40. Kovada Gölü Milli Parkı Tanıtım Broşürü

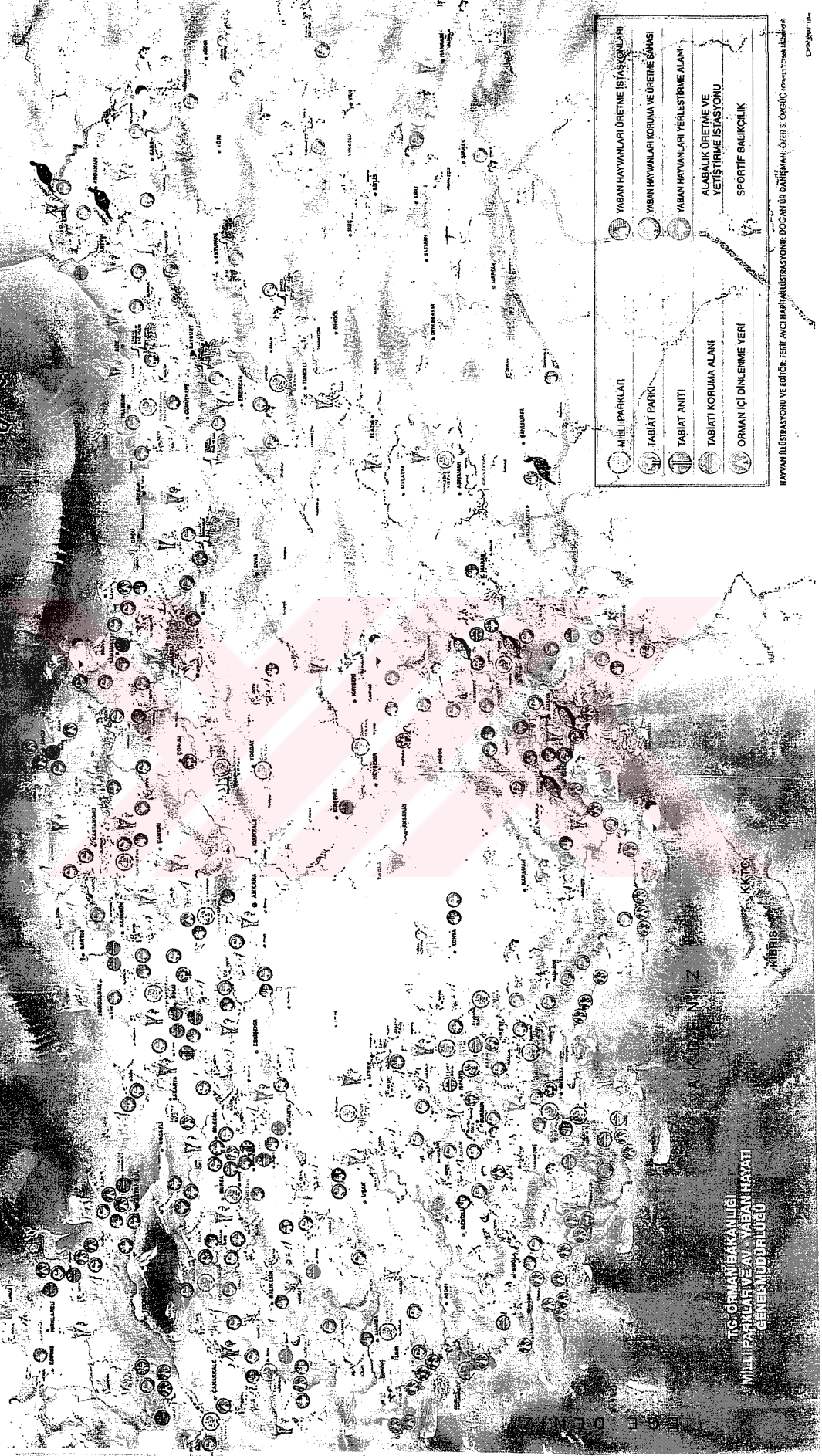
Fotoğraf 40. Kovada Gölü Milli Parkından Bir Görünüm

TÜRKİYE MİLLİ PARKLAR HARİTASI

KARADERE

1	MİLLİ PARKLAR	1	YABAN HAYVANLARI ÜRETME İSTASYONLARI
2	TABİAT PARKI	2	YABAN HAYVANLARI KORUMA VE ÜRETME ÇARŞISI
3	TABİAT ANITI	3	YABAN HAYVANLARI YERLEŞTİRME ALANI
4	TABİAT KORUMA ALANI	4	ALABALIK ÜRETME VE YETİŞTİRME İSTASYONU
5	ORMAN İÇİ DİNLENME YERİ	5	SPORTİF BALIKÇILIK

HAYVAN İLLÜSTRASYONU VE EDITÖR: FERİT AÇICI HAYAT İLLÜSTRASYONU: DOĞAN UĞR. DANIŞMAN: ÖZER S. ÖZGÜÇ
DİZENLİYEN: HAN

T.C. ORMAN BAKANLIĞI
MİLLİ PARKLAR VE AV - YABAN HAYAT
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ